COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Ilustraţia de Mircea Dumitrescu;
Grafica de Valeriu Negoescu
(*C*) *Ernst Jünger* DIE ZWILLE
Ernst Klett Verlag
Stuttgart, 1973
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii Univers

Partea I
CUM A AJUNS EL AICI?

ÎNCEPUT de drum

În fiecare dimineaţă îl cuprindea teama, ca şi cum curelele ghiozdanului i-ar fi strivit pieptul. Trebuia să respire mai adânc, şi totuşi nu primea aer. La Oldhorst, asta se numea „năduf”. Iar când păşea în piaţă, îl înşfăca frica.

De fiecare dată, după ce-şi punea şapca şi cobora scara, era nevoit să facă o sforţare, ca să iasă din casă. Deseori, număra treptele. Apoi mersul printre grădini îl ameninţa cu spaimele lui ivite pe neaşteptate. Nu se întrevedea niciun sfârşit. Străbătea parcă o alee vrăjmaşă, mărginită de chipuri de groază, care ducea spre un loc de execuţie. Arătările hâde se iveau brusc; când doar se prelingeau în treacăt, se putea socoti fericit. Uneori totul devenea primejdios: foşnetul frunzelor, chemarea unei păsări, semnalele îndepărtate ale trenurilor şi fabricilor – iar dacă nu primejdios, totuşi prevestind o primejdie.

Nu putea să se ferească de toate acestea; prea repede era prins în vălmăşagul imaginilor. Se afla de îndată sub stăpânirea lor. Deseori se întrebase de ce se năpusteau asupra lui atât de pe neaşteptate, fără să-l prevină. Îi venea în minte cum murise tatăl lui. Hemoptizie, sacul fusese prea greu; când fu chemat

copilul, bărbatul livid în halat albastru zăcea mort în hambar. Faţa îi era prăfuită, albă ca porţelanul; un fir roşu i se prelingea din colţul gurii spre piept.

Imaginea revenea mereu: bărbatul livid în hambarul cu iz de lemn vechi şi pospai. Ar fi trebuit să plângă şi să se jeluiască, dar nu putea pricepe că e tatăl lui. Acolo zăcea altcineva în îmbrăcămintea tatii, abia o umbră din cel care-i fusese drag. Tatăl plecase; el rămăsese singur.

Nenorocirea venise brusc; se repezise dintr-un salt, ca o fiară ce stătuse la pândă. Un om, pe care o clipă mai înainte îl văzuseşi cu ochii şi-l atinseseşi cu mâinile, fusese răpit ziua-n amiaza mare şi târât în hăuri către care nu ducea niciun drum. În urmă rămăsese un amurg îngroşat ca un zid. Oricât s-ar fi străduit, Clamor aproape că nu-şi mai amintea chipul tatii.

Fiara continua să stea la pândă – foarte aproape şi gata în orice clipă. De aceea nici nu se putea să nu-ţi fie frică – în orice clipă. Frica însăşi îţi vestea pericolul, ca şi când l-ai fi adulmecat. De la moartea tatălui, frica nu-l mai părăsise niciodată pe Clamor; la moartea mamei nu fusese martor. Mama murise la naşterea lui; de ea doar auzise.

Frica îl apăsa fără răgaz. Uneori era mai intensă, alteori mai slabă, dar prezentă întotdeauna. Vibra în el ca o coardă ce ţinea isonul cântecului, fără ca vreo mină s-o atingă. Încă din zori se afla în foşnetul frunzelor, iar noaptea într-un murmur ce nu voia să amuţească – auzea un zumzet ca dintr-un ghioc, chiar atunci când îşi astupa urechile.

t

Spaima de necunoscut a pus stăpânire pe el de timpuriu – poate pentru că n-a avut mamă. Plutea prin odaie ca o ceaţă uşoară, când şedea cu tata la masă, de cină. Tata se întorcea de la moară târziu. Tăia felii groase din pâinea coaptă de morarul însuşi pentru el şi pentru argaţi. Cuţitul de pâine era mai mare decât cel cu care tata

reteza bucăţi de cârnat şi şuncă, pentru a le împărţi băiatului şi slujnicei. Pe urmă, toţi trei tăiau potrivit dumicaţii cu nişte cuţite mai mici. Cum se mânuieşte furculiţa, Clamor învăţase abia aici, în capitală. Chiar şi astăzi, tot mai trebuia să tragă cu ochiul, ca să vadă cum o folosesc ceilalţi.

Lui Clamor îi plăcea să-l vadă pe tatăl lui şezând la masă şi împărţind mâncarea. Era o încântare să-l priveşti şi cum se răcoreşte bând bere. Pe masă se găsea o cană mare. O aducea de la cârciuma Clamor, purtând-o cu grijă, ca să nu se piardă cununa de spumă albă. Când şi când, tata dădea de duşcă un rachiu, să nu răcească la stomac din pricina berii. Pe urmă se înstăpânea tihna.

Dar teamă nu pierea niciodată. Peretele cu cadre se zărea tulbure. O fotografie îl înfăţişa pe tata ca rezervist, alta pe părinţi, în veşminte de miri. Şi bufetul de culoare închisă era estompat; numai vesela strălucitoare lumina.

Clamor era slab de piept. Sensibil la schimbările de vreme, îl necăjeau oscilaţiile presiunii atmosferice. „Băiete, tu ai astmă” – îi spusese încă de mult slujnica, auzindu-l cum gâfâie în pat. Că nici cu ochii nu stătea bine, nu-şi dăduse seama până când ajunsese în clasele mai mari. Observase Mühibauer, profesorul de desen, care se şi îngrijise să obţină ochelari. Muhibauer îi arătase multă prietenie.

Clamor putea să citească bine scrisul de mână şi de tipar, vedea limpede şi stelele. Nu-i scăpa nici călăreţul de pe oiştea carului-mare. Numai tabla sau copacii din marginea drumului rămâneau pentru el tulburi. N-ar fi simţit asta ca un defect, dacă nu i s-ar fi spus aşa. Când frunzişul prindea culori în octombrie, era de fapt mai frumos să vezi nori şi fâşâi policrome. Iar primăvara, pajiştile luminau ca şi când s-ar fi reunit puterea tuturor florilor. Ochelarii nu-i erau de niciun folos; îi purta fără chef.

Aşa văzuse mereu şi odaia: peretele cu fotografii, estompat, mâinile tatii, dimpotrivă, clare, de parcă mai mult ar fi iradiat, decât ar fi primit lumina. Tatăl tuşea; dura mult, până se potolea. Asta nu prevestea nimic bun; arăta şi mai palid, când şedea istovit în jilţ. Clamor simţea cum îi sporeşte teama; tare ar fi vrut să-i atingă mângâietor mtoa, să-i spună o vorbă Dar nu cuteza.

Totuşi, în zori, tata era cel dintâi care se punea în mişcare, iar seara târziu cerceta cu felinarul în mână dacă toate sunt cum trebuie, mai înainte de a încuia moara. Morarul îl ţinea la mare cinste; era o slugă bună.

Frica era mereu prezentă; Clamor a simţit-o încă de pe vremea când, fără a îndrăzni s-o arate, era îngrijorat în legătură cu tatăl lui. Fiara şedea la pândă, chiar dacă ceilalţi, cei voioşi şi liberi, nu băgau de seamă.

Nu ultimul sac a fost cel care l-a doborî t pe tata. Au fost miile şi răsmiile de mai înainte. Tatăl căra secara în moară şi făina în hambar. Golea căruţele şi le încărca din nou pentru navetă. Purta în spinare roadele câmpului aduse de ţărani, apoi făina din care brutarul cocea pâinea; recolta ogoarelor satului trecea prin mâna lui.

Tata era întotdeauna vesel; Clamor l-a văzut uneori tăcut, dar trist niciodată, nici chiar atunci când îl încovoia tuşea. Îşi îndeplinea truda zilnică mai uşor şi cu mai multă voioşie decât fiul care suferea cu el şi pentru el. Nu vedea fiara ce stătea la pândă. N-o vedea nici fiul, dar o simţea – în fiecare clipă.

În timp ce tatăl lui zăcea întins la pământ, lui Clamor i se părea că ştiuse asta dintotdeauna. Acum frica îşi afla confirmarea. Deseori, băiatul văzuse în pădurile satului Oldhorst cum erau doborâţi copacii. Până când să cadă unul, doi oameni trebuiau să mânuiască îndelung joagărul. Dinte cu dinte tăia fibră după fibră. Frunzişul se legăna încolo şi-ncoace; fiecare cursă a joagărului era un minut, fiecare dinte, o clipă. Aşa roseseră din tata zilele şi nopţile,

aşa roseseră orele. Cea din urmă desăvârşise lucrarea.

Clamor îi privise pe tăietorii de lemne numai de departe. Nu auzea joagărul, auzea doar prăbuşirea bubuitoare, căreia îi preceda un geamăt al trunchiului şi-i urma frângerea crengilor. Numai fulgerarea lamei joagărului trăda până departe fapta ucigaşă. Pădurea rămânea tăcută, era înfricoşător.

Zgomote stridente îl înspăimântaseră pe copil încă de mic. Moara din Oldhorst dăinuise pe deal timp de câteva veacuri; fusese o moară de vânt. Apoi, atinsă de trăsnet, arsese. Morarul Braun o lăsase acolo în ruină şi instalase departe, jos, în vecinătatea satului, un motor care punea în mişcare, pe lângă moara cu pietre, şi un gater. Acum, ziua de muncă era vestită de un şuierat prelung. Urma o activitate care zguduia construcţia. Mişcarea răsuna ameninţător, ca şi cum ar fi luat în stăpânire clădirea şi ar fi transformat-o. Dulapurile, fotografiile, chiar şi pereţii nu mai erau aceiaşi. Curtea, cu şoproanele şi grajdurile ei, te făcea să nu te mai simţi la largul tău; paianta ieşea la iveală. Verdele copacilor pierdea din prospeţime, pălea ca şi cum ar fi fost stropit cu pulbere. Se pornea o muncă plină de zel; morarului părea să-i placă mult asta – rareori vedeai terenul fără schelării.

Clamor nu mai îndrăznea să intre singur în moară; chiar când tatăl lui îl lua cu el şi-l ducea de mână, moara îi dădea fiori. În semiîntunericul ei, se învârteau roţi, se mişcau pârghii ţepene, aproape de tot de obraz îţi lunecau curele late, care n-aveau nici început, nici sfârşit. Din sitele mari clătinate şi zgâlţâite. se ridicau nori de praf şi se amestecau cu aburul greţos de ulei şi fier, de care era îmbibat aerul. Clamor începea să tuşească, ochii îi lăcrimau, se sufoca. Tatăl îl scotea din moară.

Locul era nesigur. De jos, din străfunduri, venea un gâfâit şi un geamăt, de parcă nişte întemniţaţi ce voiau să se elibereze şi-ar fi scuturat lanţurile. Totuşi, acolo se afla

tata, care cunoştea maşinile şi le purta de grijă. Acolo se afla şi morarul cel bogat, care le poruncea; un bărbat cu surtuc verde şi o barbă albă, tăiată în colţuri. Chipul său îi amintea lui Clamor de acela al lui sunt' Ilie, care-i era familiar din biblia ilustrată, răsfoită adesea; aşa arătau prorocii.

Morarul Braun era aspru şi răstit la vorbă; asista la cântărirea sacilor şi cerceta secara în palmă. Râdea rareori, totuşi când îl vedea pe băiat, privirea lui destăinuia prietenie. De multe ori avea pentru el mici daruri, nu-l uita nici de Crăciun sau în ziua de naştere. El se îngrijise ca micul Clamor să înveţe latina la superus, pe atunci încă pastor la Oldhorst.

Câtă vreme morarul şi sluga sa, tatăl lui Clamor, au lucrat şi au păstrat buna rânduială la moară, cei de-acolo de jos nu s-au putut elibera. Dar morarul a murit în acelaşi an cu tata; moara a revenit unui stăpân nou, care locuia la oraş. „Asta-i un posesor, nu un proprietar". Aşa spusese despre el superus.

De-atunci suferinţele lui Clamor crescuseră – atât astma lui, cât şi frica, pe deasupra sentimentul că lumea se făcea parcă repede mai mare, de necuprins cu privirea, peste măsură de mare. Avea impresia că pământul îi lunecă de sub picioare. În jurul morii şi al maşinilor ei tropăitoare plutise mereu ceva ameninţător, totuşi mai existaseră locuri unde se simţise bine. Îi plăcea să zăbovească în grajduri, unde vacile şi viţeii şedeau culcaţi pe paie şi priveau în gol cu ochii lor rotunzi. Acolo domnea pacea, şi chiar în locul unde porcii erau îngrăşaţi cu tărâţe mirosea mai bine decât în clădirea maşinilor. Lui Clamor îi plăcea mai mult între animale, care, cum credea el, nu-l vedeau şi nu-l luau în seamă. De cai şi câini se ferea. Toamna, când morarul Braun îşi organiza vânătoarea, lătrăturile şi nechezatul umpleau curtea, în hărmălaia aceea stăteau împlântaţi vânătorii cu puşti şi cuţite

strălucitoare; toată lumea râdea, iar conducătorul vânătorii le turna de băut din clondirul cu rachiu de secară. Băieţii din Oldhorst se bucurau că le era îngăduit să ia parte ca hăitaşi, dar pentru Clamor nu era o zi bună.

Sub merii din livadă scurmau şi ciuguleau nu numai găinile, ci şi păsări rare, pe care morarul le aducea de departe şi cărora Clamor nu le ştia nici măcar numele. Purtau cozi lungi, sclipitoare şi târau trene multicolore. Altele erau bălţate şi pestriţe, sau împodobite cu mărgele. Lui Clamor îi era îngăduit să le azvârle pumni de grăunţe; nu era lipsă de aşa ceva. Mai veneau de pe acoperişuri şi porumbeii şi, odată cu ei, vrăbiile.

Pajiştea urcând în pantă se întindea aproape de tot de colină; o cărare cotită ducea de-acolo în sus spre moara cea veche. Pe vremuri, animale de povară cărau sacii spre ea, pe culme; nu mai era folosită de mult.

Pe dâmburile morilor nu li se îngăduie copacilor să crească, dar după incendiu odrăsliseră stejari tineri şi pini. De jur-împrejurul ruinei se păstrase un luminiş – zidul era circular; slujise drept soclu morii de lemn. Tatăl povestea adesea despre incendiul care-i înspăimântase pe oameni până departe, ca erupţia unui vulcan ce scuipă foc. Nu bătea vântul, totuşi aripile aprinse se învârteau.

Vara, pe vreme bună, însorită, Clamor cuteza să se ducă până sus. Acolo, la înălţime, pacea era încă mai desăvârşită decât pe păşune sau în grajduri, în aerul cald nu se auzea niciun zgomot – domnea o linişte deplină, ca în timpuri străvechi.

Acolo era singur. Într-un fel ciudat, singurătatea care jos, în vale, îl chinuia, aici îi dădea tărie.

Clamor putea anevoie să despartă cauza de efect – iar în asta era inferior celorlalţi, a căror dibăcie o privea cu uimire. El vedea mai curând alăturarea imaginilor în spaţiu decât succesiunea lor în timp. Era vrăjit de adâncimea lor imobilă, aşa că rămânea un străin într-o

lume în care roţile se învârteau mereu mai repede – o piedică.

Că lumea devenea mai vastă şi mai primejdioasă nu-şi afla pentru Clamor explicaţia în aceea că el venise la oraş. Dimpotrivă, după moartea tatii, un vârtej îl înşfăcase şi-l smulsese din locul său de baştină; oraşul cu agitaţia lui era începutul unui drum al cărui capăt nu putea fi prevăzut. Uimirea că ajunsese aici îl stăpânea din prima zi. Deseori i se părea că el, acest Clamor, e o umbră, care era mai mult pusă în mişcare decât se mişca, poate şi unul urmărit din umbră. Toate astea se amestecau între ele şi nu puteau fi descurcate. Nu reuşise să priceapă nici măcar desfăşurarea unei eclipse de lună, pe care i-o demonstrase superus. Dar luna era bună.

La oraş, zgomotele erau încă mai stridente şi mai ameninţătoare. Era ca şi cum ar fi constat numai din intrările şi ieşirile ce se revărsau în străzi, unde larma vuia tălăzuind mai aprig decât o sută de mori. Larma nu putea fi descâlcită, totuşi şuierau brusc semnale, care-l smulgeau din ea, năpustindu-se deodată asupra lui. Încă în timpul celui dintâi drum spre şcoală îl speriase un sunet de clopoţel. Mergea de-a lungul şinelor, fără să observe tramvaiul care se apropia în spatele lui. În sat nu existau şine; acolo, se spunea: „Oldhorst se află în afara lumii”.

Frânele scârţâiseră; grătarul care are menirea să împiedice în asemenea cazuri nenorocirea se şi lăsase. Vatmanul sărise din vagon: „Mă, gogomanule. ar trebui să-ţi trag câteva!” în vagon, călătorii, azvârliţi unul peste altul, oearau, în vreme ce afară pietonii căscau ochii la el. O izbitură îl îndepărtase de pe şine; tramvaiul pornise.

Omul cu clopoţelul îi strigase în trecere, ameninţându-l cu pumnul: „Mă, băiete, tu vii de la coada vacii!” De toţi oamenii ăştia care purtau asemenea şepci şi înjurau mereu, trebuia să te temi. La fel, de câini şi cai. „Dacă m-ar fi călcat tăindu-mi un picior, aş fi scăpat totuşi

cel mai ieftin”.

Chiar şi în acea împrejurare, avusese sentimentul confuz că el aproape nu avusese nimic a face cu cele întâmplate; îl priveau numai ca un lucru foarte îndepărtat, de parcă ar fi visat că se petrecuseră altcuiva. Îndată, avea să se trezească. Străzile îl zăpăceau. Veneau trăsuri, automobile, tramvaie, căruţe, din care săreau oameni şi goleau lăzi de gunoi. Printre toate acestea, călăreţi şi biciclişti răzleţi, care treceau iute ca săgeata. Şi pietonii se grăbeau; îl izbeau şi-i aruncau în obraz vorbe urâte. Mergeau altfel decât în sat.

LA LICEU

După acea primă noapte, când dormise împreună cu Teo şi-i iscase mânia, se trezise cu mintea aiurită. Fusese o istorie întreagă. Nu era de mirare că întârziase. A întârzia era rău. Trebuia să te grăbeşti pe coridoare, până când s-ajungi la uşa clasei, pe care o tăbliţă o arăta a fi „a IV-a B”. Era greu s-o găseşti, o căutai până şi în vis. Uşa era închisă. Trăgeai cu urechea – înăuntru răsuna vocea profesorului, care curgea prin oră ca un pârâu pe un loc neted. Răspundea o voce mai liâmpede. Se examina.

Clamor – simţea tentaţia să se întoarcă – dar nu era de niciun folos; trebuia’ să bată la uşă, s-o deschidă, să intre. Înăuntru, şedeau ghemuiţi treizeci de băieţi care holbau ochii la el. Erau încântaţi de întrerupere, dar şi bucuroşi de necazul lui. Deasupra lor, înapoia unei catedre înălţate pe o estradă, şedea un omuleţ cărunt, cu privirea dură ca oţelul. Era doctor Hilpert, profesorul de matematică.

„Aha, încă un trândav”. Acesta fusese salutul lui Hilpert, după ce-l întrebase şi-l fixase cu privirea. Apoi îl notase. De-atunci, Clamor avea impresia sau, mai curând, certitudinea că Hilpert e cu ochii pe el în mod deosebit. Antipatie la prima vedere.

Clamor mai întârziase de-atunci de câteva ori, deşi

nu exista nimic de care să se teamă atât de mult. Se simţea neliniştit încă din timpul gustării de dimineaţă; teama îl gonea din casă cu jumătate de oră mai devreme. Apoi îl ameninţau încurcăturile, ca şi cum, încercând să desfacă un nod ar fi pierdut timpul şi nu mai putea să-l recâştige. Se putea întâmpla chiar să înceapă pur şi simplu să viseze. Era un alt timp, în care se rătăcea şi, trezindu-se brusc, se pomenea din nou în faţa uşii clasei. Aproape întotdeauna, cel care avea prima oră era Hilpert, a cărui privire îl înţepa ca un ac înfipt într-un fluture.

Dacă nu l-ar fi supărat pe Teo, l-ar fi condus el până la şcoală. Aşa, cel care-i arătase clasa fusese pedagogul. Acesta bombănise: „Vii târziu chiar din prima zi?” Apoi, figura lui se înveselise: „Ai s-o ei cu siguranţă după ceafă”. Dar Hilpert nu bătea, cu toate că era cel mai rău. Cel mult, când nu se mai putea stăpâni, trăgea de perciuni, de parcă ar fi vrut să-şi ridice victima în aer.

În prima zi de şcoală, ceilalţi fuseseră aduşi de părinţi. Aceştia îşi ţineau copiii de mână. Îi prezentaseră dirigintelui, care-i întâmpinase cu bunăvoinţă. Aşa se cuvenea, dar el, Clamor, nu era în rând cu ceilalţi. Observase asta de îndată, din prima zi.

A nu fi în rând cu ceilalţi era asemănător cu a sta în faţa uşii de la clasă. Dar el stătea mereu în faţa uşii şi simţea în fiece clipă că nu e în rând cu ceilalţi. Chiar şi când uşa se deschidea, ba mai ales atunci, se arăta vădit că întârziase. Atunci se pironea ameninţător asupra lui privirea nimicitoare de la înălţimea catedrei, iar clasa râdea.

Că nu era în rând cu ceilalţi o simţea în recreaţii mai mult decât în timpul orelor de curs. Ceilalţi se plimbau atunci câte doi sau câte trei, ori puneau la cale jocuri de la care el era exclus. El, Clamor, era singur şi privea ca unul ce se uită peste zidul unei grădini. Poate că se excludea el însuşi, dar îi era cu neputinţă să se alăture celorlalţi.

Băieţii schimbau unii cu alţii vorbe şi gesturi care hotărau cine era în rând cu ei şi prin care trăgeau un hotar în jurul lor. Până şi vorbirea le curgea mai lesne din gură – nu numai „ar avea” şi „ar fi”, ci şi „ar fi avut” şi „ar fi trebuit să aibă” nu le făceau greutăţi. Lui i se părea că graiul are noduri; nu putea să le desfacă atât de repede cum era nevoie în vorbire. Începea să se bâlbâie, se încurca.

Din câte se părea, ceilalţi nici nu-şi dădeau măcar seama că vorbesc frumos. Dar când vreunul greşea, râdeau cu toţii. La Oldhorst, unde, cel puţin în sat şi la moară, se vorbea în dialect, nu era nicio deosebire între forma de dativ şi cea de acuzativ a pronumelui personal. Se folosea aceeaşi formă pentru „mie” şi „mine”, sau pentru „ţie” şi „tine”. Dar dacă la liceu spuneai: „dă mine creionul”, erai pierdut.

Trebuia totuşi să mai fie ceva la mijloc, deoarece nici Kresebeck, al cărui tată era general, nu vorbea o germană corectă. Punea cuvintele anapoda în frază sau folosea expresii regionale şi vulgare, dar el şi-o putea îngădui, ba chiar se şi făcea oarecum cu asta. Felul lui de a vorbi părea să le impună celorlalţi, nu peste măsură, fiindcă îi spuneau „Käsebäcker”[1], iar la joacă îl tratau cu un mai puţină grosolănie. Dar tocmai în aceasta se vedea că se simt în rând unii cu alţii, chiar dacă existau deosebiri.

Când vorbea despre general, Kresebeck zicea: „bătrânu’”, MaX Silverschmied, din penultima clasă, le spunea părinţilor „babaca” şi „babacu’”. Clamor nici nu era în stare să-şi închipuie că i-ar fi putut spune tatii ca primul, sau ca al doilea. În genere, băieţii nu puneau mare preţ pe superiori, pe unii îi tratau chiar cu dispreţ. Blumauer, directorul, era „direx”, pentru alţii aveau porecle.

Cu toţii păreau să nu cunoască teama asta, bolovanul

1 Aproximativ: coace-brînză (n.lr.).

mereu apăsător, care pierea numai în vis, ca să-ţi revină în spinare îndată ce te trezeai. Fireşte, se fereau să bată la ochi şi, ca să nu fie scoşi la lecţie, se pitulau în spatele colegului din faţă. Îi stăpânea şi pe ei un sentiment de constrângere, de teamă, de îngrijorare şi stinghereală, dar nu frica aceasta însinguratăcare sugrumă. Unii se ghemuiau pe unde puteau şi făceau asta ca pe un sport. Când aveau şansă, baftă sau noroc, se arătau mândri nevoie mare. „Tocmai când să mă înhaţe, a venit recreaţia – îmi şi vârâsem un caiet în pantaloni”.

Bătaia se practica numai până la a patra, şi anume mai mult la elevii de la real decât la umanişti – clasele „A”. Şcoala lui Blummauer era cunoscută în privinţa aceasta, iar cei mai mulţi dintre părinţi nu priveau cu ochi răi faptul că personalul şcolii era iute de mână. Se aplicau palme, scatoalce după ceafă, lovituri cu nuiaua la fund şi la palmă. În clasa a şasea de liceu, se mai putea ca profesorului să-i scape mina, atingându-l pe câte unul, şi se întâmpla ca, după aceea, să-şi c’eară scuze. În acea clasă, mulţi primiseră confirmaţiunea. Elevilor din penultima clasă li se spunea „dumneata”, iar cei din ultima clasă erau domni mari. Li se îngăduia să fumeze, să bea, să intre în cârciumi. Cei mai mulţi se râdeau, dar puteau fi văzute şi bărbi. În curtea şcolii stăteau împreună în grupuri şi discutau, sau se plimbau încolo şi-ncoace prin faţa liceului.

Când ceilalţi stăteau de vorbă între ei, discuţia lor era împănată cu expresii pe care Clamor nu le mai auzise niciodată. Vorbeau uşuratic, cursiv, parcă într-o doară, ca şi cum nu s-ar fi luat în serios. Nu spuneau: „era furios”, ci: „l-am scos din sărite”. În loc de mi-e totuna”, ziceau „mă lasă rece”, „mă doare-n cot” sau „nu mai pot eu de-asta”, ori chiar „pentru aşa ceva nu mişc niciun deget”. Capul era „tărtăcuţă”, „la revedere” era „pa”; când vreunul devenea visător i se spunea „căzut în transă”, iar dacă se arăta şi năuc, îi „plecase mintea cu sorcova”.

Era o limbă deosebită, o limbă străină. Expresiile se schimbau mereu, adesea moda lor dura numai câteva zile. Trebuia să te ţii în pas cu ea. Apoi deprinderile: şapca trebuia s-o loveşti cu un bobârnac; când spuneai „servus”, dădeai neglijent doar două degete în loc de mâna întreagă.

Stând deoparte, Clamor se minuna de toate acestea ca în faţa unei nemaipomenite dibăcii, cum ar fi aceea a dansatorilor pe sârmă. Băieţii aceştia nu cunoşteau primejdia prăbuşirii, pe care el ar fi suferit-o la întâia lui încercare de a-i imita. El vorbea rar; cuvintele i se desprindeau greu de pe buze. Trebuia să le deschidă cale printre piedici, iar în timpul acesta multe din ceea ce voia să spună şi din ceea ce simţea se pierdeau pe drum, rămânând nerostite.

Era dator să evite dialectul; abia aici învăţase că se spune „chibrituri”, nu „lemnuşuri”. Aici se zicea „a-ţi face ghetele”, nu „a-ţi văcsui cizmele”. Când foloseai expresii ca ale sale, erai privit ca unul care, deşi nemanierat, te aşezai cu alţii la masă. Nici expresiile alese, pe care ceilalţi le schimbau între ei ca pe nişte monede aflate în circulaţie, nu i se potriveau şi nu i se cuveneau. Să recurgă la ele, ar fi egalat cu o îngâmfare.

Că nu era în rând cu ceilalţi, Clamor o ştia mai bine decât ei. Ceilalţi observau lucrul acesta doar cu unele prilejuri; el însă se afla mereu în faţa unei uşi închise şi o simţea în fiecare clipă. De aceea prefera singurătatea. Dar aici nu exista moara de sus, moara de pe colină.

Dacă ar fi avut puterea să-şi aroge drepturi şi să îndrăznească să şi le ia, ar fi stat mai bine. Vedea asta la Buz, colegul lui de bancă, un băiat tot din Oldhorst. Buz era fiul primarului comunei, care nutrea gânduri mari cu el. Cum se zicea în sat, bătrânul avea ceva cheag, patruzeci de pogoane de pământ bun, pe deasupra pădure, păşune şi mlaştină. Mlaştina devenise acum productivă, forându-se, se găsise acolo potasiu. Teo făcuse din Buz

omul său de pază, ceea ce-i adusese acestuia din urmă prestigiu. Totuşi, dacă bietul Clamor era neînzestrat, apoi Buz nu se putea compara nici măcar cu el; nu ştia mai nimic, deşi nu-i lipsea isteţimea. Vorbea ca un tăietor de lemne. Dirigintele obişnuia să-i citească temele în clasă, ca să-i înveselească pe elevi; era un miracol că ajunsese până într-a patra.

În recreaţii, Buz era şeful; nu-şi punea lacăt la gură, vorbea cum îi venea pe limbă. Asta făcea impresie asupra celorlalţi. Un lucru era aşa cum trebuie, abia după ce Buz îşi spunea părerea – îl chemau, îl băteau pe umăr, îi dădea un ghiont în coaste. El râdea, până când îşi ieşea din sărite. Atunci îl alegea pe unul la întâmplare. O lua la fugă după el şi-l prindea, chiar dacă băiatul se refugia în closet. Buz se căţăra ca o maimuţă peste zidul deschis deasupra şi-l scotea de-acolo pe cel fugărit. Avea în această împrejurare un fel deosebit de a înhăţa: îşi ţinea victima de mâneci şi o izbea cu genunchiul în fund. Ceilalţi râdeau şi, ca să se bucure de spectacol, îi aduceau, târându-i, delincvenţi, să-şi primească pedeapsa. Strigau: „Ia dă-i o buzică!” Totul ajunsese să se desfăşoare după un anumit tipic. Când îl vedeau, băieţii erau cuprinşi de veselie; când deschidea gura, izbucneau în hohote de râs. Buz repeta mereu nişte vorbe neroade, ca „Oleo, drace”, „Au, fir-ar”, „Bă, maţe-fripte” şi altele – expresii pe care le prinsese de prin cazărmi. De cele mai multe ori nu se potriveau cu împrejurarea, totuşi folosirea lor îl făcea hazliu. Poate că pentru el totul era comic.

Buz era aşadar şi el din Oldhorst şi un ghimpe în ochii profesorilor, dar era în rând cu ceilalţi. Că tatăl său avea ogoare de grâu nu însemna mare lucru, căci – aşa hotărî Clamor – dacă şi eu aş fi ca Buz, m-aş găsi în rând cu ceilalţi.

Cu tot hazul său, Buz era de departe cel mai prost din clasă şi cu siguranţă că n-ar fi fost promovat, deşi Teo

îl ajuta la lecţii. Mai fusese o dată „repeţoi” şi, dacă s-ar fi întâmplat să cadă iar, ar fi fost nevoit să părăsească şcoala. Lui nu i-ar fi păsat – voia să se facă husar. Ceilalţi i-ar fi resimţit lipsa şi, cu siguranţă, ar fi povestit multă vreme despre el. Dacă ar fi plecat Clamor, nici nu s-ar fi băgat de seamă.

Când întârziase atunci şi-l notase doctor Hilpert, Clamor trebuise să-şi caute un loc. Nu întâmplător găsise un spaţiu liber lângă Buz, fiindcă cei pe care dirigintele îi numea „slăbămaticii” lui sau voia să-i ţină sub ochi din alte motive şedeau în puţin îndrăgita bancă din faţă. Pentru Clamor a fost un noroc, fiindcă s-a pomenit lângă un consătean, pe care-l cunoştea de mult, un băiat din Oldhorst. Fireşte, încă în noaptea când. Teo îl repezise, fusese nevoit să înghită destule răutăţi de la el, şi de fapt nici aici nu ar fi avut motive să se bucure de vecinătate.

A doua oră au avut-o cu dirigintele, un domn trupeş de cincizeci de ani, care nu era ursuz, ba chiar avea umor. Se numea domnul Bayer şi preda limbi străine; atunci era la rând franceza. La intrarea sa, elevii se ridicaseră; domnul Bayer salutase cu o înclinare din cap, spunând: „*Asseyez-vous*”. Băieţii, aşezându-se, răspunseseră în cor: „*Nons nous asseyons*”.

Domnul Bayer deschisese dulapul clasei, ca să-şi aşeze în el pălăria şi umbrela, apoi luase loc la catedră. Îşi pusese ochelarii şi deschisese catalogul. Mişcările sale erau lente şi tihnite, ca şi cum timpul ar fi avut o mare greutate, pe care el o cântărea integral.

„Aha – cel nou. Ebling – ai şi fost notat. Hai, ridică-te, să te vedem cu toţii”.

Domnul Bayer cercetase însemnarea lui Hilpert. „Ai întârziat? Cu siguranţă că n-ai nimerit numaidecât strunga cea bună – n-o să-ţi trecem asta la socoteală”. Mulase peniţa şi scrisese cu cerneală roşie sub însemnare: „Motivat”.

Apoi se apropiase, să-l cerceteze mai bine pe cel nou venit; o şi făcu atent şi cu grijă, îi ridicase cu mâna bărbia, să-i vadă faţa, deoarece Clamor lăsase capul în jos. Domnul Bayer observase că-i lipsea nasturele de sus de la haină şi clătinase din cap; era vădit că absenţa nasturelui nu-i făcuse o impresie bună. Clamor nu băgase de seamă lipsa; se întâmplase probabil atunci când îl înhăţase vatmanul. Ar fi vrut să-i explice asta domnului Bayer, dar era prea greu, nu-i veneau cuvintele. Până la urmă, profesorul ar fi judecat întâmplarea cu şi mai mare străşnicie decât vatmanul; mai bine trecea totul sub tăcere.

Pe deasupra, era aproape absent; examinarea ciudată îl încătuşa. Îşi ţinea privirea îndreptată spre fruntea domnului Bayer, fiindcă nu dorea să i se uite în ochi. Dirigintele ar fi descoperit în privirea lui că ascunde şi alte lucruri, de care se făcuse vinovat – sau în genere, sentimentul vinovăţiei. Acest sentiment îl împovăra, şi de aceea evita privirea celorlalţi. Nu-i era îngăduit să se uite în ochii lor. De cele mai multe ori ţinea capul plecat, de parcă ar fi căutat ceva pe pământ.

Deasupra frunţii domnului Bayer se ridica un cârlionţ cărunt, răsfirat şi mlădios, ca şi când tocmai atunci ar fi venit de la frizer. Părul nu era totuşi întocmai de culoarea fierului, avea şi o nuanţă brun-ruginie. Sclipirea aceasta, cum constatase Clamor, nu era însă un rest din părul castaniu. Fiecare fir de păr se bucla pe seama lui; se forma astfel o împestriţătură de alb şi ruginiu. Asta îi amintea lui Clamor de calendar – poate că, gândise el, duminica părul îi creşte domnului Bayer mai frumos decât în restul săptămânii. Mai văzuse până atunci aşa ceva numai la animale – la minunatele păsări ale domnului Braun, de asemenea şi la un viezure, care trecuse grăbit prin faţa lui, odată, când şedea visător pe colina morii.

Mai târziu, Clamor putu să cerceteze jocul spiralei şi la cele câteva fire de păr care căzuseră pe pupitrul său.

Domnul Bayer îşi îngrijea cu multă atenţie părul; uneori, scotea din buzunarul de la piept un pieptene împestriţat cu negru şi cafeniu şi-l făcea să lunece prin frizură. Pieptenele era prins într-un miner de argint; domnul Bayer îl ţinea într-un toc. Se poate spune că mai curând îl dezvăluia decât îl scotea – era o piesă scumpă, neobişnuită în această ambianţă mizeră.

Clamor se bucura ori de câte ori domnul Bayer începea să se pieptene – de fiecare dată era un interludiu sărbătoresc. Plăcerea nu decurgea din faptul că atunci domnul Bayer nu mai era atent la clasă; ceea ce isca voioşie era mai curând totala lui schimbare. În loc de pieptene, ar fi putut scoate din toc un flaut, să cânte din el ca un muzicant. Dar însuşi faptul că, pentru o clipă, putea să se transforme şi să se adâncească atât îi dădea o senzaţie de relaxare, nu pentru că scăpa de gramatică, ci pentru că împărtăşea şi el plăcerea lui. Atunci, pentru băiat parcă se deschideau ferestrele, altminteri mereu închise, lăsând să intre în zbor una din păsările multicolore ale morarului.

Atenţia lui era uşor abătută de un amănunt oarecare, cum fusese părul domnului Bayer, atunci când acesta îl examinase din cap până-n picioare. Îi venea greu să-şi îndrumeze gândurile; imboldul care-i abătea atenţia se dovedea mai puternic. Chiar în dimineaţa aceea, când era să-l calce tramvaiul, fusese absent. „Băiete, tu îţi pierzi repede şirul gândurilor” – îi spusese şi superus. În fond, era vorba mai puţin de dispersare, cât mai ales, totuşi, de concentrare. Se simţea atras îndeosebi de tot ceea ce era colorat, întocmai ca peştele care picoteşte printre trestii, cinci zăreşte momeala de-o culoare vie. Devenea nerăbdător, ca şi cum ar fi auzit acordându-se un instrument. Mai întâi era parcă ciupitul unei coarde.

Domnul Bayer mai suflecase mâneca hainei lui Clamor şi se arătase satisfăcut că nu vede dunga

întunecată care destăinuie neglijenţă la spălat. După ce-l examinase astfel pe noul său elev, se întorsese la catedră şi deschisese registrul catalogului. Începuse să-l întrebe pe Clamor şi să înscrie datele. „Băiete, te numeşti aşadar Ebling şi vii din Oldhorst. Acesta mai e încă un sat frumos cu acoperişuri de paie. Şi prenumele?”

Clamor uitase sfaturile pe care i le dăduse în timpul nopţii Teo şi-şi rostise pur şi simplu prenumele. Acesta fusese semnalul pândit de Buz – care, convins de efectul ce-l va avea, se răsucise, strigând spre clasă una din vorbele lui obişnuite: „Au, fir-ar!” De data aceasta, recoltase o veselie deosebită pe seama celui nou. Dacă însă nădăjduise că şi domnul Bayer avea să-i găsească intervenţia spirituală, se înşelase. „Aha, flăcăule, vrei să faci iarăşi pe paiaţa? Am să te dezvăţ eu de asta”.

Cu aceste cuvinte, domnul Bayer se dusese la dulapul clasei, ca să scoată o trestie subţire, cu care se apropiase fără grabă. Buz văzuse că treaba devine serioasă.

„Domnule Bayer – n-am să mai fac!”

„Sper. Dar mai întâi să întărim niţeluş buna ta intenţie. Apoi, deodată, cu severitate: întinde palma!”

Buz ştia din experienţă că n-are rost să facă mofturi sau să-şi ferească mina; aşa ceva n-ar fi avut alt rezultat decât să înrăutăţească lucrurile. Fusese nevoit să întindă mai întâi mâna dreaptă, apoi pe cea stângă, ca să capete pe fiecare o lovitură straşnică. Clamor auzise nuiaua şuierând, deşi domnul Bayer nu părea să facă vreun efort. Mişca braţul numai din cot, ca şi cum ar fi exersat mişcarea de multe ori. Buz strigase de două ori „Au!”, obţinând şi de data aceasta, deşi involuntar, succes în clasă, care izbucni în râs.

Clamor luase cunoştinţă cu spaimă de noua transformare a domnului Bayer; se simţea stingherit, ca şi cum vina ar fi fost a sa.

Buz părea obişnuit cu nenorocirea lui. În orice caz,

nu pierduse nicio secundă, începuse numaidecât să aline urmările. Mai întâi, suflase în palmele învârstate cu dungi roşii. Apoi şi le răcorise pe lemnul pupitrului, schimbând mereu locul încălzit. În acelaşi timp, se tot strâmbase, iar într-o clipă, când se simţise neobservat, scosese limba la Clamor.

Domnul Bayer stătea la fereastră şi se pieptăna. Apoi se întorsese şi spusese: „Clamor e un nume frumos, vechi. Numai proştii râd de el”.

În felul acesta fusese confirmată primirea lui Clamor în clasa a patra a liceului real, fără ca el să fi dat urmare sfaturilor lui Teo. Venise la mijlocul anului, după vacanţa de vară.

După obrăznicia lui Buz, dirigintele nu-i mai pusese alte întrebări. Profesorul Quarisch, la care stătea în pensiune, îl informase la înscriere: „Un bursier, un băiat de la ţară de condiţia cea mai modestă”.

Aşadar, un cal de bătaie pentru sălbaticii aceştia – trebuia să fie atent.

Domnul Bayer se bucura să aibă în clasa lui băieţi de ţărani; erau, ce-i drept, mai grei de cap, dar, în toate privinţele, mai vrednici de încredere decât cei de la oraş. Duminicile, ca şi în vacanţe, drumeţea cu bastonul şi rucsacul prin Harz şi prin câmpie; cunoştea bine satele.

Acestea fuseseră primele două ore în noua şcoală, numită de elevi „puşcăria”. Urmaseră alte trei ore, despărţite prin recreaţii.

Astfel, în fiecare dimineaţă, încă în drum spre şcoală, se profila ameninţător timpul, ca un pustiu în care nu puteai s-o scoţi la capăt. Singurele oaze care-ţi surâdeau, în afară de serviciul divin de luni, erau cele două ore de desen cu domnul Mühibauer.

Recreaţiile erau încă mai rele decât orele de studiu, fiindcă în timp ce toţi ceilalţi se jucau sau stăteau de vorbă, a nu face parte dintre ei era mai apăsător decât

atunci când şedeau în bănci, cu caietele în faţă. Fiecare dintre ceilalţi avea câte un prieten, iar unii dintre ei erau atât de îndrăgiţi, încât cu toţii se străduiau să le câştige favoarea. Clamor nu îndrăznea nici măcar atât. Se tot întreba cum ar trebui să înceapă, ca să câştige un prieten – dorinţa şi voinţa nu erau destul, trebuia să se petreacă o minune. Iar dacă îţi lipsea un prieten, era totuşi mai bine să ai un stăpân, chiar unul aspru, decât să fii singur de tot. Când acela ţi-ar fi poruncit: „Fă asta, las-o pe ailaltă!”, chiar dacă ar fi fost un ins rău, ar fi fost totuşi cineva care te vede, căruia îi pasă de tine. Ceilalţi treceau pe lângă el, ca şi cum n-ar fi avut ochi. Uneori, când aştepta în colţul lui sfârşitul pauzei, îl invidia până şi pe cel pe care tocmai îl snopeau în bătaie.

În timp ce băieţii se jucau în curtea şcolii, lui nu-i revenea nici cel mai mărunt rol. Un joc îndrăgit era turnirul; unul devenea cal, altul călăreţul ce se suia pe umerii lui. Pierdea cel ce se lăsa tras jos. Buz făcea întotdeauna pe calul, Kresebeck pe călăreţul. Pentru ei, Clamor nu era nici cal, nici călăreţ. Nu-şi avea locul nici măcar jos, ca să nu mai vorbim de sus.

DRUMUL MĂRGINIT DE GARD VIU

După acea primă zi de şcoală, când era să fie călcat de tramvai, Clamor alesese alt drum, ocolit, pe lângă gardul viu al grădinii lui Unger. Nici pe-acolo nu se simţea mai ferit, ba chiar, în anumite privinţe, i se părea că-l pândesc primejdii mai mari, dar nu era atâta agitaţie. Nu trecea niciun vehicul, chiar şi oamenii se iveau rar. Aceasta îi amintea de drumurile de ţară de la Oldhorst, care duceau în câmpie, uneori chiar de moara veche de pe colină.

Ceilalţi care locuiau în pensiune la profesorul Quarisch îşi luau gustarea de dimineaţă fără să se grăbească şi plecau mai târziu. Aveau biciclete. După ce mai repetau papagaliceşte cuvinte sau versuri, coborau în

pivniţă şi-şi scoteau bicicletele strălucitoare. Săreau în şa din spate, după ce ţopăiseră de câteva ori ca şchiopii. Alţii, dimpotrivă, îşi repezeau cu uşurinţă piciorul drept peste şa, ca la săritul caprei. Manualele legate cu o curea le fixau înapoia şeii sau le atârnau de ghidon. Puteau să conducă şi cu o-mină, unii chiar fără mâini, ca la circ. Încălecau toţi odată şi porneau în goană sunând din clopoţel, ca şi cum ar fi plecat într-o excursie.

Fiecare avea bicicleta lui, Teo chiar una pe liber şi ghidonul curbat în jos ca ale bicicliştilor de curse. Gonea cu spinarea încovoiată şi capul aplecat. Pentru cărţi nu folosea o curea, ci o servietă pe care n-o purta el însuşi. Cădea în grija lui Buz, care i-o înmâna de dimineaţă în faţa uşii ultimei clase şi o lua în primire după terminarea cursurilor. Se întâmpla, uneori, ca din pricina aceasta să piardă o oră în plus, dar paguba n-avea nicio importanţă, de vreme ce şi aşa îl urma pe Teo ca o umbră. Clamor i-ar fi preluat cu plăcere însărcinarea, dfir Buz, gelos pe el de la început, n-ar fi îngăduit. Cel puţin în această privinţă Teo îl prefera pe Buz, spunând: „Buz e prost şi punctual. Sunt două însuşiri care se întregesc una pe alta – tu, însă, Clamor, eşti prost şi nepunctual. Când te văd, m-apucă ameţeala”.

Lui Teo nu-i plăcea să poarte altceva decât arme, voia să aibă mâinile libere. „Aici îl am pe Buz, la Cairo l-am avut pe Omar, iar mai târziu voi avea pe alţii, oriunde-oi pribegi. Oameni ca mine sunt întotdeauna slujiţi”. Aici, în orice caz, băieţii se înghesuiau în jurul lui, chiar dacă îi trata rău. Era şi cu mult mai vârstnic decât ceilalţi. Clamor se socotea fericit că se cunoşteau din sat, iar acum se aflau împreună la profesor; altminteri, Teo nici nu l-ar fi observat.

Servieta era dintr-o piele bună şi avea un desen ştanţat, Teo o adusese de departe. Şi ghiozdanul lui Clamor era din piele, dar garnisit ou blană de focă. I-l

dăruise morarul Braun, când începuse şcoala la Oldhorst. Darul mai cuprindea o tăbliţă de ardezie cu cadru de lemn, un burete şi un condei. Un dar frumos – dar aici ghiozdanele nu erau la cinste. De altfel, încă din clasele pregătitoare nu se începea cu tăbliţă, ci cu maculator şi toc.

Drumul de întoarcere de la şcoală îl încheiau cu o cursă de urmărire. După-amiaza, când în piaţă nu se făceau exerciţii militare, îşi scoteau bicicletele şi mergeau în cerc. Îi cunoşteau pe nume pe cicliştii de curse, care alergau pe pista supraînălţată în trena motocicletelor grele, şi se ciondăneau între ei în legătură cu posibilităţile şi perspectivele favoriţilor lor.

Clamor se uita cu plăcere cum se rotesc şi zboară pe asfalt pe bicicletele sclipitoare ca fulgerul. Şi la Oldhorst îi admirase pe fiii de ţărani şi de domni călări pe „bicielu” – drumurile de ţară erau înguste ca nişte dungi albe, dar tari ca piatra şi bune de mers pe roţi.

A avea o asemenea bicicletă fusese multă vreme dorinţa lui arzătoare, dar se ferise să şi-o exprime sau chiar să şi-o destăinuie aluziv, fiindcă l-ar fi amărât pe tata, care nu i-o putea îndeplini. Şi rotirea aceasta în jurul unor ţeluri de neatins, ca aici în jurul visului de a avea un prieten, se adăuga mâhnirii ce-i umbrea sufletul.

Acum, când frunzişul începea să prindă culori, din pârâul Beeke urca adesea ceaţă. Era ca şi cum în jurul său s-ar fi întins o mantie; se simţea mai în siguranţă. Ce-i drept, nu putea să vadă prea departe între tufele de gard viu, dar nici el nu era atât de uşor observat. Când auzea paşi, putea să se tragă de-o parte şi să iasă din drum. Aşa înainta de-a lungul împrejmuiturii pipăind.

Pârâul Beeke tăia de-a curmezişul drumul cam la capătul acestuia, acolo unde începeau din nou casele. Ducea o apă cafenie, domoală, curgând pe un fund milos. Clamor îşi făcuse obiceiul să se oprească pe puntea de

lemn, pentru ca, rezemat de balustradă, să-şi aţintească privirea spre oglinda tulbure. Când trecuse pe-aici prima dată, aşadar în a doua zi de şcoală. văzuse un grup mic de bărbaţi care trebăluiau jos pe mal la o schelărie înaltă, un fel de spânzurătoare. La răstimpuri, răsuna Unul din acele zgomote neplăcute, ca un geamăt, iar o greutate mare se ridica pe piloni. Când ajungea în vârf, trasă cu cablul, se desprindea cu o detunătură însoţită de un jet de aburi şi cădea şuierând. Totul se repeta ca o inspiraţie şi expiraţie uriaşă.

Soneta, maşina folosită pentru a înfige în sol pilonii cu capătul protejat de un fel de cască, îl umplu pe Clamor de o spaimă teribilă. Avea impresia că e de faţă la o execuţie. Deşi totul dispăruse chiar a doua zi, spaima dăinuia în el ori de câte ori mergea pe acest drum. Greutatea aceea îl ameninţa necontenit; putea să se repeadă în jos, zdrobitoare, oriunde, într-un loc pe care el nu-l cunoştea. Era cu putinţă s-o declanşeze printr-o mişcare nechibzuită, poate chiar doar printr-un gând. îl apăsa necontenit; adesea, aproape că-l atinsese.

Trebuia să parcurgă trei porţiuni de drum, unde pericolul creştea: acestea erau delimitate de piaţa grenadirilor, filatura, casa de corecţie.

Când, apăsat de ghiozdan, cobora treptele, spera ca în piaţă să nu se facă exerciţii militare. Acesta era un caz fericit; de cele mai multe ori auzea de departe tobele şi trompetele muzicii militare. Atunci, piaţa era plină de grupuri care stăteau nemişcate sau erau puse să mărşăluiască pe întinderea ei. Colegii priveau cu plăcere spectacolul. Mai ales Buz aproape că nu putea fi desprins de-acolo; îi cunoştea după nume pe toţi ofiţerii, chiar şi pe mulţi dintre subofiţeri şi plutonieri. Ştia perfect însemnele, până la ultimul nasture.

Domeniul cel mai apropiat de casă aparţinea teribilului sergent Zünsler. Acesta era un omuleţ ca o

marionetă, un diavol ţopăitor cu barbă mare roşie; la guler purta trese late şi de fiecare parte un nasture de aur. Comenzile lui răsunau până la cealaltă latură a pieţei, unde se înălţau casele cele noi; era aproape de neînţeles cum dintr-un trup minuscul putea să iasă o asemenea voce. Zünsler dorea ca şi oamenii săi să zbiere de parcă s-ar fi aflat pe puntea unui vas în timpul unei furtuni pe mare. Era nemaipomenit când preda teorie, atunci stătea departe de pluton şi, ţinând mâinile la spate, bubuia, de-o pildă: „Grenadir Knospe – m-ai înţeles?” Cel întrebat pocnea călcâiele şi urla cu o voce de urs: „Înţeles, dom’s jent!” Dar Zünsler ducea mâna la ureche, ca şi când n-ar fi auzit nimic.

Clamor tresărea de spaimă cu deosebire când Zünsler anunţa un atac de cavalerie. Îndată după aceea, sergentul ordona grupelor să schimbe fulgerător frontul, aşezându-se în linie, iar grupa din faţă să se lase într-un genunchi. „La ochi arm!” „Foc!” – comanda el apoi. Înainte de comandă, făcea o mică pauză: „Băieţi – îi lăsăm să vină aproape de tot”. Din salvă nu se auzea, ce-i drept, decât pocnetul sec al percutorului, dar şi acesta era destul de îngrozitor. Ca în faţa unei băi de sânge adevărate, Zünsler îşi mângâia satisfăcut barba roşie.

Mai rău încă era când sergentul exersa cu trupa un atac în ordine strânsă. Atunci, plutonul venea în pas alergător de departe, în formaţie compactă. Baioneta era fixată la arme, lama ei scânteia. Când se ajungea la inamic, Zünsler striga „Ura”, iar strigătul său se prelungea, ca şi cum ar fi aprins o rachetă sau ar fi declanşat o avalanşă ce pornise la vale. Atacul era irezistibil, era zdrobitor, era capodopera lui Zünsler. Ori de câte ori sergentul exersa un atac la baionetă, căpitanul asista şi el. Se oprea în loc chiar şi maiorul von Olten, când se întorcea de la castel spre casă. Şi pe Teo îl amuza Zünsler. Îi spunea „Micul

Zaches”[2], ca unul ce era inepuizabil în a găsi porecle năstruşnice. Teo stătea cu Buz la fereastră şi privea de-acolo. Buz era de partea cavaleriştilor – „Când or ataca ăşi cu cap de mort, n-are decât să mugească ăsta cât de tare o vrea”. Fiindcă – era şi aceasta una din vorbele lui obişnuite – „cavaleria nu se scapă-n nădragi!”

Soldaţii atacau cu faţa rigidă şi cu gura căscată înapoia baionetelor. Clamor ştia că nu le e îngăduit să depăşească perimetrul pieţei; se opreau la bordura de piatră. Totuşi îl trecea de fiecare dată un fior, ca pe unul în primejdie să fie înţepat cu baioneta. Ciocanul se prăvălea în jos, îl atinsese.

După ce Clamor cotea printre împrejmuiturile de gard viu, se deschidea îndată, spre stânga, un drum lateral cu un indicator de forma unui braţ întins: „Spre filatură”. Poteca era îngustă şi cotită; fabrica, la care ducea, nu se vedea. Filatorii veneau şi plecau pe strada cea mare; aici se petreceau numai lucruri secundare. Aceste lucruri erau de cele mai multe ori de natură enigmatică şi aproape întotdeauna primejdioasă.

Câteodată, Clamor era nevoit să parcurgă drumul cu gard viu şi în amurg, fie când soţia profesorului îl trimitea la repezeală după cumpărături, fie când se întorcea de la arest. Iarna, după ce dădea îngheţul, ucenicii îşi făceau pe povârnişul grădinii lui Unger o pârtie. Se căţărau unul după altul pe pantă şi-şi dădeau apoi drumul la vale, cu braţele întinse în lături, pe fâşia de gheaţă netedă ca oglinda. Era o distracţie plină de larmă.

Tinerii filatori purtau jachete grosolane, fără guler şi cravată, cizme scurte şi şepci dintr-o pânză de culoare închisă. Înjurau şi erau în semiîntuneric de o veselie care-l înspăimânta pe Clamor. Dădeau fără nicio jenă drumul la vânturi, ba mai şi se făleau: Mă, băiete – asta-i de-un chil, de zece chile sau chiar de cincizeci de chile. Proviziile nu

2 Personaj al unui basm de E. Th. A. Hoffmann (n. tr.).

le lipseau, fiindcă hrana lor de fiecare zi consta din varză, mazăre sau fasole. Îşi mai permiteau poate şi câte un rachiu.

Calmor era bucuros când reuşea să se strecoare pe lângă ei nevăzut, căci, dacă-l observau, se legau de el. îl bombardau cu bulgări, îi vârau zăpadă după guler, sau îi puneau întrebări la care era cel mai bine să nu răspunzi, fiindcă înapoia lor se ascundea o agresivitate abia tăinuită. Oricum, ieşeai în pagubă.

Se întâmpla ca, la trecerea lui, ei să fi plecat; atunci, pârtia era goală. Clamor îşi lua îndrăzneala să se dea de câteva ori pe gheţuş; dacă izbutea s-o facă fără să cadă, îl încerca un simţământ minunat. Aşa trebuia să fie şi pe bicicletă. îl atrăgea orice mişcare ce asigura o înaintare uşoară, chiar dacă nu putea s-o stăpânească.

De ce, gândea Clamor, nici ucenicii ăştia nu mă pot suferi – sunt ei mai buni decât mine? Dar ce înseamnă „mai bun" pentru cineva care n-are niciun loc al lui, nici stare? La urma urmelor, el nu era mai bundecât ei, nici nu voia să fie mai bun. Ei erau mai puternici decât el şi-şi trăgeau puterea din aceea că erau solidari. îl îmbrânceau. I se întâmpla cu ei la fel cum se petreceau lucrurile şi cu băieţii de familie – nu se afla în rând cu ei. Îşi dădeau seama de acest lucru de la întâia privire, când el abia se apropia. Cu Buz se petrecea altfel; într-o clipită, acesta se şi tutuia cu toţi. Chiar dacă nu făcea parte dintre ei, se afla în rând cu ei. Era o deosebire. Dar el, Clamor, rămânea singur.

Într-o dimineaţă, foarte devreme, Clamor auzi râsete şi strigăte. Pe drumul lateral stăteau trei filatoare cu faţa palidă şi părul răvăşit. Erau şi câţiva bărbaţi. Una dintre femei se ţinea agăţată de celelalte. Râdea şi striga, de parcă ar fi ieşit de la casa de nebuni:

— O, Trude – sunt turtă!

Cealaltă se clătina; stătea cu picioarele pe tivul fustei, avea bluza sfâşiată şi sânii îi atârnau afară. A treia

îmbrăţişase stâlpul indicatorului; vomita şi-şi murdărea rochia. Unul dintre bărbaţi venise din grădină şi ţinea în mână o furcă.

— Muierile astea sunt criţă şi nici măcar nu le e ruşine! Ar trebui duse la zdup.

Altul adăugă:

— Şi-au bătut joc de ele şi pe urmă le-au azvârlit în stradă. Se vede limpede. Şi-au pus fustele pe dos.

Iar un al treilea:

— Ar trebui bătute cu biciul. Dar mai întâi puse sub un duş straşnic.

Cel de-al treilea era calfa de măcelar de la Ferchland; purta pe umăr o covată de lemn, acoperită cu o pânză albă. O ţinea cu mâna stângă şi-şi bălăbănea cu încântare dreapta. Apoi îl zări pe Clamor şi-i spuse:

— Ce căşti tu ochii aici? Cară-te la şcoală!

Clamor fu bucuros s-o şteargă; se pregătea o nenorocire.

Mai rău încă a fost într-o dimineaţă, când un grup de bărbaţi închidea intrarea; îl priviră pe Clamor de parcă le-ar fi fost duşman. Poliţistul postat la oarecare distanţă lângă povârnişul grădinii lui Unger îi aruncă şi el, când trecu, o uitătură mânioasă. Ceva mai departe se opriseră alţi bărbaţi; Clamor auzi câteva fraze care-l impresionară adânc, deşi nu prea le înţelese.

— La filatură nu se lucrează.

— Se zice că în cazarmă s-au distribuit cartuşe.

— După mine, n-au decât să nici nu mai înceapă lucrul.

Vorbele din urmă le spusese omul cu furca. De data aceasta ţinea în mână un hârleţ.

Ca mai în fiecare dimineaţă trecu pe-acolo şi maiorul von Olten, un domn prietenos. La început, după obiceiul său din Oldhorst, Clamor îi salutase pe toţi cei întâlniţi în drum. Maiorul îl oprise şi-l lăudase pentru politeţea lui. Îi

pusese câteva întrebări. Acum, ori de câte ori Clamor îşi scotea şapca, îi răspundea cu o clătinare din cap, ducea şi mâna la coif. Purta coif, fiindcă făcuse de gardă la castel. După gardă, se întorcea la cazarmă prin piaţa grenadirilor. Şi locuinţa lui se afla în piaţă.

Când maiorul se apropie, poliţistul luă poziţia de drepţi. Von Olten îi puse cu voce scăzută câteva întrebări, apoi se îndreptă spre grupul care bara drumul lateral şi care acum tăcuse.

Se întoarse spre un tânăr, iar Clamor îl auzi spunând:

— Berthold – de la dumneata m-aş fi aşteptat cel mai puţin să te găsesc aici – doar ai fost unul dintre cei mai buni din companie. Ştii cât de uşor ne-am fi înţeles.

Cel apostrofat luă poziţie de drepţi:

— Domnule maior, aici nu e vorba de o treabă de serviciu. Aici e vorba de pâinea zilnică.

Ceilalţi aprobară dând din cap.

— Dar ştii ce greu o scoatem la capăt cu concurenţa celor din Łódź şi Manchester.

— Tocmai în privinţa asta vrem să schimbăm lucrurile, domnule maior.

Maiorul ridică din umeri:

— Nici eu nu stau pe roze şi nu vă invidiez, desigur, pentru ceea ce câştigaţi. Dar nu faceţi prostii.

Salută şi, când fu gata să plece, se mai auzi din mijlocul grupului:

— Împăratul de ne cheamă… punem toţi mina pe armă!

Pe drumul lateral, ameninţarea nu era atât de făţişă ca în piaţă, dar tot te stăpânea neliniştea. Chiar dacă aici nu răzbătea niciun zgomot, Clamor se simţea apăsat de îngrijorare; în atmosfera locului plutea nenorocirea.

Ceva ostil te ameninţa apoi în împrejurimile închisorii. Şi această clădire se afla dincolo de grădini; slujea mai degrabă ca o casă de corecţie pentru vagabonzi,

trântori, beţivani şi mici infractori de tot soiul. Deţinuţii erau duşi la lucru, sub o supraveghere sumară, în oraş şi grădini. Uneori, făcea haltă aici şi câte un transport pentru închisoarea din Celle.

Odată, Clamor văzu un om venind în fuga mare spre el. Altul alerga după acela şi-l prinse tocmai când ajunseseră lângă băiat. Urmăritorul îl înhăţă de mânecă pe fugar şi-l zgudui cu brutalitate.

— Ah, derbedeule, golanule… vrei să-mi pierd pâinea? Las că ţi-o plătesc eu.

Clamor fu izbit de faptul că cei doi bărbaţi semănau foarte mult unul cu altul – amândoi erau trupeşi; aveau feţele roşii ca racul şi gâfâiau, de parcă era gata să-i lovească damblaua. Şi şepcile le erau la fel, numai că aceea a paznicului avea cozoroc. Paznicul purta însă un veston verde de uniformă, spre deosebire de celălalt, care era îmbrăcat într-un halat. Fugarul îşi trăgea cu greu răsuflarea şi nu putea să scoată niciun cuvânt. Holba speriat ochii la omul în verde, ca un iepure de casă înhăţat de ureche de-un câine.

Între timp se apropiase un domn care purta un surtuc de pânză gri cu revere şi un melon maro. Şi acela avea o burtă impunătoare. Văzându-i pe toţi laolaltă, Clamor găsi că şi faptul acesta le da celor trei o anumită asemănare.

Domnul îşi scoase *pince-nez*-ul, de care atârna o panglică neagră, îl strânse şi-l vârî în buzunarul vestei, zicând:

— A vrut s-o şteargă, domnule paznic? Aşa ceva nu-i chiar atât de simplu la prusaci. Asta-i o poamă bună – i se citeşte pe faţă.

Clamor fu uimit că la oraş, aproape ca în Oldhorst, toţi păreau că se cunosc între ei, căci paznicul, răspunzând, se adresă domnului numaidecât cu „domnule secretar”:

— Nici nu ştiţi ce necazuri avem cu ăştia. Ziua şi

noaptea e nevoie să fim cu ochii în patru. Şi-apoi mai trebuie să-i tratăm şi cu mănuşi.

Domnul nu părea că se grăbeşte; stând locului tihnit, aproape la fel ca domnul Bayer, când se pieptăna, scoase o tabacheră.

— Ei, ia vârâ-ţi una din astea în gură, două la cinşpe – şi-ai să vezi că toată treaba arată numaidecât altfel.

Paznicul îşi puse ţigara la păstrare în şapca pe care şi-o aşezase din nou pe cap.

— Mulţumesc, domnule sicritar – da' nu în timpul serviciului.

După cum se părea, domnul voia să mai savureze niţel situaţia. Se uită la deţinut, ţinând capul puţin aplecat:

— Ăsta voia poate să se ducă la noapte pe la dame… la urma urmelor, e de înţeles.

— Da' de unde, voia doar să se-mbete, pramatiile astea nu se gândesc la nimic altceva. Beau până şi lac de mobilă. Abia s-au eliberat, că iar intră la zdup.

Domnul continua să ţină în mână tabachera. Apoi spuse pe un ton familiar:

— Bine, bine, domnule vagmistru. Dar să nu-i dăm şi lui una? Una de şapte jumate?

— Da' eu n-am văz't nic.

Omul cel gras făcu ochii mari, şi poate mai puţin din pricina ţigării – aproape ca un copil care vede un balon. Apoi se despărţiră, domnul luând-o spre slujbă, Clamor spre şcoală, iar în direcţia opusă, paznicul, ducându-şi prada de încheietura mâinii.

De neuitat fu şi dimineaţa aceea, când trecură deţinuţii. Îşi petrecuseră noaptea în casa de corecţie şi erau duşi la gară. Mai înainte ca micul convoi s-o cotească pe drumul cu gard viu, Clamor auzi de departe o voce care-l înspăimântă.

Oamenii mergeau câte doi, lipiţi unul de altul; erau îmbrăcaţi în bluze vărgate şi-şi ţineau capul plecat. Erau

flancaţi de poliţişti. În frunte mergea unul cu sabia scoasă; alţi doi formau ariergarda. Vocea sălbatică venea de la un paznic uriaş, care dădea roată transportului ca un câine de stână. Era mai înalt şi mai voinic decât toţi ceilalţi şi avea umerii cât un dulap. Coiful, ţinut de curele împodobite cu solzi de alamă, îi atârna pieziş peste faţa bărboasă. Faţa uriaşului ardea, iar ochii i se rostogoleau, ca şi cum ar fi căutat în univers o victimă ascunsă, sau ceva care s-o înlocuiască.

Clamor rămase încremenit şi se lipi cu spatele de gardul viu al grădinii lui Unger. Vedea de departe: insul era periculos ca un taur înnebunit de furie. Dar paznicul îl zărise şi se repezi la el. Strigă:

— Fă loc – dă-te-napoi! – deşi Clamor era singur acolo şi stătea departe de deţinuţi.

Vocea fu înspăimântătoare, iar odată cu ea îl izbi un iz de sudoare, rachiu şi turbare ca dintr-un ţarc de câini. Îi urmă o izbitură puternică în piept. Clamor căzu pe spate în tufiş şi rămase întins între spini, până când convoiul trecu. Abia mai târziu văzu că-şi pierduse şapca şi i se sfâşiase cămaşa.

Deşi această întâlnire fusese cea mai rea din toate, îi împovără sufletul mai puţin decât aceea cu bietul beţivan. De data asta fusese lovit el însuşi, şi astfel i se părea că ispăşise cel puţin o parte din vină.

La capătul drumului mărginit de gard viu, Clamor întârzia întotdeauna puţin pe punte, ca să privească apa tulbure. Priveliştea îl liniştea, îi insufla un sentiment de împăcare. Ciocanul pneumatic, care-l îngrozise în a doua zi de şcoală, dispăruse de mult. Acum, ajunsese din nou până la punte, chiar dacă foarte aproape de el căzuse o izbitură. Chiar şi lovitura de pumn abia-l atinsese.

Pârâul Beeke părea încremenit, ca şi cum ar fi fost din sticlă topită. Era înconjurat de tulpini de trestie, în vârful cărora atârnau flamuri cafenii. Jos, erau culcate şi

frunze, parcă pictate pe o oglindă. Cele mai multe erau ascuţite, ca nişte lame de lance, iar printre acestea pluteau altele late, în formă de inimă. Cele din urmă aparţineau unei buruieni pe care Clamor o cunoştea de la iazurile mlăştinoase din Oldhorst; tatăl lui îi spusese că se numeşte „şopârlaiţa”. Cu florile ei albe erau împodobite vara coroanele funerare. Toamna, frunzele deveneau ţepene ca nişte peceţi din lac roşu ca sângele.

Pe punte, Clamor era pândit întotdeauna de pericolul de a uita de ceas, chiar dacă aveau prima oră cu Hilpert. Atunci când privea în jos peste parapet, nu numai apa, ci şi timpul se oprea parcă în loc. Culorile deveneau mereu mai intense, ca şi cum s-ar fi apropiat din adânc, desprinzându-se de lucruri. Până şi cafeniul mocirlos al pârâului se făcea transparent. Oglinda de sticlă începea să se topească, se trezea o nuanţă de violet, cu care urca un miros de vanilie.

Apa era bogată în taine, bănuite în vârtejuri şi în dungile ce o străbăteau. Poate că mişcase din aripi un peşte mare. Odată, deasupra stufărişului plutea un nor de argint. Se treziseră efemeridele din somnul lor de pupe şi clănţuiau legiuni întregi în aer. Puntea se şi acoperise de leşurile lor. ca de un pospai de zăpadă.

Altă dată, lumea se înghesuise la parapetele podeţului; se întâmplase ceva rău. Jos, în apă, lunecau peşti în număr mare – încremeniţi, de parcă un vrăjitor i-ar fi atins cu bagheta magică. Erau neînsufleţiţi; obleţii şi crapii îşi arătau flancul lat, ţiparii şi ştiucile, burta albicioasă. Jos, tropăia un bărbat încălţat cu cizme lungi până la şold, care scotea peştii din apă cu o plasă. Îi azvârlea peste umăr într-o coşarcă. Se întâmplase din pricina filatorilor.

Clamor trecu, strecurându-se; era bucuros că pescarul nu-l zărise. Altminteri, şi-ar fi recunoscut vina, şi cu toţii s-ar fi năpustit asupra lui. Visase adesea ceva asemănător. De aceea erau bune zilele de toamnă cu ceaţa

lor.

PĂIANJENII

Da, ciudate şi periculoase erau lucrurile pe drumul cu gard viu. Curând, lui Clamor ajunse să i se pară că i le-a povestit pe cale o voce, sau că doar le-a visat. Rămâneau crestate pe el ca nişte răni care nu se cicatrizau şi se deschideau mereu. Ceva nepotrivit intervenea într-o ecuaţie de nerezolvat. Între somn şi trezie îl făceau să tresară strigătele unei păsări ce se rătăcise deasupra mării. Imaginile nu se lăsau alungate, chiar cinci îşi astupa urechile şi închidea ochii. Reveneau mereu – mai ales atunci. Dar de ce-l apăsa oare povara lor?

Revedea ochii plini de spaimă ai omului celui gras care-şi trăgea anevoie răsuflarea. Oricât ar fi gâfâit acela, nu mai avea nicio scăpare. Era prins. Pretutindeni ameninţau curse, laţuri, capcane de fier şi ciocanul care se prăvălea.

Ca să vânture în gând toate acestea, Clamor căută o ascunzătoare cât mai tăinuită. Se aşeza pe o treaptă a scării care ducea la pod şi era aproape nefolosită. Mai în siguranţă se simţea în closetul aripii părăsite, către care ducea un culoar pustiu. Acolo putea să se zăvorască. Pensiunea era spaţioasă, mai înainte de Martin Luther adăpostise călugări. Profesorul ştia lucruri urâte despre vremea aceea.

Closetul era îngust; avea pereţii tapetaţi cu ziare. Peste ziare se văruise; în unele locuri transpăreau literele. Clamor descifra titluri ca: *Prizonier la Kassel*, iar dedesubt: *Împăratul la palatul Wilhelmshohe*. împăratul era Napoleon cel rău. Pe margini, ca şi pe uşa de lemn, băieţii aflaţi în pensiune scriseseră versuri şi schiţaseră desene. Se repeta peste tot rombul îngust despărţit în două de o linie; cineva mâzgălise nişte capete de bărbaţi, punând fiecăruia un penis în loc de nas. Unul purta o barbă mare ce semăna cu aceea a profesorului. Dedesubt

era scris „Riibezahl”[3]. Erau notate şi confesiuni – ca, de pildă: „Au, fir-ar – am apucat iapa de ţâţe”. Asta nu putea fi decât Buz.

Scaunul era acoperit de un capac rotund cu un bumb de lemn. Clamor l-a ridicat o dată, dar pe urmă nu s-a mai atins de el. Acolo jos erau puse paie, care de umezeală şi murdărie duhneau înţepător. Doi şobolani se jucau într-o rază de soare. Clamor lăsase repede capacul, ca şi cum ar fi deschis un cabinet în care se petrecea ceva lugubru. Pretutindeni se aflau asemenea văgăuni; erai despărţit de ele numai printr-o scândură fragilă. Nu trebuia să descoperi ceea ce se întâmpla acolo jos. Poate că nu avusese decât o vedenie, căci, deşi l-a căutat, n-a găsit locul unde putrezeau paiele. Clădirea era mare – iar planul ei greu de descurcat, dar fantomatice i se păreau lui până şi lucrurile întâlnite pe drumul spre şcoală. Acesta era un vis care se înlănţuia în imagini.

În colţurile closetului îşi avea sălaşul păianjenul-cu-picioroange. Nu era mai mare decât o fasole cu bobul maşcat, dar avea picioare care depăşeau lăţimea palmei. Clamor, şezând acolo în tăcere şi reflectând, îl vedea cum îşi ia îndrăzneala să iasă la iveală şi să alerge pe perete: o vietate nemaipomenit de sperioasă, căci, dacă doar întindeai mina, îşi desprindea din coapsă unul din picioarele lungi şi se-ndepărta, fugind cu celelalte. Piciorul desprins rămânea pe loc şi zvâcnea încă multă vreme, ca şi cum ar fi fost viu. Lui Clamor îi părea atunci rău că speriase gângania. Cunoştea mişcarea aceasta, deoarece în primele ore, când simţea că ochii domnului Hilpert se-ndreptau spre el, piciorul lui începea să zvâcnească la fel ca la acest păianjen. În acea clipă nici măcar n-avea nevoie să vadă ochii domnului Hilpert.

Din cauza păianjenilor, ceilalţi evitau locul, cu excepţia lui Buz, căruia nu-i păsa de ei şi avea motivele

3 Personaj din basmele germane In. tr.J.

sale pentru care se simţea bine aici. Mai venea şi Paulchen Maibohm, să se ferece, când directorul adjunct Zaddeck îl chema la meditaţie. Paulchen era unul dintre cei mai bogaţi băieţi, totuşi singur şi el, dar numai pentru câteva luni. În curând trebuiau să se întoarcă părinţii lui; erau plecaţi într-o călătorie în jurul lumii. Număra zilele, ceasurile până atunci. Când trebuia să se prezinte la directorul adjunct, nu mânca la prânz şi-şi gâfâia – aceasta-i expresia potrivită – orele printre păianjenii-cu picioroange. Venea apoi nepregătit, dar, aşa cum îşi dădea seama confuz, întocmai cum îl aştepta domnul Zaddeck. De cele mai multe ori, directorul adjunct îl chema către seară.

Paulchen era că şi ceilalţi o natură sociabilă. Cu toţii căutau singurătatea numai când aveau necazuri, se socoteau năpăstuiţi, erau izgoniţi. Clamor însă se simţea mereu năpăstuit; se văzuse de la început izgonit. De aceea şi venea întotdeauna aici, deşi Teo i-o interzisese: „Ştiu eu ce faceţi voi acolo”.

În mica celulă, vara era foarte cald – mirosea a var şi a ziare vechi, a lemn, care scârţăia de căldură, şi a hazna. Toate aceste mirosuri care se amestecau aveau ceva pălit, prăfuit, ca şi cum s-ar fi ridicat dintr-un sipet; aminteau şi de altele – de pildă, de pădurile şi de grajdurile din Oldhorst. Timpul se scurgea mai pe îndelete.

Un loc rău – totuşi mai bun decât lumea. Aici putea să-şi rumege gândurile. Ceea ce-l apăsa, îl copleşea erau imagini, nu probleme. Şi din nou vedea ochii omului celui gras, care-şi trăgea sufletul, ţinut de încheietura mâinii de către paznic. Imaginea revenea mereu, mereu – nu putea s-o alunge. Era o încercare mai grea încă decât ecuaţiile şi construcţiile din orele de matematică ale lui Hilpert. Cum putea fi oare rezolvată – ce era de făcut?

Poate că ar fi trebuit să se arunce în genunchi înaintea pazniculuiu, să-l implore? Dar pazniculuiu nu-i era îngăduit să-l lase liber pe om. Sau să-l fi izbit, pentru ca

prinsul să-i scape? Până şi idecă era de necrezut – i s-ar fi potrivit lui Teo. Teo era un domn, şi asemenea lucruri nu-i tulburau liniştea, ci mai curând îl amuzau. Lui însă, lui Clamor, lucrurile îi întorceau latura lor umbrită.

Dacă ar fi venit cineva şi ar fi spus: „Clamor, sări în apă”, sau chiar „Sări în foc” – ar fi făcut-o. Avea însă nevoie de un ordin. Asta rămânea vina lui. De aceea veneau ei să-l acuze: omul cel gras care-şi trăgea răsuflarea, fata care fusese despuiată, filatorii care se temeau că-şi pierd pâinea, deţinuţii.

Vântura aceste gânduri, până când îi dădeau laorimile şi începea să plângă.

SERVICIUL RELIGIOS

Acesta era drumul mărginit de gard viu, cu spaimele lui; rareori se întâmpla ci te ceva plăcut. Când îl întâlnea, maiorul îi adresa întotdeauna câteva cuvinte. Maiorul era bucuros să audă povestindu-i-se despre viaţa de la ţară; îl întreba despre Oldhorst, despre moară şi despre grajduri, apoi dacă nu cumva Clamor ar vrea să se facă soldat; la răspunsul afirmativ al băiatului, spusese: „Asta-i foarte bine!”

Prietenoasă era şi bătrâna care-şi avea grădiniţa acolo unde cotea drumul spre filatori. Se punea în mişcare devreme, iar când trecea Clamor îl saluta peste gard dând din cap. În grădiniţa ei se afla o colibă, cam cât o gheretă. Acolo-şi păstra uneltele şi coşurile cu fructe. Un păr care umbrea coliba dădea rod foarte bogat. Când se coapseră fructele, bătrâna îl chema înăuntru printr-un semn pe Clamor şi-i umplea şapca. Perele aveau o pieliţă subţire, cu mici pete cenuşii; erau mici şi aveau un gust delicios. Nici la Oldhorst nu existau astfel de pere, deşi fructele morarului Braun erau vestite. În vreme ce mergea alene spre punte, Clamor mânca o pară după alta, cu sâmburi cu tot. La punte, trebuia să-şi pună din nou şapca în cap. Nici chiar prima dată, nu fusese mirat de dar; avea impresia că

o cunoaşte pe bătrână de multă vreme.

Dar întotdeauna era bucuros când ajungea la punte. Ca să reuşească aceasta, rostea la răstimpuri pe drum mici rugăciuni. Seara şi dimineaţa spunea *Tatăl nostru*, pe care-l prelungea prin rugăminţi proprii. Rugăciuni se spuneau şi înainte şi după masa de prânz şi cină – profesorul indica de fiecare dată pe cel ce trebuia să le rostească, aşa cum se obişnuia la el de multe generaţii de elevi aflate în pensiune. După rugăciune, băieţii trebuiau să-şi dea mina; profesorul le ura „Poftă bună" şi-şi mângâia barba.

Luni dimineaţa, săptămâna începea cu un scurt serviciu religios, pentru care profesorii şi elevii se adunau în aulă. Se intonau două cântece. Directorul Blumauer rostea un text scurt. Urmau diferite comunicări şi rugăciunea.

Solemnitatea dura douăzeci de minute, pe care Clamof le întâmpina cu bucurie. Aceste minute dădeau relief programei săptămânale, aşa cum porţiunile înnegrite cu tuş împodobesc şi înviorează un desen. Poate că aşa ar fi trebuit să fie toate orele. Numai la domnul Mühibauer era încă mai frumos.

O excepţie făcea ziua când se distribuiau atestatele. Atunci domnea o atmosferă de tribunal. Directorul citea din caietele claselor superioare notele la „Silinţă" şi " Conduită". Pentru conduită, nota maximă, unu, constituia regula; directorul o rostea cu bunăvoinţă. La doi, tonul său devenea sensibil mai sec, iar la rarii trei, suna de parcă domnul Blaumer ar fi zărit o insectă târându-se pe catedra lui. O singură dată s-a depăşit şi treiul; când directorul a strigat numele lui Ruge, elev în ultima clasă, Clamor şi-a dat seama chiar după voce că se anunţa o nenorocire. Se ridicase atunci în picioare un tânăr în veston bine croit; pe frunte îi atârna o şuviţă de păr negru. Cu toţii, profesorii care şedeau pe scaune în spatele directorului şi elevii de la prima până la ultima clasă, îşi aţintiseră privirea asupra lui

Ruge. După o pauză lungă, veni înfricoşătorul: „Conduită… patru!”

Ceva din scena aceasta îi amintise lui Clamor de propria-i situaţie, deşi înţelesul scenei îi scăpase; nu pricepuse mişcarea indolentă cu care elevul din ultima clasă îşi netezise şuviţa de pe frunte – aproape ca un dirijor. Şi Ruge era absent. Directorul parcă s-ar fi răfuit cu o umbră.

Lui Clamor îi plăcea solemnitatea religioasă şi spera că are să se intoneze cântecul lui Tersteegen „Mă rog la puterea iubirii”, cântecul său preferat. îl agrea desigur şi directorul, fiindcă îl programa deseori.

În acest cântec erau pasaje care-l mişcau adânc şi parcă-l mângâiau pe creştet.

Doar Ţie ce mă-ncerci, stăpâne ceresc.

Eu inima pe veci n-o dăruiesc.

Erau şi alte cântece frumoase ce se intonau la serviciul religios; aveau asupra lui un efect cu totul diferit. Cântecul lui Paul Gerhardt „Alege-ţi căile” îi inspira încredere, ca şi cum tata s-ar fi întors la el şi l-ar fi luat de mână: „Se va purta în aşa fel, încât ai să te minunezi”.

Şi, în sfârşit, cântecul lui Neander: „Lăudaţi pe Domnul, puternicul rege al onoarei”. Cântecul acesta te smulgea spre înălţimi, în vreme ce „Rogu-mă…” te făcea să cobori. În acest cântec răsuna un triumf, era o mare limpezime, sunetele se preschimbau în lumină.

Acestea trei erau cântecele sală preferate; fiecare trezea în el altă dispoziţie. Spiritul i se mişca fie în ape mari, fie pe teren ferm, fie, în sfârşit, prinzând aripi, în aer. „Cel ce pe aripi de vultur în siguranţă te poartă”.

Clamor cunoştea cântecele încă de la Oldhorst. Nu ştia de ce îi sunt dragi; iubirea nu cunoaşte niciun de ce. La cel dintâi i se părea că se contopeşte cu toţi ceilalţi, la al doilea că merge ţinut de mână de tata, la al treilea, recunoştea puterea acestuia. La cel dintâi era asemenea

tuturor celorlalţi, la al doilea, alesul, la al treilea, cel ce recunoaşte cu dragoste.

La Oldhorst existau puţine cărţi, în afară de cele de la învăţător şi de la pastor. În tinde, pe un raft pe care vara se puneau şi străchinile cu lapte covăsit, se aflau lângă biblie cartea de c-întece şi calendarul. Ţăranii cunoşteau multe cântece şi le citeau cu plăcere, mai ales când erau bolnavi. Atunci şedeau întinşi în pat şi, ţinând în faţă cartea, mişcau din buze. Multe versuri le ştiau pe de rost, mai ales pe cele alinătoare. Le dădeau vigoare în zori, mai înainte ca în grajduri să se pornească larma.

Domnul fie lăudat; *noaptea-i sfârşită*.

Vine îndrăgita dimineaţă, iar seara târziu, când stingeau lumina:

Biruit de slăbiciune.

Când mă culc în patul meu.

Mă împac cu Dumnezeu.

Când boala se agrava, venea superus, pe atunci încă pastor la Oldhorst. Venea după slujbă, păstrând pe el roba. Morarul Braun trimitea supă pentru bolnav sau o sticlă de vin. Clamor îndeplinea cu plăcere misiunea de sol; în semiîntunericul unde zăcea moşneagul, domnea o atmosferă paşnică. Bătrânul trudise din greu o viaţă întreagă, acum, chiar dacă îndurând dureri, îi era îngăduit să se odihnească. Într-o asemenea împrejurare, cântecele familiare aveau un efect binefăcător; în linişte, înţelesul versurilor devenea mai limpede.

Bolnavii îi povesteau atunci băiatului despre vremurile de altă dată, când fusese mai greu, dar şi mai bine decât acum. Copilăria se apropia în acele clipe de ei, precum începutul de sfârşitul unui cerc – viaţa trecuse ca un vis. Stejarii de lângă zidul curţii erau de pe atunci bătrâni; vor mai rămâne în picioare multă vreme. Dar în anii aceia de demult, vântul încă mai învârtea aripile morii.

Tatăl lui murise brusc, ca fulgerat. Nu-i fusese

îngăduit un răstimp de odihnă, iar fiul simţise atunci cât pierduse şi el însuşi. I-ar fi putut citi din cărţi şi i-ar fi putut face toate acele mici servicii, cu care sunt înconjuraţi bolnavii. Unui tată îi place când fiul se ocupă de el; se simte mai în siguranţă, când braţul tânăr se odihneşte pe umărul său. Atunci, amândoi parcă ar fi o singură fiinţă. Şi fiul – abia când tatăl e neajutorat, se apropie de el mai mult; de el, care fusese mai înainte atât de intangibil. Acum poate şi copilul să-şi ţină de mână tatăl.

Fără micile rugăciuni, n-ar fi putut-o scoate la capăt cu drumul până la punte; rugăciunile ţineau departe de el ceea ce putea fi mai rău. Era ca la înot: trebuie să tragi mereu aer, ca să rămâi la faţa apei. Clamor avea o serie de scurte invocaţii, care-i dădeau tărie. Pentru câteva clipe, îşi simţea pieptul eliberat.

„Cheamă-mă în impasul tău, şi eu te voi mântui, iar tu să mă preamăreşti”. Aceste cuvinte îi făceau bine – bine îi făcea şi fraza: „Doamne, fii îndurător cu mine, căci eu zilnic Te chem”.

„Ridic ochii spre munţii de unde îmi vine ajutorul. Ajutorul meu vine de la Domnul, care a făcut cerul şi pământul”. Aici nu existau munţi către care să-şi poată ridica privirea; capitala era aşezată în câmpie. Totuşi, rugăciunea era potrivită, gândea Clamor, dacă se uita în sus spre turnul domului cu lei şi adăuga: „O, Sioane, oraş preaînalt!”, căci el învăţase: „Muntele, care e casa Domnului, va sta cu tărie, mai înalt decât toţi munţii şi decât toate colinele mai măreţ”.

Uneori, striga şi: „Aici sunt”, ca Samuel. La superus, trebuiseră să înveţe pe dinafară multe cântece şi mulţi psalmi; acestea îi stăteau acum la îndemână ca o comoară, din care plătea vama pentru drum. Când frica se intensifica şi-i tăia răsuflarea, se elibera printr-unul din versetele încercate, ca printr-o expiraţie. Puterea

versetelor se vădea îndată: îi deschideau calea.

În cele din urmă ajungea la punte. Dar ce câştiga prin aceasta? Doar un răstimp de teamă înaintea judecăţii. Acum îl ameninţa puşcăria cenuşie cu o sută de uşi, orarul şi temele ce nu puteau fi niciodată terminate. Acolo şedea la pândă înfricoşătorul Hilpert, ca un păianjen în plasa lui, care te încercuia fără scăpare, apoi ceilalţi profesori, fiecare având propriu-i fel de a te urmări. Fiecare, până la Mühibauer. Iar în pauze îl chinuia nepăsarea colegilor, care nu-l socoteau vrednic nici măcar să-l călărească sau să-l bată. Recreaţia lor era tortura lui.

După ce trecea puntea, iar spaima îl apăsa încă mai tare, îi venea gândul că nimic nu putea fi adevărat – la urma urmelor, se găsea amestecat într-un joc al cărui înţeles îi rămânea tăinuit. Poate că era fiul unui rege puternic, trimis în acest oraş să cerceteze cum stau lucrurile. Dar de ce doar bănuia acest lucru – de ce nu ştia propriu-zis? Da, gândea el în tăcere – fără teamă, jocul n-ar fi fost adevărat.

Totuşi, în sufletul său dăinuia acest sentiment de înstrăinare: „Ce caut eu aici, cu ce m-am făcut vinovat – cum am ajuns aici?”

DESPĂRŢIREA DE MOARĂ

Da, cum a ajuns el aici? Faptul se putea explica prin felul cum se desfăşuraseră lucrurile, totuşi rămânea enigmatic. La drept vorbind, întrebarea îl frământase încă de la Oldhorst. Se simţea străin nu numai în vreo localitate oarecare, ci în lume. Rareori avea o senzaţie de uşurare – când îl ţinea tata de mână, sus la moara cea veche, chiar atunci când uliul striga deasupra pădurilor. Strigătul suna jalnic, dar pădurea-i dădea răspuns. Chemarea şi ecoul se armonizau.

După moartea tatălui, lucrurile nu se schimbaseră prea mult; slujnica preluase conducerea micii gospodării. Curând, murise şi morarul Braun, care-i purtase de grijă

ca tutore. Şi această nenorocire venise pe neaşteptate: un accident la vânătoare. Între timp, pastorul Quarisch devenise superintendent; mai rămăsese totuşi un an la Oldhorst – în parte, fiindcă la superintendenţă erau în curs de execuţie lucrări de construcţie, în parte, fiindcă îi venea greu să se despartă de sat. La început se ocupase de treburi locuind tot acolo şi circulând deseori cu trăsura prin ţinut. Ţăranii îl numeau acum „superus”.

Îndată după înhumarea morarului, superus îl chemase pe Clamor la el. îl cercetase cu bunăvoinţă pe băiatul ce sta în faţa lui îmbrăcat în hainele lui bune.

— Stai jos, băiete. Trebuie să-ţi fac o comunicare importantă: domnul Braun te-a prevăzut în testamentul său. Dorinţa lui a fost să mergi la liceu şi, dacă ai să te porţi bine acolo, lucru de care nu mă îndoiesc, să urmezi apoi universitatea. Lumea îţi va fi atunci deschisă. Ţi-a lăsat o moştenire şi m-a însărcinat pe mine să-ţi port de grijă. Ştii că domnul Braun a făcut mult bine şi pentru sat şi biserică. Să-i fim recunoscători.

Clamor auzi toate acestea fără să se mire. În afecţiunea lui, morarul Braun ocupase locul imediat următor după tata, iar acum ştia că trebuie să arate surprindere şi bucurie, însă totul se petrecea în aşa fel, de parcă el s-ar fi aflat în marginea întâmplării, care-l atingea doar în treacăt. Asta era în firea lui; ar fi putut să audă, fără să fie smuls din apatia lui, şi că i se citeşte sentinţa de condamnare la moarte.

Planul de a face din el un domn dăinuia desigur, fără vreo legătură cu testamentul, de multă vreme, căci, împreună cu fiul doctorului şi cu cel al arendaşului domeniului, Clamor luase lecţii de algebră şi franceză cu învăţătorul, de istorie şi latină cu pastorul.

După venirea noului morar, superus îl luase pe Clamor, ca şi pe slujnică, în casa lui. Avea în băiatul acesta un elev greu de cap şi, pe deasupra, visător, dar care-şi

dădea osteneala. Ceea ce nu înţelegea, învăţa pe dinafară, chiar dacă şi-ar fi pierdut pentru asta noaptea. Înainte de toate, căuta să nu-şi supere profesorul, dădea o mână de ajutor în casă şi grădină, se arăta vrednic de încredere la făcutul târguielilor şi întotdeauna politicos faţă de vizitatorii cărora le deschidea uşa. Ar fi fost pentru pastor un fiu după dorinţa inimii lui, departe de orice neascultare şi de o modestie nemaiîntâlnită. Cu Teo, căruia îi spunea jderul său, nu avusese decât necazuri.

În seara dinaintea plecării, superus îi dăduse lui Clamor ultimele îndemnuri şi sfaturi. Slujnica îi făcuse bagajul modest: un cufăraş de răchită, cu vergea şi lacăt. Superus îi înmânase cheia, odată cu banii de drum. În plus, îi mai încredinţase un pachet pentru fratele său, profesorul, care era aprovizionat de la Oldhorst cu carne.

Superus, în halatul de casă, şedea pe sofa; îl avea lângă el pe Clamor şi-l ţinea cu braţul pe după umeri. Îi turnă din sticla de vin aflată pe masă. Băiatul era speriat şi trebuia să i se insufle curaj. Asemenea treceri par la început aproape de nesuportat, mai ales când vii de la ţară. Dar în curând va prinde rădăcini şi-şi va da seama că la oraş e altfel de viaţă. Va da de profesori buni; directorul Blumauer a fost educator de prinţi şi e renumit ca pedagog. De colegi nu va duce lipsă. Băieţii de la oraş sunt mai deştepţi. O dată pe lună, Clamor va merge la teatru, profesorul are pentru cei aflaţi la el în pensiune un abonament, pe care-l folosesc pe rând. La teatru, Clamor îl va vedea pe prinţ; când prinţul intră în loja sa, toată lumea îl salută ridicându-se în picioare. În sala aceea ard mai multe lumini decât în tot satul Oldhorst.

— Iar pentru tine nu-i decât la o azvârlitură de băţ, îl mângâia superus, mâine dimineaţă pun să se înhame caii şi te duc la gară. La oraş te va aştepta fratele meu. Spune-i unchiule.

De altminteri, pensiunea din Piaţa grenadirilor era în

oarecare măsură un mic Oldhorst. Profesorul Quarisch era fratele lui superus; Clamor îl văzuse de multe ori la pastor. Fraţii semănau unul cu altul şi aveau aceeaşi privire plină de bunătate. Capul profesorului părea însă puţin mai îngust, fiindcă purta o barbă mare. Elevii îi spuneau Rübezahl. Obrajii lui superus erau încadraţi de favoriţi, cum purtase bătrânul împărat; părul îi era creţ, înfoiat. În aceasta consta deosebirea dintre Wilhelm şi Friedrich.

Favoriţii făceau ca faţa clericului să pară şi mai rotundă decât era. Odată, la lecţia despre războiul troian, venise vorba despre Schliemann, pe care el îl venera, şi le arătase imagini, printre care masca de aur a regelui Atreus de la muzeul din Atena; Clamor fusese izbit de asemănare: masca părea un mulaj al chipului pastorului. Aceasta nu era ceva întâmplător.

La predică, atunci când ridica glasul, expresia feţei pastorului părea severă şi hotărâtă. Dimpotrivă, când voia să mişte inimile, chipul începea să i se înmoaie, parcă prelingându-se. Teo avea pentru amândouă înfăţişările câte o poreclă. De altfel, ţăranii spuneau: „Ei, i-un pastor fain, da’ nu ştie a propovădui ghine”.

Altfel stăteau lucrurile cu vicarul, care trebuia să fie succesorul său şi care ducea o viaţă de desfrâu – când predica acolo sus, îl întrecea. Dar totul era lipsit de har, ceea ce nu scăpa nimănui. Despre acest lucru se mai vorbea încă şi astăzi, şi nu numai la Oldhorst.

Pensiunea condusă de câteva decenii de Friedrich Quarisch şi doamna Mally îşi recruta locatarii în bună parte din sat. Când cineva din Oldhorst voia să-şi trimită băiatul la şcoala mai înaltă, superus îl recomanda pe fratele său, şi nu puţini erau cei ce se arătaseră mulţumiţi de rezultate. Clamor va da la profesor nu numai de singurul fiu al lui superus, Teo, care, după trei ani de pribegie, voia totuşi să-şi ia bacalaureatul, ci şi de Buz, băiatul primarului, cu care bătrânul avea, după spusa lui

superus, gânduri mari. În afară de cei doi, acolo se mai găsea Friedrike, o slujnicuţă de cincisprezece ani, numită pe scurt Fiekehen.

Cei mai mulţi veneau la oraş cam neciopliţi. Astfel, după cum povestea profesorul, Fiekehen stătuse o oră întreagă în pridvor, până când el deschisese întâmplător uşa. Întrebată de ce nu apăsase pe butonul soneriei, răspunsese: „D-apăi io m-am tat zgâit la bunghişorul ăst”. Precum se pare, fata îşi făcuse o idee exagerată despre electricitate. Unele dintre frazele ei deveniseră printre băieţii din pensiune adevărate zicale. Odată, când doamna Mally avea un cerc de prietene, Fiekehen, trebuind să aibă grijă de copilul unei invitate, nu reuşi s-o scoată la capăt şi intrase în încăpere, spunând: „Doamnă profesor, o-nceput să behăie”. Altminteri, fata se mişca necontenit cu o sârguinţă neobosită din pivniţă până-n pod, şi o făcea cu acea uimire care-i cuprinde pe argaţii şi slujnicele din tablourile gotice la vederea unei minuni. Teo, pe care fata îl adora în taină ca pe un idol, îi spunea „Iapa”.

Profesorul obţinuse casa aceea mare ieftin, fiindcă urma să fie demolată. În jurul pieţei se ridicau clădiri moderne. Numărul băieţilor primiţi în pensiune se menţinea în jurul unei duzini; printre ei se găseau şi străini, câteodată chiar şi băieţi din oraş – fie pentru că părinţii n-o scoteau la capăt cu ei acasă, fie din alt motiv. În afară de asta, erau preţuite orele de meditaţie, mai ales pentru „slăbămatici”. Pentru meditaţii, elevii din pensiune şi externii se adunau spre seară în jurul unei mese lungi şi-şi pregăteau temele sub supraveghere. Când se întâmpla să iasă profesorul, se apucau de pozne.

Doamna Mally, o bună gospodină, era ajutată de o slulnică bătrână şi de una tânără, venită „să înveţe”, periodic şi de o spălătoreasă şi o lenjereasă. La bucătărie se gătea o mâncare hrănitoare, „cumsecade”. La prânz se serveau trei feluri; seara apăreau pe masă tăvi uriaşe cu

tartine. Când soseau provizii proaspete de la Oldhorst, se consumau hălci de rasol de porc, şuncă şi elrnaţi.

Clamor putea fi deci mulţumit cu tot ceea ce privea bunul trai trupesc. Dar şi altminteri, în casă domnea o atmosferă plăcută. „Acolo nu prea s-a omorât nimeni cu firea până acum”.

Superus se ridicase:

— Clamor, ai să răzbeşti. În privinţa asta, n-am nicio grijă. Să nu uiţi nici să te rogi. „Cheamă-mă la impas”. Şi ce mai voiam să spun: Ce-i drept, eşti mult mai mic decât Teo, dar nădăjduiesc că vei avea o influenţă bună asupra lui. Nimănui nu-i convine să se facă de râs în faţa unuia mai tânăr. Are să lucreze împreună cu tine. Dealfel, voi, cei din Oldhorst, dormiţi în aceeaşi odaie – tu, Teo şi Buz.

Superus îşi desfăcuse halatul:

— Şi, Clamor: nicio prostie cu chestia asta de jos! Poate să iasă ceva rău de tot. Departe de ea mâinile, amândouă mâinile, şi pe pătură!

În vreme ce-l privea ţintă pe băiat, părul care-i încadra faţa părea că se zbârleşte şi mai mult. Te treceau fiori. „Ca pe Sinai”.

SUPERUS

După ce-l trimisese pe Clamor la culcare, superus se mai plimbă multă vreme de colo până colo în încăperea cea mare, unde-şi avea cancelaria. Îşi aprinse o ţigară, ţinând-o deasupra sticlei de la lampă; de pipa de pastor se dezobişnuise din ziua nunţii sale. Când şi când se aşeza în jilţul său şi reflecta.

Peretele era întunecat de rânduri de cărţi legate mai ales în negru, printre care ediţia în peste cincizeci de volume a bibliei lui Luther, tipărite la Erlangen, apoi periodice bisericeşti şi alte publicaţii, în colecţii de mulţi ani în şir. Catastifele bisericeşti ajungeau până la mijlocul secolului al XVII-lea; ceea ce fusese mult mai vechi arsese odată cuvechea casă parohială, când a pătruns în ţară

Ossenstern[4]. Un fond modest, folosit cu parcimonie. În locurile libere erau atârnate tablouri, în parte înnegrite, în parte decolorate: portrete ale unor predecesori în funcţie, înveşmântaţi în robe, cu gulere plisate, o fotografie de la începuturile acestei arte, reprezentându-l pe Spitta[5] în faţa superintendenţei din Burghorf, o alta a lui Ludwig Harms în mijlocul unui grup din perioada Hermannsburger[6].

Şi superus a cunoscut avântul, dar cu trecerea anilor imboldul se stinsese. După iluminism, flacăra mai izbucnise o dată ca dintr-un rug stins, dar se mistuise repede. Aceasta se descifra din biografii şi chiar de pe chipuri.

Impunătoarele coarne de cerb erau disonante în acest interior. Morarul Braun, un vânător pasionat, pusese mare preţ pe acest dar pe care i-l făcuse lui superus. Sub coarne, era un loc curat, ca şi cum acolo fusese atârnată o cadră – tapetul îşi păstrase culorile proaspete de la început; florile roşii ale modelului străluceau.

Am procedat oare aşa cum trebuie cu băiatul ăsta? Trebuia să-i vorbesc. Dar sunt îngrijorat în ceea ce-l priveşte. Ştie, desigur, ceea ce e bun şi frumos, oarecum şi ceea ce e drept, dar îi lipseşte fermitatea, soliditatea. Nu prinde fondul lucrurilor. Nu-i intră în cap ce se înţelege printr-un cerc, o dreaptă, o tangentă; îi e greu să distingă chiar un dativ de acuzativ. Dacă vrei să-l conduci pe o alee, el se pierde pe pajişti. Are o fire de cioban; mi-l pot închipui şi ca grădinar, dar ca vânător nicidecum. În plus, excesiv de fricos, un suprasenzitiv; trăsătura aceasta a

---

4 Sub conducerea lui Alex Oxenstierna, Suedia a luat în stăpînire, în 1648, părţi din Germania de nord (n. tr.).

5 K. J. Philipp Spitta (1801—1859), teolog evanghelic, autor de versuri pentru cîntece bisericeşti (n. tr.).

6 Misiunea Hermannsburger a fost întemeiată în anul 1849 de teologul evanghelic Ludwig Harms (1808—1865), cu scopul de a face prozeliţi mai ales în Africa (n. tr.).

moştenit-o de la mama lui. Şi tată-său a fost lipsit de voinţă, dar, ceea ce nu se exclude, un soldat bun şi un muncitor conştiincios, neobosit. Oamenii de soiul acesta au nevoie de un şef drept. Când acela le spune: „Fă asta şi las-o pe aia”, nu mai au nevoie să stea pe gânduri. Un şef rău le-ar fi fatalnu se poate spune că s-ar lăsa împinşi la rele; mai curând le-ar pieri terenul de sub picioare, s-ar prăbuşi cu schelărie cu tot.

A fost de la început ascultător şi uşor de îndrumat – dar e oare bine să fie transplantat în felul acesta? Nu l-am putut face pe morar să renunţe. Nu c-aş împărtăşi părerea patronului meu, domnul von Liiden, care mi-a spus la intrare: „Este suficient ca oamenii săcunoască micul catehism şi să ştie cum îl cheamă pe regele lor”. Asta era o aroganţă feudală şi, pe deasupra, o atitudine necreştinească. Dar calea ar trebui parcursă treaptă cu treaptă, nu deodată, până la academie. Morarul ar fi trebuit să-l avanseze mai întâi pe tată – să-l fi făcut, de pildă, administrator, nu să-l fi lăsat doar să care poveri.

Dar cum a ajuns morarul la această idee? Braun a fost un bărbat vesel, sanguin, iute la mânie, dar, altminteri, un vânător poftit cu plăcere la partidele organizate în marile domenii dintre Elba şi Weser, tovarăş de chef al moşierilor şi ţăranilor înstăriţi, chibzuit în afaceri şi în morărit. Multora li se păruse ciudat că rămăsese holtei până la moarte. El însuşi glumise pe seama acestui lucru. „De ce să fac nefericită o femeie – când pot ferici mai multe?”

Încă de pe când copilul abia învăţase să meargă, îl luase de mână, să-i arate florile şi animalele lui. Există asemenea cazuri de afecţiune spontană. Probabil că vederea în curtea sa a acestui copil orfan de mamă, încrederea lui de făptură neajutorată îl vor fi mişcat într-o zi. Era ceva ce se potrivea firii sale, înclinaţiei de a purta de grijă vietăţilor, de a se ocupa cu plăcere de ele. Şi-apoi,

avea stofă de protector; ceea ce-i plăcea, nu se putea să nu prospere sub veghea lui.

Sau poate că morarul avusese mustrări de conştiinţă? Se va fi căit că argatul îşi mâncase viaţa slujindu-l pe o simbrie de nimic? Pentru aşa ceva, morarul Braum stătea prea ferm pe picioarele sale. Nu putea fi vorba de remuşcări şi din pricină că simpatia lui faţă de copil se vădise prea de timpuriu.

Băiatul semăna cu mama lui, nu însă cu tatăl şi cu nimeni altcineva. Mama venise în sat din Lituania; superus o cunoscuse bine. Îşi aducea aminte de faţa ei palidă, de o frumuseţe nedefinită, în acelaşi timp neajutorată şi isteaţă. De la ea moştenise Clamor sfiiciunea. Acolo, prin sate, stăpânul se bucura, ca-n vremurile de altă dată, de un deosebit respect; faţă de el nu era îngăduită gelozia. Dar tatăl lui Clamor cunoştea foarte bine limitele supunerii. Nu s-ar fi lăsat mânjit, la ordin sau pentru bani, de morar sau de vreunul dintre clienţii acestuia, aşa cum se mai întâmplă printre cei din tagma lui. Şi-apoi, fusese în relaţii bune cu morarul până în ceasul morţii; era aproape de neînchipuit să se fi petrecut între ei ceva potrivnic cinstei.

Fireşte, în satele acestea se întâmplau multe lucruri care lăsau urme în gura lumii, nu şi în catastifele bisericii. Dar, cum spuneau ţăranii, „doar n-ai văzut cu ochii tăi”. Testamentul iscase, desigur, uimire şi chiar invidie.

„Voinţa de-a face binele o am – dar l-am făcut? – cum se spune în epistola către romani. Fără-ndoială, am gânduri bune cu băiatul acesta – dar m-am comportat faţă de el corect şi, mai ales, în chipul potrivit? îl preţuiesc mai mult decât pe Jonathan al meu, care a devenit pentru mine un jder. Teo îl va ticăloşi pe Clamor mai curând decât să ia de la el un exemplu bun. Asta-i foarte probabil.

Fireşte, Friedrich e de părere că, dimpotrivă, Teo îl va stimula pe băiat, îl va ajuta să se dezvolte spiritualiceşte, să se fortifice şi, totodată, îi va uşura

adaptarea la noua situaţie.

Fratele meu vede în Teo un creuzet de aur şi-i consideră răutatea, cu toate manifestările ei, drept energie. Aşa apreciază astăzi mulţi; nu se mai pune preţ pe inimă, ci pe ştiinţă şi putinţă – pe abilitate, pe succesul răsunător. Acest mod de a privi lucrurile a răzbătut până în şcolile săteşti.

Totuşi, Clamor va găsi un sprijin. Casa lui Friedrich Quarisch s-a dovedit o pensiune vrednică de încredere. Iar Blumauer e un vizitiu aspru, dar circumspect, nu un director Spitzbart – un filantrop, nu un filantropinist. Blumauer ţine ferm hăţurile în mină; la el nu se poate întâmpla nimic. Fireşte, un băiat ca Teo n-a intrat în socotelile lor; chiar printre copiii de parohi, Teo e un caz singular. Nu ştiu de ce am fost pedepsit cu el. Băiatul ăsta îi păcăleşte, cântând chiar în propria lor strună.

Vreau să presupun, totuşi doar să presupun că, în pofida manierelor sale ademenitoare, ar fi dovedit ca vinovat de cea mai mare ticăloşie cu putinţă, cum ar fi pederastía. Într-o asemenea împrejurare, altul ar încerca prin toate mijloacele să-şi scoată capul din laţ. Mai înainte de a fi dat afară, ar nega, ar contesta faptele. Teo n-ar face aşa – el s-ar strecura pe înserat în vizuina leului şi ar juca rolul pietistului doborât de remuşcare. După două, trei ore, ar pleca de-acolo absolvit, ba chiar cu un câştig. Şi-ar lăsa judecătorul într-o stare de iluminare. Ar deveni de-atunci înainte prieteni, părtaşi ai unei taine. Ceea ce pe altul l-ar nimici, pentru Teo ar deveni un profit.

N-am să spun că aceasta e pură înşelăciune. Ar fi mai bine, dar prea simplu – Teo cunoaşte valorile şi le dispreţuieşte. Ştie să le pună în joc, deşi numai ca pe nişte fise. Viclenia lui nu e lipsită de fundal; e în stare să-şi dea la iveală calităţile de substanţă. Faţă de mine n-a practicat asemenea tertipuri – nu pentru că s-ar fi temut cumva că ghicesc dedesubturile; nu – mă dispreţuieşte.

Fiul meu m-a dispreţuit de la început, a supt sentimente ostile odată cu laptele mamei, m-a dispreţuit înainte de clipa aceea când m-a surprins, m-a prins, aşa cum un fiu nu trebuie să dea de tatăl său niciodată. Broaştele din casa asta veche se încuie prost. Astfel a pierit ultimul rest de măreţie.

Superus scoase un geamăt; faţa îi deveni flască. Starea aceasta de nelinişte îl apăsa, ca şi când presiunea atmosferică ar fi scăzut în mod nefiresc, din ziua când dăduse jos portretul. Coarnele de cerb le lăsase la locul lor… altminteri, acolo ar fi apărut o nouă aură. Pe mormântul meu ar trebui să se scrie: „Aici zace ratatul din Oldhorst. A eşuat ca soţ, ca tată, ca pastor”.

VICARUL

„Este jderul meu, care-mi roade inima”. Fraza aceasta avea pentru superus nu numai un înţeles general, ci şi unul special. Ca mulţi buni capi de familie, se ţinuse de sfatul lui Solomon: „Cel căruia fiul îi este drag, îl pedepseşte îndată”. Şi: „Nu conteni să-l pedepseşti pe fecior”. Şi la el „sfânta nuia” era atârnată în dosul oglinzii, fiind adesea scoasă de-acolo, deşi Sibylle se arătase încă de la început împotrivă.

În pildele lui Solomon se mai spune: „Fiul înţelept se lasă pedepsit de tatăl său”. Teo era foarte departe de această înţelepciune. El nu se număra printre copiii cuminţi care aduc ei înşişi nuiaua. Când a fost întins ultima dată pe genunchi, abia împlinise nouă ani.

Superus îşi amintea cu groază de ziua aceea. Băiatul se smulsese din mâna lui experimentată care-l ţinea de guler, şi în aceeaşi clipă tatăl simţise o durere înfiorătoare, ca şi cum o mică sălbăticiune turbată i s-ar fi vârât sub halatul de casă, şi-ar fi înfipt colţii în coapsa lui şi s-ar fi zbătut cu furie.

În zadar a sărit în picioare, strigând.: „Încetează, încetează – nu-ţi mai fac nimic!” Teo se ţinea strâns de el,

întocmai ca un jder, căruia mai curând i-ai putea zdrobi maxilarele decât să-l faci să dea drumul victimei. În cele din urmă, bătrânul începuse să se roage şi să implore, sfârşind prin a geme.

Fusese proba de forţă; apoi zăcuse la pat. Era un caz, la care nu putea fi chemat doctorul – nu numai pentru că scandalul ar fi ajuns în gura lumii, ci şi din cauza locului vătămăturii. îl îngrijise Sibylle.

Superus era versat în mitologie, deşi aproape că nu făcea uz de ea în predici. După ce Sibylle îi schimbase bandajul şi ieşise, lui îi venise în minte Cronos cu secera de diamant – în fundal, mama.

De-atunci înainte se produseră unele schimbări, chiar în amănunte; mama îi dădea întâietate băiatului, de asemenea şi bucăţile cele mai bune, când şedeau la masă. Amândoi discutau peste capul lui, fără să-l ia în seamă.

Lucrurile părură că se limpezesc, după ce venise Simmerlin. Îl transferaseră la Oldhorst, ca să-şi pună viaţa în bună rânduială. Un cap bun, foarte inteligent, încă necopt – aceasta se va lămuri cu timpul. Superus zâmbi amar: „Ca să rânduieşti viaţa cuiva, ar trebui să fii un om cu spinarea dreaptă”.

Simmerlin locuia în casa pentru văduvele parohilor, venea la ei la masă. Mai întâi se pusese pe treabă cu toată sârguinţa; multă vreme putuseră să vadă lumina arzând la el până târziu noaptea. Cu siguranţă că predicile lui ar fi fost mai potrivite într-un oraş mare, dar înflăcărau. Când, îmbrăcat în odăjdii, începea: „În numele viului Dumnezeu…”, urma o pauză care crea o tensiune plină de aşteptare. Chiar în vremea recoltei, zelul predicatorului nu se domolea. Ţăranii nu puteau urmări şuvoiul ideilor, dar simţeau tăria curentului. Nici superus nu i se putea sustrage. Ar fi preferat ca vicarul să-şi citească predica, aşa cum obişnuia el însuşi, deşi trebuia să admită că o făcea mai mult de nevoie, decât dintr-o virtute. Cel puţin la

început, Simmerlin îşi aducea şi el textul, dar, când lua avânt, improviza, fără a mai ţine seama de file. Se strecurau astfel lucruri care-l făceau pe superus să se simtă jenat, chiar neliniştit. Trebuia să închizi amândoi ochii – să procedezi ca şi cum ai fi visat.

Acest „ca şi cum” era în genere atitudinea cu care-l întâmpina pe vicar şi care-i convenea. Puteai astfel să treci cu vederea necuviinţe, să consideri nişte idei îndrăzneţe drept teorie, să faci din abateri subiect de discuţie. Comentariul – iată un câmp vast. Datoria de a supraveghea, un altul.

Unul dintre cei vechi ar fi ajuns repede stăpân pe situaţie; pentru ei, situaţia nici nu s-ar fi ivit. Vicari ciudaţi au existat întotdeauna, de la magistrul Lauckhardt[7] până la Morike[8]. Casa parohială le supravieţuise.

„Acum, la aceasta se mai adaugă şi faptul că sunt alte vremuri. Dar nici asta nu-i decât un subterfugiu”.

La început avusese un sentiment de eliberare, o revenire la viaţă, ca un dezgheţ după un ger de ani de zile. Era nevoit să recunoască lucrul acesta. Luau masa împreună; stăpânul casei pe latura îngustă, lângă el, la dreapta, Sibylle, la stânga, vicarul, în faţă, fiul. Masa era aranjată mai frumos, cu mai multă grijă. De multă vreme de pe ea lipseau florile – acum reapărură; gladiolele, crinii, dăliile, cârciumâresele, apoi ochiul-boului până cu puţin înainte de advent. Sibylle îşi întorsese din nou faţa spre el. Îi adresa cuvântul, îl întreba, îi cerea să decidă. Şi ea, şi Teo, veneau din nou la serviciul divin, de la care lipsiseră multă vreme. Ceva din supărare pierise; de când venise cel nou, lucrurile deveniseră mai uşoare.

Aşa ar fi trebuit să rămână; a fost o perioadă

---

7 Friedrich Christian Lauckhardt (1758—1822) — magistru, soldat în armata franceză, autor al lucrării Viaţă şi destine (n.tr.).

8 Cunoscutul poet, povestitor şi romancier, Eduard Mërike (1804—1875) (n. tr.).

frumoasă. N-a putut fi menţinută. Schimbarea a început după modelul clasic, aşa cum arta a descris-o atât de des şi cum se petrece de mii de ori în societate. Mai întâi, cel în cauză are o bănuială vagă. Amănunte imponderabile par a anunţa că echilibrul se modifică în defavoarea sa. Devine sensibil, chiar faţă de interesul arătat în treburile de cancelarie, faţă de devotamentul făţiş. Superus reflecta fără plăcere la detaliile din trecut. Un arendaş, de pildă, care ani de zile a fost în relaţii familiare cu moşierul, va intra la gânduri, când într-o zi acesta începe să-l salute apăsat, ba chiar el cel dintâi.

Simmerlin se ocupase de la început cu deosebit zel de Teo; ştia în genere să se poarte cu cei tineri. Înainte de prânz, studiau, sau mai bine-zis citeau împreună biblia bilingvă a lui Nestle, iar Teo progresa, jucându-se, în limbile vechi mai mult decât învăţase vreodată cu tatăl lui. Superus descoperi pe masa lor *Comentariul asupra genezei* de Delitzsch, de asemenea pe Tertulian.

Pe seară, cei doi făceau plimbări, mereu mai lungi, prin mlaştină şi pe câmp. Odată, stând la fereastră, pastorul îi zărise întorcându-se; vicarul îşi pusese mâna pe umărul lui Teo. Era un gest pe car, e fiul nu i l-ar fi tolerat tatii, iar acesta n-ar fi cutezat să-l facă. Priveliştea fu dureroasă – dar el ştia că şi acest sentiment trebuie jugulat, nu trebuia să iasă la iveală.

Când, dimineaţa, făceau lecţii, iar el intra în odaie, observa că schimbau tema. Chiar şi vocile li se schimbau. Aceasta se petrecu treptat; îi scăpau lunecând cu elasticitate – dar, ca să-i reţină, nu avea mijloace. Cu timpul, Teo redeveni recalcitrant.

Într-un fel asemănător se petrecură lucrurile şi cu Sibylle, dar încă mai dureros. Când reflecta asupra faptului, superus găsea unele comparaţii nimerite. Vicarul venise ca o lumină nouă, care crease la început o dispoziţie plăcută, aproape fără umbre. Apoi, devenise mai intensă şi

făcuse să pălească aura celui atins de ea, până când o stinsese. Sibylle, dimpotrivă, începu să se deschidă ca o floare întoarsă spre acea lumină. Lucrul acesta se petrecuse aproape fără vreo tranziţie, fără dramatism, într-un mod vegetativ, fără intenţie, chiar contrar voinţei – trebuia s-o recunoască. Uneori venise la el asemeni cuiva care caută un sprijin, care cere ajutor.

Orice atracţie este totodată o respingere, orice răsărit, un apus. Şi procesul acesta îl putuse urmări în fazele lui, îl observase chinuit, atunci când şedeau aici în odaie, toţi patru, în jurul măsuţei, după ce fusese strânsă masa. Perioadei când Sibylle îi vorbea, când întorcea spre el faţa-i familiară, îi urmă alta, în care ea se îndepărtă de dânsul. Îi mai vedea profilul, genele negre, vedea că-şi dăduse cu ruj. În cele din urmă, îi arăta doar umărul, întoarsă aproape cu spatele. Era, ca în căsuţa barometrului.

O perindare a figurinelor care se mişcă, fiindcă sunt puse în mişcare. Ea însăşi era nestingherită – cei fericiţi sunt naivi. Lui, însă, ceaiul

I se părea fără gust, ţigările amare. Era un chin; căuta o ieşire – de pildă: „Mă aşteaptă predica”, sau: „Dragii mei, sunt obosit – vă las acum singuri”. Dar o făcea cu stângăcie. Corpul i se împotrivea.

Urmă un răstimp când începu să-i fie frică de prânzul luat împreună. Conversaţia se desfăşura anevoie; trebuia să facă un efort ca să-şi rostească frazele. Dar în vreme ce clocea gânduri deprimante, percepea totul cu mai multă fineţe, devenea mai sensibil. Vedea poate fantome – sau acestea doar îşi vesteau apariţia?

Când vicarul a servit-o pe Sibylle – i-a mângâiat oare braţul? Sau a fost doar o închipuire? Dar şi închipuirile îşi au temeiul lor. Există un soi de bănuieli creatoare. Nu rămânea totuşi nicio îndoială că, atunci când glumeau, Simmerlin îşi punea nestânjenit mâna pe braţul ei. Ca şi

când s-ar fi simţit vinovat, superus întorcea ochii. Vezi mai clar ca oricând tocmai atunci când ai dori să nu vezi – era o variantă la fraza lui Hamlet: „*To see* – or *not to see*?” i. E neliniştitor să ai fantome în casă – când toţi cei din jurul mesei ştiu ceva ce nu exprimă niciunul dintre ei.

Teo nu numai că vorbea fără să fie întrebat; el dădea tonul, cu Simmerlin se tutuia de mult. Fără îndoială, era încântat că vicarul devenise stăpân în casă – pe de o parte, fiindcă-l iubea, pe de alta, fiindcă-l vedea umilit pe bătrân. Faptul reieşea limpede din glumele pe care şi le îngăduia.

Acesta fusese tabloul. Superus se vedea în el – mai întâi în odăjdii, apoi în halatul care ardea, până devenea alb incandescent.

CIMITIRUL

Încă din primul an al căsniciei lor, Sibylie se ducea noaptea în cimitir, ca să se plimbe pe alei şi să fie singură printre morminte. „Am să mor curând” – gândul acesta nu-i putea fi scos din minte.

Se aflau acolo pietre funerare frumoase. Pe lespezi de gresie erau ciopliţi în relief ţăranii bătrâni în anterie lungi cu mulţi nasturi, cum se purtau pe vremuri. Mamele, moarte la naştere, ţineau în braţe copilul înfăşat. „Junii holtei cinstiţi şi virtuoşi” dădeau mărturie de starea lor printr-un trandafir. În nopţile cu lună, puteai descifra pompoasele inscripţii de laudă; vedeai clepsidrele şi coasele, craniile cu oase încrucişate, emblemele preferate ale vechilor cioplitori în piatră. Pietrele funerare noi erau, dimpotrivă, mai modeste: pătrate din marmură neagră cu inscripţie aurie, apăreau chiar şi fotografii. Lipsa de consideraţie nu face excepţie nici cu moartea.

Ţăranii ocoleau locul după apusul soarelui. Cinci aveau treabă la casa parohială târziu, preferau să facă un ocol. Nu le plăcea să vadă silueta albă între morminte.

După venirea lui Simmerlin, Sibylle renunţase şi la acest obicei – apoi îl reluase. Fusese văzută împreună cu

vicarul. Lumea vorbea. Ţăranii aveau privirea aţintită asupra celor ce se petreceau în casa parohială. „Domnule pastor, soţiei dumitale i-o hi musai teamă să meară la spaţir – singură de tat”. Poate că în intenţie nici nu fusese o obrăznicie, voiseră doar să-i deschidă ochii. Vorbele dăduseră imboldul pentru o explicaţie, în cursul căreia fu atins pentru prima dată punctul vulnerabil. Urmă o scenă. Desigur: Teo fusese cu ei – doar ca însoţitor? Sau ca atrajă în fundal? Discuţia mai mult înrăutăţi situaţia. Soţia, amantul şi fiul erau uniţi împotriva lui; se simţea singur, părăsit şi de cei din ţinut. Ce voiau, ce se aştepta de la el?

Când stătea acolo sus, în amvon, această aşteptare devenea perceptibilă, plină de răutate. Nu mai era predică; era o dispută. Serviciul divin venea mai târziu, când era singur, singur în impasul său fără ieşire.

Superus îşi aruncă privirea spre urma lăsată de cadra, care nu se ştersese. Portretul fusese luat, dar umbra lui pe tapet nu pălise. Florile erau roşii, ca în prima noapte.

La ce bun amintirea etapelor ce duseseră la catastrofă? Şedeau seara în odăile lor sau în cârciumă, să mă batjocorească, să mă vorbească de rău. Vorbele se răspândiseră curând în întreaga eparhie, până la rezidenţă.

Fratele său venise şi-l îndemnase. „Wilhelm, e timpul să arăţi că tu eşti stăpânul”. Intenţia fusese bună – dar ce avea să iasă din asta? Doar propria-i situaţie jalnică. Cel nou era acum stăpân absolut în casă. Poruncea să se înhame caii, fără să întrebe, pleca în trăsură cu Sibylle şi Teo prin ţinut. Vizitiul clătina din cap; devenise recalcitrant. Se produceau dispute, în care se amesteca Sibylle. Pastorul era nevoit să-l acopere pe vicar. În sat, Simmerlin avea mai puţin succes. Avea dificultăţi cu învăţătorul, cu comitetul bisericii, la învăţământul pentru confirmaţiune. Se petreceau lucruri suficiente pentru un

transfer şi chiar pentru o suspendare.

Dar ce sunt faptele într-un asemenea calvar? Abia nişte cezuri, nişte secţiuni într-un text nerostit, dar completat fără întrerupere. Meditase asupra acestui lucru. „Cade pentru întâia, a doua, a treia oară". Ce înseamnă asta? Desigur, mai curând un răstimp de odihnă în chinul neîntrerupt al suişului. Trebuia biruit muntele – până la *„La montagne est passee" K*

Aşa şi cu tatăl lui Clamor – nenorocirea n-a fost apoplexia care l-a doborât; se afla în cei o sută de mii de saci pe care i-a cărat din curte în hambar. Şi de ce a târât el aceşti saci? Fiindcă era argat, salahor. Şi de ce a fost salahor? Cu asta ajungem la întrebări fără răspuns.

Trebuia să arăt că sunt stăpânul? Dumnezeule, ce fel de stăpân? Dacă o paiaţă îmi ţopăie sub nas, iar eu nu intervin, soseşte în mod necesar clipa când îmi trage palme, îmi dă un picior. Totuşi, mai bună decât proba de forţă, în care aş eşua, e retragerea în tăcere din jalnicul joc. Stăpâni se arată alţii; lucrul acesta s-a văzut la Teo. *Illum oportet crescere 1*.

Ce e pentru mine gelozia? Şi în privinţa aceasta faptele nu sunt totuşi decât dovezi, o melodie de acompaniament care răzbate departe în prăpăstii şi hăţişuri. O temă străveche, tratată necontenit cu variaţiuni, ca acum de Munch, Strindberg şi Ibsen – şi întotdeauna într-un mod meschin. Germanicul se descompune de sus, de la cap şi dinspre nord.

Dacă arunc acum o privire asupra începuturilor: fascinaţia din timpul convorbirilor, semnele aproape imperceptibile de afecţiune – macazul a şi fost schimbat, şi orice încercare de a opri călătoria nu face decât să-i sporească viteza. La început, cei doi vor tăinui treptele intimităţii lor, apoi le vor da pe faţă – şi o atitudine, şi cealaltă va pricinui aceeaşi durere celui atins.

Detaliul odios, mai ales. I-a mângâiat mina, sau n-a

fost decât o închipuire? Şi a făcut-o cu intenţie? Ea a tolerat, sau şi-a tras mâna? Asta ar fi cu mult mai rău. Şi aşa mai departe, şi aşa mai departe – până în dimineaţa când ea a apărut „ca luna în a paisprezecea noapte”.

În acelaşi timp s-a schimbat şi faţa *lui*; acum poartă capul ceva mai sus, cu colţurile gurii poruncitoare. A triumfat asupra mea, posedându-mi femeia. În vreme ce se odihneau după aceea unul lângă altul, au vorbit despre mine – în privinţa asta nu poate exista nicio îndoială.

Dumnezeule, cum să scapi de toate acestea – de succesiunea de fapte brutale şi de aura diafană ce le învăluise? Mă înlănţuie cu mii de fire la modul liliputan. Nu numai cinul meu, ci şi progresul îmi interzice să mă răzbun în felul vechi. Dar nu mă împiedică s-o văd goală, să urmăresc jocul mâinilor lui, cu care o despoaie. Îi văd sânii, coapsele sclipind în semiîntuneric, profilate pe un fundal de furtună. Ar fi trebuit să se termine cu vărsare de sânge.

Drama e lipsită de vlagă – un joc în camera de păpuşi. Cine mai e şi slab ca mine, acela trebuie să se reţină. Jderul meu m-a numit „mormoloc”; mi-a azvârlit cuvântul în obraz, atunci când s-a întors. Cei lipsiţi de şira spinării cer palme şi lovituri de picior. Te amuzi pe seama lor prin cârciumi. De ce însă trebuie ca un vierme să simtă mai intens durerea decât cei ce-l strivesc – un vierme care doar se încovoaie, fără să se poată apăra? E nedrept. Dacă n-ar fi existat, evanghelia ar fi trebuit izvodită măcar pentru asta.

Mă întreb dacă fratele meu mi-a dat un sfat bun. În cazul meu, pare mai potrivită, dacă nu indulgenţa, oricum ignorarea. Naturi ca Simmerlin şi Sibylle sunt făurite una pentru alta; o simt de la prima privire. Se ridică însă întrebarea: ce mai rămâne după ce s-a ajuns la punctul culminat şi curiozitatea s-a ostoit. E posibil ca dezamăgirea să umbrească de îndată chiar primul contact; în orice caz,

aşteptările rămân neîmplinite.

Aventura e un cuţit cu două tăişuri: cu cât mai mari au fost aşteptările, cu atât mai amară va fi deziluzia. Acum a sunat ceasul tatălui; de el depinde dacă e gata să ierte. El nu s-a urnit din loc în timpul mişcării. După ruptură, legătura poate deveni mai solidă decât a fost înainte. Lucrul acesta l-a constatat şi Spinoza.

Imaginându-se în rolul celui ce iartă, superus n-a făcut altceva decât să-şi dea importanţă. S-a prăbuşit însă îndată în el însuşi şi a continuat să vânture în minte gândurile lui sumbre.

Ca, să poţi ierta, trebuie mai întâi să birui viermele din tine – dar lucrul acesta încă nu reuşise să-l facă. Prea puternică era carnea.

Vechile imagini de coşmar se îmbulzeau mereu: dăruirea ei în liniştea apăsătoare a cimitirului; era o atmosferă de furtună. Trebuia totuşi să alunge viziunea; îi depăşea puterile.

A DOUA ORA A NOPŢII

Fratele lui venise din nou: „Acuma, trebuie să lămurim lucrurile”. A şi făcut-o, temeinic. Scena s-a repetat cu mai multă violenţă, fără ca rana deschisă să fie atinsă. Dar toţi cei din casă ştiau despre ce e vorba. Neglijenţe în serviciu, reclamaţiile comitetului bisericii, zvonurile care circulă în sat – toate acestea erau de ajuns, erau prea mult. Profesorul le rezumă concis, mai înainte de a încheia: „După toate câte le-ai comis aici, poţi spune că ai norocul să scapi ieftin. Acuma plec cu fratele meu la oraş, să punem lucrurile în ordine – mai ininte ca el să se întoarcă, bagajele dumitale să fie făcute”.

Când pastorul s-a întors, noaptea, de la consistoriu, vicarul dispăruse, iar împreună cu el Teo şi Sibylle – „pentru totdeauna”, cum spunea biletul pe care l-a găsit pe birou. Era scrisul Sibyllei, dar semnaseră toţi trei; le-o ceruse cu siguranţă Simmerlin. Pastorul arsese foaia de

hârtie, când începuse să îndepărteze amintirile. Dar portretul luat de pe perete îl păstra încă în sertarul biroului.

Nopţile de după asemenea catastrofe sunt stranii. Actul jefuirii sfâşie existenţa. Pare a lipsi nu numai ceea ce a fost răpit; este atinsă existenţa ca întreg – totul devine ireal. E ca o expropriere; durerea nu poate răzbate. Orice rău ar mai surveni, devine indiferent.

Cât va fi durat noaptea aceea? Pentru aşa ceva lipsesc unităţile de măsură. Sperase că noaptea nu se va sfârşi niciodată – din teama de lumină, ca viermele lipsit de apărare.

„Ca să pun vârf la toate, ar fi trebuit să mă spânzur. Dar aşa ceva nu-mi e îngăduit să fac comunităţii”.

Tabula rasa – lucrurile se lămuriseră. Venise lumina – dar se mai spune şi: „Dimineaţa aduce dezlegarea”. Ciudat era cât de repede reintraseră în bună rânduială cele ce ameninţaseră să-l nimicească. Aceasta s-a petrecut nu numai în privinţa respectului faţă de el în funcţie şi comunitate, ci şi în privinţa propriei sale firi, care a ieşit întărită, atât cât era cu putinţă pentru caracterul său. Regăsise într-o măsură modestă stima faţă de sine, ceea ce s-a vădit mai întH în fizionomia şi vocea lui, apoi şi în acelea ale celorlalţi. Pe tine însuţi nu-ţi e îngăduit să te laşi în părăsire.

Mult au contribuit la aceasta fraţii. Veneau la el pe seară sau după predică şi-l îmbărbătau. Cei mai mulţicunoşteau asemenea naufragii din propria lor experienţă, se pricepeau bine în astfel de lucruri. Clerici şi laici, erau legaţi între ei de o reţea fină – când vreun frate se afla în impas, veneau la el nechemaţi: puteai să te bizui pe ei. Dogma lor era: „Dragostea personală sub semnul crucii”; erau oameni ce dădeau urmare devizelor lor.

Cu un asemenea ajutor, timpul vindecă mai repede; superus simţise asta. Curând se vădi că nimic din cele ce

se petrecuseră nu-i ştirbise prestigiul. Simmerlin era nemernicul, Sibylle, nevasta ticăloasă. Amândoi erau străini de ţinut, iar sătenilor nu le părea rău că „ţiganca” nu mai rătăceşte ca stafiile prin ţintirim. Din pricina poznelor lui, nici Teo nu se bucura de cea mai bună faimă, totuşi acum el era mai curând copilul răpit decât ademenit.

O bună impresie a făcut felul în care pastorul a luat totul asupra sa. Nu s-a auzit din gura lui vreo vorbă rea nici despre Teo, nici despre Sibylle, nici măcar despre vicar. De asemenea, nu tolera nicio apreciere asupra lor în prezenţa lui.

După ce s-au lămurit lucrurile, au pierit multe necazuri. Faptul acesta s-a arătat a fi favorabil şi pentru predici. Iar lumea uită repede ceea ce încă se mai afla în gura tuturor. Fuga unui ibovnic cu o soţie e şa ce se întâmplă, cum se obişnuieşte să se spună, în cele mai bune familii – ba tocmai acolo. Asemenea fructe nu se cultivă fără riscuri. Şi prinţesa moştenitoare a Saxoniei şi-a luat tălpăşiţa cu un muzicant. Cu o sută treizeci de ani înainte, ar fi fost închisă în turn. Dar ce putea face prinţul moştenitor? „Wilhelm – aşa cum ăsta o să devină rege al Saxoniei, tu ai să ajungi aici superintendent”. Profeţia aceasta o făcuse fratele lui.

Dar era bine, fusese bine că lucrurile se lămuriseră? Superus revenea mereu la această întrebare. Astăzi încă, în toate păturile sociale, atât în cele mai înalte, cât şi în cele mai de jos se cerea sânge; zilnic se puteau citi în ziare ştiri despre asemenea drame. Dar aşa ceva mai era credibil? Pasiunile puternice au devenit rare, ca şi molimele; baierele şi cusăturile societăţii au slăbit. Totul avea acum două feţe – duelul era concomitent încurajat, tolerat şi pedepsit. Superus citise *Effi Briest*, un roman bun, în care Fontane a surprins acest clarobscur – întocmai ca impresionismul în pictură.

Un cleric avea de partea lui tribunalul – nu numai

pentru nimicirea lumească, ci şi morală a celui ce-a încălcat poruncile. În acest sens, profesorul îl şi îmoldise şi cu siguranţă că ar fi trecut energic la acţiune, dacă pastorul ar fi îngăduit-o. Astfel, profesorul a vrut să le interogheze pe fetele care se pregăteau pentru confirmaţiune şi de care se legase Simmerlin, după cum se spunea – dar fratele său n-a admis.

Dar, când am observat ce se urzeşte, n-aş fi lămurit oare lucrurile printr-o discuţie? „Domnule Simmerlin – să stăm de vorbă deschis şi prieteneşte: sunt îngrijorat de pacea casei noastre”. Ceea ce putea fi mai rău ar fi fost astfel evitat sau atenuat formal. Poate că Sibylle s-ar fi reîntors în căsnicie ca Effi.

Dar era oare posibil aşa ceva în casa aceasta, în care eram urât de soţie şi fiu? O atitudine morală superioară nici măcar nu se putea ivi aici. S-ar fi înăbuşit în germene. „Urât” nici nu e cuvântul nimerit – cei doi mă dispreţuiam şi-au făcut împreună jocul, ca şi cum eu n-aş fi existat – sau aş fi fost doar un obiect incomod. Şi de ce mă dispreţuiau? Tocmai pentru că îi provocam prin neputinţa mea. La respect se poate aştepta numai cel ce-şi îndeplineşte funcţia.

La această încheiere ajungea ori de câte ori reflecta asupra catastrofei şi a începuturilor ei: la autocritică. Voinţa nu-i lipsise, de la dorinţa de a ucide până la aceea de a ierta, înţelegător. Dar această voinţă nu s-a înfiripat pe niciun teren, nici măcar nu a ajuns la formulare. Aşa i se întâmpla şi cu predicile: ceea ce-l mişca nu răzbătea, nu se întruchipa în cuvânt, nu se exprima. Cum ar fi putut să ajungă la aşa ceva?

Nu am dat greş şi n-am comis vreo eroare numai ici şi colo. Este vorba de o slăbiciune existenţială care se infiltrează în orice decizie – ba nici nu îngăduie măcar să se cristalizeze vreo decizie.

„Două suflete” – prin *formula aceasta* am vrut s-o

scot la capăt. Aşa se petrece cu cei mai mulţi: tată şi mamă, lumină şi umbră, da şi nu sălăşluiesc în cea mai apropiată vecinătate, se războiesc, se încătuşează, dar se şi reunesc, atunci când sunt puse întrebările supreme. Numai capetele neroade sunt dispensate de îndoială.

Dar cu puţin înainte de moarte, tatăl şi mama se mai regăsesc o dată, şi pentru totdeauna – ceea ce au săvârşit cândva fugar întru carnea lor devine atunci realitate. Am văzut adesea lucrul acesta pe chipul muribunzilor. „*Tune autem fâcie ad faciem.*”[9]

Aceasta e formula; se arată a fi valabilă pentru oricine: monismul şi dualismul alternează ca lumina şi umbra, ca fazele bătăii de inimă. Lucrurile se complică abia când se produce un spor numeric. Peste ce dau, atunci când mă târăsc în jos până la micul meu suflet? O plasă mizerabilă, peticită în multe locuri, care strânge laolaltă o captură de animale din abisurile mării. O îngrămădire viscerală de tipări şi şerpi, de rechini, caracatiţe, raci şi viermi de tot soiul.

Iată-l pe Egist, care-o doboară pe Clitemnestra pe patul somptuos. „Sângele regilor lasă pete de purpură pălită”. O posed pe regină în aşternutul pregătit pentru Atrid. El zace în baie, ucis – niciodată dăruirea ei n-a fost mai profundă, mai necondiţionată ca acum, când uşa stă încă deschisă. Acolo se află şi Atreus, mai sunt, alături de consuli şi cezari romani, chipuri blajine – Ioan Botezătorul, Ioan de pe ţărmul de la Patmos, Ioan, căruia învăţătorul i-a petrecut braţul pe după umeri.

Poate că nici nu sunt măcar animale din adâncuri, ci doar larvele şi embrionii lor, care mor când urcă în straturi străbătute de lumină. Sunt făpturi convocate de Pysche la tainice adunări nocturne şi lăsate în libertate să se autosatisfacă. Acolo, se masturbează. Eu, care ucid regi şi necinstesc regine în palate din adâncul mării, n-am fost

9 Atunci însă faţă-n faţă (n. tr.).

măcar în stare să joc într-o mică parohie rolul de soţ şi tată, ceea ce izbuteşte să facă fără nicio osteneală orice nerod.

„Două suflete” – lucrul acesta îl ştiu până şi profesorii – câte unul poate s-o scoată la capăt cu ambivalenţa lui ca-n joacă, ba tocmai în joacă, precum fratele meu de cin Lobke: *en face*, bunul paroh cu tichiuţă şi pipă lungă în chioşcul din grădină, din profil, o căpetenie de negri. În faţa lui nu crâcneşte niciun ţăran, iar când vine la masă, nevasta şi copiii aşteaptă în picioare până când el se aşază. „În fiecare zi, de două ori” – acela ar putea să prezideze şi un harem. În preajma unui asemenea om, ideile romantice nici nu se pot măcar ivi.

Oamenii aceştia sunt confecţionaţi din iţe duble, ţesătură solidă, să ţină o viaţă întreagă. Faţă de ei, eu sunt o făptură nedefinită, care ia cameleonic culoarea societăţii, indiferent cum e alcătuită aceasta. Că sunt destul de inteligent, ca să-mi dau seama de aceasta, mai adaugă şi chinurile reflecţiei. Semăn cu acel martir din Creta, pe care turcii l-au jupuit de viu. După aceea l-au pus în faţa unei oglinzi.

„Hei, îi un om bun”, spun despre mine ţăranii. Nu spun măcar: „Un pastor bun”. Un om bun. Acest titiu se dă oricui nu excelează nici în artă, nici în virtute şi nici nu supără în vreun fel. Pentru cei apropiaţi, pentru Teo şi Sibylle, am devenit insuportabil prin chiar prezenţa mea.

Ei doi vedeau doar suprafaţa cenuşie, care-i dezgusta – dar nimic din bătăliile purtate în adâncuri, în tăcutele, solitarele ore ale nopţii.

Şi totuşi s-ar putea ca de acolo de jos să urce odată un învingător, fie cu securea, fie cu nimbul de sfânt. Aşa ceva se întâmplă tocmai acolo unde te aştepţi mai puţin. Aşa apar, în liniştea amiezii, făpturi stranii pe oglinda mării neumblate.

Se făcuse târziu, dar era tocmai ora când lui superus

îi reuşea când şi când conceptul unei predici mai bune decât celelalte. Suspină: să-şi descopere caracterul, să-l definească, înghesuindu-l într-o formulă credibilă: e o misiune cvasizoologică. Reuşeşte probabil abia de-a lungul generaţiilor: fiul unui burtă-verde, prinţ al poeţilor; fiul unui om drept, asasin sadic.

„În sfârşit, înfloreşte aloea" – irumpe cu coroană şi spini. Acesta şi e motivul pentru care fiul poate cere socoteală tatălui, dar tatăl nu-şi poate repudia fiul. Nu, în nicio împrejurare.

ESCAPADA

Pentru superus nu putea rămâne o taină încotro s-au îndreptat cei trei. Nu poţi pieri fără urmă într-o lume în care sunt necesare paşapoartele şi alte hârtii, ca să nu mai vorbim de bani. Ceea ce află, ţinu pe cât cu putinţă ascuns. De două ori trebuise să-i salveze, achitându-le nota, din mici hoteluri în care locuiseră. La Neapole, lucrurile părură că merg mai bine. Aceasta îi îngădui lui superus să răsufle uşurat: în visele sale, îi văzuse ajunşi la mare strâmtoare.

Duseră tratative de afaceri cu el prin intermediul unui agent levantin. Superus îi înapoie Sibyllei zestrea. Despre aceasta nu-i spuse nimic fratelui său, ca şi despre faptul că îi expediase vicarului un certificat favorabil, şi anume cu antetul şi sigiliul superintendenţei. Era mai mult decât o abatere de la reguli, mai mult chiar decât o ilegalitate. „Demisia domnului Simmerlin din funcţia de aici s-a produs din dorinţa sa şi din motive personale". Un eufemism potenţat. Singura speranţă rămânea ca respectiva hârtie. să nu reapară cumva cine ştie unde în ţară.

Mai târziu s-a auzit că Simmerlin devenise ajutorul unuia din principii conducători de secte, care pretind să fie veneraţi ca zeii şi în jurul cărora, ca odinioară în tagma dedată la atrocităţi a templierilor, drojdia Occidentului se

reuneşte cu josnicia orientală. Fusese văzut în suita potentatului în faţa unor temple indiene şi pe terenuri de golf din Egipt.

Actul de deces al Sibyllei venise prin consulatul din Cairo – o hârtie în limba engleză, cu adnotări în caractere arabe. Sibylle Quarisch, nasc. von Reth, moartă de holeră asiatică, în vârstă de treizeci şi şapte de ani.

Susţinuse întotdeauna că va muri tânără – aceasta o spun mulţi, pe care îi sperie perspectiva bătrâneţii. Superus se gândi la o chelneriţă, pe care o auzise zicând, pe când era student: „Chelneriţele duc o viaţă grea – dar mor curând!” Aceasta era mângâierea ei.

Nici Sibylle, deşi în alt fel, n-o dusese uşor. Slabă de piept – lucrul acesta nu se observa pe boiul ei. Astăzi încă superus abia de cuteza să se gândească la nopţile de odinioară; privea la umbra roşie lăsată de fotografie pe perete.

Îndată după moartea ei, Teo se întorsese. Se dezvoltase bine, crescuse, era îmbrăcat englezeşte, frizat cu grijă. Faţa lui amintea de aceea a Sibyllei; era frumos tăiată ca a ei, mai ales din profil. Pe bărbie şi deasupra buzelor se zărea un puf brun, încă neatins de brici. Nu mai era un *cidolescens*, dar nici *bărbătuş* – un *juvenis*, un vlăstar de senator din perioada lui Sylla.

O înfăţişare plăcută; oriunde apărea, fiul atrăgea privirile asupra lui, deşi nu şoca prin nimic. Trăsăturile lui nu aveau nimic neobişnuit, dar erau reuşite – şi mai ales nu se observau în ele semnele unui lucru de care superus se temuse: anume, că vicarul îl corupşese. Era vădit că acesta se îngrijise ca băiatul să nu ducă lipsă de nimic; în orice caz, Teo făcuse progrese surprinzătoare sub aspect fizic şi spiritual.

Se părea că Simmerlin îi purtase cea mai mare grijă şi Sibyllei; bani avusese desigur din prisos. Clinica, în care murise ea, era condusă de un medic vestit; nota fusese

achitată. Superus scrisese acolo, ca să afle amănunte; informaţiile fură sumare – mai nimic în plus faţă de cele înscrise în actul de deces, cu excepţia locului înmormântării şi a numărului mormântului. Un cimitir al copţilor, pe şoseaua spre Heliopolis. Ciudat. Zăcea totuşi printre creştini şi fusese înhumată după ritul creştin.

Superus fusese nevoit să recurgă la această corespondenţă, deoarece Teo rămase ferecat la orice întrebare. Lipsise de-acasă aproape trei ani; îl schimbaseră, dar se părea că acum ei se şterseseră cu totul din amintirea lui. Când tatăl stăruia, devenea ostil: „Mama te-a urât”.

Teo refuza tatălui său orice participare şi chiar dreptul de a şti. Mai ales nu-i îngăduia să fie părtaş în vreun fel la ceva în legătură cu mama lui şi cu amintirea ei. Vor fi existat şi lucruri de care nu-i plăcea să-şi mai amintească. Superus presupunea că după moartea Sibyllei băiatul devenise pentru Simmerlin o povară. Era posibil şi contrariul – poate că vicarul nu mai însemna destul pentru Teo.

Venise, după cum mi-a spus, să ceară moştenirea ce-i revenea din partea mamei – dar totul fusese consumat, şi chiar peste, ca să nu mai vorbim de cei o sută treizeci de taleri din casa bisericii, pe care-i luaseră cu ei şi pe care eu i-am pus la loc. Fapta, de-ar fi aflat-o fratele meu, ar fi fost suficientă pentru un mandat de arestare. Dar eu nu vreau să-i întunec lui Teo portretul mamei, deşi ar merita-o, mai ales că mi se pare posibil ca ea să fi complotat cu ei şi în această privinţă. I-am arătat totuşi chitanţele. Făcând abstracţie de toate acestea, Teo încă nici nu e major. Deocamdată trăieşte de pe uripa mea şi a neruşinării sale – jderul meu, Absalomul meu.

În solilocurile sale, tatăl îşi numea uneori fiul şi „egipteanul”. Chiar dacă urma fotografiei încă nu pălise, Marea Roşie se afla înapoia lui. În această expresie se

întrupa o nouă depărtare. Aşadar, acum aveau amândoi câte două porecle pentru celălalt.

Surprinzător era faptul că fiul dorise din proprie iniţiativă să absolve liceul; nu fusese nevoie să-l convingă altcineva. Teo rămăsese în casă încă un trimestru, să se pregătească; profesorul, la care urma să locuiască şi el, se ocupă de pregătirea lui cu multă râvnă.

Teo se pricepu să transforme într-o conversaţie examenul de admitere cerut de Blumauer; candidatul se arătă atât de nestingherit, de parcă – după spusa profesorului – „ar fi mâncat o felie de pâine cu unt”. În ceea ce priveşte baza umanistică, Teo era imbatabil; ca şi cum ar fi fost obligat să citească breviarul, ţinea biblia bilingvă la îndemână în permanenţă, încă de când venise vicarul. După cum se părea, îşi păstrase această predilecţie şi în timpul absenţei, ştia pe de rost pentru orice şi oricine câte un citat. Istoria profană şi istoria mântuirii prezentau pentru el un interes secundar.

Se limita la lecturi solide; bătrânul trebuia să recunoască acest lucru. Pe masa lui, găsea lucrări de istorie, memorii, corespondenţă, beletristică aproape deloc – cu excepţia lui Shakespeare. Era pasionat de fapte, mergând până la marile procese, nu însă de romanele poliţiste: „De-astea pot să născocesc şi eu”, îi spusese odată lui Simmerlin.

De matematică şi de puţinul ce se cerea din ştiinţele naturale se ocupase în săptămânile petrecute la OMhorts după reîntoarcere. Cu acelaşi prilej ieşise la iveală şi că îşi însuşise o engleză cursivă. Acum se bărbierea, iar superus îl auzea fredonând sus cântece care nu-i plăceau:

There was a young lady of Tottenham.

Her manners she’d wholly forgotten em:

While at tea at the vicar’s She took off her knickers…[10]

10 A fost o domnişoară din Tottenham, / Care uitase cu totul de bunele

Cu siguranţă că vorbiseră acolo şi franţuzeşte; evident, decadenţa anglo-saxonă nu le ajunsese. Vocea era bună, textul imund. Bătrânul intuia asta, deşi nu-l înţelegea.

Je ne suiş pas curieux.

Mais je voudrais savoir.

Pourquoi les femmes blondes Ont des petits chats noir.[11]

În orice caz, pentru Teo nu existau lacune în ceea ce priveşte cunoştinţele cerute. Şi nici nu-ţi puteai da seama câte încă mai tăinuia. Deşi chiar la ultimele promoţii fusese surprins de apariţia unor inteligenţe precoce, directorul avu impresia că acum s-a rătăcit la el o pasăre străină.

„Va studia cu siguranţă teologia, îi spuse el dirigintelui. Nu-i de mirare pentru familia lui. Tatăl, *anima candida*, a făcut o alegere greşită, totuşi fiul îi seamănă. Aceasta se simte clar”.

Buna părere a directorului s-a adâncit şi mai mult prin îndoielile sufleteşti pe care Teo i le mărturisea când şi când *privatim*. La „*Old Man*”, un teolog foarte bătrân, rămas în funcţie, venea cu probleme similare, dar le prezenta într-o versiune mai simplă.

Părerea profesorului Quarisch despre nepot se deosebea de aceea a fratelui său ca ziua de noapte. Fireşte, superus nu-l iniţiase în taine. Se mai adăuga şi faptul că se simţea vinovat faţă de fiul său.

„Teo e un as – în privinţa aceasta consiliul profesoral, în frunte cu Blumauer, e de acord în unanimitate. Am spus-o mereu că l-ai tratat într-un mod greşit”. Aşa se exprima profesorul într-o scrisoare trimisă fratelui său, după ce nepotul se instalase la el.

---

maniere : / In timp ce lua ceaiul la vicar, / Şi-a scos pantalonaşii (n. tr.).

11 Nu sînt curios, / Dar aş vrea să ştiu / De ce femeile blonde / Au pisicuţe negre (n. tr.).

„Un cal de curse, în stare să câştige marele premiu, nu se lasă înhămat ca o gloabă de cotigă. Vrea şi ovăz, nu numai paie treierate. Fratele meu e un om din cale-afară de bun, dar ca pedagog, un zero.

Purtarea Sibyllei a fost mai mult decât culpabilă; unde trebuia să ducă s-a văzut. Când o muiere ca asta e pe cale să se-apuce de prostii, trebuie trântită fără multă vorbă de-a curmezişul patului. În loc s-o facă, omul ăsta de treabă scâncea în camera lui de studiu”.

Profesorul era în raporturi strălucite cu nepotul; îi îngăduia să-i spună „nenea Freddy” şi-l trata pe picior de egalitate. Fuma şi bea cu el, deşi cu măsură, îi spunea, când era bine dispus, „clientul din Orient”, dar n-a putut să scoată de la el mai multe amănunte despre escapadă decât tatăl.

La pensiune, Teo era nu numai prin ani, ci şi prin rang „mai în vârstă”. Ţinea locul profesorului în orele de meditaţie şi exercita fără exces autoritatea unui şef.

Într-un anume punct, cei doi fraţi erau de acord: în privinţa banilor, băieţii trebuiau ţinuţi din scurt. Sub acest aspect, profesorul îşi trata pensionarii la modul spartan – avea pentru aceasta bune motive, bazate pe experienţă.

Până la şaisprezece ani, adolescenţii îşi folosesc banii ca să facă pozne. Dar când le mijeşte mustaţa, vor să ştie cum sunt croite femeile. Devin agitaţi şi, când au în buzunare zece mărci, se lasă duşi în cartierul rău famat. Acolo, târfele din Boemia stau cu sânii atârnând la fereastră. Când le dă de urmă Blumauer, sau doar au fost văzuţi acolo, sunt izgoniţi fără discuţii. Nu trebuie să le mai dai şi bani pe mână pentru aşa ceva.

Despre obişnuitul viciu al băieţilor, profesorul gândea altfel; nu-l lua în tragic ca fratele său, care, după părerea lui, avea despre această practică o părere ridicolă. În genere, nu trebuie să intri în privinţa aceasta prea mult în detalii, altminteri ar trebui să se facă ferestre la closete.

Dacă Teo avea nevoie de ceva mai mult decât de o modică sumă de bani de buzunar, n-avea decât să dea meditaţii; ar fi fost util şi bine sub un dublu aspect.

După examenul de bacalaureat, bătrânul nu va trebui să fie zgârcit cu alocaţia lunară; va fi necesar să dea frâu liber. Teo să urmeze mai bine dreptul decât teologia şi să intre într-o societate studenţească. Flăcăii îşi mai dădeau când şi când cep, de pierdeau câte o litră de sânge; ce-i drept, era o nerozie, dar şi o supapă.

Fraţii căzură de acord din motive diferite şi aproape contrarii ca Teo să împartă camera cu Clamor – la fel se petrecură lucrurile în privinţa banilor. Superus se temea că Teo va face isprăvi pe măsura mijloacelor pe care le va avea la dispoziţie; cunoştea pasiunea lui pentru jucării periculoase.

E o trăsătură infantilă care, în ciuda inteligenţei lui sclipitoare, s-a menţinut la el, ba chiar s-a accentuat. Întotdeauna şi-a făcut de lucru cu arme de salon, puşti, revolvere, pistoale, pistolaşe, praf de puşcă – rămâne o enigmă cum şi le procură. A demontat ca un ceasornicar arme vechi, cum se găsesc ruginind pe-aici prin poduri, le-a uns şi le-a făcut bune pentru tragere. Odată mirosea sus la el atât de tare a migdale amare, încât muştele căzeau de pe tavan; se ocupase cu cianuri. Cum a făcut rost de bastoanele de dinamită? Probabil din mina părăsită. Are o nedomolită înclinaţie spre lucrurile periculoase, care pot răni şi ucide. Dacă ia foc pe undeva prin câmpie o casă, sau dacă vede fie şi o geană de lumină la orizont, aleargă acolo, să se bucure de strălucirea flăcărilor.

Pasiunea aceasta nu poate fi confundată cu plăcerea sănătoasă procurată tinerilor de arme şi pericole. Îmi cunosc jderul – sunt predispoziţii pe jumătate anarhiste, pe jumătate neroniene. Tot ceea ce în mine se leagă de slăbiciune şi tiranie şi se anulează reciproc până şi în vis, în el s-a dezvoltat şi eliberat. În privinţa aceasta, văd mai

bine decât fratele meu şi mă aştept la surprizele cele mai rele.

Poate că văd lucrurile prea în negru, atunci când mă gândesc îndată la Teo, ori de câte ori se petrece vreo ispravă urâtă aici în parohie, încă înainte de escapadă s-au întâmplat lucruri ce-i purtau amprenta – în primul rând, moartea ucenicului de zugrav, despre care se spune că s-a accidentat la vânătoarea de guzgani. A fost găsit cu artera retezată. Rana a fost pusă pe seama, unui ciob dintr-o sticlă umplută cu carbid. Ucenicul acela făcea parte din gaşca lui Teo, ca Buz şi ceilalţi. Şi a fost oare o întâmplare faptul că, îndată după întoarcerea lui, taurul a fdst găsit într-o dimineaţă mort pe islaz? Dar şura de la ieşirea din Egestorf? în orice caz, jandarmul a venit pe-aici mult mai des ca de obicei.

În treburile acestea, jderul meu nu-şi murdăreşte mâinile; asemenea făpturi sunt lunecoase şi se strecoară prin ochiurile plasei, în care alţii îşi lasă pielea.

A TREIA ORA A NOPŢII

Miezul nopţii trecuse de mult; superus îşi mai aprinse o ţigară. Le procura, prin legături, din Westfalia, direct de la fabrică, în cutii uriaşe, al căror conţinut îl împărţea cu fratele său.

Adopţiunea e un lucru bun; în privinţa aceasta, le dau dreptate romanilor. Spre deosebire de paternitatea de sânge, e una spirituală. Eşecurile sunt mai puţine. Procreând, scot un bilet de loterie, şi destul de des, unul necâştigător; în adopţiunea unui adolescent, pot cel puţin să evaluez cât de cât câştigul. De ce să credem cu obstinaţie în avantajul sângelui?

Dacă aş putea să aleg, l-aş adopta pe Clamor, ca fiu după dorinţa inimii mele, ca Veniamin al meu. Prezenţa băiatului acestuia, încrederea lui francă, evlavia lui – au avut întotdeauna asupra mea un efect liniştitor, mi-au făcut bine. Dăinuie aici ceva din timpuri vechi, ceva nealterat,

integru, pios. Dacă aş fi un războinic, l-aş ţine pe lângă mine ca scutier; m-ar apăra. Cu Teo aş avea sentimentul că-i ofer flancul.

Pe de altă parte: dacă l-aş adopta pe Clamor, n-aş simţi oare lipsa elementului spiritual, de care nu mă pot dispensa? Probabil că s-ar ivi paradoxul că l-aş adopta pe Teo, jderul meu, care-mi roade inima.

Da, se confirmă din nou bănuiala că eu singur port vina încurcăturii. Această încurcătură nu poate fi descâlcită, fiindcă e întreţesută în mine de la început, ca un ghemotoc de ceaprazuri. S-a produs în primul moment al germinării – nu în ora naşterii, ci în aceea a împreunării. După această oră se stabileşte horoscopul.

Probabil că tatăl meu n-a avut atunci niciun chef, ca şi bătrânul Shandy[12]; mi-a lăsat moştenire obligaţiile şi poverile, nu însă şi plăcerea. Pe fratele meu îl va fi procreat în ore mai favorabile – până şi cea mai mică învârtire a roţii destinului e suficientă pentru aşa ceva. Dacă aş fi eu ca el, n-aş fi ales o Sibylle străină, ci o Friederike sau o Wilhelmine din vecinătate.

Dar ce-mi foloseşte asta – sunt singur cu cel pe care mi l-au pus în circă. De ce m-au chemat dintre cele fără nume în timp, ca să mă înveşmânte cu slăbiciunile lor? Pe mine, care voi fi după ei aşa cum am fost înainte de ei. Acuma trebuie să-l port în spate, fără scăpare, căci sunt asemenea, însă nu identic cu el. Mi-ar putea veni oare altminteri gândul de a fugi?

Sunt asemenea, dar nu identic cu cel pe care mi l-au pus în circă. În el se arată una din posibilităţile mele temporale – un loz necâştigător, poate am să mă aleg totuşi cu miza.

Acolo jos, unde mă aflu singur, Teo şi Clamor sunt asemeni mie, ca şi Simmerlin şi Sibylle – acolo, totul

12 Aluzie la romanul Viaţa şi opiniunile lui Tris- tram Shandy — gentleman de Laurence Sterne (n. tr.).

începe să se şi contopească; dar, cu încă un cât mai jos, devin identici cu mine. Cum să mă pronunţ asupra acestor lucruri?

Sosi ora predicilor nerostite. Erau concepute fără a fi formulate, ca nişte planuri fugare ale unui arhitect căruia nu i le-a comandat nimeni. Erau textele prea grele pentru ţăranii din Oldhorst? Aceasta nu era o scuză. Superus ştia bine că într-o predică ceea ce contează e greutatea cuvântului, nu spiritul acestuia. Altminteri, ai scoate-o la capăt cu filosofii.

Superus ştia şi cum ar trebui construit un astfel de text – însă doar ştia. Un cuvânt ca „singur”, care-l umpluse de spaimă dintotdeauna, dându-i fiori, nu putea fi făcut inteligibil, nu putea fi analizat, ci numai emis cu toată greutatea lui. Pentru aceasta, trebuia să ai putere asupra cuvântului. Dar el se simţea puternic numai în cele inexprimabile. Intervenea apoi prăpastia, peste care nu ducea nicio punte, către ceilalţi, către comunitatea ce aştepta de la el o îmbărbătare.

„Singur” – acesta putea fi motoul unei predici de rămas-bun. Şi cu ce pagină din scriptură s-ar fi putut face legătura? Cu Adam din grădina raiului: „Nu este bine ca omul să fie singur”? Cu Moise pe muntele Sinai? Cel mai bine, desigur, cu Ghetsimani.

Fiul omului luptă cu moartea, în vreme ce toţi ceilalţi dorm: este singur. E ciudat că sfântul Ioan e singurul dintre evanghelişti care nu pomeneşte de acest somn adânc, ÎI trece oare anume sub tăcere? Era cel mai apropiat – dar şi cel mai apropiat rămâne departe.

Nimeni nu-l poate ajuta pe om să nu fie singur. Chiar dacă se alătură milioanelor de semeni, chiar dacă îi adună în jurul său ca despot

— Rămâne singur. Numai această singurătate o are comună cu toţi ceilalţi, oricât de deosebit i-ar fi destinul – în ultimă instanţă, rămâne singur ca o stea în noapte, ca o

insulă în mare. În noaptea fatală sunt singuri cu toţii, chiar cei care, după spusa evanghelistului Luca, „dorm de întristare”… chiar şi Petru, Iacov şi Ioan, aceştia fiind cei mai dinăuntru din cerc, de asemenea, şi Iuda, „unul din cei doisprezece” care unelteşte cu zbirii. Paharul trebuie golit de fiecare până la fund, nu poate fi nici schimbat, nici împărţit cu altul. Şi totuşi: „Iau totul asupră-mi”… aceasta rămâne ideea.

Până aici aş putea duce lucrurile la bun sfârşit. Apoi ar trebui să aprind o lumină, să limpezesc umbrele. Aş ridica domol legătura de pe ochi; culorile s-ar putea infiltra pe încetul, apropiind ziua bucuriei.

În loc de aşa ceva, vechile poveşti răsuflate

— E ciudat că lumea mai crede orbeşte în ele, cel puţin aici la ţară. Aceasta trebuie că se datorează fricii. Şed lângă patul muribundului şi văd cum acesta se îndepărtează. Nu mai e de ajutor nicio chemare. Şi toate aceste tumori şi abcese care se cască în carne. La început, fiara doar a zgâriat puţin, puteai să te fi şi înşelat. Apoi începe să înţepe, să găurească, să roadă – nu mai există nicio îndoială. Aşa ceva nu se poate comunica.

Fără cântecele, al căror număr e afişat de paracliser pe tabla neagră, situaţia aceasta ar fi aproape insuportabilă; cântecele sunt răstimpuri când îţi poţi trage răsuflarea. Sunt în genere ceea ce e permanent, solid, repetare.

Jos, ca şi sus – când ridic mâna, e ca şi cum un deţinut ar arăta altuia printre gratii un cer gol; cine să-l ia în serios pe comperul ce se teme de ridicarea cortinei? În cel mai bun caz, din spatele ei va apărea un jandarm care s-a echipat la arsenal şi trăieşte pe socoteala bătrânului principe. Atât e destul şi pentru linia ferată suburbană spre Köpenick.

Sunt un rău comper, care nu satisface nici aşteptările străine, nici pe ale sale. Aşa mi s-a întâmplat şi cu Sibylle

(în zadar a încercat el să înlăture imaginile trupului ei gol ce se îmbulzeau), aşa mi se întâmplă cu Teo – acesta şi-a dat seama cu cine are a face.

Sunt un rău comper, tocmai pentru că iau în serios cuvântul. Simmerlin şi-a pierdut de mult acest scrupul, poate chiar că nu l-a avut niciodată; e un comper bun. Nu ia în serios cuvântul şi nu se teme de el. De aceea se şi poate juca în voie cu orice cuvânt, scoţându-l pe duhul sfânt din pălărie, ca un scamator. Lui nu-i pasă de ce se ascunde în cuvânt. Asemenea oameni au căutare astăzi.

Ştiu că pun în circulaţie bani falşi. Dar o fac cu mustrări de conştiinţă – cum va ieşi până la urmă socoteala? Faptul că o ştiu îmi poate agrava vina, faiptul că sufăr din pricina aceasta, mi-o poate uşura.

Partea a II-a
PENSIUNEA
INSTALAREA

Profesorul îl aşteptase la gară, doamna profesor îi arătase casa. Lui Clamor i s-a îngăduit să le spună unchiul Friedrich şi tanti Mally; îl cunoşteau din vizitele lor la parohia din Oldhorst.

Stăpâna casei îi dăduse umeraşe, să-şi atârne pe ele hainele într-un dulap mare. Avea trei costume, dintre care unul de duminică, şi un palton – totul de la atelierul lui Zieseniss, care era croitor la Oldhorst. Aici i s-a mai dat şi o şapcă; pentru clasa a patra, culoarea era galbenă. Superus îi comunicase cumnatei măsura, în afară de aceasta, cei doi mai aveau la dispoziţie o pereche de galoşi, o pelerină de culoare închisă şi o umbrelă. Pelerina era purtată; îi ajungea aproape până la glezne şi n-avea mâneci. Avea două despicături pentru petrecut braţele.

Una dintre grijile de căpetenie ale doamnei profesor era evitarea umezelii şi a curentului; primele ei indicaţii se refereau la acestea. Mantalele, umbrelele şi galoşii uzi

trebuiau lăsate în vestibul; uşile şi ferestrele nu trebuiau să stea deschise concomitent. Erau bine chituite, iar gaura cheilor era acoperită strâns cu o clapetă.

Încă din timpul acestei instruiri, Clamor observă că aici se vorbea altfel decât în sat. Încălţărilor din gumă li se zicea galoşi, pelerina era capă, cortelului i se spunea umbrelă. Avu totodată impresia că, atunci când vorbeau, oamenii ţuguiau buzele.

Dulapul de haine era uriaş; umplea o nişă şi fusese cu siguranţă construit de multă vreme pe măsura ei. Deşi atârnau în el multe boarfe, lucrurile lui Clamor îşi găsiră loc, fără a fi înghesuite. Dulapul avea în ambele laturi rafturi pentru rufărie. Pe podeaua lui se înşirau ghetele şi cizmele, iar pe o scândură de sus, şepcile şi pălăriile – printre care chiar şi un coif şi un joben. Când îl deschise tanti Mally, din dulap se răspândi un miros de levănţică.

Că dulapul avea ascunzişuri tainice, Clamor află abia după ce devenise de-al casei. Încăperea era situată la catul al treilea; deasupra se mai găsea o mansardă. I se spunea „alcovul”, fiindcă în afară de nişa cu dulap mai erau altele două, una mai mare cu un pat dublu, alta mai mică cu un simplu pat de campanie. Mobilierul se mai compunea dintr-o masă, trei scaune, o lampă, un lavoar de tablă cu garnitura de spălat: cana de apă, ligheanul, săpuniera, prosoape şi o găleată, în care băieţii vărsau ligheanul şi urinau. Găleata era golită zilnic de Fiekehen, după ce făcea paturile. Dis-de-dimineaţă sau şi seara târziu, fata curăţa cizmele, lepădate jos, sub un stelaj, după ce fuseseră schimbate cu încălţămintea de casă.

Ligheanul era folosit numai în timpul zilei. De dimineaţă, băieţii din pensiune îşi spălau, sub supravegherea lui Teo, mâinile, faţa şi partea de sus a corpului deasupra unui jgheab lung de la parter. Predilecţia aceasta pentru apă rece a fost adusă de englezi. Unul dintre băieţi mişca în sus şi-n jos braţul

pompei, îngreunat cu sferă de fier. Mânuirea pompei era socotită o pedeapsă.

Stăpâna casei se gândea de ani de zile să instaleze şi aici apă curentă, cum se făcuse mai de mult în baie. Dar profesorul şovăia – nu numai din economie. În genere, nu-i plăceau schimbările; îl deranjau în comoditatea lui. Mobilele moştenite de la părinţi şi bunici, tapetele îngălbenite, duşumelele şi treptele roase erau pe placul său.

La masa cea lungă, golită după-amiaza pentru orele de învăţătură, au mâncat şi au învăţat în cursul anilor sute de elevi. Cu toţii se săturaseră şi aproape cu toţii îşi luaseră examenele, iar acum activau ca parohi, ca judecători, ca medici şi profesori în provincie. Profesorul avea ideea nu foarte clară că o asemenea masă mai curând câştigă decât se uzează, ca şi cum lemnul şi fibrele ei ar fi resorbit ceva din belşugul de bucate, care au stat pe ea, şi din duhul cărţilor, care au fost răsfoite pe tăblia ei.

De ce oare erau socotite atât de preţioase lucrurile vechi? – în primul rând, datorită rezistenţei tenace cu care au triumfat asupra timpului, mai puţin prin acţiune, cât mai ales prin inacţiune. De ce se serbau jubilee în servicii şi în preoţie, nunţi de argint şi de aur?

Destul de des, nu era bine să-ţi arunci ochii în culise, atât în privinţa sârguinţei în slujbă, cât şi în privinţa calvarului casnic. Totuşi a purta în tăcere şi cu răbdare povara prin vreme era un merit nu numai în sine; era ceva ce valida pacea lumii.

Pe profesor îl deranja prea puţin şi faptul că o aripă a marii clădiri stătea aproape nefolosită. A avea mai mult spaţiu decât necesar era oricum mai bine decât situaţia inversă. Desigur, ar mai fi putut organiza o şcoală particulară sau dubla numărul elevilor primiţi în pensiune – dar la ce bun? Cu o duzină, îi mai puteai şti pe fiecare după nume şi prenume, le cunoşteai slăbiciunile şi

calităţile. Dacă ar deveni treizeci, ar mai trebui angajaţi o bucătăreasă şi un om de ajutor, şi ce uşor ar pătrunde în casă un pederast sau un instigator ca acest Simmerlin. Atunci ar fi absurd să i se mai spună „unchiule” – dar, într-o pensiune bună, lucrurile trebuie să decurgă ca într-o familie. Pentru asta, e nevoie şi să ştii să te limitezi. Nu trebuie să te laşi ademenit de calcule. În definitiv, nici nu poţi să mănânci mai mult decât atât cât să te saturi.

Cât priveşte pompa, va ceda, desigur. Dar acum a venit Mally şi cu lumina electrică. Când se aduceau în odaie lămpile, la cercurile ei de doamne, se simţea pur şi simplu jenată. Aşa însă – apăsai simplu pe un buton, era o minune. Puteai să vezi asta seară de seară dincolo, la casele cele noi. Chiar şi surorile lui Wilhelm Raabe au lăudat lumina electrică.

Profesorul era de altă părere; avea motivele lui. îl bucura priveliştea lămpilor, care şedeau una lângă al „a în aşteptare pe stelajul de serviciu, cu burţile de sticlă umplute proaspăt cu petrol. Dădeau o lumină calmă, cu o tentă personală. Fireşte, trebuia să li se poarte de grijă, dar nimeni nu se plânsese din pricina aceasta până acum. Fitilul putea să ardă cu flacără prea înaltă, puteau să fumege, sticla de lampă se putea sparge – toate acestea erau totuşi mai puţin rele decât dependenţa de nişte mecanici anonimi; era şi mai ieftin. Profesorul simţea o aversiune instinctivă faţă de orice conductă, indiferent dacă aducea apă, gaz sau curent. Casă, cu pereţii ei solizi, ar fi găurită peste tot. Ar fi ceva sinistru.

„Pompa are şi ea o conductă”, obiecta doamna profesor.

„Da, dar în jos, spre apa freatică, spre apa care vine din grădina lui Unger, apă din prima mină. Nu pricepi că într-o casă de la oraş ăsta e un lucru mare, aproape o minune? Nu vreau să fiu canalizat. Cine ştie unde ar mai duce lucrul acesta”.

„Fireşte – dar nivelul apei freatice scade. Oricât am pompa, nu mai putem face nimic”.

Împotriva acestui lucru era greu să mai obiectezi. De când veniseră filatorii, cantitatea de apă se micşorase; o extrăgeau pentru maşinile lor. Profesorul nu privea cu ochi buni această vecinătate; se extindea o întreprindere străină. Dar nici nu-i puteai nega necesitatea; la fiecare douăzeci de ani, armata avea nevoie nu numai de puşti noi, ci şi de un model nou. Dacă nu ţineai în interior pasul, erai depăşit din afară. Nu te puteai întoarce la roata de tors. Toate erau legate între ele printr-un sistem de canale, care ieftineau şi totodată scumpeau viaţa. Un paradox: apa scădea şi în acelaşi timp îţi ajungea la gât.

Profesorul era un bărbat de ţinută verticală. Principiile şi le exprima mai puţin logic, cât mai ales energic:

„Mally, există şi bărbaţi care-şi iau la fiecare zece ani câte o femeie nouă. Lucrurile acestea sunt mai strâns legate decât bănuieşti tu”.

Cu asemenea fraze punea capăt discuţiilor despre modernizare.

CU BERE ŞI CÂRNAŢI

Clamor era încă ocupat cu instalarea, când sună de masă. În vestibulul de jos era aninat un clopoţel de corabie, turnat din alamă; i-l dăruise profesorului unul dintre englezi. Clamor încă nu cunoştea semnalul. Buz trebui să vină să-l ia; asta îl revoltase.

Cei de jos aşteptaseră; luară loc în jurul mesei, după o scurtă rugăciune. Profesorul îi măsură cu bunăvoinţă pe-ai casei; cu stânga îşi mângâia barba lungă. Era o mişcare pe care e repeta adesea şi care-i plăcea lui Clamor. Când o făcea, robustul bărbat lua aerul cuiva care netezeşte cu plăcere ceva moale. După ce bea, îşi ştergea cu amândouă mâinile buzele şi bărbia. El şi Teo beau bere, adusă într-o cană de la cantina grenadirilor. Era o treabă căreia i se

dedica bucuros Buz, ca oricărei alteia care mirosea a soldaţi şi a cai. Încă din Oldhorst se simţea mai bine ca oriunde în grajduri. Cel mai mult îi plăcea afară din oraş la husari; devenise acolo un factotum, îl cunoşteau şi ofiţerii. Aceştia îl lăsau uneori să încalece.

Doamna profesor şedea alături de soţul ei; de-acolo putea să-şi arunce ochii în bucătărie, când se deschidea uşa. De obicei, bucatele erau trecute printr-o fereastră glisantă practicată în perete. De-acolo, Fiekehen aducea castroanele şi platourile stăpânei casei, care, după ce-l servea pe profesor, le lăsa să circule în cerc.

Al doilea servit era Teo, care şedea în faţa profesorului la celălalt capăt al mesei şi veghea asupra bunei comportări la masă.

„Se duce furculiţa la gură, şi nu invers!”

Sau:

„Buz – ţi-am mai spus de o sută de ori să nu tai cartofii cu cuţitul”.

Clamor nu era obişnuit să mănânce cu furculiţa; faţa de masă şi şervetele îi erau de asemenea străine. La Oldhorst se mânca doar cu lingura, orice s-ar fi turnat din oală în farfurie. Carnea afumată, şunca şi cârnatul erau tăiate din bucată cu cuţitul, la fel pâinea mare, pe care tata o ţinea întreagă la piept şi o împărţea în felii. Tăblia mesei era din lemn de tei alb, frecat în fiecare zi. Duminicile, slujnica întindea o faţă de masă colorată, iar de sărbători una albă.

A mânca, a vorbi, a se mişca în felul nou era mai puţin dureros prin aceea că se învăţa greu, cât mai ales prin faptul că deprinderile vechi nu mai erau admise, ba chiar luate în râs. Erai azvârlit în apă şi ţi se spunea: înoată! Dacă te zbăteai şi-ţi trăgeai anevoie răsuflarea, izbucneau în râs.

Cum ajunsese el aici – ce-avea el de făcut aici? Şedeau la masă ca nişte păpuşi îmbrăcate frumos, mai ales

Paulchen Maibohm şi William, englezul. Paulchen purta un costum de marinar, în dungi, cu cravată lată şi un guler care-i cădea pe umeri, iar William, o jachetă albastră, croită ca pentru oamenii mari. Cu batista albă în buzunarul de la piept, cu cărarea îngrijit trasată, cu expresia sigură, arăta ca un model de viitor diplomat. De fapt, nu mai avea nevoie decât să crească pentru un rol pentru care trupul îi fusese croit. Câteodată, William schimba cu Teo cuvinte pe care Clamor nu le înţelegea.

Spre capătul celălalt al mesei şedea un al doilea străin, băiatul din Málaga, scund, vioi ca argintul viu, ai cărui ochi lunecau necontenit încolo şi-ncoace. Ceilalţi îi spuneau „Makako” – părea să se complacă în rolul de mucalit, dar altfel decât Buz. Tatăl lui era exportator de fructe şi vinuri din sud; trecea o dată pe an pe la pensiune, când avea treabă la Bremen.

Englezi a avut directorul în casă încă de la început. Se spunea că în acest oraş se învaţă o germană deosebit de curată. Dăinuiau şi vechile legături statornicite în timpul şederii în pensiune. Cei ce locuiseră aici se simţiseră bine. Un frate sau un văr îi trăgeau după ei pe ceilalţi. În felul acesta, la masă se aflau mereu unul sau doi dintre ei. Îşi aminteau cu drag de aceşti ani; la Crăciun sosea un vraf de felicitări.

În seara aceea se servi mâncare caldă; era o excepţie. Aşa cum le comunică profesorul, excepţia se datora pachetului cu cărnărie de porc proaspăt tăiat, sosit de la Oldhorst. Profesorul folosi prilejul pentru a strecura o laudă la adresa lui Clamor.

Doamna Mally se îngrijise să se prepare felurile clasice din carne de porc: pe fiecare farfurie fu pus un cârnat negru şi unul alb; apoi, în plus, o bucată de rasol. În castroane mari, se serviră de jur-împrejur „argilă şi paie”: mazăre făcăluită şi varză acră. De data aceasta, fiecare primi o căniţă cu bere – „ca să le priască”. Profesorul şi

Teo dădură de duşcă şi câte un rachiu.

Fata aşternuse pe masă muşamaua, deoarece, când se vâra furculiţa în ei, din cârnaţi ţâşnea grăsime. Faptul acesta prilejui fel de fel de glume. Profesorul fu de părere că nu mai lipseşte doar o zeamă de caltaboşi, pentru ca masa să fie o adevărată pomană a porcului. Se lăsă în voia amintirilor. Da, atunci când cei din Saxonia inferioară se aşezau la masă cu familia, în gospodăriile lor, având dinainte cârnaţi şi bere, erau mulţumiţi şi nu mai doreau nimic altceva – mai ales toamna, când frunzişul stejarilor lua culoarea aurului vechi, iar fructele cădeau în bătătură. Nopţile deveneau reci, recolta fusese adusă în hambare.

Cu carne şi oase grăsunii Acuma plătescu-şi stăpânii De hrană şi grijă şi somn.

La fum în hogeac se anină Colaci de cârnaţi şi slănină şi şuncă, mâncare de domn.

Aşa a fost încă de pe vremea lui Tacitus, cu mult înainte ca romanii să mănânce bătaie în Pădurea Teutoburgică şi aşa va fi încă multă vreme. Ca mai toţi cei de vârsta lui, profesorul dispunea de o provizie inepuizabilă de citate – ceea ce nu excludea, oricum, repetiţiile. Şi stihurile acestea mai fuseseră auzite de multe ori

Cât timp prin curţi şi lângă casă Stejarii falnici vor trăi.

În Sachsen, ţara mea frumoasă.

Străvechea stirpe n-o pieri.

Lăudă cârnaţii, având pregătit şi pentru locul lor de obârşie ceva potrivit:

Bruneswig, oraşul nost

Cel mai mândru-n ţara toată.

Fainã bere neagrã ai.

Vurşti şi slană afumată.

— Frumoase lucruri le mai spui copiilor, îl mustră doamna profesor.

— Lasă, Mally dragă – s-ar putea ca din lucrurile astea să învăţăm câte ceva.

Ca şi cum ar fi aşteptat parola, Teo recită, ridicând glasul:

La nunta noastră, *masă mare*, *cu cârnaţi*, *răchie tare*.

Şi-acum, *dragă păsărea*.

Până-n cuibu-mi te-oi purta.

Mai înainte ca profesorul să poată rosti vreo dojană pentru depăşirea limitelor, Buz sări în picioare şi intonă ceva ce cântau husarii, când se îmbrăcau în odăile lor cu uniforma de oraş:

Aşa *trăim*, *aşa trăim*.

Aşa trăim zilele-n şir:

Un rachiu de dimineaţă şi la prânz o bere-n faţă.

Noaptea, *tihna ne-o găsim* la *fetiţe în cvartir*.

Îi urmă cântecul despre taur, pe care cei din Oldhorst nu-l uită niciodată, după ce-au băut:

Hai să-l chemăm.

Hai să-l sculăm Pe taur din somn.

Pe taur din somn, dar Teo îl întrerupse, mai înainte de a se ajunge la poantă.

William nu voi să rămână nici el de-o parte. Îşi înălţă căniţa de bere până în dreptul pieptului şi, cu faţa imobilă, rosti toastul pe care-l auzise odată de la tatăl său, când uşa era deschisă. Aplauzele, cu care vorbele fuseseră întâmpinate atunci, îl făcuseră să creadă că e ceva foarte nimerit:

— *The center of attraction*.

După aceea se aşează la loc, ca şi cum n-ar fi făcut altceva decât să satisfacă o convenţie. Buz, care nu înţelegea o boabă englezeşte, dar adulmecase instinctiv o indecenţă, o răsplăti cu exclamaţia:

— Au, fir-ar au, pe naiba!

Profesorul îşi mângâie barba şi zise, cu o sclipire de veselie în ochi, ca şi cum ar fi auzit ceva plăcut:

— Nu-i nimic rău – fiecare îşi poate închipui ce-i e lui mai drag decât orice.

Îşi înfipse furculiţa într-un caltaboş cu pieliţa întinsă din castron şi-l legănă, depunându-l în farfuria gospodinei, dar găsi puţină înţelegere la ea.

— Lucrurile degenerează, ca întotdeauna, când le dai copiilor bere – ba îi mai şi aţâţi cu exemplul tău prost. Peştele de la cap se impute – aşa nu-i înveţi buna-cuviinţă.

Doamna profesor avea o privire infailibilă în tot ce privea gospodăria şi administrarea ei. Ţinea casa curată, fără un fir de praf până şi sub covoare. Dar în privinţa aluziilor la zona de sub centură n-avea, spre deosebire de Buz, nicio pricepere – pentru ea, limbajul acesta era curată păsărească, îi lipsea capacitatea de asociere, oare îi face isteţi, în această direcţie, până şi pe idioţi. Lua cunoştinţă de abaterile de la spiritul casei numai indirect, şi anume după felul cum profesorul îşi mângâia barba şi clipea din ochi. Că se întâmpl a involuntar, era cu atât mai rău; îi spunea:

— Wilhelm – iar faci mutra ta spăsită.

După ce, la masă, îşi admonestă soţul, adăugă:

— Mai bine aţi cânta un cântec.

Profesorul nu se lăsă îndemnat de două ori;

cântase în cor şi avea o voce de bariton, cu care şi-ar fi putut câştiga existenţa şi la operă: Fredonă aşadar cântecul despre stejar, pe care-l cunoşteau cu toţii, astfel că i se alăturară:

Cunosc un stejar pe-o coastă de mare.

Furtuna-l izbeşte în crengi cu mânie.

El mândra coroană şi-o nalţă spre soare;

4 şa *dăinui-vă*, *tot drept*, *ani o mie*.

Farfuriile erau acum goale. Numai Paulchen Maibohm îşi mai păstrase pentru la urmă, după obiceiul gurmanzilor, o delicatesă: o bucată de rasol, pe care o garnisise cu un moţ de varză acră. Acesta îi era obiceiul;

era un pofticios.

Ochii jucăuşi ai lui Makako se aţintiseră spre mâncău. Şi atenţia lui era îndreptată spre îmbucătura pe care băiatul în costum de marinar o privea cu plăcere. În momentul în care acesta se pregătea s-o deguste, spaniolul se ridică neauzit şi se repezi cu furculiţa, ca un uliu, spre farfuria lui. Într-o clipită, prada fu înfulecată, în vreme ce păgubitul rămăsese cu ochii holbaţi, fără să scoată o vorbă. Urmă un nemaipomenit hohot de râs; drama fusese aşteptată – se repeta mereu, oscilând între naivitate şi neruşinare, făcea parte din repertoriu.

— Ar trebui să interzici aşa ceva, Friedrich

— Ia-n priveşte figura nenorocită a băiatului. Aş crede chiar că te şi amuză.

Profesorul gândea în această privinţă altfel

— Puţină călire nu-i putea fi decât de folos acestei odrasle răsfăţate. Avea dinţi de franzelă

— Aşa numea profesorul dantura prognată, şovăielnică, a aristocraţilor, răzgâiaţi încă de mici cu tot ce-i mai bun. Cei din teapa lor provoacă ei înşişi atacurile.

Părinţii îşi lăsaseră nu prea bucuroşi unicul fiu aici; acestuia nu-i strica însă dacă avea a face cu nişte bădărani. Trebuia să i se îngroaşe oleacă pielea.

Profesorul Quarisch se simţea bine în casa lui, unde existau odăi în care locuia, şi altele în care punea rareori piciorul. Aşa proceda şi în politică; se pricepea să împace contrariile. Ca educator, avea principii în parte liberale, în Darte conservatoare.

Înainte de toate, nu trebuia să depăşeşti măsura – era ca la tăiatul gardului viu. Proporţia nu trebuia obţinută pe seama puterii. „Cine vrea să vindece până la temelie, acela vindecă până omoară”. Aşa spuneau medicii cei vechi, iar pentru pedagogi era cam la fel.

Profesorul crescuse, ca şi fratele său, la ţară şi ştia ce-nseamnă o bucată de pământ încredinţată unui argat în

contul simbriei. „Deputare” se tălmăceşte prin a despărţi, a decupa – şi anume ceva particular de ceva general. Orice bărbat ar trebui să aibă ceva care să-i aparţină, care să-i rămână, altminteri nu poţi avea încredere în el. Altminteri ar asculta numai când l-ai avea sub ochi şi nu când ar fi singur, nu în ora de primejdie.

Aşa era şi cu băieţii: trebuia să le laşi ceea ce le e propriu, să favorizezi ceea ce le e propriu – şi voinţa proprie, plăcerea proprie, pentru care, chiar dacă la un nivel modest, banii de buzunar. Timp liber, nu prea mult, dar nici prea puţin, iar ceea ce făceau atunci, pus sub un control nu prea sever. În timpul liber, le plăcea cel mai mult să rămână singuri, sau ei între ei.

Profesorul gândea astfel şi, cum credea el, mai sănătos decât şeful său, directorul Blumauer, care era gata numaidecât cu „plivitul” oriunde simţea că „năpădesc bălăriile”. Oricum, şi directorul avea motivele sale nedeclarate, iar uneori profesorului i se părea că îl interesează mai mult exemplul decât cel pe seama căruia era dat. Aşa, exemplul devenea încurajator.

Dar ce fel de grădină era aceasta, fără buruieni, fără vreun tufiş, care s-o mărginească şi în care să se simtă bine şi păsările? Până şi în straturile de mazăre se petreceau lucruri care nu-l priveau pe grădinar şi n-aveau nevoie de el. La urma urmelor, ce crimă săvârşise elevul din penultima clasă, care fusese făcut cu ou şi cu oţet de curând în aulă? Băiatul îşi prelungise niţel ora de dans în frunzar, iar un nerod, care dăduse peste el acolo, bătuse toba. Mie, întâmplarea mi-ar fi trezit cel mult nişte amintiri plăcute.

Horror în sexualibus[13], mai ales. Ăştia sunt nişte papă-lapte, ca fratele meu Wilhelm, iar lor totul le iese prost în toate direcţiile. Profesorul îşi amintea de un confrate cântăreţ, pe care, în timpul activităţii sale, l-a

13 Frică în cele sexuale (n. tr.).

întâlnit în trenul de Berlin şi care i-a oferit o imagine a dezolării. „Închipuieşte-ţi, vin din provincie, ca să-mi fac şi eu cheful cu una de pe Friedriehsstrasse. Gândul la aşa ceva mă înfierbântă de multă vreme”.

„Da, şi?”

„Tocmai azi-noapte am avut un vis afurisit, care mi-a dat prea devreme o senzaţie de excesivă plăcere. Acum, gata, s-a terminat iar pentru patru săptămâni”.

Asemenea indivizi erau cei care făceau apoi pe asceţii. Şi Wilhelm avea mutra asta încordată, întrucâtva ca de ceară.

Din liceu, în genere din erotica predării şi a învăţării nu lipsea un strop de inversiune. De sute de ani, materia didactică sporea în detrimentul educaţiei, mai ales al disciplinelor umaniste. Totul se aplatiza – chipurile, ideile, până şi virtutea. Peste alte o sută de ani, lumea va fi populată de belferi şi elevi model.

Oricum, pompa va trebui să rămână în casă atât cât va fi posibil. Şi în această privinţă, nu putea decât să amâne, nu să împiedice – din chiar motivul că vina de apă scădea.

Toată seara aceea Clamor a avut de furcă cu teama lui, deşi ceilalţi aproape că nu l-au luat în seamă – în afară de Buz, care s-a tot strâmbat la el. Clamor n-a râs, n-a cântat împreună cu ceilalţi, iar atacul lui Makako l-a speriat cu atât mai mult, cu cât până atunci copiase întocmai tot ceea ce făcuse cel jefuit.

L-a înspăimântat şi un dulău, care a intrat în încăpere şi a trecut pe lângă el, deşi îl ştia de mult, fiindcă îi aparţinuse morarului, îi chema Tyras, ca pe mai toţi câinii de curte din Oldhorst; fu alungat numaidecât afară, fiindcă puţea groaznic.

— Are să plouă, fu de părere profesorul, totuşi îi dădu lui Tyras prilejul să execute unul din numerele pe care îl învăţase. Întinzându-i o bucată de carne, îi spuse:

Uite-o, e de la prinţul Bismarck, la care cotarla îşi zburli părul şi scoase un mârâit rău. Profesorul îl potoli numaidecât: E de la buna noastră regină Maria.

Tyras deveni prietenos şi înfulecă într-o clipită carnea.

Clamor nu găsi nimic de râs, fiindcă aluziile îi erau străine. Ceilalţi se ţineau de năzbâtii în jurul său; interpretau un spectacol, cu un limbaj şi o gestică neînţelese de el. Ceea ce-l uimea, era siguranţa lor. Ceea ce el trebuia să înveţe aici, ei supseseră odată cu laptele mamei, pricepuseră, jucându-se, încă din pruncie. Aveau altă istorie şi altă preistorie, erau croiţi dintr-o stofă mai fină. Nu putea să-i ajungă din urmă, să fie pe picior de egalitate cu ei, decât doar făcând pe clovnul ca Buz. Dar nici lucrul acesta nu putea fi învăţat. N-ar fi reuşit, cel mult, decât să facă o figură caraghioasă.

Fără cei din Oldhorst ar fi fost încă mai rău; chiar şi răutatea lui Buz îi oferea un sprijin; aparţinea satului şi amintirii acestuia. Unchiul şi tanti Quarisch dădeau când şi când din cap spre el, încurajator. Teo se arăta şi el prietenos; şedea ca un regent la celălalt capăt al mesei. Ar fi oare cu putinţă ca el, Clamor, să-i câştige favoarea? Era un gând prea îndrăzneţ. Dar de visat aşa ceva, putea să viseze.

Mai apropiat decât de oricare se simţea de Fiekehen, care aducea şi lua, cu hărnicie, vesela; ea îi inspira cel mai puţin sfială. Era fiica ţăranului sărac Gotting, care lucra şi el la moară, iar acum luase locul lui Ebling. Nevasta lui adusese în căsnicie doi fii, un al treilea venise după cinci luni – şi în privinţa acestuia dăinuiau îndoieli în legătură cu paternitatea. Când mama Gotting îl privea pe băiat, spunea: „Hinnerk – pe ăsta nu l-ai făcut tu pe de-a-ntregul”. Dar Fiekehen se afla în afară de orice dubiu: „Hinnerk – asta-i hotărât din osul tău”.

Heinrich Gotting era un muncitor zdravăn; fiica îi

moştenise această însuşire. Era numai muşchi – „toată, carne macră”. Tatăl o privea cu mândrie în casă şi în grădină – „cine o să puie laba pe tine, o să aibă ceva straşnic la muncă şi ceva fain în pat. Dar numai cu pirostrii, bagă bine de seamă”.

Doamna Mally o observase şi ea cu o plăcere crescândă pe fată, cu prilejul vizitelor sale la Oldhorst. Îndată după confirmaţiune, adăugase la felicitările sale talerul, arvuna obişnuită. Era un loc bun; serviciul nu era atât de greu ca munca la câmp – şi aici, fireşte, trebuia să fie pe picioare de dimineaţă până seara. Dar Fiekehen sărea treptele în sus şi-n jos; putea să lucreze cu amândouă mâinile, iar pe deasupra mai era şi plină de voie bună.

Clamor se simţea uşurat când o vedea venind cu faţa încinsă de focul vetrei şi mânuind vesela. Când îi întindea ceva, îi spunea; „Clamor, ia-o!” precum era obiceiul la Oldhorst. O spunea cu jumătate voce; i se adresa numai lui.

Cina durase mai mult ca de obicei; se transformase chiar într-o modestă schiţă de banchet studenţesc, din care pricină profesorul mai, mai uitase de seara lui de popice. De-a lungul anilor ajunsese un maestru în acest joc; purta animat de lanţul ceasului un popic de aur, distincţia supremă.

Să cumpăneşti bila grea în mână, s-o azvârli cu putere, după un elan scurt, pe jgheab, s-o urmăreşti până la izbitura care răstoarnă cu zgomot popicele – acesta era un joc bărbătesc. După lovirea ţintei, trăgeai o înghiţitură zdravănă din cana de bere şi-ţi mângâiai barba. Un joc bărbătesc – neisprăviţii nu mai reveneau după prima seară, sau chiar nu se arătau niciodată pe acolo.

Din păcate, începuse să fie la modă şi pentru popice stupida expresie „sport” – în curând se vor practica toate cele ca sport.

ÎN ALCOV

Băieţii spuseră noapte bună şi se risipiră în caturile de sus, după ce doamna profesor le mai atrase încă o dată atenţia să fie prudenţi cu lumina. Luară lămpile de pe stelajul sub care erau înşirate încălţările. Prin burţile de sticlă se vedea petrolul gălbui şi fitilul lat, şerpuit. Lămpile erau umplute zilnic de Fiekehen. În felul acesta, stăpâna casei putea controla dacă vreunul, în loc să doarmă, citise în timpul nopţii romane de duzină. De când apăruseră fasciculele de un groş, situaţia devenise deosebit de rea.

— Du asta la ietaj! – cu aceste vorbe, Buz îi puse în mână lui Clamor lampa destinată camerei lor.

Nu ţinuse seama de Teo, pe care această samavolnicie îl supără:

— Mai întâi, ţi-am spus de o sută de ori că nu se zice „ietaj”, ci „etaj”, iar în al doilea rând, tu n-ai de dat aici porunci – ia-o înapoi!

Buz se supuse pe dată, dar nu fără a se strâmba la Clamor.

În nişa cea mare din alcov se găseau două paturi aşezate atât de aproape, încât, ca să le acopere, era suficient un cearşaf lat. Existau însă două plăpumi şi două perne. Aici, Teo dormise până astăzi singur; acum, patul dinafară fusese aşternut proaspăt, fiind destinat lui Clamor. Aşa dorise superus, iar fratele său fusese de acord, deşi făcuse haz pe seama acestui lucru. Buz, care râvnise acel loc ca pe o favoare, se simţea jefuit.

După ce-şi atârnară lucrurile pe scaune, se întinseră în pat. Buz şi Clamor purtau cămăşi de noapte lungi din pânză ţesută în casă; Teo îşi îmbrăcă pijamaua. Gol, se mişca la fel de firesc ca îmbrăcat. Privindu-l, Clamor îşi aminti de ilustraţii pe care i le arătase superus în cărţile sale, îndeosebi de una: Perseu eliberând-o pe Andrómeda. Îi lipseau numai aripioarele de la glezne, încolo era aidoma, Clamor, dimpotrivă, se simţi stingherit; când îşi

scoase cămaşa, se întoarse cu spatele.

Buz coborî fitilul şi suflă în lampă, stingând flăcăruia albastră, care mai pâlpâia în colţuri. Totuşi, nu se făcu pe deplin întuneric, fiindcă era lună în al doilea pătrar, iar în oraş mai ardeau lumini. Clamor vedea prin fereastra nişei sclipirea roşiatică, lunecând în jos şi luminând cămăşile de pe scaune. Auzi vocea lui Teo:

— Acum, tu eşti al doilea străjer din garda mea personală – cine vrea să se apropie de mine, trebuie mai întâi să treacă peste tine.

Nu se aştepta desigur la niciun răspuns din partea lui, căci după o pauză îl auzi din nou:

— Dar şi eu am să garantez pentru tine.

Îndată după aceea, peste capul lui Clamor se desfăşură între Teo şi Buz un joc de întrebări şi răspunsuri:

— Buz, ţi-ai făcut rugăciunea, neghiobule?

— Păi sigur, Teo – n-am uitat.

— Bine… pe-un străjer care nu se roagă nu prea te poţi bizui.

Spusa aceasta îl viza desigur pe Clamor. Apoi:

— Azi ai luat-o iar la fund?

— Ţţ, numa’ două labe de la Old Man. Şi p-alea, mulţumită ţie, Teo, fără tine nu le-ncasam.

— Să nu mai spui ţţ. Old Man nu obişnuieşte să bată.

— Azi a făcut-o, şi te arde vârtos – cu cinci deşte din dreapta şi pe urmă cu patru din stânga – nici n-am putut să-mi umflu obrajii aşa de repede.

Clamor simţi cum Teo râde – neauzit; zvâcnetul diafragmei se transmitea saltelei.

— Cele patru vin cu dosul mâinii. Şi alea-s mai tari – cu siguranţă că iar ai făcut vreo nebunie.

— Doar ce mi-ai spus tu: când nu ştiu mai departe, să răspund totdeauna cu „domnul nostru Iisus Christos”. Şi aşa am făcut. Eu fac totdeauna ce spui tu.

— Sper – dar, pentru Dumnezeu, ce te-a-ntrebat Old

Man?

— Voia să ştie nu-ş' ce despre diavolu' ăla care nendrumă de la începutul lumii pe drumul larg spre iad. Şi care-i e numele.

— Iar tu ai spus „domnul nostru Iisus Christos"?

Clamor simţi din nou cum se zguduie patul. Teo puse capăt discuţiei:

— Buz, cu tine strică omul orzul pe gâşte – e de mirare cum de-ai ajuns tu într-a patra. Dar am să vorbesc eu cu Old Man, când am să-i mărturisesc iar îndoielile mele sufleteşti. Am să-i spun că tu nu-l ai în cap decât pe Domnul nostru preasfânt. Asta o să fie în avantajul tău.

— O, Teo – eşti ăl mai mare, pe tine se poate bizui omul.

Aşa îşi exprimă Buz recunoştinţa, dar Teo îi strică pe dată cheful:

— Pentru un soldat cu termen redus, nu-i de ajuns în niciun caz. La Paşte, ai să zbori din şcoală, dacă nu cumva au să te dea afară mai înainte – trebuie să te aştepţi la asta. După un răstimp, adăugă: Da, dacă ai deveni cadet. Atunci ai putea să-ţi dai bacalaureatul cu aprobarea regelui – dar belferii de-aici nu se bagă în chestii de-astea. Ăştia nu miros nici măcar că eşti un nerod şmecher. Tu-i vârî pe toţi în cofă.

Buz începu acum să mormăie; bombăni cu vocea cu care vorbea când făcea grimase:

— Nici nu vreau să fiu teterist – asta-i dorinţa primarelui, de când nu mai ştie ce să facă cu paralele. Mă-nrolez pe trei ani – la cavalerie.

Primarele – aşa-i spunea Buz tatălui său, primarul din Oldhorst, pe terenul căruia se descoperiseră zăcăminte. De puţin timp se ridicase pe pământul lui un turn de extracţie. Fiul gândea altfel despre viitorul său – nutrea intenţii, pe care ar fi trebuit să le mărturisească mai curând tatălui său, şi se adânci în ele cu o voce care suna de parcă ar fi

fost pe jumătate adormit şi ar fi văzut, în monologul său, imagini plăcute.

— Mă înrolez voluntar – escadronul lui Hinüber, căpitanul a şi pus ochii pe mine. Băiete, ai un fund şi o pereche de coapse, care se potrivesc ca turnate, în plus şi nişte picioare uşor crăcănate. Cu astea toate, poţi s-ajungi departe la mine.

După doi ani sunt subofiţer, iar dacă mă reangajez – da, asta am s-o fac – vagmistru. Căpitanul mă are la mare preţ, nici n-o mai poate scoate la capăt fără mine. Îi cunosc pe toţi, şi nu e unul care să nu se clatine pe picioare, când îmi scot la raport carneţelul.

Ce-i faţă de toate astea un teterist? Fără mine, n-ajunge nici măcar fruntaş. De-o pildă Max Silverschmied? Asta pupă mâinile muierilor – ţi se face silă. Poate că alea tocmai au venit de la privată. Păi sigur, de cum îl vezi, nu-ţi place, nu poate să călărească, are picioare-n formă de X.

Teterist von Silverschmied – mătăluţă te ghemuieşti pe mârţoaga aia ca un semn de întrebare zugrăvit de bunica matale pe sugativă.

Ala vine seara la mine, când mă aflu încă în birou, cu o cutie de ţigări în mină. Domnule vagmistru, m-am gândit, dacă-mi daţi voie – un tutun fain, clasa-ntâi. Poate că dedesubt a vârât şi-o hârtie de-o sută de mărci.

Teterist – cum te prezinţi în faţa mea? Dacă vreau să duhănesc, pot să-mi aprind ţigările una de la alta. Şi să beau şi şampanie – da' nu-mi place. Şi ce poziţie e asta? Vrei să faci pe amabilul, da' n-ai brodit-o. Şi-acum, stânga-mprejur şi şterge-o cu ţigările dumitale.

Pe ăsta îl învăţ eu cum se execută un ordin. E bine întotdeauna să ai ceva sub picioare. Te poţi purta cum se cuvine.

Iar după ce-o trece timpul, primarele rămâne cu partea sufletului, iar eu iau pe seama mea curtea de la Oldhorst. Atunci îmi rânduiesc o herghelie şi cresc cai

pentru escadron. Numai bidivii, armăsari negri ca pana corbului, cu stea în frunte, toţi la fel. Când o să-i călărească husarii noştri cu cap de mort, franţuzul o s-o ia la fugă, doar când i-o vedea.

Pe urmă, o pistă cu obstacole şi un teren pentru vânătoarea călare. Iau în arendă domeniul de vânătoare al morarului Braun, în plus, pădurea Wehlener. Iar când vine căpitanul de cavalerie în vizită…

ORELE DE MEDITAŢIE

— Acuma, termină cu bazaconiile, îl întrerupse Teo, pe care sporovăială începuse să-l plictisească, deşi uneori izbucnise în râs. Când Buz începea să pălăvrăgească despre cavalerişti şi cai, nu mai termina. Era din naştere militar până-n măduva oaselor. Şi din acest motiv şi-l şi alăturase Teo. Executa orice însărcinare îi dădeai. Aceasta se vădise acum din nou prin povestea cu „Domnul nostru Iisus Christos”.

A face serviciul militar la unităţile cap-de-mort era fireşte visul tuturor băieţilor din Oldhorst, dar îi primeau pe alese şi luau numai fii de ţărani înstăriţi. Buz era tocmai ce le trebuia – căpitanul îşi dăduse seama de acest lucru de la prima privire. Dar pe Max Silverschmied nu l-ar fi putut târî acolo, oricât ar fi dorit-o. Max se ferea ca de foc de orice mirosea a cal. În afară de asta, nici n-ar fi fost primit acolo – chiar dacă bătrânul lui ar fi devenit ministru, promovare despre care se vorbea.

— Silverschmied mi-a pretins să-l dau afară pe Buz, când vine el la meditaţie. De-aia îi şi poartă ăsta pică. Buz i-a adulmecat numaidecât părţile slabe, fiindcă e, cu toată prostia lui nemaipomenit de şmecher. Unul pute a grajd, ălălalt a altceva. Poate că odată şi-odată, tot o să-i cadă Max în mână. Încolo, e bine că i-a pomenit numele – ăsta n-o să mă mai ducă mult cu vorba, chiar de-o fi să-i sparg bătrânului ferestrele.

Amintirea aceasta atingea punctul nevralgic al lui

Teo, lipsa de bani. Tatăl şi unchiul erau de acord să fie ţinut din scurt în privinţa aceasta. Băiatul avea prea multă fantezie. Teo fuma trei „Mazeppa” pe zi – una înainte de micul dejun, una după-amiază şi una seara făceastă ţigară nu era ieftină, apoi mai avea şi alte mici cheltuieli. Trebuia să socotească până la ultimul bănuţ; după high-life-ul de la Saadi, aceasta era o pilulă amară.

Ceea ce-i depăşea banii de buzunar trebuia să obţină prin ore de meditaţie. În acea vreme nu-l avea decât pe Silversehmied, aflat cu o clasă în urma lui. Teo îi dădea ore de matematică. Din diverse motive, era o afacere delicată.

Bătrânul Silversehmied – de altfel, încă nu împlinise cincizeci de ani – dobândise merite deosebite prin contribuţia sa la reformele ce se pregăteau în principat. Corespunzător conjuncturilor de drept public şi genealogice, nimeni n-ar fi fost atât de îndreptăţit la aşa ceva ca acest jurist eminent. În cariera lui nu cunoscuse eşecuri; un succes urmaşe altuia, şi se mai aşteptau de la el lucruri mari. Inteligenţa sa precisă era sprijinită de o sârguinţă de fier; resortul acţiunilor sale era ambiţia.

Această ambiţie se extindea asupra celor trei fii ai săi – băieţii trebuiau să se evidenţieze în toate privinţele. Când veneau cu atestatele acasă, iar vreunul dintre ei nu era primul în clasă, se instaura o indispoziţie, care dura până când greşeala era reparată. Atunci, consilierul de justiţie era din nou *primus inter pares*, care se recunoştea, cu calităţile sale, în fiii săi; se arăta vesel şi prietenos. Băieţii sufereau de-a lungul fazelor înnorării deşi aproape că nu-l vedeau decât la masă. Laude au se auzeau, desigur, niciodată, deoarece succesul era de la sine înţeles şi normal.

Precum s-a şi observat, clasele superioare excelau printr-un aflux de inteligenţă şi atenţie. Chiar dacă nu existau nişte clase de genii ca la Tübingen, nivelul era cel de la şcolile princiare, având în plus o eleganţă spirituală

ca la liceul din Steglitz. Directorul Blumauer recunoştea acest lucru, nu fără a-şi face griji; ar fi preferat un nivel doar cu puţin mai sus de mediocritate. Totuşi, când îl poftea pe Teo, cu alţi doi, trei la un pahar de vin, se arăta de o liberalitate pe care nimeni nu i-o bănuia.

În orice caz nu era simplu ca în acest climat să câştigi primul loc, sau să-l păstrezi când îl aveai. De lucrul acesta era conştient şi Max, cel mai mare dintre cei trei Silverschmied. Seara, el îşi calcula şansele după un sistem de punctaj. La limbi nu avea de ce să se teamă, deşi trebuia să piardă mult timp cu ceea ce alţii obţineau fără osteneală. Dar această uşurinţă îi ducea pe aceia la greşeli gramaticale. Ei nu acordau multă atenţie nici materiilor secundare, astfel că pierdeau puncte. În genere, făceau mai puţine calcule.

Ca să câştige întrecerea, Max trebuia să obţină micul avantaj necesar la matematică. Această materie era singura dintre cele principale la care îi lipsea nota ipaximă. Hilpert, profesorul de matematică, era liberal „poate chiar progresist. Sub aspectul acesta, Max Silverschmied nu avea deci motive să se teamă că i-ar purta pică în ascuns. Dar profesorul era veninos şi de o consecvenţă neînduplecată. Nu se putea totuşi să nu existe căi şi mijloace cu care să-l măguleşti. Cei din familia Silverschmied au parcurs porţiuni întinse din drumul lor înaintând contra curentului.

Max făcu deci bilanţul: nota maximă la matematică trebuia obţinută. Aşa ceva nu era posibil fără să ia meditaţii. La un profesor nu se putea gândi – bătrânul ar fi socotit lucrul acesta drept o pată. Intervenea apoi problema banilor. Deşi familia nu ducea lipsă de parale, băieţilor li se dădeau cu parcimonie. În afară de asta, Max băga fiecare pfenig în mărci poştale – nu pentru a le colecţiona, ci pentru a le revinde când se ivea ocazia. Ceea ce-l atrăgea era mai puţin câştigul, cât mai ales acest du-

te-vino – traficul care-l obliga la un calcul inteligent, bazat pe amănunţite cunoştinţe în materie.

Singurul care putea intra în discuţie ca meditator era Teo; până şi chipul lui Hilpert începea să se învioreze, când Teo se afla la tablă. Max şi Teo se învoiră pentru cincizeci de pfenigi pe oră; lecţia era predată în taină, sus, în camera alcov. Pentru ceilalţi, întâlnirile lor treceau drept „conversaţii”. Consilierul de justiţie era chiar de părere că Teo e cel ce primeşte îndrumări.

Treburile mergeau bine; Max putea fi mulţumit. Dorinţa de „a împuşca nota maximă” presupunea fireşte mobilizarea întregii silinţe posibile. Teo construia necontenit pe această temelie, nu numai în materie, ci şi prin sfaturi psihologice.

„Când demonstraţia ţi-a mers strună, trebuie să ridici puţin mina cu creta. Dar să nu dai drumul la gură numaidecât – mai întâi lasă-l pe Hilpert să se uite la tine. Pe urmă spui: Mai există soluţia descoperită de Gauss pe când era student.

Asta vă dă prilejul să discutaţi. Mai înainte, ai avut grijă să te informezi asupra teoriei gradării cercului”.

Teo mai adăuga:

„A-l cita pe Gauss face aici întotdeauna impresie”.

Teo îl punea pe Max să procedeze cum îi spusese, apoi hotăra:

„Nu, mai bine lasă. Ţie lucrurile nu-ţi ies cum se cuvine. Te gândeşti la chestii secundare, n-ai stofă de matematician. Când un matematician e-n stare să cuprindă laolaltă figuri geometrice şi numere, spaţiu şi timp, lasă baltă şi o muiere goală. Asta-i cheia principală. Cu ea, când ţi-o conveni, poţi să-ţi faci şi un harem”.

„Dar eu nu vreau un harem; vreau să am nota maximă”.

„Nici nu mă aşteptam de la tine la altceva, eunucule. De-aia îl şi perii pe un individ ca Hilpert”.

„Hilpert o să fie bucuros cândva, că i-am fost elev”.

„Lasă-te de bancuri. Mai bine scoate ale zece mărci şi încă în viteză – eu nu-s bancherul tău”.

Aşa se încheiau de obicei orele din alcov: cu un dialog tipic între doi parteneri care stau prost cu finanţele. Teo avea acum nevoie de moneda de aur, şi anume pe dată, pentru a achiziţiona ceva. De cele mai multe ori era vorba de o armă, aşadar tocmai de o cheltuială pe care superus voia s-o împiedice, căci altminteri era generos în toate socotelile cu fratele său. Numai bani nu trebuia să aibă în mână fiul lui.

Dorinţele lui Teo erau aprige, şi el nu se potolea până când nu le vedea realizate. De vremea când avusese cal şi servitor nu putea nici măcar să-şi mai aducă aminte. De-o săptămână, Max Silverschmied nu mai apăruse în alcov şi nu se mai arătase nici în pauze; era vădit că i se ferea din drum. Dar va trebui să plătească, oricât de greu i-ar veni; Teo avea nevoie de bani.

„Am să-i fac o vizită în casa bătrânului Silverschmied; cu asta îi dau eu lui pinteni”.

ÎNDRUMAR!

Între timp, Buz adormise buştean, iar Teo se întoarse spre Clamor:

— Tu poţi să devii omul meu numărul unu. Am să fac din tine informator şi paznic.

Îl apucă pe Clamor de braţ, să-i controleze muşchii, şi păru satisfăcut.

— Ceea ce se petrece aici în alcov şi în cabinet rămâne între noi. Trebuie să faceţi tot ce vă spun. Dacă-s mulţumit, o s-o scoateţi cu bine la capăt. Pot să vă iau apărarea faţă de belferi şi faţă de nenea Freddy şi de ceilalţi.

Clamor nu înţelegea nicio iotă din ce i se spunea. Dar, aşa cum stătea întins acolo lângă Teo, se simţea pentru prima dată în ziua aceasta puţin mai în siguranţă.

Ar îndeplini cu dragă inimă ceea ce i se cerea, i-ar fi mai uşor aici. Acum auzi întrebarea lui Teo:

— N-ai adus cu tine alte lucruri decât alea de la Zieseniss? Aşa nu poţi să umbli pe-aici.

Dar nu era oare Zieseniss cunoscut ca un croitor bun? La Oldhorst se punea mare preţ pe el. Avea un postav rezistent la vânt şi vremea rea, de asemenea, o croială comodă. După ce făcea unui flăcău din sat surtucul de mire, obişnuia să spună: „Fain gheroc – cu ăsta o să te poată pune şi-n copârşeu”. El îi confecţionase morarului Braun vestonul de vânătoare, şi chiar superus purta un palton lucrat de el. Zieseniss avea o calfă şi un ucenic, care coseau, împreună cu soţia lui, pe un podium; el croia. „Croitor vine de la a croi şi nu de la a coasealtminteri i s-ar spune cusător, iar pictorul ar fi pensular şi meşterul, calfă”. Aşa obişnuia el să spună, clămpănind cu foarfecile. Un cap limpede şi, ca mulţi croitori, nu lipsit de ironie. Făcea parte şi din comitetul bisericii, iar îndată după dispariţia lui Simmerlin ceruse numaidecât să se controleze casa. Din fericire, superus avea banii la el, la parohie.

În Oldhorst încă nu se punea mare preţ pe bănci şi case de economii.

Clamor se socotise aşadar bine înzestrat; acum i se deschideau ochii. La oraş, confirmaţiunea se dădea mai târziu decât la ţară, apoi existau numai trei clase pregătitoare, în loc de patru. În clasa a patra, purtau pantaloni lungi numai repetenţii. Buz şi Clamor erau prea vârstnici pentru clasa lor. În primul rând, nu putea să umble cu pantaloni lungi doar până la pulpe – filfizonii ar striga după el „ţărănoiule”.

Teo spuse:

— Mâine dimineaţă, te îmbraci cu pantalonii de duminică. Apoi îţi fac eu rost de ce-ţi trebuie; dulapul e plin de lucruri care nu mai sunt folosite. Are în el de toate;

ai să vezi.

Teo ajunse apoi la profesori: Hilpert era o scârbă, cu el trebuia să bagi bine de seamă. Se socotea urmaşul lui Gauss, în care se pierduse un profesor, şi devenea cu atât mai ordinar, cu cât mai mică era clasa la care preda. Bayer, dimpotrivă, era de treabă; cu el o s-o scoată la capăt.

— Şi ce spui tu, când o să te-ntrebe mâine dimineaţă de nume?

— Spun Clamor Ebling – doar aşa mă cheamă.

— Nu, spui Georg, pentru că numele de Clamor e ridicol. Aici, toţi sunt înscrişi în catalog cu Ernst, August sau Georg – aşadar, îţi schimbi numai numele de botez.

— Dar chiar tatăl tău a spus că numele Clamor e unul bun.

— Pe ăla dă-l încolo. Spui Georg – şi basta. Şi ce răspunzi când te-ntreabă Bayer de „profesia tatălui”?

— Spun: vătaf de argaţi – asta a şi fost.

— Vătaf de argaţi e imposibil. Spui: tata a murit; a fost morar la Oldhorst. Şi fă să-ţi tremure puţin vocea – cam aşa!

Teo îi arătă cum să vorbească. Dar Clamor fusese mulţumit atât de nume, cât şi de tatăl său, ba chiar mândru şi de unul, şi de celălalt – acum asta nu mai mergea, trebuia să fie altfel. Odată, seara târziu, mergeau prin dumbravă; tata îl ţinea de mână. În drum dădură de un străin, un orăşean, care se rătăcise. Li se adresă, întrebându-i încotro s-o ia; după voce, se vedea că-i e teamă. Voia să ajungă la Oldhorst. Tatăl spuse: „Veniţi cu noi – sunt vătaf de argaţi la morarul Braun”. Cum se mai bucurase orăşeanul, iar Clamor simţise şi el: câtă vreme tata era alături şi-l ţinea de mână, nu i se putea întâmpla nimic, nu-l putea atinge nimic rău. Spuse încă o dată:

— Tata a fost vătaf de argaţi – morar a fost domnul Braun.

— Ascultă, Clamor, cum stau lucrurile: Braun era

proprietarul morii, iar tatăl tău, argatul. Dar morari erau amândoi, adică ocupaţi cu moara – aşadar, poţi să spui liniştit că tatăl tău a fost morar.

Teo îi explică mai amănunţit. Şedea întins pe-o parte şi-i şoptea. Gura lui aproape că atingea urechea lui Clamor. S-ar putea spune că „morar” în acest înţeles era chiar mai mult decât „proprietar de moară”. Elevii, ca şi belferii, erau prea proşti ca să înţeleagă acest lucru. Erau prea proşti, fiindcă nu cunoşteau limba germană. Nici de istorie n-aveau habar. De aceea trebuia să vorbeşti nerozii. Întotdeauna trebuia să ştii cui te adresezi. Dacă, de exemplu, el, Teo, ar fi întrebat despre profesia tatălui – ceea ce nu era necesar, fiindcă toţi o ştiau – i-ar răspunde lui Bayer: „superintendent”. Lui Old Man, dimpotrivă, i-ar spune: „cleric”. Iar, în sfârşit, lui Blumauer, „preot”, dar numai într-o convorbire intimă, când, după ce i-a mărturisit îndoielile sale sufleteşti, mai şedeau împreună să bea un pahar de vin.

Toată chestia asta stătea pe-o muchie de cuţit, fiindcă dacă mormolocul ajunsese acum până la superintendenţă, ca membru al clerului era un zero, iar despre preot nici nu putea fi vorba. Dar oamenii nu voiau să audă adevărul, ci socoteau drept adevărat ceea ce le plăcea să audă.

Kresebeck putea să spună: „Tata e general”. Asta o ştia oricine, ca şi faptul că avea Vulturul Negru. „E ofiţer” suna mai bine, iar „E soldat”, încă mai bine. Toată lumea cunoştea parola „mai bine înainte” a armatei teritoriale, comandate de străbun la Katzbach. Din pricina ploii, pulberea se umezise – atunci soldaţii întorseseră patul puştii.

— Vezi, Clamor, precum un soldat e mai mult decât un general, tot aşa un zugrav e mai mult decât un pictor, iar un morar mai mult decât un proprietar de moară – poţi spune deci liniştit că tatăl tău a fost morar. Fireşte că şi argat e ceva bun, dar ăştia nu mai ştiu nemţeşte – habar n-

au.

Trebuie să te prezinţi aşa cum le place lor să audă, şi-atunci o iau de bună. Să zicem: simplu, modest, ţărăneşte, chiar scurt şi aspru în felul lui Klas Avenstaken... atunci Bayer o să te privească cu ochi buni şi ai să poţi trage unele foloase.

Îl apucă pe Clamor de mină, ca şi când ar fi vrut să-i simtă pulsul, îi mângâie degetul gros şi-i vorbi:

— Clamor, tu eşti prea sperios, prea fără vlagă. Defectul ăsta trebuie să-l înlăturăm. Te ţii încovoiat, vocea ta e prea moale; va trebui să bei bere neagră în fiecare seară. Uită-te la Buz – ăsta nu se lasă călcat pe bătătură.

Ce vrea să-nsemne tot interogatoriul ăsta la primirea în şcoală? Profesia tatălui, religia, numele de fată al mamei, ziua căsătoriei. Aşa erai dintr-odată demascat ca născut la şapte luni, ca mozaic, ca odraslă a unui factor poştal. Pe chestia asta, alţii se umflau în pene ca păunii, iar belferii, chiar când erau nişte coate-goale, practicau cu pasiune chestionarea umilitoare. Ally care preda engleza şi făcea pe petrecăreţul, nu se sfia să întrebe, când auzea cuvântul „comerciant”: „Export? – sau de heringi?”

— Aşadar – mâine spui „morar”, cu asta sunt mulţumiţi cu toţii, iar dacă vreunul te-ar întreba dacă moara era a lui, răspunzi: „Cu o cotă parte”. Şi asta-i adevărat, fiindcă partea lui era aici – zicând acestea, Teo îl bătu pe Clamor pe braţ.

În toate alea trebuie să te-ntăreşti. Pe urmă vii şi tu cu mine la safari, când am să golesc grădina lui Unger. Trebuie să te impui. Începi chiar de mâine, dând înapoi Iepei ghetele. Îi spui că nu sunt bine lustruite.

Prin „Iapă” o înţelegea pe Fiekehen. Numele acesta i-l dăduse Buz. Când, duminică, după slujbă, ţăranii şedeau la o cană de bere şi vedeau fetele legănându-şi fundul în trecere, se putea auzi admirativ: „Asta are un dos ca o iapă de optzeci de taleri”.

Buz, ale cărui gânduri şi năzuinţe se învârteau aproape exclusiv în Jurul cailor şi al călăriei, aplicase vorba lui Fiekehen. Şi de fapt, de când era în pensiune la doamna profesor, fata se dezvoltase grozav şi în această privinţă.

Clamor spuse:

— Eu îmi văcsuiesc singur cizmele.

— Trebuie să te laşi de obiceiul ăsta. Un elev de liceu pune pe altul să-i facă ghetele. Iar mai târziu, ca teterist, ai lustragiul tău. De altfel, adineauri am văzut la masă că ai unghii negre.

O NEÎNŢELEGERE

Clamor avea în urma lui o zi lungă. Era obosit şi începuse să aţipească, dar mai auzi că pentru unghii nu se întrebuinţează cuţitul şi că periuţa de dinţi nu se foloseşte numai dimineaţa.

— Aici în casă e câte un closet la fiecare etaj şi încă unul în aripa goală – te duci la cel de jos, de lângă jgheabul de spălat. Şi nu uita să te speli temeinic de fiecare dată, după ce-ai terminat. În privinţa asta sunt pretenţios şi cu oameni care nu-şi spală fundul nu vreau să am a face, mai ales când sunt obligat să dorm lângă ei.

Teo întinse mâna şi-l apucă. Era un gest de o candoare orientală. Aşa încercau bucătăresele o raţă jumulită, când se duceau sâmbătă la piaţă.

Clamor socoti acum că sosise clipa, în care putea şi el să aducă o contribuţie; repetă ceea ce-i vârâse în cap superus, în ajun:

— Acum, să punem frumuşel mâinile pe plapumă.

Îndată după aceea avu impresia că spusese ceva nepotrivit, fiindcă urmă o tăcere adâncă.

Abia mult mai târziu aprecie el cu o admiraţie şovăielnică precizia cu care Teo reacţionase la încercarea lui de a-i da sfaturi, căci în zilele următoare umblă ca buimac.

Mai întâi, Teo dăduse deoparte plapuma şi ridicase cămaşa de noapte a lui Clamor, după ce-l răsucise pe-o parte. Apoi îi dăduse o puternică lovitură de picior în fund. Clamor simţise, încă din aer, cum degetul cel mare de la piciorul lui Teo se-ndoaie atingându-i pielea. Apoi căzu pe podea – izbindu-se greu cu cotul, dar şi cu capul. Ca scufundat într-o apă adâncă, auzi de sus o voce:

— Aşadar, mormolocul te-a trimis aici să mă spionezi? apoi aşteaptă tu, flăcăule, că pun eu şaua pe tine. Cară-te în patul lui Buz, sau dormi pe duşumea.

Zgomotul îl trezise pe Buz. El începu să facă scandal în nişa lui:

— Nu, nu – nu la mine-n pat – ăsta-i un jegos, are păduchi laţi. Toţi argaţii de la mori au păduchi laţi.

După ce auzise că noul venit, pe care şi devenise gelos, căzuse în dizgraţie la Teo, Buz nu-şi mai puse frâu la gură. Se năpusti asupra lui, iar Clamor auzi cu părul măciucă ceea ce fu dat la iveală. Era ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unei instanţe de judecată.

Ce căuta la o şcoală superioară ăsta, care mai înainte aproape că n-avusese o cămaşă pe el, să-i acopere fundul? Da, era un lucru ştiut. Tatăl lui luase locul bogatului morar, atunci când asupra acestuia din urmă căzuseră sorţii. Iar morarul Braun fusese nevoit să-i promită că va avea grijă de fiul lui.

Buz venea cu una dintre versiunile care circulau la Oldhorst în legătură cu relaţiile dintre morar şi argatul său. După culesul sfeclei, ţăranii distilau un rachiu deosebit, un fel de palincă tulbure, tare ca mătrăguna. îl preparau în taină şi îl beau tot aşa – târziu, după ce slugile se duseseră la culcare. Atunci, prin încăpere pluteau aburi groşi; ieşeau la iveală ura şi invidia, se târau la vedere toate păcatele capita e. Se încingea bârfeala.

Aşadar, morarul, era un lucru ştiut, fusese mason şi trăsese lozul fatal; trebuia să se sinucidă. În fiecare an,

unul dintre ei trebuie să moară – aşa cere diavolul, căruia îi sunt devotaţi prin jurământ. Trag câte o carte de joc, sau maestrul lor înfige bilete cu numele fiecăruia în spada lui. Ţine apoi spada deasupra unei flăcări, iar alesul e cel al cărui bilet nu arde. Uneori, maestrul legat la ochi scoate una dintre fotografiile lor.

Cel asupra căruia cad în felul acesta sorţii poate scăpa de verdictul destinului, dacă îşi cumpără un înlocuitor. Acest lucru a izbutit să-l facă morarul cu argatul său, iar drept mulţumire i-a purtat de grijă lui Clamor.

Dar o asemenea jertfă e acceptată, fireşte, numai o dată, a doua oară cel ce-a pierdut este cerut în persoană. Aşa se explică accidentul de vânătoare al morarului.

Accident sau nu – nici nu e necesar ca masonul să se sinucidă. Dacă nu vrea s-o facă, maestrul îi străpunge inima cu un ac pe fotografie.

Niciun mason nu moare în pat şi niciunul nu depăşeşte vârsta de şaizeci şi patru de ani. Lucrurile se potriveau sub amândouă aspectele, atât pentru stăpân, cât şi pentru argat. Chiar de-aici se vedea: era ceva la mijloc. Şi-apoi, la înmormântarea morarului Braun, caii se speriaseră. Noaptea, morarul fusese auzit oftând şi gemând în moară. Bani avusese cu sacii, dar nu-i ajutaseră cu nimic; sfârşitul lui fusese hotărât. Masonii ştiu când le sună ceasul. Atunci îşi fac de lucru pe-afară, să nu trezească bănuieli, căci, dacă mor în odaia lor, se aude un tărăboi şi un bocet, de ţi se ridică părul măciucă. Acesta fusese motivul pentru care morarul se dusese la vânătoare, iar argatul se urcase în hambar.

Asemenea lucruri înspăimântătoare şi altele înşiră Buz, care încheie cu vorbele:

— Păi da, Clamor, pe tat-tu l-a luat diavolul.

Clamor era înclinat din fire să suporte jigniri; i se părea ceva normal, aşa cum lipsa de lumină i se pare unei plante ce creşte la umbră. Numai de tata – de el nu-i era

îngăduit nimănui să se atingă. Scoase deci un urlet şi se azvârli asupra lui Buz, care-l primi cu o lovitură de picior. Buz simţi totuşi că are a face cu un ieşit din minţi.

Asemenea naturi seamănă cu animalele sfioase, care evită orice conflict şi se ghemuiesc umile, conştiente de vulnerabilitatea lor. Dar când îşi dau seama că nu mai au scăpare, când se văd la ananghie, atunci din frica şi neputinţa lor scot la iveală o putere nemaipomenită. Chiar şi strigătul lor îl poate paraliza pe adversar, se luptă cuprinse de furie cu ghearele şi dinţii şi muşcă necruţător, agăţându-se. Mai curând se lasă ucise, cu fălcile zdrobite, decât să dea drumul. Cu această înverşunare se simţi atacat Buz; strigă după ajutor – Clamor îl apucase de gât.

Teo sări din pat şi-i smulse pe cei doi, să-i despartă; începu să le care la pumni, fără să-i deosebească unul de altul, căci în înlănţuirea lor formau parcă un singur animal.

— Nu puteţi să vă bateţi în linişte, ţopârlânilor? Acum aduc din cabinet cnutul.

— O, nu cnutul, strigă Buz, căruia cuvântul părea să-i trezească amintiri urâte. Fără să mai crâcnească, fu nevoit acum să-i facă loc lui Clamor în patul lui.

Toţi trei se treziseră de-a binelea, iar Teo căută să pună la punct cele înşirate de Buz. Mai întâi, păduchi laţi. Nu se putea nega: toţi băieţii care lucrau la mori aveau păduchi laţi. Dacă n-aveau, făceau rost de ei, chiar pe parale. Credeau că dacă au păduchi laţi acolo jos, nu se procopsesc cu vreo hernie la căratul sacilor. De hernie le era o frică nebună. Morarii aveau leacuri de-astea – înghiţeau şi păduchi de berbec, când se-mbolnăveau de gălbinare.

— Dar de Clamor n-ai de ce să te temi, el n-a lucrat în moară. În afară de asta, nici nu i-au dat tuleiele acolo jos.

Şi pe urmă masonii. Despre ăştia umblă tot atâtea zvonuri ca şi despre ţigani şi evrei, şi numai nerozii. Masonii n-au nevoie de diavol, ca să fie puternici. Morarul

Braun fusese mason, şi-i priise – asta-i adevărat, dar regele Prusiei era chiar mare maestru al unei loji. Nenea Freddy era şi el mason – credeţi voi că ar avea el altminteri în pensiune băieţi din

Anglia şi din Spania? De la Capetown până la Chicago, masonii ştiu cine e de-al lor. Pe ăla fi preferă – e ca marca de pe o lingură de argint. Văzând marca, ştii: e argint veritabil.

Acuma vreau să dorm – iar cu tine, Clamor, mă mai răfuiesc eu.

TORTURA

Era prima vineri în casa cea nouă. După masă, era încă lumină, Teo îi ceru lui Clamor să-l însoţească.

— Te iau cu mine ca om din garda mea personală.

Afară cădea încă de dimineaţă o ploaie măruntă; străzile erau aproape pustii. Lui Teo îi convenea, fiindcă, atunci când vrei să culegi informaţii, e bine ca adversarul să aibă de lucru cu vremea însăşi. Pe furtună, pe viscol şi ceaţă, te poţi strecura cel mai bine până la el.

Teo voia acum să scoată cu orice preţ cele zece mărci de la Silverschmiedt sau să iasă totuşi despăgubit, dacă nu reuşeşte. Reflectase asupra diferitelor posibilităţi de a-l pedepsi – aşa, de pildă, din grădină se puteau sparge geamurile mari de la seră. Mai înainte, trebuia cercetat terenul. Pentru aşa ceva, ploaia şi amurgul erau favorabile.

Pornind din Piaţa grenadirilor, străbătură încet centrul oraşului, apoi o luară spre cartierul oamenilor de vază. Teo purta un pardesiu din stofă deschisă, de pe care se scurgea apa, iar Clamor pelerina neagră, ah cărei postav se îmbiba treptat, devenind tot mai greu. Teo, care mergea în stânga lui, îi apucă prin despicătura pelerinei mâna. I-o mângâie de la încheietură până la vârful degetelor – era ceva plăcut. Umezeala rece îi dădea parcă o senzaţie de intimitate; aşa va fi fiind atunci când, printr-o formulă magică, te prefaci într-un peşte.

Deodată îl fulgeră o durere cum nu mai cunoscuse niciodată. Teo îi prinsese cu o mişcare piezişă degetul cel mare de la mâna stângă şi i-l ţinea strâns ca într-o menghină. Degetul încovoiat acţiona ca o pârghie, iar durerea devenea insuportabilă când apăsarea creştea cât de puţin.

— Aşa, amice, acum mărturiseşte ce însărcinare ţi-a dat Hanibal!

Teo îşi accentua întrebările, apăsând de fiecare dată puţin. Strada era goală; ploaia înghiţea strigătele lui Clamor.

Teo îl numea pe tatăl său „Hanibal”, atunci când, dintr-un motiv deosebit, avea de spus despre el ceva rău. „Mormolocul” era mai mult expresia generală a desconsiderării sale, a refuzului oricărei familiarităţi. De asemenea, nu spunea „tatăl meu” ci „zămislitorul meu”; gândul că bătrânul o îmbrăţişase pe maică-sa îi pricinuia dezgust ca atare – nici nu voia să-şi imagineze aşa ceva. N-avea niciun sens să ascuţi secerea – pe-un papă-lapte n-ai de ce-l castra. Unul ca ăsta nu era nici cal, nici măgar.

Cu asemenea gânduri îl uimea pe Blumauer, când îi mărturisea „îndoielile lui sufleteşti”.

„Teo – preţuiesc mult faptul că-mi dezvălui şi cele mai intime cute ale inimii dumitale. Dar gândeşte-te că îi eşti obligat tatălui dumitale fie din chiar motivul că fără el n-ai exista pe lumea asta”.

Dar a făcut-o bătrânul de dragul lui? Şi avusese, în genere, această intenţie? Era îndoielnic şi în ceea ce o priveşte pe mama. Mai curând aici se vădea motivul urii purtate multor taţi. Ura aceasta venea desigur din străfunduri, ca o tânguire acuzatoare a celor nenăscuţi şi a unei existenţe ratate.

Totuşi, bătrânului trebuia să-i fie recunoscător pentru cunoştinţele solide din domeniul istoriei şi al miturilor – în privinţa aceasta nu putea exista nicio îndoială. Superus nu

se mulţumea cu Moise şi profeţii. Vechiul testament trebuia să dea fundaţia, istoria, schelăria. În această privinţă, Blumauer gândea cam la fel; amândoi împărtăşeau nostalgia umaniştilor după epoca însufleţită de zei.

Tatăl folosise câteva ore pentru războaiele punice, marea cotitură fatală de pe ţărmul Mediteranei. Hanibal era eroul său preferat; pentru acesta dorise să câştige inima fiului său.

În cele din urmă ajunsese cu eroul său în Bitinia la Prusias, până în clipa când marele bărbat, părăsit de gazda sa, ba chiar trădat, îşi pusese capăt vieţii, înghiţind otravă – acest Hanibal!

Mulţi oameni mari sfârşesc singuri sau cu câţiva inşi devotaţi, care «a-i mai pot apăra – şi ei sunt singuri. Superus mai derulă o dată, în fraze scurte, drumul comandantului de oşti; fuga lui prin ţările diadohilor, bătălia în câmpia de la Zama, convorbirea cu Scipio între armatele gata de luptă, una dintre orele ce-au hotărât soarta lumii. Mai înainte fusese splendida zi de la Cannae, triumful nimicitor. *Hannibal ante portaş* – acest Hanibal!

Aşa cum Cezar a dat numele său tuturor împăraţilor ce-au venit după el, aşa a fost Cannae bătălia bătăliilor – acest Hanibal!

Se înşirau etern memorabila traversare a Alpilor cu pedestraşii, călăreţii, elefanţii, apoi Saguntul şi luptele din Spania. Aşa era parcurs drumul înapoi până la jurământul pe care-l făcuse băiatul de nouă ani lui Hamilcar: veşnică ură împotriva Romei! Atunci l-a luat tatăl său în război – pe acest Hanibal!

În cursul expunerii, superus se plimbase de colo, colo prin odaia de studiu, în care erau instruiţi elevii. Era îndată după sosirea lui Simmerlin, Clamor se afla şi el de faţă. „Acest Hanibal!” – scoţând această exclamaţie, bătrânul ridica braţele conjurând, iar barba i se zburlea.

Această reprezentaţie devenise o piatră de hotar în dezbinarea lor, fiindcă Teo nu pusese frâu veseliei pe care i-o trezise. Cu puţinînainte citise cu Simmerlin *Răpirea sabinelor*, iar atunci i se păruse că în bătrân se înmănuncheaseră perfect cei doi eroi de farsă: pedantul şi comediantul de bâlci.

Hohotul grosolan de râs l-a jignit pe tată cu atât mai profund, cu cât era convins că dăduse ce avea mai bun, iar această realizare era batjocorită astfel. În eroii noştri suntem atinşi deosebit de dureros.

Entuziasmul bătrânului era autentic, iar dorinţa de a-l împărtăşi elevilor nu putea fi pusă la îndoială. Se interpunea însă neputinţa de a-l transmite. În mâna lui, făclia se stingea. Nu-i era dat s-o treacă mai departe.

Mai ales în perioadele de tranziţie, aceasta nu e o problemă pedagogică, ci una mai mult erotică. Pretendentul, peţitorul este luat în râs. El vine cu un buchet demodat. Acestea sunt eşecuri stilistice. Într-o clipită, persoana respectabilă se schimbă într-una comică. Apare Figaro.

Pentru Clamor, scena se desfăşurase fără să-l atingă, ca o digresiune într-o limbă străină. Ce-i drept, nici el nu înţelesese entuziasmul profesorului, dar presupusese că acest Hanibal va fi fost cineva mare. În plus, deşi năzuia spre voioşie ca orice făptură care are nevoie de gingăşie şi armonie, comicul îi era străin.

Dar chiar dacă ar fi avut perspicacitatea lui Teo, tot nu i-ar fi trecut vreodată prin minte să facă haz pe socoteala tatălui său. Pentru el, puntea era intactă.

Trecură încet prin ploaie pe lângă cazărmele artileriştilor din Piaţa Ghelfilor şi o cotiră pe Breite Strasse. Cum păşeau agale umăr la umăr, ofereau priveliştea unei perechi de fraţi. Teo continua să-şi ţină mina vârâtă în despicătura pelerinei, ca să-l imobilizeze pe Clamor, pe care-l strângea cu un gest ce aproape că nu se

deosebea de o mângâiere. Dar durerea era pătrunzătoare, atunci când Teo strângea doar puţin, ajungând la fulgerări care-i smulgeau lui Clamor un urlet.

Interogatoriul rămase fără rezultat, în măsura în care nu scoase la iveală ceva ce Clamor n-ar fi povestit chiar şi de bunăvoie. Oricum, nu fusese tocmit să spioneze, iar despre cele asupra cărora îl prevenise superus avea doar o idee confuză. Teo nu se mai putea îndoi de acest lucru, după ce-l făcu să îngenunche de câteva ori. Totuşi, chiar dacă bănuiala fusese risipită, căută să mai tragă unele foloase.

— Ai să mă asculţi întotdeauna, şi în orice condiţii?

— Da, Teo, o fac cu dragă inimă, chiar şi fără să mă chinuieşti – te rog, dă-mi drumul.

— Ai să faci tot ce-ţi spun eu? Pe cuvânt de onoare!

— Pe cuvânt de onoare!

— Nu – jură!

— Jur – Teo, dă-mi drumul!

UN PUMN DE CRABI

Breite Strasse îşi merita numele; se întindea dincolo de vechiul zid al oraşului. Casele aveau în faţă grădiniţe. Purtau firme înguste de medici şi avocaţi şi mai late, ale unor birouri comerciale sau de asigurări. Magazinele obişnuite lipseau; pentru aşa ceva, traficul era prea slab. Făcea excepţie prăvălia de delicatese a lui Viktor Dranthe. Acolo, grădina din faţă era înlocuită cu un pavaj, în care se adâncea un bazin cu apă. Un parapet scund trebuia să apere bazinul nu numai de câini, ci şi de copii, care se desfătau acolo privind vina săracă a unei fântâni arteziene şi holbându-se în apă. Vânzătorul domnului Dranthe trebuia să-i alunge de mai multe ori pe zi, aceasta intra în atribuţiile sale.

Bazinul slujea ca recipient pentru peştii care erau vânduţi vii, iar când veneau transporturile din provinciile de răsărit, fundul lui era acoperit şi de raci. Domnul

Dranthe îşi denumea negoţul în termeni expliciţi: „Comerţ de delicatese şi stridii” – aducea exemplare splendide de la Ostende, iar pentru cunoscători stridii cu valvele subţiri colectate din bancurile naturale. Ambiţia lui era să rafineze aici gusturile, şi ar fi fost bucuros să vadă în faţa prăvăliei sale, după modelul franţuzesc, un *ecailleur*, care să deschidă stridiile. Dar, în pofida poziţiei favorabile, deverul nu era suficient. În afară de aceasta, domnul Dranthe nu făcea în mod inutil vâlvă. Un apetitiv cu stridii în camera lui pentru degustări era însă lăudat până şi de englezi, când veneau să-şi aducă sau să-şi ia fiii de la profesor.

Domnul Dranthe era furnizor al curţii. Începuseră marile vânători; o parte din recoltă era agăţată în faţa vitrinelor lui. Ca exemplare de preţ, pe flancuri se aflau un cerb roşu şi un mistreţ, amândoi eviscerаţi, iar între ei iepuri, în blană, şi vânat cu pene de tot soiul. Fazanii acopereau pe jumătate cu cozile lor galantarul, ca un baldachin cu franjuri. Gulerele lor sclipitoare şi licărul roşu al cocoşilor-demesteacăn nu erau la fel de vii în ploaie ca în plin soare; totul alcătuia o natură moartă estompată. Şi cum aproape că nu trecea nimeni pe-acolo, tabloul lăsa impresia că fusese schiţat mai puţin pentru profit, cât pentru el însuşi – o adevărată operă de artă… *l’art pour l’art*.

— Am chef de crabi, spuse Teo, când trecură prin faţa magazinului. Ne mai întoarcem o dată şi-mi faci rost de-un pumn plin.

— Pentru asta dă-mi bani.

— Pe bani poate oricine să aibă crabi – tu să mi-i aduci aşa.

— Au să mă bage la zdup.

— Cum – abia ai jurat şi te şi răzvrăteşti – fă ce-ţi spun şi ţine-ţi botul!

Se întoarseră şi se îndreptară agale din nou spre

prăvălie. Teo mergea încet şi chiar se şi opri, dându-i instrucţiuni, dar pentru Clamor parcă se scurgea în zbor timpul ce-l despărţea de propria-i execuţie. Se mira că Teo nu-i împărtăşeşte emoţia şi vorbeşte ca şi cum n-ar fi făcut altceva decât să-i explice o temă sau un exerciţiu în sala de gimnastică.

Crabii erau expuşi în faţa prăvăliei în una din lăzi, aşa cum sosiseră de la mare. Erau plasaţi între coşuleţele împletite din fâşii de bambus cu stridii şi alte mărfuri.

Operaţia era simplă: Clamor trebuia să treacă încet prin faţa vitrinei. Apoi trebuia să-şi repeadă mâna stângă prin despicătura pelerinei şi s-o retragă cu pumnul plin de crabi. Ar fi durat o clipită; chiar dacă ar fi văzut cineva, nu şi-ar fi crezut ochilor.

Dar cine să vadă? Strada era goală; p oua încă mai tare. Iar privirea cuiva din prăvălie era împiedicată de perdeaua de fazani. Un pic de risc trebuia să mai rămână totuşi – altminteri ce haz mai avea?

— Hai, dă-i drumul! şi Clamor încasă un ghiont.

Înfricoşat peste măsură, băiatul străbătu bucata de teren pe lângă bazinul cu peşti. Ochi crabii, o masă cenuşie ca piatra, cu o tentă roşiatică, în lada din lemn cu fibra galbenă. Ar fi dorit s-o ia la fugă, ca un cal speriat de obstacol. Dar în spatele lui se afla puternicul Teo, şi-apoi mai era şi jurământul Aşadar, îşi vârî mina în ladă şi simţi crabii ca şi cum l-ar fi înţepat nişte ace – apoi e luă la fugă, de parcă l-ar fi urmărit diavolul

Teo îl aştepta la intersecţia de unde pornea strada spre vila familiei Silverschmied. Era furios.

— Eşti nebun, să fugi aşa fără rost, de parcă s-ar fi luat după tine. Ai avut noroc că n-a fost pe-aproape niciun sticlete.

Clamor îşi pierduse răsuflarea; îi întinse prada. Dar Teo renunţă.

— N-ai decât să-i mănânci tu, cu toate că nu-i meriţi.

Mie mi-e silă de crabii din Marea Nordului – nu-nţelegi nimic din ei.

Era un pumn plin, mai curând un ciorchine, fiindcă mai şi atârnau unii, care îşi încâlciseră antenele şi picioarele. Clamor nu cunoştea crabii nici după nume; era deprins cu hrana simplă. Dar avea o teamă de neînfrânt faţă de marfa furată; îi ardea mâinile. Azvârli crabii în grădina dinaintea casei lui Silverschmied, la care ajunseseră între timp.

Blocul era format numai din două case sau, mai curând, din grădinile ce se întindeau în spatele lor. Casa familiei Silverschmied avea în stânga clădirea ce făcea colţul spre Breite Strasse, vizavi de prăvălia lui Dranthe. La dreapta, era vila lui Hinüber, apoi pădurea. Casei consilierului de justiţie i se adăugase mai târziu, evident de un arhitect mai ieftin, o remiză. Aceasta avea o poartă mai mică şi una mare, suficient de înaltă pentru a lăsa să intre un car cu fin. Jos era loc pentru un landou şi o trăsură, cu un grajd pentru doi cai, iar deasupra se aflau locuinţa vizitiului şi podul de furaje, sub un acoperiş plat. Buz ştia rostul acolo ca pretutindeni unde mirosea a cai, călăreţi şi câini. În acest cartier, mai fiecare casă avea grajd; în imediata vecinătate începea pădurea cu alei de călărie.

Teo se plimbă încet în sus şi-n jos între liziera pădurii şi prăvălia lui Dranthe. Apoi se opri în ploaie în faţa casei Silverschmied. Lui Clamor inima continua să-i zvâcnească. Nu se putu reţine să întrebe:

— Şi dacă m-ar fi prins acum?

Teo îl bătu pe umăr:

— Atunci apare Teo *ex machina*. Îi explică mai în amănunt: vânzătorul te-a înhăţat de guler şi te-a târât în prăvălie la domnul Dranthe. Vor să-ţi rupă urechile, să cheme poliţia. Când le iei ăstora ceva, fie şi de cinci parale, e ca şi când te-ai fi atins de cele sfinte.

Acum închipuieşte-ţi mai departe – în clipa asta, eu intru în prăvălie: „Domnule Dranthe, am câştigat pariul – toată stima”. Dranthd de colo: „Domnule Quarisch, ce fel de pariu – n-am chef de glume”. „Domnule Dranthd, nu mi-o luaţi în nume de rău – am pariat cu Max Silverschmied că nu vă scapă din ochi nici zborul unei muşte pe la peştii dumneavoastră şi afară, în faţa vitrinei. De-aceea l-am trimis aici pe băiatul ăsta dintr-a patra”.

Vezi tu, Clamor – trebuie s-o-ntorci după cum e piesa. Sigur, Dranthe nu ştie de glumă când e vorba de bani. Dar nu poate decât să zâmbească şi să intre-n joc, altminteri iese gâlceavă cu bogatul consilier de justiţie, care locuieşte alături, şi cu nenea Freddy şi englezii lui. Afară de asta, Dranthe e şi el mason.

Stând în ploaie, Teo îşi continuă dăscăleala:

— Clamor – trebuie să cunoşti întotdeauna legile. N-aveai nevoie să arunci crabii. Era furt de alimente – şi pentru aşa ceva nu poţi fi pedepsit.

— Dar pentru o faptă ca asta, un licean e totuşi eliminat.

— Vezi, Clamor, progresezi. Dar cum faci parte din garda mea personală, nu ţi se poate întâmpla nimic.

— Aşadar, îi închidem gura. În vreme ce ei îţi iau interogatoriul în prăvălie, intru eu întâmplător. „Păi ăsta e Clamor – ce ispravă a făcut? A şterpelit crabi? Şi-a fost înhăţat pe loc? Felicitări, domnule Dranthé – aveţi nişte ochi de argus”.

Aceasta era o expresie devenită proverbială a dirigintelui penultimei clase, un original cunoscut în tot oraşul. Obişnuia s-o rostească ori de câte ori elevii încercau să copieze sau deveneau prea zgomotoşi.

— Când spun asta, apăsând pe cuvinte şi făcând cu ochiul drept, domnul Dranthé te-a uitat pe jumătate; mă fixează pe mine, încordat, ca şi cum aş fi un profet. Iar când îi spun: „Domnule Dranthé – vă transmit salutări din

partea lui Fritzehen” şi-i fac cu ochiul stâng, pielea îi păleşte în jurul nasului, iar genunchii îi tremură.

Te iau de mână: „Să ştergem cu buretele, domnule Dranthé – o poznă de ştrengar”. Şi-ai să vezi – ne conduce până la uşă: „Fireşte, domnule Quariseh – nici nu merită să mai vorbim. Transmite, rogu-te, salutări respectuoase unchiului dumitale, şi la revedere”. Vezi, Clamor, aşa se procedează. Aş putea să iau în fiecare zi o gustare la Dranthe, şi pe deasupra mai mi-ar da şi bani în mână. N-ar fi frumos din partea mea, dar nici el să nu facă pe nebunul pentru un pumn de crabi. Când face baie cu Fritzehen, toarnă în cadă parfum de zece mărci – pentru el, asta-i o nimica toată. De-aia miroase întotdeauna la el, acolo, pe jumătate ca la măcelărie, pe jumătate ca la frizerie.

FILĂRI

Dintre povestirile poliţiste, Teo nu le citea decât pe cele foarte vechi, cum ar fi cele din colecţia Pitaval, apoi ale lui Fielding şi Poe. Ceea ce-l interesa, era mai puţin morala, cât logica urmăririi; îl preocupa nu „victoria binelui asupra răului”, ci regulile jocului şi tehnica lor.

„A fila” era un cuvânt potrivit. Includea setea de a şti fără nicio intenţie, curiozitatea dezinteresată faţă de conexiuni. Curios că aceste imbolduri erau rare la investigatori. Aceştia trebuiau să aibă un „motiv” ca pictorii de mâna a treia. Pe detectiv îl preocupa mult mai mult crima decât făptaşul. Un artist l-ar recunoaşte însă, chiar dacă nu s-ar fi atins nici măcar de un fir de păr de pe capul unui copil.

Dacă priveai lucrurile astfel, oricare om îţi apărea ca ascunzând o taină. În acest sens, criminalul devenea mai banal, mai lesne de recunoscut decât primul ins întâlnit în cale. Teo a filat cu plăcere încă de la Cairo; era stăpân pe timpul lui şi totuşi a învăţat mai multe decât dacă şi l-ar fi petrecut la şcoală. La Cairo, fiecare om era un străin şi un tip – sacagiul, cerşetorul orb, eunucul care-şi însoţea

stăpâna la baie. La îmblânzitorul de şerpi, spectacolul era mai puţin fascinant decât existenţa şi făptura celui ce-l dădea. Unde se ducea acesta, ce făcea după ce-şi adusese cobra la piaţă, ca să danseze? Cu cine avea legături, era însurat? A căuta răspunsul la aceste întrebări era nemaipomenit de captivant, dar numai ca exemplu, căci pentru fiecare era valabilă spusa:

Oricare om, ¡*le de soi – Poartă în el ca o osândă o viperă galbenă la pândă*.

Încă de timpuriu, Teo văzuse multe din ciudăţeniile ascunse sub aparenţă şi din sensul doar ipotetic al acesteia. Când Simmerlin era plecat în călătorie, ca şi în timpul bolii mamei, curiozitatea îl îmboldise să umble până noaptea târziu pe largile promenade şi pe uliţele înguste, în furnicarul sukurilor şi în labirintul cartierelor arabe – urmărise săraci şi bogaţi până în suburbiile elegante sau în cartierele de felahi, cu privirea ascuţită şi lacom de pradă ca uliii ce dădeau roată deasupra pieţelor străvechiului oraş.

După ce-l orbeau culorile şi-l asurzea larma, cobora asupra lui ameţeala liniştii. Pălea, începea să tremure, pierdea capacitatea de a percepe, ca şi cum creierul i s-ar fi golit de sânge. Atunci, curiozitatea se stingea şi nu mai rămânea decât uimirea – nimic nu era mai puţin real, mai puţin important decât piaţa cu belşugul, culorile şi strigătul ei.

De altfel, în această privinţă şi prin această şovăială semăna cu Clamor, de care altminteri îl deosebea totul – numai că şovăiala lui nu era însoţită de frică.

Teo practica filatul ca pe o artă, aşadar, fără nicio intenţie şi din propria-i voinţă. Nici nu se poate imagina o şcoală pregătitoare mai bună decât aceea pe care a urmat-o el la Cairo, oraş nu numai vestit ca un centru comercial încă de pe vremea şiretei Dalila, ci şi rău-famat din cauza şarlatanilor şi a pungaşilor lui.

Acolo, suspiciunea era la ea acasă. Dar Teo poseda un talent înnăscut pentru urmărire; în plus. În cursul acestor escapade purta fes şi burnuz, astfel încât putea trece drept un „om din mulţime”, sau dacă era privit mai atent, drept un tânăr egiptean din pătura superioară. Ca atare, putea să intre fără să bată la ochi şi în moschei sau alte locuri interzise pentru europeni.

După ce se întorsese acasă, găsise material nou pentru această pasiune. îl ajuta o uimitoare memorie a figurilor şi simţul pentru diferenţierile sociale. Ştia instinctiv ce credeau oamenii despre ei înşişi, ce loc îşi acordau în ierarhie şi ce consideraţie voiau să li se arate.

Pentru el, filarea cuiva era ceva plăcut şi odihnitor. Petrecuse astfel câteva după-amiezi cu încântarea procurată de o lectură captivantă. Când suna la o uşă străină sau era surprins în vestibul, avea la îndemână explicaţii convingătoare. Umbla şi cu liste pentru o operă de caritate. Ştia cum reuşeşte o prostituată să racoleze un amator încă înainte de prânz, îi cunoştea şi pe proxeneţi. A urmări un om beat era mult mai distractiv decât să fi făcut tu însuţi un chef.

Teo îl învăţase şi pe Buz să fileze. Buz era informatorul său despre cele ce se petreceau prin grajduri şi în cazărmi, sau se vorbeau în ascuns. În felul acesta ajunseseră la el informaţii ce-ar fi fost suficiente „pentru contracararea oricărei acţiuni dăunătoare” – cum se spune între fraţi – a domnului Dranthe.

Când, după apelul final, husarii ieşeau pe poarta flancată de gherete, acolo se şi îngrămădise o mulţime în aşteptare, mai ales fete, care îl luau pe-al lor pentru o plimbare la iarbă verde, sau chiar pentru a-l duce între patru pereţi. Soldatul în bucătărie făcea parte din contractul de serviciu; rămânea acolo până cu puţin înainte de a suna stingerea.

La poarta cazărmii aşteptau de asemenea rude şi

cunoscuţi de la ţară – taţi, unchi şi vecini, care-şi reîmprospătau amintirile din timpul propriului lor serviciu militar. Mai departe stăteau domni mai vârstnici; aceştia preferau zilele ceţoase. Că nu numai purul patriotism îi determina să aibă grijă de tinerii soldaţi era un lucru cunoscut. Nu puteau să reziste uniformelor, mai ales celor ale cavaleriştilor – dolmanului strâmt al husarilor roşii şi negri, blăniţei galbene de miel a dragonilor, vestonaşului alb al cuirasierilor, aşa cum îl purtau flăcăii trupeşi de pe Rin, „sacii de făină Deutz”, cu cizmele răsfrânte şi floretele lor.

Era de asemenea lucru cunoscut că unii dintre soldaţi îşi îmbunătăţeau astfel solda. Se spunea chiar că şi un elev din ultima clasă de liceu, mai târziu indolog vestit, îşi pusese astfel bazele bibliotecii. Fritzehen ducea şi el o viaţă veselă; nu venea de la ţară, ca majoritatea, ci fusese chelner la restaurantul „Merkur” din Leipzig, iar acum era îndrăgit ca ordonanţă la cazinou. Domnul Dranthe îi făcuse cadou o uniformă extra. îl răsfăţa peste măsură şi ţinea la el ca la ochii din cap.

Buz se împrietenise la rându-i cu Fritzehen şi-i făcea comisioane. În felul acesta şi prin filări, Teo adunase informaţii amănunţite despre relaţiile şi deprinderile domnului Dranthe, faţă de care povestea cu crabii putea fi tratată ca o bagatelă – pentru el, căruia îi plăcea să întoarcă pe dos proverbele, aceasta însemna: să vezi bârna din ochiul altuia.

Printre pasiunile domnului Dranthe se număra şi broderia pe canava. Un mic cerc de bărbaţi cu situaţie se aduna în salonul său, ca să se ocupe cu aşa ceva. Ţineau în mână cadre pe care era întinsă o pânză cu model şi treceau prin ea aţe colorate. Într-un rând, au brodat împreună o faţă de masă rotundă. Unul dintre ei le citea în timpul lucrului sonete de Platen:

La-ntâiu-ţi semn discret de-namorare Mă va

cuprinde-o temătoare bucurie.

Ca pe un prinţ în prag de-nscăunare.

Fritzehen servea gustări. Domnul Dranthé îi încreţise părul cu fierul; purta cizme de lac garnisite cu şnururi. Domnii veneau cu ghete cu nasturi, înalţe până la jumătatea pulpei; limba, în care se întreţineau, era una aleasă. Spuneau „a lua dejunul”, „a şambra”, „a se promenă”, „consoartă” şi aşa mai departe. În privinţa culorilor, vădeau un simţ delicat şi susceptibilitate. Astfel, domnul Dranthé nu mai voia să-l primească pe directorul adjunct Zaddeck, care dădea meditaţii lui Paulchen, fiindcă apăruse cu cizme cu tocuri roşii. Zaddeck era suspect. În orice caz, aşa înţelesese Buz ceea ce-i istorisise Fritzehen.

Teo îl punea pe Buz să-i relateze despre aceste conversaţii şi despre cele aflate când făcea pe comisionarul; păstra informaţiile pentru el, depozitând totul în memorie. Făcând aceasta, simţea desfătarea celui ce compune din cioburi un tablou.

În timpul şederii la Neapole, fuseseră strâmtoraţi, dar tot avuseseră destul pentru o escapadă la Capri. Acolo, „il Tiberio” era încă prezent. Cel care stăruise pentru excursie fusese Simmerlin. Ca unii solitari, acesta se ocupase intens de Tiberius; vedea în el principiile lui Stirner realizate la un nivel înalt.

„Unele lucruri îngăduite atunci sunt astăzi interzise, ca spectacolele sângeroase. Altele, care erau numai blamabile, sunt pedepsite, ca pederastía. Dacă n-ar fi fost aşa, lucrurile acestea ar fi trebuit scornite, ca unul dintre puţinele mijloace cu care individul îi poate ataca pe cei puternici. Aşa tremură şi cei din preajma tronului, ba chiar şi regii tunurilor”.

Clamor simţea că ploaia îi ajunsese până la piele:

— Teo, n-ar fi mai bine să plecăm? Până la urmă o să ne vadă Silverschmied.

— Cap sec, tocmai de-aia stăm aici. Îi sunt eu lui

dator ceva, sau el mie? în India m-aş fi aşezat în faţa uşii lui. În orice caz însă nu vreau să rămân păgubaş, de asta poţi să fii cât se poate de sigur.

Improviză numaidecât unul din planurile lui pentru a se despăgubi. Max Silverschmied păstra mărcile poştale într-o cutie, pe care obişnuia s-o deşerte, atunci când voia să le arate, sau să vândă. Teo intenţiona să-l deposedeze de o marcă egipteană în formă de piramidă, preţuită între filatelişti la zece mărci.

— Îţi lingi cu limba podul palmei, iar în timp ce eu încep să mă cert cu el, tu arăţi cu degetul o marcă şi apeşi să ţi se lipească egipteană de mână. Pe urmă o faci să dispară – cu mai multă vigilenţă decât ai făcut-o adineauri cu crabii!

— Dar Teo, de ce nu iei tu marca – poţi s-o faci mai bine decât mine.

— Am să te dezobişnuiesc eu să-mi mai pui întrebări.

La reîntoarcere, Teo alese drumul de la liziera pădurii. Furtul din faţa vitrinei lui Dranthe a putut avea totuşi martori, fie şi o bătrână care se uita pe fereastră. Lui Teo nu-i plăcea să se întoarcă pe acelaşi drum pe care venise – aceasta făcea parte dintre obişnuinţele lui. Tot aşa, când spiona prin case, începea de la ultimul etaj.

Povestea cu mărcile poştale nu i se mai părea lui Clamor atât de nemaipomenită ca aceea cu crabii. Dar şi aceasta îl apăsa mai puţin decât cu o oră în urmă. Teo nu-i mai apărea doar ca un hoţ, ci şi ca un adversar al domnului Dranthe – chiar ca un judecător al acestuia.

PROBLEMA

— Cei mari au voie să-i bată pe cei mici? în cabinet, băieţii puteau pune întrebări; acolo, Teo era prietenos. În genere, în cabinet era plăcut – mai agreabil chiar decât în alcov, în ora aceea dinainte de a-i cuprinde somnul.

Clamor puse această întrebare în legătură cu relatarea sa despre întâlnirea avută cu jandarmii în drum

spre şcoală. Teo observase cămaşa sfâşiată.

Fireşte că cei mari aveau voie. Cei mici puteau şi ei să-i bată pe cei mari, dar pentru asta trebuiau să se unească, ceea ce, adesea, cerea mult timp. Un om mare putea să capete atunci mai multe lovituri decât dăduse.

— Teo al nostru e întotdeauna împreună cu noi, când e vorba de cei mari.

Buz era convins de acest lucru.

— Teo al vostru nu e în genere împreună cu voi. El are ceva mai bun de făcut.

Odată, încă la Oldhorst, după lectura încă neredescoperitului Max Stirner, Simmerlin discutase cu el despre „şansă”, şi anume în legătură cu predica pe care o pregătea: „Cum întrebuinţez cu folos talantul”.

Talantul îl întrebuinţez cu folos prin chiar faptul că respir, iar ca atare oricine e absolvit din capul locului. Fireşte, lucrul acesta nu trebuie să-l spun ţăranilor. Tot atât de puţin: că nu numai timpul şi spaţiul, ci şi binele şi răul sunt forme dependente de concepţie.

Mari şi mici vor exista întotdeauna, la fel, puternici şi oprimaţi; acestea sunt valori statornice, în care intră mereu noi conţinuturi. Recunoaşte legile, fără a le respecta, ca unul care, stând pe o stâncă îngustă, vede valurile venind şi plecând. Acesta este unicul. Pentru el a-şi păstra poziţia e mai important decât a urca sau a cădea.

Poziţia e averea lui. fii nu se lasa încadrat, nici chiar în rândurile elitei, rămâne singur.

Cei mari dispun de spaţiu, de aceea şi au limite; cei mici cresc odată pu timpul, trebuie să aibă răbdare.

Teo ceru să i se relateze încă o dată întâlnirea cu jandarmii, în timpul căreia Clamor a fost lovit în piept şi s-a ales cu cămaşa sfâşiată. Îşi ieşise din sărite – nu pentru că-l vedea pe Clamor plângând şi nici din cauza loviturii de pumn, ci din pricina resemnării neputincioase cu care aceasta fusese primită.

— La orice transport, comanda o are un grad superior, un ofiţer. Trebuia să alergi imediat la el, să-i arăţi cămaşa, s-o mai şi rupi – asta a făcut întotdeauna impresie. Trebuia să strigi: acolo locuieşte profesorul, care e prieten cu prinţul, jandarmul duhnea a rachiu, vrei să ştii numele lui, va fi reclamat. Ai fi văzut: ăia ar fi căutat să te îmbune, ţi-ar fi dat pe deasupra şi bani.

Sau: trebuia să fugi după ei, să strigi mereu tare, ca să te audă multă lume, trebuia să anunţi la şcoală că eşti bolnav şi să scuipi sânge. Eu l-aş fi îmboldit pe nenea Freddy să-l reclame pe comandantul transportului – din asta puteai să te alegi cu o pensie.

Asta ar fi fost lucrul cel mai neînsemnat pe care-l puteai face. Mai bună încă e criza de epilepsie, te rostogoleşti pe pământ, sari în sus, începi să strigi ca un nebun. Aşa trebuia să faci:

U-A, N-Au, N-Au. Hi – Hi – Hi!

Teo sărise în picioare şi stătea cu picioarele goale în alcov, ca un indian apaş, îmbătat de strigătul de război.

— Când arestaţii aud asta, adulmecă o ocazie favorabilă. Cu accesul tău de nebunie, îi molipseşti. Se năpustesc asupra paznicilor, îi omoară, le iau pistoalele şi săbiile, smulg leaturi din gard. Apoi vă duceţi la filatori, îi faceţi să întrerupă lucrul, daţi foc fabricii. Pe urmă puteţi jefui oraşul. Iar tu, Clamor, îl mai izbeşti cu cizma în faţă pe porcul ăla gras, trântit la pământ.

Când Teo începu să facă tărăboi, Buz şi Clamor îşi traseră plapuma peste cap şi, de frică, îşi scăpară udul în cămăşile de noapte. Zgomotul se auzi în casă; soţia profesorului veni sus cu lampa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Teo, ce se-ntâmplă? A luat foc, sau e ucis cineva? Unchiul zace în pat, cu dureri de dinţi.

— Tanti Mally – 1 te-ai înşelat. Au fost iarăşi rezerviştii beţi; şi pe noi ne-au trezit din somn. Ăştia calcă

dispoziţiile poliţiei.

După ce plecă doamna Mally, trecu mult timp până adormiră. Teo era istovit, ca şi când accesul său n-ar fi fost numai simulat.

— Nu ştiu de ce mă agit eu atât din cauza voastră.

Aceasta era problema. Cu mijloace restrânse se puteau face multe. Numerele aproape că nu jucau niciun rol. Când forţele existente îşi menţineau echilibrul, fie ele cât de mari – atunci nu puteau realiza altceva decât propria lor distrugere. Săraci şi bogaţi, roşii, negri şi albi, filatori, soldaţi şi poliţişti se năpusteau unii asupra altora. Atunci venea clipa prielnică unor lovituri îndrăzneţe. Dar lucrul acesta trebuia exersat.

În Orient, aşa ceva fusese dintotdeauna mai uşor – fiindcă acolo exista încă sultanul, care trăieşte ascuns în fiecare. Nimeni nu se mira, când sultanul se ivea într-un hamal.

Dar şi aici lucrurile începeau să se schimbe – deasupra ţării era aruncată o plasă – mai întâi prin idei – pe care le pricepeau cu toţii. „Trebuie să studiezi locurile comune – acestea sunt pline cu de toate”, spusese Simmerlin. Deveneai echivalent în alt mod, pe orizontală. Aceasta era canalizarea, cum o numea nenea Freddy, care se temea de ea. O ţară putea fi dintr-odată luminată, întunecată, stinsă. Singuraticul devenea cu mult mai puternic; putea să ajungă zeu. Aceştia nu mai erau prinţi… mai curând sultani, dar încă nu exista un nume pentru ei. Nici înainte de Cezar nu se ştia de cezari.

De la Şaadi se putea învăţa câte ceva, dar acela nu era un model. Mai curând, un epigon al celor foarte vechi, caricatura lor. Reciful care trebuia evitat era chiar mitul. Zeii cei noi trăiau şi ardeau în prezentul concentrat. Istoria şi chiar miturile nu mai aveau aici coeziune, ca şi cum un munte magnetic ar fi dereglat busola de pe corabie.

CABINETUL

Teo ştia să se orienteze bine; aprecia orice drum, pe care apuca, şi orice spaţiu, în care se afla, după ceea ce ofereau pentru atac şi acoperire. Aşa se mişcă animalele, la fel şi oamenii în situaţiile în care apar ca vânat sau vânători.

Când intrase prima dată în camera alcov, observase că dulapul, oricât era de impunător şi lat, nu umplea complet nişa. Când se trebăluia sus în pod, mobila lăsa să treacă mai lesne zgomotul decât tavanul şi pereţii. De asemenea, când se deschideau ferestrele, din dulap se pornea curentul. Aşadar, mobila ascundea cu siguranţă o trecere.

Buz era dibaci în lucrul manual. După ce primi însărcinarea din partea lui Teo, el se puse cu zel pe treabă. Mai întâi, făcu o gaură în peretele din fund al dulapului de haine şi lumină cu lampa de buzunar un spaţiu gol; într-adevăr, nişa era numai pe jumătate umplută.

Buz desprinse apoi o scândură şi deschise spaţiul, care nu era decât cu puţin mai mare decât o cămară de alimente. Slujise ca acces spre o scară îngustă care ducea la pod, unde era de asemenea barată de o mobilă. Era un stelaj, pe care doamna Mally îşi păstra conservele şi care putea fi uşor împins deoparte. Totul fusese cu siguranţă la fel cu mult înainte ca profesorul, să cumpere casa.

Această descoperire l-a bucurat nespus pe Teo – în definitiv, oricine ar fi dornic să aibă o ascunzătoare, unde să-şi facă de lucru singur, ori cu câţiva intimi, şi a cărei intrare să nu fie cunoscută decât de el, ca aceea spre peştera din *o mie şi una de nopţi*. Spaţiul putea sluji ca un cabinet pentru urzeli secrete, dar şi ca trezorerie şi confesional.

Teo porunci mai întâi ca scândura să fie fixată la loc cu două cuie îndoite. Aşa putea fi îndepărtată uşor. În plus, cabinetul era apărat de uşa dulapului şi de mulţimea de paltoane şi haine atârnate pe umeraşe, încât n-aveau de ce

să se teamă că ar putea fi luaţi prin surprindere.

Accesul spre alcov se făcea pe uşa de la vestibul şi de la odaie. Profesorul nu se dumirea de ce amândouă scârţâiau atât de insuportabil, deşi le unsese de multe ori. Nu ştia că de fiecare dată Buz curăţa balamalele şi le injecta cu puţin nisip. Datorită scârţâitului auzeau la vreme orice apropiere, ori de câte ori tăifăsuiau în paturile lor sau se sfătuiau în cabinet.

Mobilierul s-a putut procura uşor din calabalâcul prăfuit, lepădat de mulţi ani în magazie. Drept masă slujea o ladă, pe care Buz o înveli cu stofe din rezerva aflată în dulapul de îmbrăcăminte. Pe treapta cea mai de jos din faţa ei fusese întinsă o pernă de piele; în felul acesta se făcea economie de două scaune. Această pernă fusese cândva bancheta din spate a unei trăsuri, care mai furniză, în afară de ea, şi un felinar. Teo punea mereu să se scoată puţin petrol din lampa pe care o luau cu ei

SUS, iar odată Buz făcuse rOst din pivniţă de o provizie mai mare. Petrolul era păstrat într-o căniţă acoperită cu un capac de alamă. În felul acesta, Teo putea ţine şedinţe „ad hoc” şi „permanente”.

Felinarul era fixat în perete, prins într-un suport, care slujise aceluiaşi scop şi la trăsură, îl avea în grijă Buz; nimeni nu ştia să cureţe metalul şi pielea atât de bine – pentru el era o plăcere. Când se ocupa de aşa ceva purta un şorţ albastru, iar în vreme ce freca suprafaţa netedă cu diferite perii şi cârpe, suflând din când în când până ce strălucea ca oglinda, părea cuprins de visare.

Fireşte, această dibăcie a lui contribuia în bună măsură la trecerea pe care o avea la husari. Chiar şi după ce căpitanul încălecase, Buz alerga după el cu cârpa de praf. În genere îi plăcea ca totul să fie în ordine. „Curat” era unul dintre cuvintele lui preferate.

În cabinet, Teo păstra lucrurile la care ţinea, în primul rând geamantanele cu care se întorsese din

escapadă. Dintre armele atârnate pe perete, cele mai multe şi le procurase la Oldhorst, altele le adusese din Orient, ca şi cnutul, faţă de care Buz păstra atât respect, un bici din curele împletite cu minerul cu încrustaţii. Armele de foc erau mai uşor de obţinut decât muniţia, greu de găsit.

Lângă felinar era agăţată fotografia unei perechi elegante: Simmerlin şi Sibylle, fotografiaţi în timpul unei călătorii pe Nil, în vremea ascensiunii lor rapide. Elefantina – Simmerlin avusese acolo treabă. Atunci i-a făcut acesta cunoştinţă cu Cissy.

De perete era fixată şi o a doua fotografie.

— O fată de felah goală, purtând pe umăr o amforă. Pentru sâni, fata n-ar fi avut nevoie de gestul acesta.

— Au, fir-ar – asta are ţâţe ca de marţipan

— Aşa exclamase Buz, când văzuse pentru prima dată fotografia.

— Ţi-am spus de-atâtea ori: nu se zice ţâţe, ci sâni – încolo ai dreptate; alea de-acolo au altfel de carne decât la noi. Şi în afară de asta, avantajul că pot fi cumpărate. Nu fac nazuri.

Teo şedea în jilţul pe care-l căraseră din pod. Buz îl pariase şi-i lustruise rezemătoarea. Era, ca să folosim cuvintele lui Villon, „pentru vlădici prilej de şedere”. Cu piesele care stăteau sus degeaba s-ar fi putut mobila casa încă o dată şi, probabil, cu mai mult gust.

În afară de asta, cum am spus, doamna Mally îşi păstra acolo proviziile, în măsura în care nu erau mai la locul lor în pivniţât o cămară specială fusese destinată pentru elrnaţi; era umplută după necesităţi cu produse de la Oldhorst. În gospodărie încă se mai simţea obârşia rurală – astfel, chiar în aceea că profesorul trecea şuncile şi cârnaţii pentru a doua oară prin afumătoare. În focul mocnit ardea talaş de mesteacăn cu boabe de ienupăr şi alte adaosuri, după o reţetă specială. La Oldhorst, fiecare

credea orbeşte în reţeta lui, iar atunci când la parohie era adus la masa un cârnat, se ştia şi gospodăria în care, după tăierea porcului, fusese pus deoparte pentru „dom pastor”.

O altă rămăşiţă a deprinderilor de la ţară era pâinea în formă, pe care stăpâna casei o cocea cu mare grijă în fiecare vineri. Oamenii încă nu se obişnuiseră pe deplin să se folosească de ajutorul dat de brutari şi măcelari. Se adăuga neîncrederea instinctivă a conservatorilor faţă de tot ceea ce trecuse prin comerţ sau fusese produs pe cale mecanică.

Într-o zi, profesorul ridicase ochii de pe ziarul său: „Ei, drăcie, există acu şi o fabrică de pâine!”

Şedeau împreună în cabinet – Teo în fotoliul violet, Buz şi Clamor în faţa lui, pe bancheta de pe treaptă. Îi despărţea masa. Astăzi nu ardea felinarul, ci o luminare; era duminică înainte de prânz şi o şedinţă ad-hoc.

De fapt, ar fi trebuit să meargă la biserică; trăseseră chiulul. A da urmare chemării clopotului – aceasta era încă una din deprinderile rurale pe cale de dispariţie. În privinţa aceasta, profesorul era lăsător – nu se număra printre acei bătrâni care cereau la prânz să li se repete ce text a dezvoltat predica. „Distrugerea Ierusalimului o ştiţi doar pe dinafară”. Se referea la relatarea lui Flavius Josephus, prelută în cartea de cântece ca o anexă de elevaţie spirituală şi, într-adevăr, cu mult mai captivantă decât orice predică. De când fusese aşternută pe hârtie trecuseră aproape două mii de ani; iată ce-nseamnă un autor de mâna întâi.

Cei trei luau o gustare. Pe masă se găsea o sticlă de bere din pivniţă, iar lângă ea, unul dintre cârnaţii picanţi de la Oldhorst, pe care Buz îl adusese chiar atunci din pod. Cârnaţii îi scotea cu un trident, care făcea de asemenea parte din arsenal şi pe care îl vira printre şipcile despărţiturii. Între şipci erau intervale, deoarece cârnaţii trebuiau să aibă aer.

Teo luă o înghiţitură din sticlă, pe care o trecu celorlalţi. Tăie cu cuţitul de vânătoare felii de cârnat. I-ar fi plăcut mai mult cu usturoi, dar aici se temeau de el ca de ciumă.

Din bucătărie mai fusese şterpelită o prăjitură – nişte gogoşi pudrate cu zahăr, nu prea potrivite pentru gustarea lor. Ca desert, la sfârşitul mesei, ar fi mers. De altfel mâncarea şi băutura aveau aici mai puţină însemnătate decât atmosfera pirateresacă. La aceasta contribuiau armele, aerul de taină, jaful.

Fireşte, lui Clamor nu-i plăcea, deşi, pe de altă parte, era mândru că Teo îl iniţia. La rându-i, acestuia îi era silă de ceea ce numea el făţărnicie morală. Clamor ar face mai bine dacă şi-ar curăţa unghiile. Clamor înghiţi aşadar cu noduri o bucată de cârnat, ascultând convorbirea celorlalţi. Nu-şi putea aminti să fi petrecut vreo duminică fără să se ducă la biserică; şi aceasta îl apăsa.

INTIMITĂŢI occidental-orientale

— În viitor am să locuiesc numai în ţări, în care femeile se pot cumpăra. Pe-acolo varga mai e încă sărutată. Când văd cum linge Silverschmied mâinile ălora, îmi vine să vărs.

Buz încerca acelaşi dezgust, însă avea unele nedumeriri:

— Da’ şi ofiţerii pupă mâna.

— Tu, cu ofiţerii tăi. Ăştia sunt vânători de zestre. Eu însă plătesc, şi ele mă conduc în casă.

— Da’ Teo – te poţi bizui pe alea?

— Principalul e că mă bizui pe mine – şi-atât e de ajuns ca să se-nvârtă căluşeii.

— Şi-ai să ai bani pentru asta?

— Bani o să am câţi vreau – nu-i ca aici, unde trebuie să joc teatru ca să pun mâna pe zece mărci. Asta-i ceva nedemn.

Porniseră călare în susul fluviului sub soarele aflat în

creştetul cerului, la stânga, cartierul vechi cu moschei, la dreapta, Djebel Mukatam, cu lumini galbene şi umbre violete – totul extrem de clar, încât ai fi zis că simţi fiecare grăunte de nisip, care ţi se părea totuşi îndepărtat ca un astru inaccesibil.

Aproape nici nu puteai spune că mergi călare; calul părea că înaintează fără efort şi rămânea tot atât de liniştit la pas şi la galop. Era unul din rasa aceea de cai mici şi vânoşi şi avea cârlionţi la locurile potrivite – semne ale norocului.

Când palmierii se înmulţiră, frunzele lor dese formând galerii, dinapoia cărora ţâşneau cârduri de porumbei, la fântâni şi la roţile de apă puteai să vezi fete de felahi de doisprezece până la cincisprezece ani. Ciudat, cum se păstrase rasa lor în pofida opresiunii de milenii a diadohilor şi a romanilor, a turcilor, a mamelucilor şi a vizitor, până la Napoleon şi englezi. Dintotdeauna, cele mai frumoase erau alese pentru cei bogaţi şi puternici, totuşi tipul părea nepieritor; se repeta la fel ca revărsările Nilului.

Îi spusese acest lucru Canaris, un pictor bătrân, care călărea alături de el, în suita lui Saadi. De-a lungul anilor se transformase într-un şeic cu barbă albă, care se dădea când ca francez, când ca grec, ca nepot al amiralului cântat de Hugo. Peisaje de pe Nil, cum nu se mai pictau de mult, semnate de el, erau expuse încă în muzee, dar dispăreau treptat în depozit. Aceasta îl lăsa indiferent; era convins de valoarea lui şi a operei sale şi ştia să o pună în lumina cea mai favorabilă. A picta e o artă; a vinde tablouri, alta. Saadi îl preţuia şi ca portretist şi aproape încă mai mult ca excelent jucător de golf. îl ţinea ca pictor de curte, care nu ducea lipsă de lucru, deoarece metresele se schimbau adesea.

Canaris îşi căuta şi-şi găsea aici modelele, care se socoteau fericite, când ochiul său cădea asupra lor. Îi făcea

rost de ele o bătrână, care examina şi virginitatea, fiindcă era pretenţios ca un paşă cu şapte tuiuri. Acum, mai mult fotografia decât picta; recruta şi băieţi. Era o afacere rentabilă. Şi lui Saadi îi plăcea că, atunci când comanda un medalion, sub capacul cu resort să se afle *„la jemme toate nueu*.

Lui Teo i se îngăduia să asiste în atelier. Pictorul socotea că e bine ca tinerii să se obişnuiască de timpuriu cu nudurile – nu numai prin operele de artă. Şi nu numai cu ochii. Canaris compara fotografiile de la Paris cu ale sale, scoţând în evidenţă cusururile celor dintâi: degetele de la picioare schilodite de încălţăminte, taliile sugrumate, sânii flasci pe care se imprimau dungile lăsate de fanoanele de balenă ale corsetului… carne neatinsă de soare, ca aceea a larvelor, şi consumată în jurul faimoasei Place Pigalle. Corpurile acelea aveau ceva şi de vampir, de liliac. Moda aceasta era molipsitoare. Să infiltrase şi aici, încă sub Mehmed Ali – apoi apăruseră bumbacul, plugurile cu aburi. Dar oaze tot mai existau.

— Teo – poţi şi să le faci de petrecanie?

Întrebarea o pusese Buz, în vreme ce-şi tăia o felie groasă de cârnat cu mirodenii.

— Tu eşti şi rămâi un răcan necioplit.

— Mie nici că-mi pasă de muieri. Fritzehen spune şi el acelaşi lucru – după ce-au făcut baie alea, aşteaptă până se schimbă apa. Iar băieşul…

— Fritzehen o să facă din tine unul de-al lui Eulenburg. Asta nu se potriveşte deloc cu mutra ta.

— Da’ ce se potriveşte cu mutra mea, Teo?

— Păi – d-alea care, după ce-au dat de mâncare la animale, ies în fugă din şură, cu paie în păr.

— Nu, nu – mie mi-e frică de muieri.

— De ce frică – doar nu te muşcă.

Buz fu pus să istorisească ce auzise prin grajduri. Erau lucruri care nu puteau fi rostite în gura mare. Cine

are a face cu una care e la soroc, s-a dus, asta-i sigur. I se taie chestia, mai înainte de a i se sfărogi, şi poate spune c-a avut noroc dacă nu se curăţă. Buz era gata să bage mâna-n foc că e aşa; îl auzise cu urechile lui pe vagmistru spunând: „Pe Nolke nu-l mai pot repartiza nici pentru serviciul la grajd – şi-a ars baioneta”, la care căpitanul începuse să înjure.

Cât de vătămător era, se ştia bine şi la Oldhorst. Niciun ţăran nu lăsa vreo femeie la soroc să mulgă sau să fiarbă fructe – fructele se stricau, iar laptele se acrea, îndată ce femeia punea mâna pe găleata de muls sau doar răsufla deasupra smântânii. Sorocul era atât de periculos, încât oglinda, în care se privea atunci o femeie, devenea oarbă sau chiar se găurea. Când se pornea o furtună sau ameninţa grindina, femeile la soroc se postau în uşa grajdului şi-şi ridicau fusta până la buric – iar norii se întorceau din drum. Nu se temeau decât de preavânjoşii care le străpungeau inima.

Buz se ferea de asemenea lucruri. Cel mai bine era să te ţii departe de locurile unde se petreceau. În cel mai bun caz încasai o bătaie zdravănă; cei ce le puneau la cale nu admiteau niciun străin. Fritzehen îl îndemnase să ocolească mai ales grădina lui Unger. Acolo, târfe, care nu se arătau la lumina zilei. Îşi făceau de cap cu vagabonzi cu care se-ncardeau. Niciun soldat, nici chiar vreun filator nu cutezau să treacă pe-acolo noaptea. Până şi aleea era nesigură.

GRĂDINA LUI UNGER

Între timp, Teo fusese cu gândurile aiurea, rătăcit într-o mulţime orientală sub coviltirele întinse dintr-un bazar. Dar când auzi de grădina lui Unger, deveni atent. Ceea ce povestea Buz atingea nişte planuri ale lui, care-l preocupau de câteva săptămâni.

Grădina lui Unger era un loc dubios. Pe vremea Ducelui Negru, grădina se afla departe în afara zidurilor,

probabil ca proprietate a unei mănăstiri; mai exista încă şi acum acolo un iaz cu crapi, năpădit de păpuriş. Micile grădini de pe cealaltă natură a aleii aparţinuseră poate aceleiaşi proprietăţi. Între timp, de jur-împrejur crescuse oraşul, cu fabricile şi cazărmile sale, închizând la mijloc terenul. Acesta era înconjurat de garduri dărăpănate şi tufişuri sălbăticite.

În grădină se afla şi ruina unui templu al prieteniei, cu coloane de lemn şi pietre comemorative. Câţiva copaci răzleţi, rămaşi în picioare, erau înconjuraţi de tufe de soc, ale căror inflorescenţe luminau în nopţile calde. Prin ramurile tufelor cuibăreau mierle; pisici hoinare îşi ascuţeau unghiile pe lemnul lor. Spre drumul ce tăia grădina de-a curmezişul, drum pomenit de Buz ca loc preferat de întâlnire pentru vagabonzi şi târfe, duceau numai nişte poteci înguste.

Asemenea locuri în raza marilor oraşe sunt ciudate, nu însă şi rare – sunt nu locuri uitate, ci terenuri pe care timpul lucrează nestingherit. Moştenitorii ar fi putut cultiva de mult grădina, dar aceasta mai curând i-ar fi micşorat valoarea în permanentă creştere – vara ca şi iarna, ziua ca şi noaptea. Că se sălbăticea, putea fi chiar un avantaj.

Teo considera grădina lui Unger drept o proprietate a lui. Ea oferea un teren bun pentru safari, era de asemenea potrivită pentru a ascunde lucruri, pe care apoi le puteai dezgropa – în genere o zonă întrucâtva în afara legii. Îţi dădeai seama de lucrul acesta, când dădeai acolo pe neaşteptate de cineva. Acela se speria, şi de cele mai multe ori nu fără motiv. „Sunt pe-acolo colţuri, unde-ţi poţi lăsa jos pantalonii”. Grădina era un loc prielnic pentru lucruri tainice; se afla în oraş şi era totodată în afara lui.

„În recunoaştere”, Teo obişnuia să plece cu garda sa personală, pentru „mici” safariuri se ducea cu cel mult şase cercetaşi. La „marile” safariuri lua doisprezece;

băieţii din pensiune trebuiau să-şi mai aducă şi prieteni. Aceste expediţii erau îndrăgite şi nu constituiau o taină; pedagogii le salutau chiar, considerându-le extinderi ale jocurilor sportive. Wissmann şi Peters le-ar fi privit cu bucurie. Bineînţeles, în subsidiar se petreceau şi lucruri mai puţin lăudabile.

Iscoada trebuia să se strecoare cu simţurile treze prin tufişuri, să audă şi să vadă până şi cel mai neînsemnat amănunt, în vreme ce el însuşi rămânea neauzit şi nevăzut. Aşa se ivea surprinzător – de pildă, în faţa husarului care-şi dusese fata în desiş, sau în faţa ucenicului care jefuia cuiburi. Terenul era prielnic şi pentru a-i băga în sperieţi pe tinerii filatori, care altminteri se arătau în superioritate numerică, dar aici se răzleţeau. Când îşi făceau de lucru câte unul sau câte doi în hăţiş, iar deodată în jurul lor se aflau iscoadele tăcute, care se strecuraseră până la ei, nu mai reveneau curând în acel loc.

Nu lipseau nici farsele. Odată, şterpeliseră pantalonii unui domn care, ca să se uşureze, intrase în grădină, astfel că omul, un grăsan, n-a îndrăznit să iasă în stradă decât după lăsarea întunericului. Altă dată, când un filator se pitise cu aceeaşi intenţie într-un tufiş, alesese tocmai unul, în spatele căruia Buz trebăluia cu un hârleţ. Teo, pentru „a examina flerul” băieţilor, îi punea să îngroape şi să dezgroape păpuşi. Buz întinsese prin tufă, uşurel, hârleţul şi prinsese pe el ofranda. Când filatorul, aşa cum se obişnuieşte în treaba asta, voi să-şi vadă produsul, găsi locul gol. Rămase încremenit, privi în juru-i, apoi îşi luă picioarele la spinare.

Lui Buz îi plăceau glumele grosolane, despre care se povestea în grajduri. Când husarii se cinsteau cu rachiu, ceea ce începeau să facă adesea devreme, iar unul se îmbăta de uita de el, îi dădeau jos pantalonii şi-i mânjeau cu muştar. Pe cel în cauză îl aştepta o trezire nefericită, îndrăgită era şi festa cu cizmele: după ce un caporal îi

muştruluise la sânge zi de zi, îşi făceau nevoile în cizmele lui. Aceasta se întâmpla la sfârşitul serviciului militar, în ultima zi de manevre petrecută în cort, iar mai târziu, când colindau ca rezervişti din cârciuma în cârciumă, se lăudau fiecare: „Ăstuia m-am slobozit în cizme!”

Când, în cabinet, Buz povestea despre asemenea fapte vitejeşti, Teo strâmba din nas: „În chestii de-astea, mai bine te-ai purta ca Fritzehen, nu ca porcii ăştia”.

Buz spunea: „Eu fac haz, tocmai pentru că-mi place curăţenia”.

Când însă povesti despre farsa cu hârleţul, fu lăudat: „Ia te uită – ai făcut şi tu o ispravă de care nu te-aş fi crezut în stare”.

Trecătorii izolaţi nu tulburau recunoaşterile sau safariurile, ba chiar le înviorau. Dar când veneau vagabonzii şi târfele şi-şi făceau de cap, terenul era ameninţat. Devenea nesigur. Poliţiştii nu mai îndrăzneau să intre acolo ziua, paznicii de noapte, pe întuneric. Odată a fost o razie; vagabonzii ştiuseră de ea dinainte, datorită informatorilor poliţiei.

Pe de altă parte, aici se oferea un caz model, se întrezărea o misiune. Cum să cureţi cu puteri minime un teren şi să împrăştii frica? Aceasta se putea exersa. Într-o asemenea situaţie, problema rămâne aceeaşi într-o grădină, ca şi într-un oraş. Mai întâi, filatorii au încercat să transforme terenul într-un loc al tuturor; vagabonzii l-au făcut nesigur. Din situaţia aceasta se putea ieşi făcând din grădină un loc sinistru: vagabonzii ar fi plecat de-acolo.

Teo reflectase asupra acestui lucru – se puteau pune laţuri şi întinde sârme pe pământ. Trebuiau scoase fluierături şi strigăte care să înfricoşeze. Cu toată neobrăzarea lor, indivizii erau fricoşi şi se temeau de stafii, deşi nu puneau piciorul în biserică decât atunci când jefuiau cutia milelor.

Trebuia însă ca, atunci când avea să se pună în scenă

nebunească farsă cu stafiile, să aibă loc şi un atac violent. Numai dacă păţania va lăsa o amintire dureroasă, nu aveau să se mai întoarcă – altminteri, până la urmă ar deveni curioşi.

PRAŞTIA

Teo se gândi la o armă care bate departe şi nu lasă nicio urmă. Arbaletele, arcul şi săgeata, pistoalele fură excluse. Cea mai bună ar fi o praştie, aşa cum o folosesc vânătorii. ca să tragă în ciori şi gaiţe, sau să dezveţe câinii, pe care nu voiau să-i omoare, de a mai hoinări pe terenul de vânătoare. Drept muniţie slujeau alice mari de plumb sau de nichel, la nevoie bile sau pietre. O lovitură era extrem de dureroasă, nu însă şi periculoasă, bineînţeles dacă nu nimerea chiar în ochi.

Un asemenea instrument era expus în galantarul armurierului Pingscher. Pingscher era furnizor al curţii. Teo stătea deseori în faţa vitrinelor lui, ca să admire armele aşezate la vedere acolo. Erau grupate înaintea unui fundal verde ca muşchiul, care înfăţişa un perete de stâncă. Pingscher, el însuşi vânător pasionat, împodobise fundalul cu trofee. Un cap de mistreţ cu colţii poleiţi şi un cocoş-de-munte în haină de rotit constituiau piesele principale, splendide. În faţa lor, se aflau pistoale, revolvere, cuţite de vânătoare. Era desfăşurat tot ceea ce putea să încânte o inimă de vânător: binocluri, tolbe cu franjuri de piele, cartuşiere împănate cu cartuşe multicolore, chiar şi un manşon din blană de vidră, pentru încălzirea mâinilor.

Era un magazin lipsit de agitaţie, dar pe care îl vizitau proprietari de păduri şi moşieri de la mare distanţă. Oricine era bine sfătuit de domnul Pingscher, indiferent în ce ocol silvic vina şi ce vânat viza. Chiar tatăl lui William cumpărase aici un drilling. Unii brigadieri silvici economiseau ani de-a rândul pentru o puşcă de prima calitate. Acestea doborau la sigur. Teo nu trecea niciodată

pe-acolo, fără să se desfete, privind; oţelul albastru exercita asupra lui o influenţă liniştitoare. Aici dormita moartea.

Între armele scumpe, praştia era un accesoriu modest. Putea să devină utilă unui vânător pentru sancţionări tainice. O haimana care-şi făcea de lucru noaptea pe la grajd sau pe la stupi nu se mai întorcea, dacă era avertizat cu ajutorul ei. Un graur, care se îndopa în cireş, cădea ca trăsnit la pământ, când îl atingea bila repezită.

Furca de oţel putea fi uşor vârâtă în buzunar; de cei doi dinţi ai ei era legată câte o fâşie dublă de elastic în patru colţuri. O bucată de piele ţinea proiectilul, care era strâns între degetul gros şi cel arătător de la mâna dreaptă. Mâna stângă cuprindea minerul: degetul ei gros ridicat în sus devenea cătarea pe deasupra căreia se ochea. După câteva exerciţii, nimereai vrabia în zbor.

Principalul era ca acţiunea să se desfăşoare fără zgomot. Toamna, când invadau ciorile şi poposeau peste noapte cu miile în păduri, puteai să dobori una după alta de pe ramură, fără ca restul cârdului să se trezească. În această privinţă, numai sarbacana ar fi fost asemănătoare, însă mai puţin periculoasă, dacă nu otrăveai săgeata.

Pentru izgonirea vagabonzilor, praştia era instrumentul ideal. O puteai obţine de la Pingscher pe zece mărci – păcat numai că tocmai suma aceasta lipsea. Banii trebuiau încasaţi deci de la Silverschmied… încă săptămâna aceasta.

O asemenea dorinţă este mai puţin absurdă decât pare la prima vedere. O întâlnim zilnic, şi anume atât ca faptă, cât şi ca persoană. Nu poţi deschide ziarul, fără să dai de aşa ceva.

Pe deasupra, Teo era nerăbdător; ceea ce dorea, trebuia să aibă numaidecât. Şi să fie de cea mai bună calitate. Era inteligent, dar nerăbdarea îi punea inteligenţa

în umbră, ca la toţi cei stăpâniţi de pasiuni neînfrânate. Proverbul „încet, încet, departe-ajungi” nu era făcut pentru el.

Adesea, pasiunea se orientează spre lucruri mici, în care se concentrează planuri mari, ca în focarul unei lentile. Colierul Mariei Antoaneta încăpea într-un buzunar. Există şi lucruri foarte mărunte care fac să reuşească sau să eşueze planuri mari – istoria atentatelor oferă în acest sens o mulţime de exemple.

Jefuirea magazinelor, efracţia la bijutieri şi farmacişti se deosebesc în preistoria lor, dar se aseamănă prin dorinţa de a obţine neapărat ceva. Fireşte, în această privinţă, colecţionarii, în genere pasionaţii, se află în mare pericol. Obiectele capătă strălucirea unor fetişuri. O ramură deosebită o prezintă pătrunderea prin efracţie într-un magazin de arme.

Teo îi iniţie în cabinet pe Buz şi Clamor în planurile sale. Buz, grăbit ca întotdeauna să intre în vorbă, voi să dea numaidecât o soluţie. Să faci rost de o praştie nu era lucru greu. Pentru băieţii din Oldhorst, praştia fusese la modă; mai fiecare dintre ei avusese una în buzunar în timpul conflictului cu băieţii din Vecheld, care păzeau vitele. Se trăgea cu pietricele, care făceau răni sângerânde; din cauza unui ochi scos, avusese loc o cercetare, încheiată fără niciun rezultat.

Se duceau în pădure şi căutau o crenguţă solidă în formă de furcă. O tăiau după cuviinţă şi făceau câte o crestătură la cele două braţe.

De acestea se legau cu sfoară fâşiile de gumă şi pielea. Guma era tăiată din camere vechi, sau din garnitura rotundă de cauciuc de la borcanele de conserve.

Teo nici nu voi să audă de aşa ceva. Vânătorii şi undiţarii pasionaţi au nevoie de uneltele cele mai bune, ceea ce este aproape tot atât de bun nu-i interesează. El voia praştia de lux a lui Pingscher şi nu alta.

— O praştie făcută de voi e destul de bună pentru tine şi Clamor. Chiar astăzi, îndată după masă, caută ce-ţi trebuie prin tufişuri. La marginea grădinii lui Unger e o tufă de corn.

PLANUL ATACULUI

Şedeau din nou în cabinet – Buz şi Clamor pe treapta acoperită, Teo în jilţul violet. Buz pescuise o şuncă rulată din cămara cu mezeluri, iar Teo îi atrase atenţia să păstreze măsura în jefuirea proviziilor. La urma urmelor, tanti Mally avea ochi în cap. Apoi continuă, dându-le instrucţiuni.

Îşi dezvoltă planul în amănunte. În grădina lui Unger se aflau pretutindeni poteci bătătorite; trebuia aleasă una dintre ele, care ducea spre aleea ce tăia grădina de-a curmezişul – cel mai bine, una puţin piezişă. El, Teo, se va ocupa de acest lucru. Apoi, Buz şi Clamor trebuiau să reteze ramurile, pentru ca proiectilele să nu-şi piardă puterea, lovindu-se de ele. Mai înainte de a începe acţiunea, vor întinde sârme la mică înălţime de la pământ. O noapte cu lumină slabă de lună ar fi cea mai potrivită.

— Eu mă duc înainte şi supraveghez. Pe urmă, voi faceţi pe stafiile. Eu trag încotro străluceşte ceva. Stau liniştit şi slobozesc o duzină de alice: târfele zbiară, vagabonzii o iau la fugă, ţinându-şi pantalonii.

Clamor asculta cu un sentiment de neliniştе; întrebă:

— Teo – dar dacă vin spre noi?

Şi acest lucru fusese prevăzut. Cum n-aveau să ştie dincotro vine atacul, puteau s-o ia la fugă pe potecă numai din prudenţă. Dar pe potecă aveau să cadă, împleticindu-se de sârmele întinse acolo.

— Între timp, eu m-am retras spre voi, şi-atunci atacaţi la rândul vostru cu praştiile ţărăneşti. Aia n-o să mai revină niciodată… de-asta puteţi fi siguri!

Pe Clamor nu-l părăsi şovăiala:

— Sunt aşa de mulţi, că n-o să-i putem dovedi pe toţi,

iar printre ei sunt şi răufăcători.

Celor din Oldhorst ţiganii le inspirau o teamă superstiţioasă. Se spunea că puteau să apară şi să dispară fără urmă şi că se pricepeau la vrăji; nu era bine să ai a face cu ei. Odată fuseseră văzuţi şezând într-o şură în jurul unui foc deschis în mijlocul paielor.

— Clamor, tu n-ai să fii niciodată în stare de ceva – taică-tău a fost vătaf de argaţi, iar tu nu eşti bun nici de argăţel – n-ai pic de curaj. Tu nu vezi că în cazuri ca ăsta e bine să fie cât mai mulţi cu putinţă decât unul sau doi?

Să ataci un ins singuratic e mai greu decât să te pui cu o mulţime – asta-i la mintea cocoşului.

— Dacă, de pildă, trag într-un trecător prin pădure, iar el aude vâjâitul sau e lovit, se retrage ca un şarpe. Adulmecă, face un ocol şi mă atacă pe la spate. Dar poate că nici nu se ajunge până acolo, fiindcă un om care trece prin pădure e cu simţurile treze şi mă descoperă mai înainte ca eu să trag.

Când sunt însă mai mulţi, iar în plus îi înfierbântă amorul, sunt aşa de aiuriţi, că n-aud şi nu văd nimic altceva. Când îi ating primele lovituri, se iscă învălmăşeală. O iau la fugă zăpăciţi, se lovesc unul de altul, cad grămadă. E întocmai cum se întâmplă cu lupul şi oile: când se-apropie pe furiş lupul de turmă, oile se calcă în picioare, omorându-se una pe alta. Ai înţeles, Clamor?

Clamor tare ar fi vrut să întrebe ce trebuie să faci dacă te numeri nu printre lupi, ci printre oi – dar nu găsi cuvintele. Lucrul cel mai rău era desigur să-ţi dai aere de lup.

Nu reuşi să formuleze ceea ce rămăsese doar un gând vag. Câţiva ani mai târziu ar fi ripostat bine. Acum nu se pricepea să rostească o obiecţie, chiar dacă ar fi avut îndrăzneala. Mai curând se simţea vinovat că nu e în stare de ceea ce Teo aştepta de la el. În afară de devotament, nu avea ce să ofere; era un rău soldat din garda personală.

În devotament se putea lua la întrecere cu Buz. Dacă s-ar fi ajuns la o bătălie cu vagabonzii, ar fi încurcat poate şi mai mult lucrurile, dar n-ar fi fugit. Ar fi dat ajutor – ar fi rămas pe loc. Buz nu era oaie, însă nu era nici lup. Era un bernardin mare, era un câine. Nu era numai supus, ci şi dibaci. Câinii muşcă şi sunt muşcaţi; oile plătesc cu pielea.

Într-o privinţă, anume în „filare”, Clamor era chiar mai priceput decât Buz. Clamor bătea mai puţin la ochi. În plus, fiind fricos, se ţinea departe de cel supravegheat, pe care Buz îl urmărea prea îndeaproape. Buz se simţea mai curând urmăritor decât iscoadă, iar aceasta era în contradicţie cu misiunea. Fricosul filează mai bine decât îndrăzneţul.

Urmăririle acestea cereau mult timp; Teo pretindea să fie informat exact. Dacă cineva, despre comportarea căruia voia să aibă ştiri, dispărea, de exemplu, într-o casă, ca să facă

O vizită, putea să se lase seara, mai înainte ca să apară iar. Într-un asemenea caz, trebuia să

I se comunice cel puţin pe cine vizitase.

Pentru Teo, niciun detaliu nu era prea mărunt. Putea să-i slujească pentru a-şi crea distanţă, atunci când voia să obţină într-o conversaţie efecte prin surprindere. În această împrejurare, era deosebit de favorabil să cunoască, datorită iscoadelor sale, ceva inavuabil.

Orele libere ale lui Clamor se aflau aproape în întregime la dispoziţia lui Teo; trebuia să-l însoţească în oraş ca paznic personal, trebuia să fileze, să facă drumuri, să spioneze în grădina lui Unger, pentru a observa ceea ce i se poruncise în cabinet. Era extenuant.

Dimpotrivă, timpul dinainte de a adormi era odihnitor. Teo povestea despre oraşele străine pe care le văzuse, sau se referea la lecturile ce-l preocupau. Atunci citea povestiri despre crime – nu romane, ci relatări despre procese din multe epoci, până în prezent. Trebuiau să fie

ca praful de puşcă, aşadar, cu cât mai uscate, cu atât mai inflamabile. „Gustul vreau să-l simt eu însumi” – prin aceasta voia să spună că renunţă la adaosuri fantastice. Mai spunea şi: „Eu sunt de partea lui Cezar, nu a lui Cicero”.

Spre norocul lui Clamor, profesorul se arăta riguros în privinţa orelor de studiu, în timpul cărora elevii din pensiune şi externii şedeau cu caietele în faţă la masa cea lungă. Această pregătire comună a lecţiilor se dovedise utilă. Rareori se întâmpla ca vreunul să nu promoveze. Cel puţin, nimeni nu se putea eschiva de la pregătirea temelor date pentru acasă.

ORA DE GIMNASTICĂ

Datorită acestor două ore de după-amiază, Clamor se ţinea cât de cât la suprafaţă. Cu latina mergea cel mai bine; în privinţa latinei, superus pusese o bază solidă. De aceea, el nu auzi, cel puţin nu chiar de la început, ceea ce doctor Raabe, profesorul de filologie clasică, obişnuia să spună sătenilor picaţi aici, după ce-i supunea la un prim test. Îi întreba câteva cuvinte uzuale şi, rămânând fără răspuns, zicea: „*Remettamus asinum în patriani suam*” – să-l trimitem pe măgar înapoi în satul său. De succesul acestei spuse, marcat de hohote de râs, putea fi sigur.

Cu mult mai greu era la germană; expresii, pe care alţii le foloseau cu uşurinţă, ca-n joacă, lui îi solicitau un răstimp de gândire. Când făcea un asemenea efort, sentimentul că nu face parte dintre ceilalţi devenea deosebit de acut – el vorbea ca unul care căutai în buzunar biletul de intrare.

La materiile secundare se putea descurca oarecum prin silinţă. Istoria şi geografia îi plăcuseră mai mult la superus decât aici; totul fusese pe-atunci nou pentru el, ca şi când ar fi descoperit mări şi ţări, popoare şi epoci. Superus povestea despre toate acestea ca despre nişte oaze şi insule cu mirodenii. Superus călătorea noaptea prin

cărţi, ca mulţi dintre cei captivi în cercul lor strâmt; o adiere de nostalgie îi colora şi lecţiile care le preda. Lui Teo, lucrul acesta îi făcea silă; Clamor, dimpotrivă, lua parte. El n-ar fi râs niciodată de Hanibal.

Profesorul de gimnastică se numea Mez. Acesta îşi ţinea orele fie în sala de gimnastică, fie în curte. În sală, elevii purtau tricouri albe şi tenişi albaştri. Domnul Mez avea un piept lat şi muşchi solizi; exerciţiile le executa el mai întâi, îndeosebi la cele două aparate care-i erau cele mai dragi: bara fixă şi trapezul. Deşi avea oleacă de burtă, ţinuta lui era încă excelentă; putea, să facă cinste oricărei serbări sportive. De altfel, pântecele lui era numai carne, muşchi încordaţi, nu acumulare de grăsime. După exerciţii, burta i se ridică şi cobora ca o sferă, scoţând în evidenţă coşul pieptului viguros.

Când se apropia de aparat, domnul Mez stătea o clipă pe loc, mai înainte de a executa exerciţiul. Şi când sărea jos la sfârşit, rămânea puţin nemişcat, în vreme ce bara fixă sau bara trapezului continua să vibreze. Barele erau strunjite din lemn de frasin, din partea dinspre nord a copacului, de culoare deschisă, elastice şi cu un desen frumos al fibrelor. Când le privea, Clamor se simţea uşurat, ca şi când s-ar fi uitat la o lumină. Lemnul îi era drag, ca tot ceea ce provenea de la copaci. Şi el era un drumeţ prin pădure, dar în cu totul alt înţeles decât acela în care Teo folosea cuvântul.

Fireşte, lemnul constituia singura rază de lumină în aceste ore de gimnastică. Când intra domnul Mez, se înstăpânea o stare de spirit vioaie şi trează, ca şi cum atmosfera s-ar fi încărcat. Profesorul îi împărţea în echipe, decidea cine să execute exerciţiile demonstrative. Aceştia erau băieţi cu părul blond lung şi cu mişcări pe cât de domoale, pe atât de hotărâte. îl priveau pe domnul Mez drept în faţă; lui nu-i plăceau făţarnicii. Când păşeau spre aparat, băieţii îşi legănau braţele cu nonşalanţă, însă în

aşa fel, încât să li se întrevadă prisosul de putere.

După ce domnul Mez termina repartizarea, iar echipele se împărţeau pe aparate – trapezul, bârna, capra, calul, trambulinele, prăjinile, frânghiile – sala se umplea îndată de larma activităţii. Cu toţii săreau, se căţărau, se răsuceau după puterea trupului. Tumultul sporea şi mai mult spaimele lui Clamor; i se părea că a fost băgat într-o casă de nebuni. În mijlocul agitaţiei, se simţea ca un om de uscat între marinari, când e ridicată ancora şi sunt întinse pânzele. Podeaua începe să se clatine, am pornit la drum – unul ne calcă pe picioare, altul ne izbeşte în umăr, altul strigă „Atenţie!” şi azvârle o frânghie pe lângul capul nostru.

Din când în când, domnul Mez aduna din nou echipele; urmau exerciţiile libere, sau, se făcea gimnastică cu haltere, bastoane şi măciuci. Afară, se exersau pasul cadenţat, schimbarea pasului şi alergarea de fond. De obicei, orele nu se sfârşeau fără ca bietul Clamor să nu audă vocea domnului Mez: „Ebling – măcar din greşeală ai putea să ţii şi tu o dată pasul”. După această observaţie urma un ghiont în spinare sau „una după ceafă”. Domnul Mez avea mână grea.

Clamor se temea şi de orele de gimnastică. Domnul Mez era însă de părere că la el domneşte o deosebită libertate, îi plăcea să audă larmă şi râsete. Acestea se datorau mişcării; cei mai mulţi făceau gimnastică cu plăcere, chiar dacă nu se evidenţiau în chip deosebit. Cine nu participa, era un adormit sau un mototol.

Unii erau în stare să execute roata mare; se apropiau de trapez, legănându-şi braţele. Apoi îşi frecau mâinile cu sacâz. În vreme ce corpul lor întins se rotea în jurul barei ca spiţa unei roţi, în sală domnea o tăcere respectuoasă; domnul Mez stătea gata să intervină în ajutor şi zâmbea.

Exista şi trambulina, un aparat care dădea avânt la sărituri. Makako era foarte priceput în acest exerciţiu.

Făcea dublul salt şi ştia să meargă şi în mâini. Domnul Mez lăuda aceste sărituri cu un respect reţinut; el prefera roata mare.

Pe de altă parte, nu prea punea preţ pe muştruluiala soldăţească; mişcarea trebuia să fie uşoară, liberă şi fără constrângere. Ofiţerii cu croiala lor pe talie şi gulerul înalt îi inspirau oroare. Fireşte, bărbatul liber punea mâna pe armă, când. Ţara era ameninţată; în timp de pace se exersa în acest scop.

Înainte cei ce ştiţi Sabia s-o învârtiţi.

Domnul Mez îi preţuia pe vânătorii lui Lützow, pe Korner, Karl Friedrich Friesen, Arndt şi, desigur, pe Jahn[14], părintele gimnasticii. Dimpotrivă, îi ura pe domnişori şi pe ruginiţi, pe

Metternich, cenzura – probabil şi altele despre care nu le vorbea elevilor, îi plăcea să organizeze cu băieţii drumeţii prin câmpie; făcea parte din organizaţia salvatorilor de la înec şi din clubul Urşilor polari. Clubul respectiv era o asociaţie de bărbaţi de vârstă mijlocie şi chiar de vârsta bărbii albe, care pe vreme de ger straşnic săpau o copcă mare în gheaţa râului şi se zbenguiau între sloiuri.

Clamor îl auzise la masă pe profesor spunând: „Mez e unul din ultimii patruzecioptişti”. Clamor nu ştia ce-nseamnă asta, dar trebuia să fie ceva important, fiindcă profesorul accentuase cuvintele cu respect.

De fapt, lui Clamor nu-i displăcea domnul Mez, deşi

---

14 Cînd Adolf, baron von Lützow a întemeiat corpul său de voluntari, în 1813, printre cei care s-au înrolat au fost şi scriitorii citaţi : Theodor Körner (1791—1813), Karl Friedrich Friesen (1785—1814), Ernst Moritz Arndt (1769—1860). în luptele cu armata lui Napoleon, „batalionul negru" al lui Lützow a fpst aproape exterminat ; Korner şi Friesen au căzut pe front. Friesen era gimnast şi, ca întemeietor al aşa-numitului „Deutscher Bund“, a anticipat acţiunea amplă de educaţie fizică a tineretului german condusă de „părintele gimnasticii“ Friedrich Ludwig Jahn (1778—1852 (n. tr.).

se temea de el. Aşa stăteau în genere relaţiile lui cu oamenii; îndeosebi cu reprezentanţii lor activi. Tatăl său făcea o excepţie. Acela îl purtase de mână, suferise din pricina slăbiciunii lui mai mult decât din pricina propriei slăbiciuni. Pe Clamor îl apăsase lipsa mamei. De multe ori se simţise îmboldit să se gândească la acest lucru, în vreme ce şedea ghemuit în încăperea aceea cu păianjeni, privind ţintă peretele văruit.

Ceva din tatăl său trebuia să se afle aproape în toţi cei maturi. Aceştia nu erau asemeni colegilor săi, care râdeau sau pur şi simplu te loveau dacă erai mai slab. Cei maturi se arătau prietenoşi, dacă vedeau că-ţi dai osteneala – în orice caz, cei mai mulţi dintre ei.

Dureros era însă că n-o scotea la capăt, oricâtă osteneală şi-ar fi dat. Uneori, ca aici la gimnastică, putea să iasă şi mai rău – răsturna capra, când se repezea în fugă spre ea, se încurca în sfoară la săritura în înălţime. Îi privea apoi pe ceilalţi, cum se avântau peste cal. Când întindeau braţele înainte, părul le flutura. Pentru cei mai buni, calul era încă prea scurt; cereau să se mai aşeze în faţă şi capra. „Băieţii sar ca somonii din Islanda – spunea atunci domnul Mez – ca Ingo şi În graban.”[15]

Când îi vedea, Clamor nici n-ar mai fi vrut să înceapă. Era, în această activitate, un împiedicat. S-ar fi ascuns după stinghiile de căţărat, sau ar fi fugit în vestibul, unde îşi încălţau pantofii de gimnastică. Dar rămânea în echipă şi trebuia să aştepte până îi venea rândul. Apoi trebuia s-o ia la fugă spre aparat. Buz izbucnea într-un hohot de râs, încă mai înainte ca el să rateze.

Domnul Mez era satisfăcut de sine şi de lume. N-avea niciun gând rău – aceasta o simţea Clamor, chiar când, cu un „Pieptul afară, zăbăucule”, primea o lovitură brutală în spinare. De asemenea, domnul Mez n-avea nimic împotriva

15 Personaje care dau titlul primului volum din romanul ciclic Die Ahnen (Străbunii) de Gustav Frey-, tag (n.tr.).

băieţilor de la ţară, chiar îi prefera orăşenilor. Citea poveştile lui Arndt cu desenele lui Ludwig Richter, îl citea de asemenea pe Sigismund Rustig; îl însoţea pe „bravul Seume” în călătoria lui spre Siracuza. Pentru el, Schiller era pur şi simplu „poetul”, ştia pe de rost pasaje lungi din *Wallenstein*.

Domnul Mez era şi el socotit de către titraţii cu piept îngust ca făcând parte dintre „proleţi”. Lui nu-i păsa de lucrul acesta. Dar putea să devină agresiv dacă i se spunea „Maz”[16]. Porecla nu mai era la modă după o *rencontre* pe care o avusese cu unul dintre foştii săi elevi, un student. Studentul îl întâmpinase pe stradă cu un jovial „Bună ziua, domnule Maz”, pentru care primise ca răspuns la salut, în afară de un „Bună ziua, mă fleţ”, şi o palmă, care l-a trântit în rigolă. Domnul Mez respingea duelul, dar vai de cel care-l călca pe bătătură.

Când era bine dispus, domnul Mez punea să se deschidă un lădoi în care se păstrau sute de mingi. Pe capră era pusă o pălărie de pâslă înaltă, ca aceea purtată de Pierrot, iar cel care dobora pălăria ieşea victorios.

Se mai practica apoi jocul „mingea popoarelor”. Elevii se înghesuiau pe o fâşie trasată la centru, iar domnul Mez azvârlea mingea în unul dintre ei. Acela trebuia să iasă din grămadă şi să lovească la rându-i cu mingea o victimă. De ambele părţi erau scoşi din luptă unul după altul. Până la urmă mai rămânea o grupă, apoi trei, apoi doi şi, în sfârşit, unul singur.

La acest joc i se putea întâmpla lui Clamor să exceleze. Rămânea ultimul, supravieţuia – nu însă datorită unei abilităţi deosebite, ci pentru că era în firea lui să caute partea umbrită, nesupusă tirului, unde rămânea neobservat. Din acelaşi motiv prefera la Qldhorst moara cea veche, iar aici, în capitală, drumul printre grădini.

Penultimul era atins; Clamor rămânea singur pe

16 Aproximativ, cu sensul de : om de nimic (n. tr.).

teren. Domnul Mez îl bătea pe umăr: „Ebling, ai învins!”

Domnul Mez era sever, dar nu răutăcios, Sorbea adânc aerul şi-l expira cu plăcere. Avea obrajii bucălaţi. În orele sale domnea o activitate voioasă – cam ca atunci când zidarii şi dulgherii încep bine dispuşi o construcţie, sau marinarii pornesc în larg. Existau întotdeauna doi, trei neputincioşi care se temeau pentru ochelarii lor sau cărora li se tăia răsuflarea numai când vedeau o trambulină. Pentru alţii se îngrijiseră părinţii să fie scutiţi de gimnastică.

Când dădeai ocol în fugă caprei, când te izbeai de cal cu pântecele, sau atârnai ca un elrnat de bara trapezului, erai pentru ceilalţi un August prostul. Îndată ce clopoţelul suna pentru ora de gimnastică, sfiosul Clamor se aştepta la aşa ceva ca la un lucru inevitabil.

Ce-i drept însă, Clamor termina cu tot ceea ce avea de îndurat la gimnastică odată cu sfârşitul orei – teama nu-l urmărea după aceea. Nu mai rămânea niciun sentiment, nimic sufocant, ca şi cum ar fi expirat totul.

MATEMATICA

Mai multă severitate domnea în orele de matematică ale doctorului Hilpert. Aceste ore îl urmăreau pe Clamor până în vis. Faţă de doctor nutrea o teamă de neînvins încă din prima dimineaţă, când venise târziu. Totuşi Hilpert, deşi extrem de veninos, aproape că nu atingea pe nimeni. Numai când nu-şi mai putea stăpâni mânia, se întâmpla să ridice pe vreun elev de ureche sau de părul de la tâmple, până când acela stătea pe vârful degetelor de la picioare. De cele mai multe ori se mulţumea cu notarea în condica clasei, precum aflase Clamor, sau îşi remitea victima extrem de temutului coleg Zaddek, pentru arest. După aceea îşi freca mâinile pe catedră: „O să se aplice o bună porţie de bătaie azi după amiază”.

Ca să-şi domolească mânia, obişnuia să şi monologheze. De exemplu: „Pe ăsta ar trebui să-mi rup

umbrela, dacă nu mi-ar părea rău de ea”. Această umbrelă şi-o închidea de dimineaţă în dulapul clasei, lângă galoşii şi pelerina sa gri.

După ce nota pe vreunul, aştepta într-o încordare chinuitoare clipa când domnul Bayer avea să deschidă condica clasei, căci atunci urmau lovituri, fie la palmă, fie la fund. În timpul corecţiei, domnul Bayer îşi păstra jovialitatea. Pedepsea ca şi cum ar fi practicat un meşteşug care recurgea la anumite proceduri potrivite momentului. După ce se termina ora, totul era uitat.

La doctor Hilpert era altfel; nu exista un pericol acut. Olamor nu ştia de ce tremură în timpul acestor ore. Cel mai bine era când domnul Hilpert îşi făcea de lucru la tablă, trasându-şi acolo unghiurile şi cercurile. Stătea atunci lateral, ca să nu scape clasa din ochi. Când vorbea, deasupra frunţii i se ridica o buclă de păr rău fixată.

Clamor nu era în stare să înţeleagă ce se demonstra sau se dovedea acolo; figurile geometrice îi făceau impresia de ceva străin sau chiar duşmănos. În afară de asta, frica îi era prea mare. Frica îl chinuia şi mai rău, când bărbatul cărunt se posta lângă sobă şi contempla pieziş clasa. Atunci, genunchii începeau să tremure de la sine, ca la păianjenii de pe gangul părăsit.

Pentru aceasta, cel temut nu făcea mai nimic – s-ar putea spune că se mărginea la a fi înfricoşător. Probabil că la fel se întâmplă când mai mult bănuieşti decât vezi un animal în desiş. Totuşi raza ochilor cenuşii te atingea necruţător; când se îndrepta spre el, Olamor vedea în ea învârtejindu-se fire extrem de fine de praf.

Într-o anume privinţă nu se înşela, fireşte, anume în aceea că Hilpert îl ura. Desigur, Hilpert nu avea pe nimeni la care să ţină sau pe care să-l prefere, ca ceilalţi profesori – până şi cei strălucit dotaţi ca Teo îi smulgeau o recunoaştere silnică – dar faţă de Clamor se adăuga ceva neobişnuit. Probabil că Hilpert însuşi era surprins de

lucrul acesta.

Cum se întâmplă că două animale, care nu s-au văzut niciodată, ştiu de la prima lor întâlnire că nu le leagă nimic altceva decât moartea? Se poate ca unul să slujească drept hrană celuilalt, dar aceasta nu explică totuşi adâncimea înverşunării.

Fără îndoială, Clamor era cel mai inofensiv din clasă – totuşi, sau poate tocmai de aceea Hilpert îl suporta cel mai puţin, îl privea cu cea mai mare antipatie. Cu toate acestea, nu-şi putea smulge privirea de pe el, adesea, minute în şir. La rându-i, Clamor, care altminteri evita privirea celorlalţi, se simţea îmboldit să se uite la el ca vrăjit.

Stând culcat în alcov şi temându-se încă de-atunci de dimineaţa următoare, reflecta la atitudinea lui Hilpert faţă de el. De ce-l ura doctor Hilper? Nu se putea lămuri. Trebuia să existe un motiv. Poate că în chiar ziua aceea când intrase în clasă prea târziu, făcuse ceva pe dos. Dar ce putea fi?

Şi cum se făcea că atunci când e în încăpere un om care urăşte, noi simţim aceasta şi ne întoarcem spre el, nemaifiind în stare să ne gândim decât la el? Şi cum se făcea că lui, lui Clamor, îi tremurau genunchii, deşi nu se întâmplă absolut nimic? Dacă doctor Hilpert l-ar trage de păr, dacă l-ar pălmui din dreapta şi din stânga, ar fi mai puţin rău decât această privire aţintită în tăcere.

Cum era în genere posibilă încordarea asta, fără să se întâmple nimic? Dimpotrivă, doctor Hilpert aproape că nu-l lua în seamă; atât de mult îl ura. Era ca un strigăt mut. Profesorul Lohse, care preda geografia, spusese că luna, numai pentru că se află pe cer, provoacă talazuri care pun în pericol corăbii şi porturi. Clamor nu înţelesese explicaţia; trebuia să fie la mijloc o minune. Iar odată citise că o pasăre asupra căreia un şarpe îşi aţinteşte privirea se îndreaptă ţopăind, pas cu pas, spre el. Poate că nici n-ar fi

nevoie s-o facă – ar putea să cadă moartă pe loc.

Matematica era un munte ce se ridica în faţa lui. Dar chiar dacă, printr-o muncă neobosită, ar nivela acest munte, dacă, mai mult încă, ar deveni primul… de cealaltă parte, tot s-ar afla doctor Hilpert, ca o statuie de granit.

Clamor simţea cum sudoarea îi acoperă pieptul şi i se adună la lingurea. Întinse mâna spre Teo, dar nu îndrăzni să-l trezească, ci doar îi atinse uşor braţul. Teo nu se temea nici de Hilpert, nici de oricare altul – el era de părere că mai curând acelora li se cuvenea să le fie frică. Cu siguranţă că Teo cunoştea o ieşire, dar tot atât de sigur era că el, Clamor, n-ar fi în stare s-o folosească.

Şi ceilalţi întâmpinau orele de matematică fără nicio bucurie; rareori decurgeau aceste ore fără incidente neplăcute, nu se rostea în timpul lor nicio laudă. Nu se comitea niciun act de indisciplină, ca mai la toţi ceilalţi profesori, chiar la cei iuţi de mână.

Îndată ce doctor Hilpert intra, în clasă se înstăpânea o linişte mohorâtă care dura până la sfârşitul orei şi care devenea chinuitoare, când profesorul cerea să se deschidă caietele cu temele de-acasă. Lecţia se desfăşura pe un ton impersonal; evolua ca între două şine, căci Hilperţ nu tolera niciun cuvânt care să nu se refere la cifre sau linii. Dacă vreun elev, scos la tablă, spunea, ca să câştige timp: „Iau compasul în mină”, era aproape ca şi când ar fi coimis o infracţiune.

Totuşi, ceilalţi nu împărtăşeau frica nemaipomenită a lui Clamor. Hilpert le inspira sfială, silă, oleacă de teamă, sau cum se mai exprimau ei – dar nu le putea pricinui cine ştie ce rău, dacă ţineau cât de cât pasul. În pauze făceau chiar haz de bucla lui. Clamor asculta atunci cu sentimentul că se glumeşte pe seama a ceva îngrozitor. La acest om nu se putea referi nimic vesel; până şi bucla lui era înfricoşătoare. Când Hilpert îi punea vreo întrebare, nu putea nici măcar să răspundă, de parcă l-ar fi sugrumat

cineva. Pentru el rămâneau cu totul de neînţeles cele ce şi le permiteau unii dintre colegii săi.

WILLY BREUER

Willy Breuer şedea într-una din băncile de la mijloc; era un băiat slab cu chipul nervos. Deşi se evidenţia puţin, arăta a fi un ins dezgheţat. Clamor îl văzuse o dată la Oldhorst; Willy îşi amintea şi el de întâlnirea lor. îl luase cu el tatăl său, când inspectase domeniile. Cum domnul Breuer dorise să împuşte şi un ţap la morarul Braun, rămăseseră în sat şi peste noapte.

Clamor fu uimit că Willy intră în vorbă cu el, şi încă într-un fel binevoitor. Făceau împreună o scurtă bucată din drumul de la şcoală, apoi Clamor o cotea printre grădini, iar Willy cu Max Silverschmied spre cartierul de vile. Deseori se întâlneau şi de dimineaţă.

Willy era singur la părinţi, venit pe lume târziu. Aproape că nu ieşise din oraş; de aceea, amintirea acelei vizite la Oldhorst se lega pentru el cu ideile pe care şi le făcuse despre viaţa la ţară. Amintirea aceasta era plăcută, se îmbogăţise cu timpul, iar o rază din ea cădea şi asupra lui Clamor.

Willy făcea vădit o deosebire între ce era îngăduit la oraş şi ce la ţară – acolo îţi puteai permite mult mai multe. Clamor e un mare şmecher – presupunea el. Când stătea de vorbă cu Max Silverschmied, trata despre lucruri de neînţeles – mama lui Willy se arătase indignată că soţia maiorului şade în şa bărbăteşte, iar Max Silverschmied spusese: „O doamnă nu face aşa ceva”.

Willy avea o figură de copil care ştie prea multe la vârsta lui. Adresându-se lui Clamor, se-nveselea: „La voi, la Oldhorst, când fetele se suie-n cireş – ai ce vedea”.

Apoi îl lovea pe Clamor cu pumnul în ghiozdan: „Clamor, recunoaşte: voi vă ţineţi de drăcii acolo, când încă n-aţi învăţat să mergeţi… când încă vă poartă mama în coşul atârnat în spinare”.

Clamor nu ştia prea bine ce drăcii va fi făcut el cândva şi probabil că nici Willy n-avea în privinţa aceasta o idee clară. Dar tocmai asemenea reprezentări tulburi le punea el în legătură cu satul; Clamor avea poate şi el o soră ce se urca în cireşi. Fructele roşii în umbra întunecată: iată imaginea satului.

Rolul acesta de ins dat naibii i s-ar fi potrivit mai bine lui Buz, dar Buz gonea pe bicicletă împreună cu Teo şi alţii, pe aleea podită cu lemn. Parcurgând scurta bucată de drum, mai ales când era de faţă şi Max Silverschmied, Clamor se simţea pe jumătate onorat, pe jumătate înspăimântat; îi cădea o piatră de pe inimă, când Willy îl părăsea la cotitura spre drumul mărginit de gard viu, cu un: „Pa, Clamor”.

Ora începu din nou cu acea temută clipă când doctor Hilpert le cerea să deschidă caietele, ca să vadă câtă silinţă îşi dăduseră acasă. Speranţa lui Clamor se spulberă; se bizuise pe faptul că uneori profesorul renunţa la controlul caietelor. Acum va da din nou cu ochii de harababura pe care Clamor o mâzgălise şi încâlcise în timpul nopţii şi care amintea de o transpunere în chineză.

Aşteptarea lui Clamor era aceea a vinovatului înaintea judecăţii. Căuta febril o dezvinovăţire. Doctor Hilpert trebuia să vadă măcar osteneala pe care şi-o dăduse cu cele trei pagini umplute cu scris şi semne. Pe deasupra, frica de nespus pricinuită de aceste ore, coşmarul nopţilor.

Da, existau alţii, care se aşezau lejer în faţa caietului, iar după un sfert de oră în caiet se afla un triunghi cu litere latine pe laturi şi greceşti în unghiuri, iar dedesubt un şir de semne şi concluzia „*Ut* erai *demonstrândum*”. Acei colegi rezolvau totul ca-n zbor, de parcă o vrajă le-ar fi condus mâna. Deseori erau aceiaşi care săreau peste calul cel lung ca nişte lumini. Dar de truda lui, a lui Clamor, care asudase de frică în timpul nopţii, cu tocul

tremurând în mână – cine avea să ţină cont?

Holbase îndelung ochii la hârtia goală, iar apoi, când nu mai avea decât puţin timp, o acoperise cu semne, aşa cum i se năzărise. Hilpert renunţase de mult să studieze rezultatul – îl privea ca pe o răutate prostească şi repetată.

De data aceasta avu parte de un răstimp de graţie, ca un condamnat la spânzurătoare. Clamor îl auzi pe Hilpert întrebând în spatele lui:

— Unde e caietul?

La care Willy Breuer răspunse:

— L-am uitat, domnule doctor… în grabă, nu l-am pus în servietă.

— Îmi închipui eu ce grabă – de vreme ce ieri a fost cursa de ciclism.

— L-am uitat – sigur.

— Bine… până la WaMstrasse sunt exact douăsprezece minute. Aduci caietul acum; într-o jumătate de oră eşti din nou aici.

Domnul Hilpert scoase ceasul din buzunar şi-l puse pe catedră, în vreme ce Willy Breuer dispăru. Incidentul avu partea lui bună, căci doctor Hilpert renunţă să mai cerceteze celelalte caiete. Se duse numaidecât la tablă şi începu o demonstraţie, în cursul căreia creta i se frânse de câteva ori.

Exact după o jumătate de oră, Willy se întoarse, şi anume cu caietul, ceea ce nu crezuse nimeni, Hilpert cel mai puţin. Nici nu deschise bine caietul, şi profesorul păru a intra la bănuială, căci Clamor îl văzu aţintindu-şi brusc privirea asupra copertei, ca unul care zăreşte pe ea ceva incredibil. Hilpert făcu un salt şi se repezi cu mâna întinsă spre Willy. Era vădit că vrea să-l tragă de păr nu numai cu o mână, cum i se întâmpla când era furios, ci cu amândouă.

— Aha, băiete! Caietul l-ai cumpărat chiar acum. Ai mâzgălit la repezeală o pagină la Mietling. Cerneala e încă

proaspătă!

Mietling ţinea papetăria din vecinătatea liceului. Când mâinile lui Hilpert atinseră urechile lui Willy, se întâmplă ceva neaşteptat. Willy se ridică în picioare, întinse degetul arătător spre furios şi strigă cu vocea lui încă nealterată, de copil:

— Tata v-a interzis să vă atingeţi de mine – apoi se aşează la loc.

Era o catastrofă; Clamor căută să se ascundă în spatele lui Buz; doctor Hilpert stătea lângă el. Avea unghii late, tăiate scurt; emana de la el un miros de săpun, care aproape că-ţi făcea ochii să lăcrimeze. Clamor nu ştia ce avea să se întâmple, nu putea fi decât ceva asemănător cu prăbuşirea clădirii. Domnea o linişte ca înainte de cutremur.

Dar din nou se petrecu ceva neaşteptat. Doctor Hilpert se retrase în colţul opus ferestrei. Se rezemă cu spatele de sobă şi nu mai continuă lecţia. Murmura ceva pentru el însuşi. Clamor nu înţelegea ce spune; o dată numai se auzi un strigăt:

— Mai bine să spargi piatră.

Apoi sună clopoţelul, începu pauza.

Scena nu domoli teama lui Clamor faţă de Hilpert şi orele lui – dimpotrivă. Nu ştia ce se întâmplase, nu-şi putea face nicio idee. Willy îi apărea ca unul dintre acei paji din cartea de istorie, aflaţi în slujba celor mari. Aceia ştiu cum se vorbeşte la curte şi cum trebuie să te comporţi. Nu se lasă atinşi. Şi Paulchen Maibohm era din această categorie. Dar poate că şi ei erau în pericol, deşi o ştiau mai puţin, sau nu voiau s-o recunoască, şi rău va fi de ei când va veni ora doctorului Hilpert. Acesta are să-i transforme în cifre, ceea ce era încă mai rău decât pe terenurile de instrucţie.

Cam aşa s-ar tălmăci temerile lui Clamor; el percepea diferenţele de forţă, deosebirile dintre putere şi slăbiciune

numai în imagini, ÎI vedea pe băiatul cel delicat zărind la podea cu bluza sfâşiată; sângele îi curgea negru din gură.

În vreme ce Hilpert stătea lângă sobă, Clamor îi văzuse ca întotdeauna raza ochilor, fascicolul de lumină cenuşie, în care sclipeau firişoare de praf. Lumina aceea străpungea fără zgomot lemnul pupitrelor, izbea mai tăios decât orice lovitură. Totuşi, se simţea constrâns să privească ţintă în aceşti ochi şi era ciudat că, atunci când privirile se încrucişau, raza îşi schimba culoarea. Din cenuşiu trecea într-un galben saturat.

Pentru Clamor, galbenul era dintotdeauna prevestitor al unui mare pericol. Galbenului îi urma un albastru de gheaţă. Ciudat era că, dacă succesiunea se schimba, amândouă culorile căpătau cu totul alt sens. Îşi dădeau la iveală latura luminoasă.

Oricât l-ar fi înfuriat Willy Breuer pe doctor Hilpert, ceea ce acesta din urmă avea de gând cu el, cu Clamor, era altă socoteală. Pe el îl ura. Acum, lucrul acesta se vedea în mânia lui fără măsură. Willy îi dăduse prilejul să se înfurie, dar ura nu are nevoie de vreun prilej; urcă la suprafaţă din alte adâncuri.

Domnul Hilpert şi Willy aveau amândoi pe cine se bizui; dacă lucrurile luau o întorsătură serioasă între ei, trebuiau să se ţină conferinţe, ar interveni poate şi prinţul. În cel mai rău caz, Willy ar fi fost mutat la altă şcoală, sau doctor Hilpert ar fi fost transferat. Dar el, Clamor, trebuia să plătească în orice situaţie oalele sparte; n-avea altceva decât propria-i piele. Răsplata lui nu era poate decât un strop de milă. Era singur.

Pentru Clamor, înfrângerea lui Hilpert nu însemna o pagubă suferită de cel temut. Ciocnirea avusese loc la suprafaţă şi mai curând îi vădise puterea. Teama de orele lui răzbătea acum adânc în visele lui Clamor.

După-amiază, când şedeau împreună cu externii sub supravegherea lui Teo, timpul abia le ajungea pentru limbi

şi materiile secundare. Se adăugau apoi curse pentru Teo şi doamna profesor, filări şi încă altele. În alcov, asculta expunerile lui Teo asupra bătăliei cu vagabonzii. Şi acestea erau neliniştitoare. Banii pentru praştie lipseau şi acum.

În curând căzu într-un somn agitat, chinuit de vise. Doctor Hilpert veni la el şi-l scoase la tablă. Nu-l vedea, se afla în spatele său ca o umbră. Creta începu să se coloreze, deveni galbenă. Şi deodată Clamor îşi dădu seama că stă acolo gol-goluţ, în vreme ce toţi ceilalţi holbau ochii la el. Clasa râdea.

MUNCA DE NOAPTE

Dormind, Clamor ştia întotdeauna cât era de târziu. Timpul era o scânteie care înainta mistuind un fitil. Fiecare secundă apropia momentul în care doctor Hilpert avea să intre în clasă. Cerea să se deschidă caietele – tema îi lipsea, nu fusese făcută. Pagina era goală; pe ea nu se afla nicio cifră, nicio literă latirnă sau grecească, nicio linie, niciun unghi, niciun cerc. Iar Clamor nu se putea bizui ca Willy pe tatăl său; tatăl său era mort.

Tema nu putea fi făcută; aceasta era greutatea ce-i împovăra noaptea. Atunci, cel puţin, trebuia să-şi aducă ofranda, chiar dacă nu era grăunte, ci doar pleava pe care o mătură vântul.

Deşteptătorul alerga spre ora şapte. Dar încă de pe la cinci, uneori chiar de pe la patru, Clamor se ridica din pat şi deschidea cu băgare de seamă dulapul cel mare de haine. După ce pătrundea prin uşa secretă în cabinet, aprindea lampa şi-şi deschidea pe masă caietul şi manualul. Apoi se aşeza pe bancheta! de pe treaptă şi începea să „lucreze”. Acoperea hârtia albă cu semne, fără sens şi fără nicio legătură. Aşa se mai ciopleau la Oldhorst rune pe grinzile porţilor, deşi nimeni nu le mai cunoştea înţelesul.

Când nu-i mai dădea nimic prin minte, închidea caietul. Conţinutul trebuia să depună mărturie pentru el în

ora judecăţii. Ştia că nu e îndestulător, ba chiar că va agrava sentinţa. Totuşi se simţea îmboldit să petreacă astfel aceste ceasuri din noapte, ca şi cum în răstimpul de chin, în oboseala pe care şi-o impunea s-ar fi aflat un anume merit. Trebuia oricum să prezinte ceva ca scuză sau pentru a da socoteală.

De data aceasta, atmosfera era deosebit de apăsătoare, ca şi cum s-ar fi vestit o furtună. Natura îl constrânsese la o porţie bună de somn, apoi însă veni smucitura, de parcă s-ar fi prăvălit de pe pat. Călătorea cu trenul, acesta frin a se brusc, curând după pornire – dar după şoc, putu să-şi tragă sufletul: ţelul era încă departe, iar noaptea adâncă.

Încercă să respire încet, ca să nu-l trezească pe Teo, care dormea întins lângă el. De Buz n-avea de ce să se teamă; acela avea somnul greu şi conştiinţa netulburată, indiferent dacă putea sau nu să-i prezinte ceva lui Hilpert. Visa rar, iar atunci numai despre cai; fiecare zi apropia clipa când va rămâne pentru a doua oară repetent. După aceea va vedea şcoala numai din afară. Şi în curând bucherii aveau să-l salute, când îşi vor face exerciţiile şi vor mărşălui prin faţa lui.

Pe la trei, zvâcnetul inimii deveni insuportabil; Clamor se ridică încetişor şi se strecură în cabinet. Era frig; îi îngheţau picioarele goale, tremura în cămaşa lui subţire. După ce api inse lampa, întinse pe ladă uneltele: călimara, tocul, compasul şi rigla. Deschise caietul jerpelit, încercă să netezească îndoiturile foilor şi luă tocul în mină. Pagina din stânga era scrisă şi tăiată de-a curmezişul cu creionul roşu – dedesubt se afla notarea „Absurdităţi” de mâna lui Hilpert. Verdictul i se păruse insuficient, fiindcă mai adăugase alături şi „Nerozii”.

Privelişţea nu era încurajatoare. Clamor luă maculatorul folosit în timpul lecţiei şi citi notiţele despre „triunghi”. Acesta era „unirea a trei puncte care nu sunt

legate printr-o linie dreaptă”.

De ce voia Hilpert să se spună aşa? Apoi: „Fiecare unghi exterior al unui triunghi este egal cu suma celor două unghiuri interioare nealăturate”. Fraza era enigmatică. În genere, când domnul Hilpert spunea „fraza”, cuvântul suna cu totul altfel decât îl auzise la superus – mai tăios, mai periculos.

O asemenea frază trebuie privită atent, sucită şi răsucită, analizată – într-un cuvânt: studiată. Dincolo de contemplare, Clamor nu ajungea. Fraza era ca o bucată de fier, de nepătruns, fără goluri. Şi o frază latină era grea de să-ţi spargi capul, dar după ce o dezlegai, ieşea altceva dintr-însa. Aici nu ieşea decât acelaşi lucru – Clamor nu-şi putea lămuri deosebirea.

O asemenea frază era nu numai de nepătruns, ci şi respingătoare. Venea ca locomotiva unui tren nesfârşit de lung, încărcat tot cu fier. Gonea pe şine strălucitoare – acestea erau paralelele domnului Hilpertele trasau tangente la roţile grele care goneau învârtindu-se pe ele. Apoi farurile – acestea erau ochii domnului Hilpert; nimiceau.

Trenul gonea fără zgomot, deşi punea în mişcare o povară uriaşă; roţile, pârghiile, articulaţiile de oţel se îmbucau între ele după legi ucigătoare. Clamor stătea între paralele; îndată roţile vor trece peste el, ochii domnului Hilpert îl ţineau încremenit pe loc. Un fluierat strident al locomotivei îl făcu să tresară înspăimântat.

Clamor sări ca ars; abia se aşezase, că ochii i se şi încinseseră.

Acum trebuia să purceadă la treabă: construirea unui triunghi cu rigla şi compasul, corespunzător celor cinci cazuri principale. Clasa ajunsese cu lecţiile mult mai departe, dar Clamor era în întârziere, fiindcă fiecare început căzuse victimă creionului roşu. Trebuia s-o ia de la capăt: de la construirea din trei laturi a triunghiului.

Noaptea era însă lungă, începu să extragă fraze fără sens din paginile cu multe sublinieri. Între ele desenă un triunghi. Cu asta o pagină era totuşi acoperită.

Deodată, lumina începu să pâlpâie, ca la o adiere – Clamor se sperie şi ridică ochii de pe caiet. Peretele dulapului alunecă încet, mişcându-se parcă de la sine, dinapoia lui apărură două mâini, care dădeau deoparte cortina de haine şi paltoane, iar între acestea, o mască palidă: faţa lui Teo.

— Ce tot pândeşti tu aici, aşa-i că te-am prins, în sfârşit? Aşadar, de-aia te-a trimis încoace mormolocul?

Teo, gol, avea pe el pânza roşie, pe care obişnuia să şi-o pună pe el când se bărbierea şi care, ţinută în jurul gâtului de un şnur, îi cădea pe umeri. Sări în mica încăpere cu toate semnele mâniei setoase de violenţă. Din spatele lui, dulapul emana un nor de camfor şi levănţică.

— În genunchi – acum încheiem socotelile!

Mai întâi se îndreptă spre geamantanul pe care-l adusese din fuga lor şi-l păstra aici; pielea se uzase în timpul lungilor călătorii şi se făcuse cenuşie sub soarele torid, încuietoarea era încă intactă. De miner atârna cartea de vizită a lui Simmerlin într-o manşetă de piele, alături, o banderolă a vămii din port.

Geamantanul era încuiat; după ce-l examină cu mare grijă, Teo întrebă:

— Ai un şperaclu?

Clamor nu ştia ce înseamnă asta:

— Îmi fac aici lecţiile pentru şcoală – matematica.

— Cum să cred una ca asta? Pentru aşa ceva e de ajuns ora de pregătire. Sau te-ai ţinut de pozne… te-ai gândit la muieri?

— N-am terminat, Teo, am şi filat pentru tine şi am făcut curse pentru tanti. Acum trebuie să recâştig timpul, crede-mă.

Teo părea puţin convins de spusele lui.

— Bine măcar că nu te-ai lăfăit în fotoliul meu. Ridică-te şi arată-mi caietul; vreau să văd ce faci aici.

După ce scoase din dulap două paltoane, dintre care cu unul se îmbrăcă, iar cu celălalt îşi înfăşură picioarele, se aşeză în fotoliu şi începu să studieze caietul. Clamor îl văzu dând din cap, râzând din timp în timp, apoi examinând cu grijă fiecare frază. În cele din urmă îl auzi spunând:

— Asta-i chinezeşte… ca să nu spun simplu ca Hilpert: nerozii. Treabă de cârpaci a unui morar cu moară de vânt, fără măduvă-n oase, fără grăunţe-n sac.

Se lăsă pe spate în fotoliu şi-l privi cu bunăvoinţă pe Clamor. Acesta simţi o undă de căldură în inimă, deşi tremura de frig.

— Stai jos. Caietul tău arată jalnic. Eşti un nătărău, în chestia asta nu-i nimic de făcut – dar nu te prezenta şi tu de îndată ca atare. Dacă, de exemplu, pagina din stânga a fost tăiată cu o linie, nu se începe cu pagina din dreapta. Asta invită de la prima privire la răutate.

Îl privi din nou pe Clamor, cu o bunăvoinţă crescândă.

— Voi doi sunteţi nişte capete încuiate – tu, băiat de la moară, care habar n-ai de geometrie, şi el, acest Hilpert, care te oropseşte, fiindcă n-a reuşit să ajungă docent universitar.

Teo se încălzise; îşi dădu jos paltonul. Pielea lui bronzată de soarele egiptean, de băile în mare şi în marile fluvii încă nu pălise. Arătă cu mâna caietul:

— Aşadar, tu faci nopţi albe, ca să răspunzi bine la lecţie. Şi totuşi ştii în fiecare clipă că lucrarea ta nu merită doi bani… îi pui dinainte amărâtului de belfer nişte nerozii pe foile astea cu colţurile răsucite.

Afară bătea ora patru. Sunetele pătrundeau estompate prin dulapul vătuit. În curând se va suna la cazărmi deşteptarea şi soldaţii se vor stârni ca un furnicar.

Teo încheie:

— Aşa – acum strecoară-te jos şi adu-mi un caiet nou, curat!

Rămase pe loc şi luă încă o dată în mină caietul cu colţul filelor răsucit. Caractere mai diferite decât cel al lui Clamor şi al său erau aproape de neînchipuit; ceva comparabil exista doar în pasivitate, în brusca relaxare a perceperii. În acel moment, ceva cu totul diferit se intercala la ultimul în şirul ideilor, la primul în şuvoiul imaginilor. Ceasul se oprea; erau absenţi probabil numai în mijlocul unui tic-tac.

Teo se afla din nou în călătorie, în mijlocul ei, pe când Simmerlin mai punea încă în el mari speranţe. Se trezea un brun-roşcat închis. Soarele saluta patria zeilor; încălzea până în cele mai adânci camere mortuare. Nu tolera nimic verde – verde era delta; aici se aflau inima şi piatra. Aici, numai inima şi stânca, pe care Moise o trezise încă o dată. Stânca se mişca din nou, ceea ce răzbătea până în adânc sub viaţă.

Aici domnea pacea – aceasta însemna pentru Teo că voinţa nu întâlnea rezistenţă. Lucrurile se întrepătrundeau fără să se mişte, ca zalele unui lanţ, care, scos înainte de baie, zace pe jos. Seara, prietenul va intra la mama, confirmând armonia. Pe atunci se gândea la acest lucru cu bucurie, aproape cu emoţie. Mai înainte, când tensiunea creştea în casa parohială şi săreau seanţei, dragostea celor doi îi făcuse plăcere, fiindcă îl umilea pe tatăl său.

Mama zăcea pe patul de moarte. El fusese oare cel ce-i adusese microbul ucigător? Gândul acesta îl asalta din când în când. Bolile au un evantai larg; unul plăteşte cu viaţa, în vreme ce altora nu le pricinuiesc decât un guturai. Ceea ce se află în aer face din oricine un complice.

— Cissy rămăsese şi ea neatinsă, în vreme ce căpitanul murise peste noapte. Cămilarii îi făcuseră sus pe fluviu un monument măreţ: granit trandafiriu de la Assuan.

Poate că de la el venise asupra ei boala. Cine putea şti – pe atunci bântuia holera.

Că văduva se împrietenise cu Sibylle era mai puţin ciudat decât faptul că se cunoscuseră. Dar în cercul lui Saadi deosebirile, de la jucătorii de golf până la duhurile pe jumătate goale ale pădurii, se ştergeau ca în acela al unei lumini puternice.

Cissy l-a fermecat de la prima vedere – atât de puternic, încât prezenţa ei îl tulbura. Sfiala şi atracţia făcuseră din el un satelit, îl ţineau totodată înlănţuit şi depărtat. Simmerlin, care-i era încă prieten, observase acest lucru. El îl îndrumase spre ea. Acesta era un capitol aparte.

Pe-atunci citea *Tentaţia* lui Flaubert – ca să guşti cum se cuvine romanul, trebuie să fi cunoscut setea şi pustiul. În catalogul marilor împliniri, din roman: „S-o vezi goală pe aceea, căreia i-ai arătat respect în societate”.

„*To be made a fool by a young woman*” *… prietenul urmărise treptele cristalizării. „Teo, tu eşti un răsfăţat al norocului, nu numai pentru că ţi-am deschis ochii minţii spre transcendenţă, ci şi pentru că te-am scutit de căile greşite şi ocolite în imanenţă, şi încă la un nivel înalt. Aceasta înseamnă a reuni fata mor-[17]

gana cu prisosul, imaginea cu răsfrângerea în oglindă”.

Era una dintre ideile ce-l preocupau pe Simmerlin: transformarea adeptului, iniţierea lui prin femeia ştiutoare. Pe această idee se putea întemeia un ordin, întreţesut cu riturile sale în societate ca steaua în rubin, ca muşchiul în agat. Prezentarea nu se limita numai la o simplă comparaţie, la simboluri goale… taina era dezvăluită, misteriul împlinit. Potirul şi vinul erau oferite laolaltă. Pierea şi învârtirea neliniştită prin anticamere, cu dezamăgirea, sinuciderea, lipsa prelungită pe toată viaţa.

17 Să te scoată din minţi o femeie tînără (n. tr.).

Te puteai îndrepta mângâiat spre cele inferioare.

Încă de la Oldhorst, Simmerlin avusese o ţinută rezervată faţă de fetele ce se pregăteau pentru confirmaţiune. Oricum, spusese că înainte de acea noapte petrecută în cimitir fusese în această privinţă un analfabet. „După aceea, doar nu era tocmai cu astea să…” Da, totuşi: Sibylle îl eliberase.

Asemenea proiecte, în genere pedagogia, îi spuneau prea puţin lui Saadi. Ori de câte ori treceau călare pe lângă şcolile de coran şi auzea cântecul, Saadi râdea. În acest caz, fireşte, experimentul părea că reuşise.

Simmerlin îl învăţase să gândească. Apoi însă a venit dezamăgirea; aceasta fu pe măsura fascinaţiei. Tezele se confirmau doar în aspecte secundare:

Prăbuşirea zeilor, resimţită mai întâi ca o eliberare, avea să lase în urmă un sol înţelenit, fără nume. Mai întâi vor prinde acolo idei, ca grăunţele de ovăz sălbatic; aceasta avea să facă pustiul încă mai dezolant. Cine avea să vină acum cu apă, ba chiar numai să ştie despre apă, acela urma să-l aibă în mină.

Apoi se dedicase lucrurilor indiene… dar aceasta însemna a te retrage din Orientul apropiat în cel îndepărtat. Acolo, în realitatea modernă se ridica un bloc care încă nu pierise prin topire. Americanii ingenioşi puteau scoate din aceasta profituri.

Ideile lui Blumauer erau asemănătoare, ca în genere ale oricui gândeşte întrucâtva – dar legate de cu totul alte speranţe. Când, după investigarea conştiinţei lui Teo, acesta rămânea la el până târziu noaptea, Blumauer îşi destăinuia faţă de el părerile cum n-o făcea altminteri faţă de nimeni. Dincolo de faţada strălucitoare, apărată de armate uriaşe, se pregătea o domnie pe jumătate felahoidă, pe jumătate alexandrină – fără istorie şi fără cultură, ostilă naturii, dar exploatând-o cu o nemaipomenită isteţime. Cunoaşterea naturii ca revelaţie,

a istoriei profane şi a celei sfinte ca exemple, a limbilor vechi ca acumulatoare vor reveni ca un privilegiu clerului, constituind prin aceasta premisa transformării structurilor elementare în ordini superioare. Numai acest lucru dădea siguranţă.

Blumauer activa atât la faţadă, cât şi înapoia ei. Lui Teo nu i-ar fi aprobat, ce-i drept, o greşeală *în mores* de felul acelora pe care le încondeia cu severitate în mod oficial, dar i-ar fi admis-o tacit. Aceasta nu era o morală dublă, ci una mobilă. Simmerlin ar fi dus lucrurile până la capăt mai repede, ca unul deprins cu legea planului înclinat. Şi clerul ar fi căzut în capcana acestei legi.

Nicio idee şi aproape niciun nume… mai curând catapultarea particulelor lipsite încă de capacitatea de a înţelege, care se adunau înaintea porţilor perceperii, ca să se retragă apoi în imagini.

O văzuse la Heliopolis, la Karnak sau în muzeul de la Cairo? Ori pe unul din papirusurile care se dădeau morţilor ca vademecum, ca nişte călăuze în ţinuturile nopţii?

Purtau ofrandele funerare, adânc înclinaţi, cu braţele ridicate: amfore de un roşu brun închis, în formă de inimă; scribii pictaseră pe ele parolele pentru înfricoşătorii paznici ai porţilor. Cel cu cap cenuşiu de crocodil era Hilperţ, iar Clamor îi prezenta, ca un sclav umil, caietul, recolta săracă a unor ani slabi, pleavă şi ţărână adunată cu unghiile. Caietul nu putea fi îndestulător ca permis de trecere, totuşi avea colţurile răsucite: urmele deznădejdii unor veghi de noapte petrecute fără folos.

La întoarcerea lui Clamor, Teo avea ustensilele pregătite. Începu să construiască, repede şi exact:

— Sunt date trei laturi; apoi: două laturi cu unghiul format de ele – şi aşa mai departe. i

Pentru textul însoţitor şi pentru titluri, lăsă spaţiu:

— Copilul trebuie să aibă aer.

Clamor era uimit cât de repede avansa lucrarea. Teo îi ceru să pună literele:

— În sensul acelor de ceasornic, în jurul triunghiului, dictă el formulele şi procedeul.

Puţin după ora şase, lucrarea era gata.

Teo încercă apoi să-l pregătească pe gardianul său personal pentru întrebările ce erau de aşteptat, iar când rămase fără umbră de succes, căută să cerceteze cel puţin solul aşa de steril, atât pentru măsurătorile concrete, cât şi pentru cele abstracte. Trecu şi la obiecţii. De exemplu: dacă un triunghi era determinat de trei laturi – de ce nu putea fi determinat şi de trei unghiuri, care ofereau împreună chiar şase laturi?

Prin aceasta fu atinsă deosebirea dintre identitate şi asemănare. Clamor nu judeca rău – dar cum să-i explici că unei figuri i se puteau coordona infinit de multe, dar numai *una* congruentă? Şi că segmentul exprimă ceva cert, iar unghiul doar ceva posibil? Linia trasează o direcţie, unghiul închide. Se spune: „văd lucrul acesta sub un alt unghi”, dar: „acesta se află pe aceeaşi linie cu mine”.

Cei stupizi ca Hilpert se prosternau în faţa identităţii; se simţeau în siguranţă într-o lume şablon. Clamor vedea mai mult şi mai bine; abundenţa îl zăpăcea. Pentru el, culoarea era substanţă, pentru Hilpert, linia era lege.

Clamor se temea de Hilpert, şi pe bună dreptate. Amândoi nu ştiau nimic unul despre altul, sau ştiau puţin, dar se recunoşteau ca duşmani de moarte.

— Clamor – eşti un prost fără nicio speranţă – dar dacă te porţi aşa cum se cuvine ca om al meu, Hilpert nu poate să-ţi facă niciun rău.

Clamor îi mulţumi. Şi în privinţa aceasta era neajutorat; cuvintele îi veneau greu. Când intrară în alcov, ceasul deşteptător începu să sune, iar Buz sări din pat. Îi văzu coborând din dulap, pe jumătate cu uimire, pe jumătate cu neîncredere, fiindcă bănuia că avuseseră o

discuţie secretă, de la care el fusese exclus.

Jos, începuse agitaţia; coborâră la subsol, unde englezii se frecau cu buretele lor de rafie, apoi luară loc la masă, pentru gustarea de dimineaţă. Îi servi Fiekehen, iar Teo o bătu pe „crupă”, cum numea Buz fundul – doamna profesor era la bucătărie; nu-i plăcea să vadă gestul.

Ca de obicei, Clamor plecă spre şcoală mai devreme decât grupul principal, care parcurgea pe bicicletă aleea pavată cu lemn. În faţa lui se afla drumul nesigur prin grădini, iar apoi înfricoşătorul Hilpert. Vocile celorlalţi răsunau voioase ca ale unui stol de păsări; pe el, noaptea îl istovise.

— Clamor, poartă-te cum se cuvine; azi mai am pentru tine o urmărire.

Aşa îl auzi pe Teo strigând în urma lui.

CRIMINALISTICA

„Detectiv”, preluat din englezescul „*detective*”, ne duce înapoi spre latinescul „*detegere*”. Acesta înseamnă „a descoperi”. Descoperirea faptei, şi anume a faptei rele, trebuie să conducă la descoperirea făptaşului, a celui ce-a săvârşit-o. Acesta va încerca să se ascundă, sau să se prefacă, aşadar trebuie depistat şi demascat. Nu există nicio infracţiune, care să nu fie totodată o acţiune, care să nu lase deci urme.

Orice încercare de a şterge urmele le va înmulţi. Dacă cineva are mâinile mânjite cu sânge, va căuta să şi le cureţe. Are nevoie de apă, săpun, prosop, un lighean sau o chiuvetă

— Şi, astfel, unui singur indiciu i se adaugă îndată, ca într-un lanţ, o duzină altele.

Făptaşul începe partida cu o singură mutare, în speranţa că o va încheia cu aceasta. Dar, ca la jocul de şah, abia acum începe combinaţia. În fond, el joacă împotriva lui însuşi. Fiecare mişcare a mâinii trebuie bine gândită, chiar dacă e vorba de aruncarea unui chibrit. De la bun

început e stăpânit de îndoială: să fac, sau să nu fac acest lucru? începe cu atacul

— După Clausewitz, forma mai slabă.

Când apare detectivul, finala a şi început. Făptaşul devine acum iepurele, totuşi mai există diferite căi – stratageme, dintre care una pare mai mult, alta mai puţin sigură. Detectivul, dimpotrivă, rămâne, asemenea câinelui, pe urme; continuă urmărirea, adulmecând.

Iar după ce făptaşul a fost prins, partida e rejucată de la coadă la cap. Fiecare dezvinovăţire trebuie dovedită, fiecare alibi întărit, şi anume prin fapte.

„Aşadar, în timpul faptei, ai fost la teatru? Biletul de intrare l-ai aruncat, desigur – ce piesă se juca? *Othello* – aşa e – iar Desdemona a fost interpretată magistral ca întotdeauna de Wilma Kranzdorfer. Dar tocmai în ziua aceea actriţa suferea de o indispoziţie şi a fost înlocuită – deh, ăsta-i ghinionul actorilor”.

Într-o crimă, inteligenţa e mai curând păgubitoare; cazurile rafinate sunt rezolvate mai uşor decât cele absurde şi stupide. Un student decăzut pleca mereu cu trenul spre sfârşitul lunii, când i se isprăveau paralele, de la Berlin în Harz, ca să vâneze acolo. Vânatul pe care-l urmărea erau drumeţi singuratici mai vârstnici, atraşi de munte începând din mai, dar şi în timpul iernii. Profesorul secundar Bayer, de exemplu, nu lasă să treacă aproape nicio duminică. Cunoaşte şi văile puţin umblate, precum şi scurtăturile. Asemenea turişti au bani, chiar dacă nu sume mari; nu numai în portmoneu, ci şi în portofel. Printre ei sunt şi englezi.

Pe de altă parte: dacă un munte îndrăgit devine nesigur, dacă se aude de atacuri şi tâlhării cu omucidere, neliniştea se extinde până în centrele mari. Evident, operează un ins singuratic inteligent. Acesta provoacă poliţia, care prinde firul şi începe să combine.

Un indiciu puternic îl procură însăşi repetarea:

făptaşul procedează după o schemă, are „ponciful” său, maniera sa – dar şi defectele de ţesătură ale acesteia. Cu cât mai des schema lui are succes, cu atât se va simţi mai sigur, dar prin aceasta repetă şi întăreşte şi indiciile; se încurcă şi se încâlceşte în propria-i plasă.

Mai întâi, el confirmă că e „acelaşi” – cam ca unul care foloseşte aceeaşi armă. Apoi e de presupus că pleacă spre munţi cu trenul, cumpărându-şi probabil bilet de călătorie duminicală. Desigur că-şi petrece noaptea undeva, şi anume în vreunul din orăşelele din Harz. Să cercetăm deci atent registrele celor străini de acele oraşe. Datele existente: un oaspete singuratic, de sex bărbătesc, sâmbăta, depărtarea de locul faptei.

Totuşi: munca e enormă. Trebuie examinate sute de înregistrări, printre care ale unora de peste hotare. Printre călători sunt întotdeauna unii care au motive să-şi tăinuiască datele personale; se înscriu sub alt nume. Fireşte, aceşti oaspeţi cu „pseudonime” nu pot fi găsiţi, cel puţin în localitatea pe care au declarat-o. Dar urmărirea lor făgăduieşte un deosebit succes. Până şi portarii îi iau de cele mai multe ori la ochi.

A existat în zilele respective vreun client care a plecat fără să plătească? Pentru cineva care, ca studentul nostru, nesocoteşte regulile, nu-i mare lucru s-o şteargă englezeşte, strecurându-se pe uşa din dos. Desigur, aceasta ar fi o greşeală grosolană.

Berlinezul nostru era mult mai isteţ; voia să călătorească nu numai sub un nume fals, ci şi sub unul al cărui purtător exista în realitate. În felul acesta, avea să-i pună pe urmăritori pe o pistă falsă, determinându-i să pescuiască un Müller dintre cei cu acest nume trecuţi în registrul de adrese al unui oraş mare. Acela avea să aibă mari necazuri cu alibiul.

Nu era o farsă rea. I s-ar fi putut adăuga încă o poantă. Ca de pildă: dacă numele ar corespunde într-

adevăr unei persoane care n-avea nimic a face cu crima, dar totodată n-ar exista, n-ar putea fi arestată? în acest caz, o iluzie s-ar spulbera o dată mai mult în vânt.

Când i se raportă că printre adresele date spre cercetare se află, în mod curios, şi una a cuiva decedat de doi ani, comisarul von Tresckow simţi că se face lumină. Puse să se cerceteze amănunţit cercul în care se mişcase răposatul, iar prin aceasta capul isteţului student şi căzuse pe jumătate.

Studentul nu fusese matematician, altminteri ar fi ştiut că din doi de minus iese un plus, sau, mai simplu, ceea ce e prea ascuţit poate deveni ştirb.

E de altfel de remarcat că, dacă te informezi cu discreţie într-un cerc ca al acestui decedat, pe seama cui se poate pune ceva, bun sau rău, obţii de cele mai multe ori indicaţii demne de toată încrederea. Oamenii sunt, subconştient, bine informaţi unii despre alţii.

Buz putea confirma lucrul acesta. Când vreunuia din husari îi dispărea ceva, se ştia numaidecât cine şterpelise. Încă nu fusese întins niciunul pe nedrept pe lada cu nutreţ. De altfel, bani nu se furau, ci altele.

Pentru Buz, modul în care Teo trata „cazurile” era în genere prea complicat. Teo zicea „fapta” şi „făptaşul”… „io spui: stahia, râtanu, ucigaşu’”.

— Nu mai vorbi în graiul tău. Încolo, ai dreptate: tu trebuie să spui lucrurilor altfel decât le spun eu. Lumea vă şi cunoaşte ca pe oameni ai dracului.

— Păi da… la noi nu se mai întoarce aşa de curând cineva.

Buz făcea aluzie la o întâmplare urâtă, de care şi Clamor îşi aducea aminte ca de o rană. Un bătrân puşcăriaş, ajuns o biată căzătură, se abătuse din drum, oprindu-se la Oldhorst, în speranţa că acolo o va scoate mai uşor la socoteală decât la oraş. Se strecurase în gospodăria lui Ehler şi se ascunsese în odaia de dormit.

Uşa era deschisă, iar când gospodina urcă scara, văzu întruchiparea ÎN realitate a coşmarului clasic: bărbatul cel străin sub pat. Se întoarse, ca şi când ar fi uitat ceva, şi dădu alarma în vecini. Ţăranii se năpustiră şi-l scoaseră pe individ la lumină. Găsiră la el un cuţit cu minerul solid, un pumnal de vânătoare. Probabil că îl întrebuinţa numai ca să taie pâinea, dar vederea lamei îi făcu pe ţărani să turbeze; îl loviră cu tot ce găsiră la îndemână. Femeia îl şi muşcă la sânge. Fu apoi târât până la remiza pompelor de incendiu; a fost o minune că a supravieţuit în acea noapte. Clamor l-a văzut când l-a luat de-acolo jandarmul.

„Aş vrea să fiu dus la doctor” – spusa aceasta a răsunat ca rostită de o fantomă într-o lume lipsită de orice speranţă nici măcar cu umilinţă. Pe Clamor, aflat în mulţimea de gură-cască, îl izbise de parcă l-ar fi înjunghiat un cuţit – încă mai dureros, mai de neuitat. Fusese ceva încă mai rău decât priveliştea omului celui gras ce-şi trăgea răsuflarea pe drumul mărginit de gard viu.

Clamor plânsese toată noaptea. Nu putea alunga din amintire cealaltă noapte – aceea din remiza pompelor, în faţa căreia paznicii făceau cu schimbul. Da, aceea era o singurătate ca pe o stâncă în marea tăcerii – niciun prieten, nicio compătimire pe lume. Singur… mama îi murise desigur de mult.

Şi când şedea între păianjeni, Clamor se gândea la omul acela. îl păstra pentru sine – era cu el şi asemenea lui.: singur. I se părea că e vinovat în privinţa lui. Era o simpatie ce trebuia ascunsă; de lucrul acesta îşi dădea bine seama. Răufăcătorul era judecat; între el şi ceilalţi nu exista nimic de împărţit. Între nelegiuirea sa şi suferinţele sale era de asemenea ceva inexplicabil pentru Clamor… oh, Dumnezeule, de ce-o săvârşise?

La Oldhorst s-a vorbit mult despre acea întâmplare. Pentru Clamor, ziua de-atunci a fost şi aceea în care superus ajunsese în expunerea istoriei romane la fapta de

jertfă a unui cavaler. O crăpătură a pământului amenințând să înghită orașul, acel cavaler se azvârlise în ea călare, cu toată armura pe el. Pământul îl înghițise; după aceea, spărtura se închisese; orașul fu cruțat. Acesta fusese un gând mare, poate singurul drept, de pe urma căruia trăiau toți ceilalți, vinovați, sau nevinovați. Dar pentru a-l îndeplini, trebuia desigur să fii un om mare.

De altfel, superus nu încuviințase brutala faptă; o condamnase și în predică. Țăranii nu știau de glumă când era vorba de proprietate. Se putea întâmpla să se fure noaptea o căruță de lemne, sau să se deschidă o șură străină, când furajele erau pe sponci. Aceasta se făcea pe sub mină și între vecini. Pe justiție nu se punea mare preț. Dacă însă venea un străin, fie el și o calfă de meseriaș, care se uita chiorâș la rufe, atunci săreau la iuțeală cu toții ca arși, cu bâte și pari, și i se împotriveau ca un zid. Mai înainte, un asemenea ins se legăna îndată în laț; era o zi de sărbătoare pentru mari și mici.

Clamor își aducea aminte și de discuția dintre superus și fratele său venit curând după aceea la pomana porcului. Profesorul fusese de părere că acești săteni din mlaștină ar fi trebuit creștinați temeinic; doar de zgâriai puțin, sclipea numaidecât păgânismul curat. Superus nu voia să accepte această jignire adusă păgânilor; bestialitatea a sporit de la venirea în țară a suedezului[18]. Un nivel cultural ca înainte de Războiul de treizeci de ani nu mai putea fi atins niciodată. „Secolul al șaptesprezecelea ne-a ruinat”. Se adăugau vecinătatea marelui oraș, mașinile, rachiul, ideile cele noi. În privința unui lucru erau amândoi de acord: dacă va merge așa mai departe, oamenii nu vor mai fi siguri de viața lor. Trebuiau să se teamă mereu de stăpânitor, așa cum învăța fabula:

URSUL: – *De ce-mi spui „Înălțimea Ta”*?
Ori poate mă cunoști cumva?

18 Gustav Adolf, regele Suediei (n. tr.).

VULPEA: – *Văd dinţii, de-mi îngăduiţi.*

Şi-aveţi dinţi lungi şi ascuţiţi.

Acesta era fundamentul zoologic. Abia pornind de aici le puteai oferi morala.

Discuţia despre ucigaşi şi detectivi, pe care o purtau Teo şi Buz înainte de a adormi, nu-i reţinea atenţia lui Clamor. Lui îi erau străine asemenea tertipuri. Despre stafii, strigoi, incendiatori, tâlhari le plăcea oamenilor să vorbească şi la Oldhorst, seara, lângă vatră, după ce vitele fuseseră hrănite, iar uşa zăvorâtă. Pe-afară n-aveau decât să umble stafiile. Cu-atât mai bine te simţeai înăuntru.

Mare lucru nu se putea face; cum să te pui cu ceva întru totul străin, care venea din păduri? Oamenii stăteau ghemuiţi laolaltă, cu ochii în patru. Mai ales prin mori nu erai la adăpost; din fericire, cea a morarului Braun se afla nu departe de sat.

Tatăl îi povestise despre Sternickel, o calfă de morar, care-a cerut de lucru şi a fost ţinut cu plăcere în slujbă, fiindcă ştia meşteşugul şi avea mină bună la vite. Într-o noapte, moara a fost cuprinsă de flăcări; sub lemnăria prăbuşită au fost găsiţi morarul şi ai săi ucişi.

Omul putea fi recunoscut după aceea că avea un deget schilod şi era nebun după porumbei. Îndată ce era angajat, ţinea o pereche sau mai multe. Toate acestea erau menţionate în mandatul de arestare, dar prin morile izolate nu prea se citesc ziarele. Era un bărbat chipeş, căruia nu i-ar fi venit greu să câştige în chip cinstit, dar el prefera violenţa. După ce i-a omorât pe ai casei, a mai rămas încă două, trei zile în moară, simţindu-se ca un rege – mai puternic decât dacă ar fi obţinut-o prin cumpărare. sau căsătorie. La o căsătorie nu i-ar fi fost greu să ajungă, fiindcă fetele îl plăceau, şi chiar din primele săptămâni avea o ibovnică; nici nu era nevoit s-o caute. Venise cu o pălărie de Spessart cu pană de cocoş; fusese probabil singurul semn care l-ar fi putut pune în gardă pe morar,

căci altminteri omul începea vorba cu „Lăudat fie Domnul”, mai înainte de a răspunde cuviincios, aşa cum o cere meseria, la întrebările meşterului. Aşa îşi fac intrarea asemenea oameni. Câtă vreme se prefac, vorbesc ca toată lumea, apoi, când îşi arată faţa, trec la fapte cumplite.

Clamor nici nu îndrăznea să-şi închipuie ce linişte se înstăpânise după aceea. Era o tăcere ce nu-şi găsea asemănare. Omul ajunsese acum foarte puternic; în urma lui se afla sânge. Oricine ar fi intrat în moară ar fi căzut pe mâinile sale. Moara îi aparţinea acum lui, mai mult decât dacă ar fi avut un drept asupra ei. Putea să facă în ea orice-ar fi dorit, putea săi de foc. Umbla de colo, colo pe duşumele, deschidea lacre şi dulapuri, arunca pe jos lucrurile de care morăreasa avusese atâta grijă. Aducea din horn şunci, tăia din ele cu un cuţit felii groase. Pâine nu mânca. Când şi când, trăgea cu urechea să audă dacă nu se mişcă ceva prin moară, apoi cobora în beci.

În acest moment, teama băiatului devenea groază – se făcea întuneric, de parcă şuvoiul ce purta imaginile ar fi năboit înapoi. îl revedea pe omul acela abia după ce ajunsese la marginea pădurii şi privea în urmă către moară. Prin sate sunau goarnele de incendiu; cerul se înroşise, din acoperiş ţâşneau flăcăii.

Asemenea oameni nu trebuiau să existe; nu trebuia nici măcar să-i duci în faţa judecăţii. Trebuiau lapidaţi ca în vremurile străvechi şi îngropaţi adânc de tot. Despre crimă nu trebuia să se vorbească, altminteri s-ar fi extins ca un incendiu. De ce totuşi oamenilor le plăcea să audă povestindu-se despre ea?

Discuţiile din alcov erau altfel decât cele purtate în Oldhorst. Teo dezvolta problemele ca pe nişte teme de şah: „Negrul deschide, mat în trei mişcări”, sau ca pe nişte construcţii geometrice, iar Clamor avea atunci sentimentul tulbure că se află într-o lume vrăjmaşă, cum i-ar fi plăcut şi doctorului Hilpert.

Teo vorbea despre asemenea lucruri nu numai ca să treacă timpul, ci şi ca să ascută flerul celor doi din garda sa personală, să le dezvolte instinctul pentru filări. Tema era pregătită prin aceea că se făceau referiri la o lectură comună. Chiar şi în clasa a doua de liceu, Buz avea greutăţi cu cititul. Urmărea rândurile cu degetul, mişcând totodată buzele. Teo îl certase pentru asta încă din prima oră de preparaţie, apoi începu să se ocupe de el în particular – ce-i drept, nu fără ghionţi, dar şi cu şiretenie pedagogică. Se folosea în acest scop de fasciculele de-un groş, în care era vorba de cai, trapeuri, indieni, vânătoare şi scalpări. Primul capitol îl citea el cu voce tare, pe al doilea, împreună cu Buz, care, avid să afle ce se întâmplă mai departe, se străduia apoi din propriu imbold.

Şi astăzi încă, Buz prefera oricărei alte lecturi aventurile lui Texas Jack. Chiar şi Buffalo Bill era prea complicat pentru el. Eroul său preferat se limita la acţiunile principale: călărie, urmăriri, împuşcături – femeile nu apăreau nici ele.

Deseori, mai ales după ce filase, lui Clamor i se închideau ochii, îndată ce se întindea în pat. Pe jumătate adormit, îl auzea atunci pe Buz ridicând în slăvi isprăvile straşnicului călăreţ. Nişte bandiţi furaseră cai, iar bănuiala căzuse asupra unui indian, care n-avea nimic a face cu tâlhăria. Un nevinovat, dar fără îndoială că-l aştepta spânzurătoarea. Auzind de întâmplare, Texas Jack porneşte în goana calului, să-l salveze pe indian. În galop nebun, ajunge în piaţa oraşului de la graniţa mexicană… prea târziu, căci în clipa când dă dintr-un salt colţul, nefericitul se şi află în aer; tocmai atunci e ridicat de la pământ. Texas Jack duce puşca la ochi şi trage; glonţul taie frânghia. Spânzuratul cade pe caldarâm, dă din mâini şi reîncepe să respire, era încă în viaţă.

În aceeaşi clipă, credinciosul mustang se prăbuşeşte şi-şi dă duhul; stăpânul său, care altminteri îi purtase de

grijă ca unui frate, îl omorâse gonindu-l prea tare.

Clamor nu auzise încă niciodată despre vestul sălbatic şi moravurile de-acolo. Trebuie că e vorba de lucruri importante – deducea el din atenţia pe care Teo o arăta relatării lui Buz şi amănuntelor acesteia, ca şi cum ar fi fost temeinic familiarizat cu preeria şi obiceiurile ei.

A plâns cumva Texas Jack lângă mustangul său mort? întrebarea o puse Teo, care fu de acord cu Buz că Texas Jack n-ar fi făcut niciodată aşa ceva în piaţa deschisă – poate că a făcut-o mai târziu în tăcere pentru sine însuşi, singur, culcat lângă foc.

Aceste discuţii erau aspre şi serioase – mai serioase chiar, aşa i se părea lui Clamor, decât schimbul de păreri al celor mari, când făceau afaceri. Aici nu exista nimic de schimbat; moneda era cunoscută şi era veritabilă.

În timpul discuţiilor, Teo se arăta calm şi binevoitor ca un moşier în vizită la un mic grădinar. El îi citise pe Cooper şi Sealsfield, dar se ferea să-l minimalizeze pe Texas Jack; mai curând, entuziasmul lui Buz îi făcea plăcere. Vorbea cu acesta în cuvinte puţine şi pe un ton grav, ca şi cum ar fi avut a face cu un trapeur experimentat.

Clamor asoulta cu inima strânsă. I se părea că se află într-o pădure cu trunchiuri drepte, înalte – între acestea, niciun desiş, nicio apărare, nicio tufă. Existau linii verticale şi orizontale, de asemenea zăbrele, dar aproape nicio culoare, în afară de un cenuşiu verzui, care-i amintea lui Clamor de castroanele de cositor înşirate la Oldhorst pe rafturi. După aceea urma preeria goală. Aici verdele era mai proaspăt, dar se putea schimba într-o clipă în roşu.

Celor doi le plădea această stare de spirit, strecurarea fără zgomot, atacul brusc. Aşa ceva sperau să realizeze şi în bătălia cu vagabonzii. Citirea urmelor, interpretarea ipotezelor, expediţiile de recunoaştere, urmărirea erau importante; Teo le mai adăuga diferite

misiuni şi concepea sau complica excesiv capcane, în felul acelora ale studentului, pentru care încercarea de a face rost de bani peste suma lunară primită de-acasă fusese fatală. Pe Teo, Buz îl scotea din sărite cu modul său grosolan de a fila. „Tu nu te porţi nici măcar ca un poliţist, cel mult ca un jandarm de la ţară”. Clamor era, oricum, mai apt pentru urmărire.

Miezul discuţiilor din alcov îi scăpa lui Clamor. Acesta visa altfel decât Teo şi reţinea mai curând culorile decât forma şi conţinuturile. Printre fragmentele pe care le reţinuse cel mai bine era cel cu capul de tigru. Era asemenea unui ciob dintr-un ulcior, pe care se păstrase, desprinsă, o imagine ce acţiona mai puternic decât ideile asupra firii înclinate spre culori a lui Clamor.

Au existat întotdeauna asemenea oameni care şi-au putut schimba nu numai mina, ci şi capul, aşa cum se vede în picturile din camerele mortuare. Era o transmutaţie, păstrată încă în acele vremuri ca o taină, dar asupra posibilităţii căreia nu existase nicio îndoială. Aşa se explică acele imagini din umbra templelor, dar chiar şi astăzi mai existau unele indicii.

Când călătoreai noaptea cu trenul, să zicem de la Cairo la Asind, se putea întâmpla ceva de felul acesta. Domnul în frac din faţa ta îşi trăgea pledul pe genunchi. Tocmai fumase o ţigară. Dar acum, chipul său se schimbase; în semiîntuneric, deasupra firelor de păr de culoare deschisă, ca mustăţile unei fiare, străluceau nişte ochi verzi; omul avea cap de tigru. Trenul gonea fără zgomot prin noapte.

— Pe mine m-ar fi lovit damblaua, spusese Buz. Iar Clamor se gândise la doctor Hilpert.

Dar Teo îi liniştise:

— Ca băieţi din garda mea personală, nu trebuie să vă fie frică… dimpotrivă.

PAULCHEN MAIBOHM

— Astăzi, când ne spălam, am văzut fundul lui Paulchen. El se ferea să ni-l arate – era vânăt. Are voie ăla să bată aşa?

Se făcuse târziu, dar, la această întrebare, Clamor se trezise din nou. Întrebarea o pusese

Buz, rând toţi trei erau pe jumătate adormiţi; totuşi Teo se învioră iar şi începu să discute amănunţit despre întâmplare. „Paulchen” era Maibohm, iar „ăla”, directorul adjunct Zaddeck – asta se înţelegea de la sine. Duşul apăruse în pensiune abia odată cu englezii; acum devenise ceva obişnuit şi se arătase a fi binefăcător. Chiar şi veşnicul înfrigurat Makako se acomodase de bine, de rău. Mai înainte, tinerii britanici se răcoriseră în găleţi de cauciuc, storcându-şi pe păr bureţii de baie. Procedeul era păgubitor pentru podele.

Profesorul constatase că de la introducerea duşului se iveau mai puţine cazuri de răceală. El însuşi şi soţia lui rămâneau adepţi ai şcolii vechi şi se temeau de orice curent, chiar dacă venea prin gaura cheii. Aceasta corespundea poziţiei sale, care putea fi socotită drept aceea a unui liberal-conservator – binevoitor faţă de înnoiri, pe care le recunoştea drept folositoare, dar nu şi le însuşea.

Avea voie directorul adjunct să-l bată pe Paulchen în felul acesta? Cu siguranţă că nu. Dar mulţi făceau ceea ce nu le era îngăduit şi lucrurile ieşeau bine, dacă ţineau seama de limitele puterii lor. În definitiv, fiecare face zilnic ceva ce nu-i e îngăduit.

Aşa, de pildă, brigadierul silvic Trimm proceda la fel ca directorul adjunct; era din Monchhagen, unul din satele învecinate cu Oldhorst. Buz şi Clamor apucaseră să-l cunoască. Dacă, în vreme ce se preumbla prin ocolul său, acest haină-verde dădea de băieţi care căutau pe-acolo zmeură, făcuseră vreun focşor, sau pur şi simplu hoinăreau, obişnuia să susţină pe nedrept că-i prinsese

făcând lucruri neîngăduite. Îşi scotea carnetul de notiţe şi întreba: „Să vă reclam? Sau să încheiem pe loc socotelile?” Fireşte că băieţii preferau ultima soluţie. Atunci, Trumm îşi descingea cureaua.

Aplicase ani în şir procedeul, care devenise aproape oficial, până când s-a întâmplat să dea de fiul doctorului Richter. Şi micul Richter ar fi tăcut, dacă mama lui, îmbăindu-l, n-ar fi descoperit vărgile. Trumm a trebuit să-şi lepede surtucul verde şi a ajuns şi la puşcărie. Apoi murise, iar dacă fiul doctorului Richter nu s-ar fi întâlnit cu el, asociaţiile l-ar fi înmormântat cu muzică şi salve.

Trebuia să cunoşti limitele; pentru cei mai mulţi erau trasate strâmt, alţii îşi puteau permite multe – Jupiter mai mult decât boul. Trebuia să fii reţinut când provocai, întru totul la fel cum faci cu atuurile la scat. Altminteri riscai să invoci duhuri de care nu mai puteai scăpa. Teo cunoştea şi alte cazuri, care confirmau acest adevăr. Avea pentru asemenea lucruri o memorie precisă ca o arhivă.

Într-un orăşel dintre Leipzig şi Dresda se căuta un director pentru o şcoală medie de fete. Publicat în ziare, postul a fost încredinţat solicitantului cu atestatele cele mai bune. Tot ceea ce realizase omul acela la şcoli, universităţi şi chiar la militărie era exemplar. Se numea Zieger şi n-avea, ca brigadierul silvic sau ca directorul adjunct, preferinţe pentru băieţi şi părţile lor dorsale, ci pentru codanele nurlii. Pe acestea le chema din când în când la meditaţie.

Aşadar, lupul fusese făcut paznic la stână. Treptat, treptat, a început să se zvonească în orăşel, dar întrucât saxonii, după cum o spun ei înşişi, sunt „oameni nostimi”, întotdeauna amabili, nu s-a făcut tapaj. Când într-un asemenea orăşel „iese la iveală ceva”, cazul poate lua proporţii de seism. Mai de folos e ca lucrurile să fie muşamalizate. De altfel, directorul nici n-a mers până la capăt, deşi destul de departe. Dar nu vreau să vă stimulez

fantezia.

Zieger ar fi putut continua, cum am spus, ca şi brigadierul silvic Trumm, până la pensionare; fetele îşi ţineau şi ele gura şi poate că nici nu le displăcea felul cum erau abordate. Numai când totul a ieşit la iveală, fiecare s-a pornit să povestească despre apucăturile lui, mai şi minţind pe deasupra. Aşa fac ele întotdeauna.

Directorul Zieger a ajuns din alte motive, şi anume printr-o întâmplare neplăcută, la Waldheim, unde gluma ia sfârşit. Odată, regele Albert, trecând prin oraş, a dat audienţe la primărie. Notabilităţile îl aşteptau: frac, cravată albă, cordoane ale unor ordine, precum se cuvine. Directorul fu remarcat, şi anume într-un chip plăcut. Privirea regelui se odihni cu satisfacţie pe Crucea de fier de pe partea stângă a fracului său.

„Unde aţi obţinut această înaltă distincţie?”

„La Gravelotte[19], maiestate”.

Monarhul fu uimit:

„La lupta aceea n-au luat parte saxoni. Şi, conformându-se amabilităţii sale înnăscute, mai înainte de a se întoarce spre următorul, adăugă: Eraţi deci detaşat la Manstein”.

Aceasta le dăduse de gândit celor din jur; se culeseră informaţii. Reieşi că Zieger nu făcuse serviciul militar nici la saxoni, nică la prusieni, ba chiar nicăieri, nici în timp de pace, nici în război; certificatele sale erau de asemenea falsificate. Învăţător într-un sat oarecare, fusese dat afară. Şi acolo îşi pusese mintea cu fetele ce se pregăteau pentru confirmaţiune.

Era aproape de necrezut – cu toţii se obişnuiseră cu masca lui, nu cel din urmă omul însuşi, pentru care ea devenise o a doua natură. Falsificarea de acte e pedepsită cu închisoarea. Crucea de fier fusese prea mult, Zieger

19 Sat, unde prusienii i-au învins pe francezi la 18 septembrie 1870 fn.tr...

forţase excesiv lucrurile. Fantezia lui luase un avânt exagerat; chiar dacă procedase, ca să zicem aşa, ca un artist, comisese o greşeală, căreia îi cad victimă mulţi escroci. În fond, oamenii aceştia joacă un rol, anume acela al figurii lor ideale.

Pentru orice falsificare e valabil ceea ce îi spusese lui Clamor despre asemănarea şi egalitatea triunghiurilor. Deşi sunt posibile oricâte feluri de bani falşi, există o *singură* bancnotă veritabilă.

Cam acestea fură spuse de Teo. Dar Buz, care se lupta din nou cu somnul, îi reaminti de Paulchen Maibohm, iar Teo spuse:

— Am ajuns şi la el.

Când plecaseră în călătoria lor în jurul lumii, părinţii lui Paulchen îl rugaseră pe directorul adjunct să nu-i treacă băiatului nimic cu vederea, fiindcă e prea comod şi prea moale. Speraseră ca în timpul absenţei lor să se recupereze ceea ce neglijaseră ei şi-i dăduseră belferului mână liberă.

Cu Zaddeck, lucrurile stăteau aşa: în privinţa femeilor, era un neputincios. Dar ca să muştruluiască un băiat, în particular, într-o după-amiază – nu exista pentru el nimic mai frumos. Fireşte, nu orice băiat – dacă-l bătea, de exemplu, pe Buz, ceea ce se şi întâmpla, o făcea de meserie şi fără nicio plăcere pentru el.

Cu Paulchen era altceva: ăsta era un băiat dulce. Cei de felul lui se nasc pentru o viaţă gingaşă; se vede chiar după dinţii lor că sunt sortiţi să mănânce pâine albă, nu hrană ordinară. Pentru monştri ca acest Zaddeck, ei sunt o delicatesă şi trebuie s-o recunoaştem: lucrul acesta nu e cu totul de neînţeles.

„Dacă, de exemplu, trec prin coridor şi-l văd pe Paulchen stând la fereastră cu pantalonaşii lui de marinar, tare i-aş mai trage una. În glumă, fireşte, iar el râde”.

Zaddeck urmăreşte altceva. El vrea ca Paulchen să

îngenunche în faţa lui şi să scâneească. Şi nu se mai poate opri.

Buz spuse:

— Au, pe naiba – ăsta-i om rău! Şi către Teo: Ăstuia ar trebui să i se tragă un perdaf.

De cele mai multe ori, ceea ce spunea Buz nu era pe placul lui Clamor, dar de data aceasta fu de acord cu el din toată inima. Şi el îl văzuse pe Paulchen de dimineaţă, iar vânătăile îl umpluseră de oroare ca urma unui animal scârbos care se strecoară în vizuina lui la revărsatul zorilor. Aceasta trebuia astupată, nu deschisă cu sapa. Spaima gingaşului băiat trecuse asupra lui, dar îl copleşise şi frica, de parcă ar fi fost copărtaş la mârşăvie; într-o bună zi, va fi târât din această pricină în faţa judecăţii. Dacă însă Teo ia acum pe seama lui cazul, va pune lucrurile la punct, fiindcă Teo era tot pe atât de puternic, pe cât era el de neputincios.

Dar Teo părea puţin impresionat. Dacă Paulchen a îngăduit să se ajungă aşa de departe, în loc ca de la prima lovitură să-i arunce călăului său călimara în cap – numai de el depinde să-şi uşureze cu un cuvânt situaţia, punându-l pe Zaddeck la locul lui: acela al unui amărât de cârpaci, al unei insecte scârboaşe.

Cam aşa: „Bine, acum mă duc la consilierul sanitar Ronne – acesta era medicul de casă al familiei – şi-i arăt”.

Într-o clipă, rolurile s-ar schimba: directorul adjunct ar cădea în genunchi în faţa lui Paulchen şi ar implora îndurare.

El, Teo, ar putea vorbi şi cu profesorul; de altfel, era curios că nici acesta, nici tanti Mally nu observaseră nimic din starea lui Paulchen. Acesta era voios din fire; spaima îl apăsa greu.

Sau: i se putea trimite directorului adjunct o scrisoare anonimă, să zicem, o invitaţie la poliţie. Mai întâi trebuia filat cu atenţie; ar mai ieşi la iveală şi altele. Teo

dorea să aştepte, ca să vadă cum vor evolua lucrurile.

Între timp, n-ar strica dacă i s-ar sparge lui Zaddeck ferestrele cu praştia. Locuia chiar de cealaltă parte a pieţei, în una din casele noi; până la el, Paulchen n-avea decât un drum scurt, deşi, parcurgându-l, se chinuia îndelung. Directorul adjunct ocupa o cameră la etajul al doilea; era burlac – indivizi ca el se căsătoresc rareori.

Buz are să-i facă cioburi fereastra. Se oferea totodată un bun prilej pentru încercarea praştiei; mai întâi, însă, trebuiau să şi-o procure. Teo ajunse astfel din nou la Max Silverschmidt. Poimâine, însoţit de garda sa personală, îi va smulge banii, fie ce-o fi. În afară de asta, avea de gând să-i înhaţe, pentru necazul avut, şi una din mărci, pe cea egipteană triunghiulară, una din piesele de valoare ale lui Max. Clamor ştia că lui îi revenea misiunea de a subtiliza marca – aceasta îi sporea şi mai mult spaimele.

Buz era mai dibaci în asemenea lucruri, dar Max nu voia să-l primească în camera lui; avea şi dreptate, fiindcă duhnea din ce în ce mai tare a cai. Acum se obişnuise şi cu tertipul cu şapca. Atunci când vagmistrul inspecta paza grajdurilor, gangul trebuia – să fie ca lins. Dacă vreunul dintre cai îşi făcea nevoile, un husar dezgheţat lua în trecere balega cu chipiul şi-o ascundea. Buz învăţase şmecheria. Deşi altminteri abia putea să numere până la cinci, era nemaipomenit de îndemânatic în asemenea lucruri.

— Pot s-ajung la zdup, îi spusese Clamor lui Teo.

Dar Teo doar râsese.

Clamor nu putea să priceapă de ce Teo asculta cu atâta atenţie relatarea lui Buz despre orele de meditaţie ale lui Paulchen, deşi soarta acestuia părea că nu prea îl interesează. Era mai curând adulmecarea unui câine ciobănesc în timpul unei vânători pe urmele sălbăticiunii. Teo părea că vede aici cu totul altceva decât suferinţa şi durerea. Pentru el, era mai mult un ingredient, piper.

— Teo, de ce vrei să ştii toate astea? îl întrebase odată Clamor, când primise din nou însărcinarea să execute o filare. Vrei să le foloseşti pentru un denunţ?

— A denunţa înseamnă a risipi fără rost, răspunsese Teo. Cele aflate le pun la păstrare, pentru mine.

FILARI

„A şti înseamnă a fi puternic” şi „Tăcerea e de aur”. Două zicători triviale. Teo se pricepea să le combine; suferinţele lui Paulchen erau pentru el o miză.

Clamor nu ştia la ce foloseau filările care-i luau mult timp. Teo pretindea mare atenţie; îl şi trimisese o dată pe Buz pe urmele lui, ca să-l verifice. În acea vreme, ceea ce-i reţinea atenţia era prăvălia lui Dranthe; asupra celor ce se petreceau în camera de apetitive şi în salon îl ţinea la curent Fritzehen.

Lui Clamor nu-i făcea plăcere să treacă prin faţa magazinului, după ce fusese silit să fure de-acolo crabi; întâmplarea încă îl obseda. Treptat, treptat începuse să înţeleagă că Teo ar fi fost bucuros să se işte atunci scandal, ca să-l „înveţe minte” pe domnul Dranthe. Teo era invulnerabil; lui nu i se putea întâmpla nimic.

Duminicile după-amiază şi în unele ceasuri de seară, Clamor trebuise să-l supravegheze pe viitorul indolog, care avea nevoie de-atâtea cărţi scumpe; Teo voia să ştie dacă acesta agaţă într-adevăr pe cineva. Indivizii aceştia se recunoşteau între ei conspirativ; aveau semnele lor discrete, imperceptibile. Nu era uşor să le descoperi uneltirile; erau prudenţi.

Lui Clamor îi era silă să spioneze, deşi tocmai pentru că era fricos se dovedea mai potrivit pentru aşa ceva. Avea şi un simţ ascuţit pentru amănunte. Ceea ce Teo vedea ca un joc în mişcare, lui îi apărea ca o compoziţie, în primul rând ca o imagine colorată.

Când, dimpotrivă, i se ceruse s-o fileze pe Fiekehen, „Iapa”, se împotrivise. Fiekehen era singura persoană din

casă care-i lua partea. Dar Teo nu ştia de glumă în privinţa aceasta. În săptămânile din urmă observase la fată o schimbare, nu numai în aspectul exterior, ci şi în felul ei de-a fi… nelinişte, distracţie, visare cu ochii deschişi. Ceva trebuia să fie la mijloc, în această sâmbătă, Fiekehen avea liber; Clamor fu pus pe urmele ei.

Teo venise târziu în alcov şi adormise numaidecât; făcuseră chef. Nu-i plăcea berea, mai ales în cantităţi mari, dar când şi când berea putea fi folositoare „pentru a domoli inteligenţa”. Afluenţa asocierilor se potolea cu încetul, lăsând locul unei tihne plăcute.

Totodată, trebuia necontenit să „te adaptezi la locurile comune”. Nu exista nimic mai eficient. Era necesar, dacă tot te arătai, să faci o impresie plăcută. Printre elevii din ultima clasă se găseau unii, ca Rudolf Moller, care aveau gărgăuni în cap şi se costumau ca artiştii, purtând sacou de catifea şi plete lungi; aceştia erau predestinaţi să ducă o viaţă de rând. Cine nutrea planuri fantastice trebuia să fie discret, să aibă o înfăţişare cenuşie şi corectă. Dacă voia să reuşească, se impunea să ştie ce gândesc toţi ceilalţi; aceasta era pentru el un atu important.

A doua zi de dimineaţă, după biserică, au avut o întâlnire în cabinet. Teo era rău dispus; Buz a trebuit să aducă bere. Apoi a fost trimis la cămara de mezeluri. Acolo sufla vântul; era timpul ca superus să taie iar un porc. Buz încercase să pescuiască o şuncă din care se tăiase vârtos, dar n-o putuse trece printre şipci. S-a întors deci cu penultima bucată de rimat. Lipsa avea să bată la ochi. În afară de asta, fiindcă se vânturase din nou prin cazarmă, nu se îngrijise de pâine şi piper.

În sfârşit, se ajunse la raportul lui Cl-amor. Fiekehen părăsise casa pe înserate; Clamor o urmărise de la distanţă. Teo voi să ştie exact cum se gătise.

Şi încotro plecase? Nu în oraş, cum crezuse Teo, ci

de-a lungul gardului grădinii lui Unger, apoi prin grădinile cele mici. Cum mergea? Repede, ca una ce e aşteptată? Sau încet, ca una care vrea să fie acostată? Nu – aşa cum se merge în chip obişnuit.

În marginea grădinilor se afla un cimitir cu morminte vechi, care mai era folosit şi pe care-l împrejmuia un zid scund. Fiekehen s-a dus acolo; a stat un răstimp sprijinită cu braţele de zid. Clamor luase poziţie în spatele capelei.

Capela era deschisă? Da, deschisă – dar lucrul acesta l-a observat abia mai târziu. Între timp se ridicase pe cer luna, luminând crucile, între care cioclul încă îşi mai vedea de lucru.

— Spune groparul, nu cioclul, chiar dacă o fi fost şchiopul de la cimitirul sfântul Egiziu. Cu siguranţă că iar trăsese la măsea şi trebuia să sape încă de cu noapte groapa pentru a doua zi înainte de prânz.

— Da, el era, şi curând după aceea trecuse şchiopătând, cu sapa pe umăr. „Hei, fătucă – aşa singurică?” strigase, dar Fiekehennu-i răspunsese.

— Păi, da… groparul: rândul lui e la urmă de tot.

Lui Teo îi revenea buna dispoziţie; întrebă ce făcuse după aceea Fiekehen.

Mişcări curioase, din care Clamor nu pricepuse nimic. Luna plină şedea deasupra mormintelor, iar fata parcă ar fi salutat-o.

Mai precis, cum? Rostea cuvintele anevoie – cam cum ar fi fumat o ţigaretă. Ducea mâna la gură şi o ridica încet de tot, chiar spre lună, şi parcă totodată răsufla.

Mirosea frumos acolo? Da, frumos, înflorise iasomia, aproape mai albă decât crucile. Dar şi oleacă a coroane vechi; strigase şi o cucuvea.

Apoi mai venise unul, se postase lângă ea. Avea pe cap şapcă de elev.

Îl recunoscuse? Abia după voce: era Otto Linck, din ultima clasă, băiatul predicatorului de la dom.

— Ia te uită – d-aia n-a venit el la cheful nostru; a pândit-o-Asta are cearcăne la ochi, ca două semiluni în eclipsă – un câine în călduri. Ce s-a întâmplat pe urmă?

— El a zi „tu”.

— Şi după aia?

— A zis „tu”.

— Da, bine – şi pe urmă?

— Tot „tu”.

— Dacă mai spui o dată „tu”, îţi dau una după ceafă, adormitule.

— Da’ aşa a zis el mereu, cel puţin de şase ori, şi de fiecare dată mai apăsat.

— Aşadar, de pomană. Şi ce s-a întâmplat mai departe? A pus mâna pe ea?

Asta nu, a întrebat-o ceva.

— Nu vă spun ce. Mi-e ruşine.

— Am să te dezobişnuiesc de asta. Să-ţi spun eu ce-a întrebat-o: „Tu – te-ai mai culcat cu careva?”

— Nu, ceva mai rău.

— Atunci a spus: „Tu – ţi-a crescut părul acolo?”

Da, aşa a fost, sau aproape aşa; Clamor era uimit cum de-a ştiut Teo acest lucru. Şi ce răspunsese Fiekehen? strigase: „Sunt în slujbă la domnul profesor Quarisch”. Apoi o luase la fugă şi, ca să poată fugi mai bine, îşi ridicase fusta – atât de mult, că picioarele îi sclipeau albe până sas.

Da, a observat totul cu dibăcie, bine. Iar Otto? Otto a mai stat un răstimp lângă zid, pe urmă a intrat în capelă; de aceea ştia Clamor că aceasta fusese deschisă.

Şchiopul ar trebui băgat la răcoare. Iar Clamor? El plecase acasă – se şi făcuse târziu.

— Halal urmăritor, strigă Teo, tocmai când chestia devine captivantă, tu pleci acasă?

— Au, fir-ar spuse Buz, care până atunci ascultase cu gura căscată, uitând până şi să se înfrupte din cârnat, şi eu

mi-aş fi luat picioarele la spinare. Cu siguranţă că era şi un mort acolo.

Teo îşi frecă mâinile: Otto Linck nu era pentru el un neprihănit. Trebuia să fii cu ochii pe el şi la momentul potrivit să-i dai peste nas. Avea un binoclu de teatru, unul mic, îmbrăcat în sidef, pentru observaţii intime. Cu acest binoclu se ducea la Richmond; cunoştea acolo un loc, o pernă de muşchi, pe care poposeau neapărat perechi de îndrăgostiţi ce se plimbau prin pădure. Locul se afla într-un sector interzis, iar Otto aştepta acolo la pândă cu binoclul. Cu el mai era unul, tot din ultima clasă, şi pe vreme bună se desfătau întotdeauna privind.

Ei bine, ăştia doi erau curioşi şi voiau să ştie totul de-a fir a păr. Dar ce-i împingea ca, atunci când perechea se ducea la gară, s-o acosteze şi să-i toarne obscenităţi de parcă le-ar fi fost datoare cu ceva? Otto şi celălalt făceau pe agenţii de la poliţia de moravuri.

Aceasta nu era o taină; se lăudau cu isprava lor în clasă, ca şi cum ar fi săvârşit o faptă eroică. Era cazul să fie învăţaţi minte: Buz trebuia să le lichideze postul de observaţie. Să-şi caute un al doilea ascunziş, de unde să-i ţină la rându-i sub ochi, în vreme ce erau adânciţi în studiile lor. Ei, dacă ar avea praştia. Mare comedie ar fi, când cei doi spectatori ar speria perechea cu strigătele lor de durere şi toţi patru s-ar năpusti unii peste alţii.

ZĂLOGIRE NEREUŞITA

Trecu încă o săptămână; vagabonzii îşi făceau vacul mereu mai neobrăzaţi în grădina lui Unger, pe care Teo o considera drept domeniul său. Trebuiau să înceteze a i-l mai profana. Făceau nesigur şi drumul mărginit de gard viu. Dar cele trebuitoare pentru alungarea lor continuau să lipsească – măştile, artificiile şi, înainte de toate, praştia, care-i sărea mereu în ochi lui Teo, când se oprea în faţa vitrinei lui Pingscher. Max încă nu se scormonise prin buzunare.

Bătălia cu vagabonzii era un gard, pe care Teo şi-l înălţase în faţa lui, ca pe pista de alergări, şi care devenise de neocolit. Era un caz model: cum ar putea trei inşi, sau, de fapt, unul singur, acoperit de oamenii lui, să atace un grup social devenit stingheritor. Dacă ar voi vreodată să lichideze un oraş mare, ar fi în principiu acelaşi lucru. S-ar schimba numai miza, nu şi partida.

Fu nevoit să sune îndelung, când, însoţit de garda sa personală, se opri la intrarea vilei lui Silverschmied. Apoi bătu cu pumnii în uşă şi aruncă în fereastră cu pietriş de pe poteca grădinii. Buz râdea, lui Clamor i se făcu frică. Pietrişul era frumos; spart în cubuleţe, sclipea de-ţi lua ochii. Prin el erau risipite fărâme de aur.

În cele din urmă, uşa se deschise de-o palmă, iar Teo vârî numaidecât piciorul în crăpătură. Max privea afară:

— Ce-nseamnă atacul ăsta? Sunt singur acasă şi n-am voie să deschid.

— Scoate paralele – şi-ai scăpat de noi. Dar nu înainte de-a o face – de-asta poţi fi sigur.

— Nu mă lua aşa… n-am nicio lăscaie, peste trei zile ai să-ţi capeţi banii.

Pătrunseseră în vestibul; de voie, de nevoie, Max trebui să-i conducă sus, în odaia lui.

— Lasă-l măcar pe Buz afară; ştii că nu-i suport mirosul. Să se ducă la vizitiu, în grajd.

Buz rânji, arătându-şi dinţii, şi dispăru:

— Acolo-mi şi place mai mult – caii miros mai frumos decât tine.

Max era în papuci; îşi făcea lecţiile. Aproape tot timpul se pregătea pentru a doua zi şi mai repeta pe deasupra. Căuta mai ales să descopere „ce-o să urmeze”, ca să se prepare în taină; pe masă se găsea *Dicţionarul grec pentru uzul şcolilor şi al particularilor* de Seiler.

Teo cunoştea odaia, deşi de cele mai multe ori dădea meditaţiile în alcov. Când venea aici, Max trebuia să

schimbe macazul, făcându-l pe tatăl său să creadă că Teo ar fi acela care solicita sfat şi învăţătură. În privinţa banilor de buzunar, el şi fraţii săi erau obligaţi să ţină contabilitate.

Mobilierul era spartan: o etajeră de cărţi, trei scaune şi o masă. Nicio lampă; aveau lumină electrică. Pe perete, înrămate, *„Lăudationes”*, aşa cum erau distribuite de Paşte. Când directorul Blumauer citea cu glas tare notele, în aulă domnea o atmosferă pe jumătate de tribunal, pe jumătate festivă; erau împărţite premii constând din cărţi. Unii dintre cei fericiţi purtau atunci până la locul lor vrafuri de cărţi pe deasupra cărora abia de mai puteau să privească. Max Silverschmied se număra întotdeauna printre ei. În plus, se dădeau distincţii tipărite. Între acestea, pe perete, era atârnată fotografia consilierului de justiţie – în frac, cu ordinul casei domnitoare. Ţara avea un nou principe, şi anume prin căsătorie; probleme clasice şi moderne fuseseră puse la nivelul cel mai înalt.

Vădit, Max dorea să se descotorosească pe cât cu putinţă mai fără scandal de supărătoarea vizită. Spre norocul lui, părinţii cu cei doi fraţi ai săi erau la ţară. El rămăsese acasă; câtă vreme nu obţinea nota maximă la matematică, duminica nu mai exista pentru el.

— Teo – asta nu-i o manieră, să dai buzna aici cu ţărănoii tăi – îţi spun: în trei zile ai să-ţi capeţi banii.

Teo se aşezase comod şi-şi pusese picioarele pe scaunul liber. Clamor stătea în spatele lui.

— Dar eu vreau să-i capăt acum. Câţi ai?

— Niciun pfenig, fii rezonabil – îţi spun:

În trei zile ai banii.

Putea fi crezut; vorbea acum ca unul căruia apa i-a ajuns până la gât. Teo îşi roti ochii prin odaie şi întrebă deodată:

— Cât e ceasul, exact?

Era o rază de speranţă; poate că voia să plece. Max

se grăbi să răspundă.

— Adineauri a bătut trei şi jumătate.

— Ia uită-te.

— Crede-mă; biserica e chiar alături. Ceasul meu e la ceasornicar.

— L-ai dat să înveţe ebraica? Uite, noi o să ieşim acum afară şi ne-ntoarcem numaidecât, cu Buz – chiar dacă nu-ţi place cum miroase. Între timp, scoate biştarii – vreau să-ţi văd şi mărcile.

Clamor îl urmă pe acoperişul plat de deasupra grajdului şi a locuinţei vizitiului; acolo erau atârnate iar rufe, deşi era duminică. Consilierului de justiţie nu-i plăcea să le vadă.

Teo era mânios; alerga de colo până colo printre cearşafuri, ca unul care simte nevoia să ia o gură de aer. Că nu admitea niciun răgaz între dorinţă şi îndeplinirea ei era una dintre greşelile sale; aviditatea acumulată aduce nenorociri.

Acoperişul era îngreunat cu pietriş de la Nordstrand; pietrele rotunde, verzi şi negre, erau mari cât oul de raţă. Teo începu să ia din ele în mină şi să le cântărească, apoi le azvârli, descriind un arc înalt, peste acoperişul din vecini. Clamor îndrăzni să spună:

— Dacă nimereşti pe careva, poate să iasă rău.

Fu pus la punct cu un răspuns pe care nu-l înţelese:

— Ala o să creadă că a venit de dincolo.

Îl luară pe Buz, care şedea cu grăjdarii, şi urcară din nou la Max Silverschmied, care între timp îşi venise în fire.

— Din păcate, mărcile nu pot să vi le arăt; văd că tata a luat cu el cheile. Dar poţi fi fără grijă, Teo, îndată ce sentoarce, marţi, îţi plătesc.

Aşadar, pusese în siguranţă şi marca egipteană triunghiulară. Aici nu era nimic de smuls, nici bani, nici vreun zălog. Teo trebuia să se împace cu gândul acesta. Izbi cu pumnul în masă şi-l arătă cu degetul pe datornicul

său:

— Dacă voi, ăştia de-aici, vă închipuiţi că mă puteţi duce cu preşul, vă-nşelaţi.

Clamor se sperie, văzând cum se schimbă la faţă Max. Acesta păli, părul lui căpătă o culoare mai închisă, ochii îi deveniră străpungători, ca de sub o mască:

— Ai să mi-o plăteşti; am să-i spun tatii să te reclame la director. N-o să-ţi fie moale.

Teo râse:

— Facem pariu că n-ai să-i spui bătrânului? Şi că dacă ai să-i spui, el n-o să se ducă la Blumauer? Şi că dacă tot are să se ducă. Blumauer o să facă haz şi-atât?

Se angajase acum una dintre acele discuţii între oamenii mari, din care Clamor nu înţelegea niciun cuvânt. Nu pricepea mai mult decât un fochist, care trage cu urechea prin bocaport la doi căpitani care se ceartă din cauza unei coliziuni. Sus stătea Buz ca un marinar într-o atitudine ameninţătoare.

Nu ştia oare Teo că domnul consilier făcea parte de mai mulţi ani din comitetul domului? Fireşte, o ştia oricine; consilierul se număra printre fruntaşii luterani. Şi ce fusese mai înainte?

— Calvin – bunicul venise din Amsterdam.

— Ei, şi ce ţipi aşa, de parcă ţi-aş scoate un dinte?

— M-ai făcut escroc.

— Îmi retrag învinuirea – dar abia după ce-mi capăt banii. Doar nu te-am făcut premiant pe gratis.

Cu asta se despărţiră, spre uşurarea lui

Clamor. Pe el îl înspăimântase ceea ce Buz nădăjduia să se întâmple.

Flancat de cei doi din garda sa personală, Teo se întoarse prost dispus în oraş. Nu voi nici măcar să-şi desfete privirea uitându-se la praştia care rămânea deocamdată în vitrina prăvăliei lui Pingscher.

I-a fost dat totuşi să se mai însenineze întrucâtva,

după eşecul suferit. După cei câţiva paşi, care despărţeau vila familiei Silverschmied de Breite Strasse, văzură că pe partea cealaltă se strânseseră trecători şi auziră rumoare.

— Au, fir-ar spuse Buz. Aici s-a întâmplat ceva.

Domnul Dranthe stătea în faţa prăvăliei lui, înconjurat de curioşi. Era îmbrăcat într-un halat roşu, iar pe cap purta un fes. După cum se părea, fusese speriat în timp ce-şi făcea siesta. Ce se întâmplase? Vânzătorul său dăduze buzna în odaie şi-i spusese că plouă cu pietre. Pietrele cădeau şuierând, ca şi când ar fi picat din cer, izbindu-se cu zgomot de caldarâm. Din fericire nu făcuseră pagube, în afară de una care nimerise în bazin. Într-adevăr, în bazin, un crap mare plutea pe spate; abia mai mişca din înotătoare şi-şi arăta pântecele auriu.

— Puteau să mă omoare, striga domnul Dranthe, fără a se gândi că soarta aceasta l-a ameninţat mai curând pe vânzătorul său decât pe el, în iatacul lui. Ridica braţele, un eunuc gras, plângăreţ. Câţiva dintre spectatori râdeau, alţii dădeau din cap.

— O poznă de-a băieţilor – ar trebui chemată poliţia.

Dar domnul Dranthe nu voia să audă de aşa ceva; murmura ceva despre invidia concurenţei. Aşa ceva i se părea mai convenabil decât dacă ar fi făcut-o băieţii. Printre coşmarurile lui era unul în care vedea cum într-o zi vin nişte oameni şi reazemă o scară în faţa prăvăliei. Pe urmă, oamenii dădeau jos firma cu emblema aurită şi cu inscripţia „Furnizor al curţii”. Dragostea îl costa scump.

Făcu o mişcare cu braţele, ca şi cum ar fi vrut să netezească ceva şi se întoarse în prăvălie. Vânzătorul veni cu un minciog şi scoase crapul. Peştele plătise oalele sparte.

PUSTIU ÎN CĂMARA DE MEZELURI

În fiecare sâmbătă după-amiaza, casa cea mare era ca moartă; elevii din pensiune se risipeau care-ncotro. Cei din Oldhorst plecau împreună; Teo trebuia să aibă grijă de

cei doi. Ceilalţi erau la cursele de ciclism, ajunse la modă. Obiceiul de altă dată de a aduna plante pentru ierbar fusese din păcate părăsit, colecţionau cel mult mărci poştale. Numai Paulchen Maibohm se strecura pe undeva. Avea o înfăţişare melancolică, îi era dor desigur de părinţi; aceştia se aflau în drum spre casă.

Băieţii trebuiau supravegheaţi, dar nu ţinuţi prea strâns din frâu. Profesorul obţinuse rezultate bune cu acest principiu. Trebuia să le lase un spaţiu de joc. Nu era nevoie să ştii foarte exact ce făceau în timpul lor liber şi cum îşi cheltuiau banii de buzunar. Nu totul putea fi calculat; libertatea are tainele ei. Iar libertatea nu putea fi învăţată decât în aer liber. Păşunea nu era mai puţin importantă decât grajdul.

Fireşte, băieţii făceau prostii. Când se aflau numai între ei, vorbeau altfel decât la masă. Trebuia să accepţi acest lucru. Ce obţinuse fratele său cu anxietatea lui? Doar că la Oldhorst toate mergeau brambura. Uite teama lui ridicolă de cel mai mic viciu, tipică pentru un târâie-brâu. Fiului său îi prinsese bine că se aerisise, chiar dacă nu puteai fi de acord cu fuga lui… altminteri însă, bătrânul ar fi făcut din el un ipocrit.

Profesorul era bine dispus; îl aştepta o seară de popice. Mângâia popicul de aur de la lanţul ceasului – premiul căpătat pentru măiestria lui. Fiecare joc, ca şi fiecare artă şi meşteşug, are fineţurile lui, care încununează ce-i drept zelul, dar nu pot fi învăţate. De aceea nici nu răzbate oricine până la ele. Aici era vorba de un efect ce se transforma, aproape imperceptibil, într-o curbă prelungă. Bila avea greutatea ei; o acţionau nu numai muşchii, ci şi vârful degetelor – nu numai că se rostogolea, ci se şi rotea în sine.

Jucau popice în cămaşă şi-şi lepădau manşetele. Ca şi tinerii săi colegi, profesorul obişnuia să poarte redingotă lungă, cu pulpanele răscroite, în genere, se supunea modei

în măsura în care aceasta nu contravenea demnităţii.

La barbă ţinea mult. Fusese de câteva ori la Londra; nu-i displăcea că nepotul îi spunea „nenea Freddy”. Era un conservator liberal; de la moartea bătrânului domn *1*, i se întâmplase să voteze cu naţional-liberalii. Dar împotriva canalului2 votase cu iuncherii, deşi lucrul acesta trezea adversitatea curţii. Admira în teorie progresul tehnic, însă îl suspecta în practică. Acest progres măcina temeliile, trăsăturile proprii, într-un cuvânt – specificul.

Doamna Mally veni din bucătărie, avusese necazuri. Prefera să-şi vadă soţul purtând gheme; şi nu ştia măcar că elevii din ultima clasă aveau pentru redingotă un cuvânt extrem de obscen. Profesorul cunoştea cuvântul, fiindcă era inevitabil ca vreun licean din clasa întâi, auzindu-l din întâmplare, să nu-l repete papagaliceşte, cu naivitate. Aşa îşi aflau domnii şi poreclele lor.

Că i se spunea „Rübezahl” îi făcea plăcere. Mühibauer, profesorul de desen, era pur şi simplu „Proletul”. Oricum, denumirea din urmă era mai puţin o poreclă, cât o clasificare potrivită şi pentru profesorul de gimnastică sau cel de muzică. O născociseră profesorii titraţi: în felul acesta, ei se diferenţiau net de cei fără studii. Pe directorul Blumauer îl necăjea această necuviinţă, care apăruse odată cu gulerele înalte. În acelaşi timp. latina devenea mereu mai precară.

Cuvântul pentru redingotă putea ajunge fără niciun pericol la urechile doamnei Mally; de obicei, asemenea expresii îi erau necunoscute. Tot ceea ce era obscen rămânea pentru ea de neînţeles. Dar, văzându-l pe profesor plimbându-se tihnit de colo până colo, în ea se iscă un dezacord lăuntric. În vreme ce pântecele se boltea impunător, pulpanele redingotei fluturau în urmă – imaginea îi evocă soţiei un cocoş ţanţoş.

Emilie tocmai raportase că s-a golit cămara de mezeluri. Proviziile de la Oldhorst s-au terminat mai

înainte decât era de aşteptat. Se înfrupta oare de-acolo vreun şoarece cu două picioare? Pentru Emilie, doamna Mally punea mâna-n foc, nu mai intra în discuţie decât Fieckehen. Dar, în definitiv, în casa aceasta mânca toată lumea pe săturate şi oricine se putea servi după poftă. Trebuia să fie la mijloc pura lăcomie sau înclinaţie spre cele oprite. Doamna Mally respinse bănuiala. Profesorului i se părea mai puţin greşită.

— Ăsteia au să-i plesnească în curând cusăturile – s-a făcut nemaipomenit de pieptoasă. Ar trebui să-i cumperi copilei un corset.

Cu gândul se şi afla pe jumătate printre tovarăşii de popice şi trata lucrurile cu umor – când fetele începeau să-şi aibă soldatul şi să-l aducă în bucătărie cu ele, se iveau cu totul altfel de pagube. Situaţia trebuia totuşi tolerată, fiind mai bună decât hoinăreala prin oraş.

Doamna Mally nu se arătă de acord:

— Nu mai trebuie decât să-i fac rost de pantofi de lac şi ciorapi de mătase – se ştie doar unde duc toate astea. Laibărul îi ajunge.

Oricum, trebuia să se procure mezeluri; se apropia cina. Fireşte, casa era pustie. Fieckehen avea zi liberă, iar Emilie trebăluia la bucătărie. Din fericire, jos se auziră voci; cei din Oldhorst se întorseseră acasă.

Buz fu însărcinat cu aprovizionarea. Dar să nu se ducă la prăvălioara din piaţă, ci la măcelarul Ferchland din oraş. Timp avea destul. Ferchland era cel mai bun din breasla lui, ceea ce spunea mult în acest oraş vestit prin mezelurile sale. Chiar şi zidarii cumpărau de la el. Când trecea prin faţa lor de dimineaţă şi-i vedea luându-şi gustarea, profesorul clătina din cap. Zidarii despicau din piftii mari cât un cap de om felii groase, iar ucenicii le şi puneau dinainte berea.

Buz trebuia deci să aducă de la Ferchland doi pfunzi de mezeluri asortate. Doamna Mally îi mai dădu şi alte

instrucţiuni. Să nu fie prea mult „sângerete” şi nici bucăţele adăugate pentru potrivirea greutăţii.

Cheltuiala se încadra în banii de coşniţă, o sumă considerabilă în gospodărie. Dar profesorul era generos. Scoase punga, pe care doamna Mally i-o croşetase de ziua naşterii. Două punguţe de mătase erau legate în formă de desagă, printr-un inel. O jumătate era destinată pentru banii mărunţi, cealaltă pentru piesele de aur. Cum mărunţişul nu ajungea, lui

Buz i se încredinţa o monedă de zece mărci. Doamna Mally fu cuprinsă de oarecare teamă:

— Dar bagă bine de seamă să n-o pierzi. Şi vezi de numără restul.

Cu aceste cuvinte, Buz fu lăsat să plece; profesorul mai strigă după el:

— Dă-i bătaie, ia-ţi picioarele la spinare. Jocul de popice începea *sine tempore* 1 la ora nouă.

DESPRE HAZARD ŞI PROBABILITATE

Între timp, Emilie continua în bucătărie pregătirea cinei. Erau unse cantităţi mari de pâine; până la întoarcerea lui Buz, rămâneau neacoperite; apa de ceai fu pusă la fiert.

Jos răsuna mereu soneria; băieţii se întorceau la pensiune. Organizaseră o întrecere şi între ei. Pe scară, Makako şi William se luară de păr. Fiecare îşi lăuda favoritul în dauna celuilalt. Casa se umplu de larmă şi râsete. Paulchen Maibohm ieşi din cotlonul în care-şi petrecuse după-amiaza. Cu toţii se adunară în jurul mesei lungi, care şi fusese pusă, sau se aşezară pe scaunele aflate încă la perete.

Teo povesti despre nenorocirea care-l lovise pe crapul cel mare şi despre costumul exotic al domnului Dranthe. Nenea Freddy socoti povestea mai întâi o scornitură, apoi însă îi acordă credit – îi va înveseli cu ea pe popicari.

Cu totul imposibil n-ar fi, socoti el, ca piatra să fi picat din cer. Aşa ceva se întâmplă, chiar dacă rareori; există şi ploaie de pietre. De-aici se ajunse la o discuţie despre hazard. Puteai fi nimerit de o creangă ruptă din copac de furtună, sau, la tropice, de o nucă de cocos. Un filosof grec a fost omorât de o broască ţestoasă, căreia un vultur îi dăduse drumul de sus, ca s-o zdrobească. Pasărea luase chelia filosofului drept o spărtură de stâncă – un ghinion nu lipsit de distincţie. Un asemenea sfârşit ar fi extrem de improbabil, şi ar fi cu atât mai straniu, dacă ar da peste un tip ciudat ca acest Dranthe. Dacă un bolid, apropiindu-se din univers de pământ de-a lungul câtorva milioane de ani, ar nimeri tocmai acest fes roşu, improbabilitatea ar fi şi mai mare.

În acest punct al discuţiei, nepotul formulă unele rezerve. Nu-i aşa că orice abatere de la normă poate duce la urmări fantastice? Chiar şi în pădure, de îndată ce părăseşti drumul circulat. Zburătăceşti, speriindu-le, păsări ce altminteri nu se arată niciodată, iar pericolul de a pune piciorul pe un şarpe creşte.

Aventura cu broasca ţestoasă se potrivea unui filosof mai mult decât oricărui altuia. Să ne gândim la obiceiul de a medita în singurătate, la plimbarea pe plaja pustie, la fruntea gânditoare înaltă. Toate acestea, fireşte, doar ca eşafodaj al hazardului, asemenea înălţării unei ghilotine – că erai lovit de cuţitul acesteia, de o broască ţestoasă sau de un meteor rămânea la urma urmelor o deosebire tot de domeniul extravaganţei, unul din artificiile matematice înşelătoare. În definitiv, nici ghilotina nu era destinată oricui.

Improbabilitatea, care-l lovea pe individ, includea întotdeauna indiciul că nenorocirea sau incidentul fericit erau în general posibile. Dacă ar veni un bolid suficient de mare să nimicească pe toţi oamenii, ar fi pentru oricine şi pentru toţi catastrofal, oricât de nemaipomenit de ciudat

ar părea lucrul acesta în ceea ce-l privea pe domnul Dranthe. Un asemenea bolid va nimeri odată pământul; probabil că fenomenul ar putea fi stabilit prin calcul.

Şi ce era la urma urmelor lozul cel mare? Un loz câştigător la mai multe milioane, un câştig extrem de improbabil. Totuşi, de ce prosperau loteriile, făgăduind această improbabilitate? Numai pentru că fiecare ins din cele câteva milioane credea în fond că lui îi e destinat lozul câştigător, că lui i se cuvine. Din această credinţă, întreprinderea scotea un câştig sigur. Acest lucru era valabil şi pentru leviţi; aceştia trăiau de pe urma „Fiilor mângâierii”, ca de pe urma acelui Varnava din Cipru, despre care se pomeneşte în *Faptele apostolilor*[20].

— Dar Varnava era el însuşi levit, băiete, obiectă profesorul. Nu era mai puţin tare în Biblie decât fratele său; tradiţia se statornicise în familie încă de la Reformă.

Nepotul nu se lăsă însă intimidat. Leviţii făceau şi ei parte, chiar dacă în felul lor specific, dintre milioanele care credeau în lozul cel mare. De aceea şi încasau pe drept. Poate că şi-ar merita şi mai mult dijma, dacă n-ar crede.

În fond, lozurile deosebite trase de indivizi erau doar modele ale destinului în genere. La urma urmelor, dacă fiecare ins ar putea fi nimerit de un bolid, toată lumea ar putea trage lozul cel mare.

Nepotul se mai avântase deseori în asemenea enunţuri. De unde le-o fi împrumutat? Nu de la monişti – pentru aşa ceva era prea inteligent. Profesorului nu-i erau pe plac cele spuse:

— Tu vrei, aşadar, să te aşezi la masă cu Iuda?

— *Why notă*, nene Freddy? între Iuda şi Petru nu-i decât tot o deosebire de grad. Depinde cât de tare s-a întins coarda. Fiecare a fost odată Iuda, sau va fi.

---

20 Prorocindu-se foamete în lume, creştinii din Antiohia au trimis ajutoare celor din Iudeea „prin mina lui Varnava şi a lui Saul“ (Fapte, 11, 30,) (n. tr.).

— Nu e multă vreme de când băieţi ca tine erau arşi pe rug pentru asemenea vorbe.

— Cineva trebuie să fie ţap ispăşitor. De pe urma lui trăiesc ceilalţi.

În vreme ce şedeau în jurul mesei, Clamor nu înţelese niciun cuvânt din cele spuse şi din replici. Pe el îl uimea cu totul altceva – anume firescul cu care Teo preluase ideile astronomice ale profesorului, punând oarecum nelegiuirea lui în cârca providenţei. Această uimire îl cuprindea ori de câte ori Teo lăsa să se întrevadă câte ceva din diferendurile lui. Aceasta se întâmpla rar şi numai când era bine dispus, în alcov. Pentru faptele sale samavolnice, ca acum pentru azvârlirea pietrelor, găsea întotdeauna o întorsătură care-i dădea dreptate, ba chiar îi mărea prestigiul. Nu-i lipsea niciodată şi o anecdotă, ca supliment.

Astfel, cu câteva săptămâni înainte fusese la Wolfenbuttel, ceea ce se întâmpla în fiecare lună – nici profesorul nu ştia ce face acolo, îi dădea nepotului banii de drum, fără a-i cere lămuriri. Călătoriile periodice la această vârstă erau relativ lipsite de echivoc. Se puteau întreprinde şi pentru cercetarea unei biblioteci; unchiul ştia că Teo lucra ceva pentru sine. În orice caz, trecea cheltuiala în contul fratelui său sub acest titlu (cercetarea colecţiei de biblii).

De data aceasta, în tren se suise un student, membru al unei corporaţii, un necioplit, fireşte, fără să poarte culorile asociaţiei, dar putând fi recunoscut după insignă. Insul se comportase îndată obraznic şi îşi pusese geamantanul în plasa de bagaje deasupra locului lui Teo. Ce-i drept, plasa era acolo liberă, dar Teo, sensibil chiar la micile insolenţe, protestase. Studentul îl „repezise” numaidecât şi continuase să-l fixeze în timpul călătoriei.

Să te angajezi într-o asemenea gâlceavă şi să-i dai amploare nu prea are sens. Când studentul, care cu

siguranţă că turnase în el multă bere, dispăruse pentru un moment, Teo şi pusese la cale pedepsirea lui. Fiecare compartiment are un semnal de alarmă, al cărui mâner este asigurat printr-o sfoară. Dacă îndepărtezi sfoara sau o deznozi, nu se întâmplă nimic, dar frâna e armată ca un pistol cu piedica trasă. Teo deznodase sfoara şi legase minerul geamantanului de semnalul de alarmă; când studentul avea să-şi dea jos bagajul, cu puţin înainte de oprirea trenului, avea să iasă scandal. De aşa ceva nu te puteai dezvinovăţi, spunând că ai vrut să faci o farsă. Era, pur şi simplu, un delict serios!

— Dar era nevinovat, spusese Clamor.

— Tocmai ăsta-i hazul.

În afară de aceasta, nevinovăţia avea să iasă la iveală abia după mari necazuri. În asemenea lucruri, prusienii nu ştiu de glumă. Şi-apoi: individul era într-adevăr nevinovat? Clamor ar trebui să cugete ceva mai adânc asupra acestui lucru.

Cu o asemenea răstălmăcire, poate că nici crapul cel mare al domnului Dranthe nu era nevinovat. Lui Clamor îi isca o uimire tulbure şi o altă împrejurare, care-l neliniştea şi pe superus: faptul că aceste lucruri se sfârşeau cu bine. Era ca la săritura peste frânghie: mai înainte de a te reculege din frică şi tremur, săritorii se şi ridicau după voltele lor, ca să salute cu mâna şi să se îndepărteze cu pas sprinten.

CUMPĂRĂTURĂ NEREUŞITĂ

I

Profesorul îşi scotea tot mai des ceasul, de care atârna micul popic de aur. Nepotul se pricepea să facă speculaţii, în el se ascundea o viitoare personalitate de frunte a bisericii. Trebuia mai întâi să dea cu capul de pragul de sus. Aceasta era şi părerea lui Blumauer.

Dar acum timpul devenea presant, iar Buz încă nu se întorsese. Fusese o greşeală că-l trimiseseră pe el; dacă se

va fi întâlnit cu vreunul dintre husarii lui, nu-l vor revedea înainte de lăsarea nopţii. Doamna Mally presimţea cam acelaşi lucru. Dar:

Gospodina cea zeloasă ştie din impas să iasă.

Două soroace erau sfinte pentru soţul ei, la confraţi şi la popice, aceasta o ştia dintr-o lungă experienţă şi se îngrijise în consecinţă. Emilie fu pusă să taie restul de şuncă în tigaie şi să spargă deasupra ouă; pentru profesor, *ham and eggs* 1 era din tinereţe o mâncare preferată. Aşa, putea să ajungă la timp. Agitându-şi umbrela, strigă în urmă din vestibul:

— Trage-i un perdaf bun flăcăului!

Lui Buz i se rupsese lanţul de la bicicletă, altminteri ar fi luat-o pe drumul podit; acum, din pricina grabei, alese drumul mărginit de gard viu. De câtăva vreme, evitase această scurtătură; în privinţa asta, era chiar mai prudent decât Clamor, deşi îi era mai puţin frică. Clamor socotea drumul mărginit de gard viu drept cel mai convenabil dintre mai multe pe care le-ar fi putut lua.

Pe de altă parte, Buz era pornit pe harţă, iar Teo îl aţâţase. I se părea că după fiecare tufiş se ascund vagabonzi care-l pândesc. Când ajunse aproape de drumul lateral care ducea spre filatură, avu impresia că aude un fâşâit. Poate că şi la punte îl pândea vreun pericol. Niciodată nu te aflai acolo propriu-zis în siguranţă. Ar fi bine dacă s-ar înarma. Se trase la adăpost pe drumul lateral şi scormoni printre lucrurile din buzunar după briceag.

Buzunarele lui de la pantaloni erau fără fund; un talmeş-balmeş – întinse, obiectele ar fi acoperit o masă. Pe lângă lucrurile de care avea nevoie zilnic, Buz păstra acolo şi ceea ce găsea. O batistă era indispensabilă, dar mulţimea de sfori nu. Fiecare bucăţică de zahăr, pe care o înhăţa, era depozitată pentru cai. Caielele găsite pe stradă erau păstrate ca aducătoare de noroc. Era bine să ai în

buzunar şi o castană sălbatică; asta o ştia oricine din Oldhorst. Un baton de lemn dulce, ceva cam cleios, din care muşca, mai ales la şcoală, când se plictisea: era aproape tot atât de bun ca tutunul de mestecat. Apoi, obiectele de joacă, schimbate după anotimp. Erau când arşice, când felurite boabe, când bile, printre care una de sticlă, cu o spirală multicoloră în ea. În jocul cu bile, Buz era maestru; trebuia să arunci bila cât mai aproape de perete – aşa îi leftereai pe toţi ceilalţi. Buz reuşea acest lucru cu aducătorul său de noroc, un biloi negru, pe care-l turtise; în felul acesta, nu se rostogolea, ci aluneca pe perete.

În sfârşit, îşi scosese briceagul. Avea numai o lamă, dar aceasta era solidă şi bine fixată în plasele. Un briceag bun – îl deschise şi-l vârî cu grijă în buzunarul din dreapta, ţinuidu-l cu mâna de miner. Acum n-aveau decât să vină.

O luă cu paşi repezi pe drum, fără să întâlnească pe nimeni. Din când în când, vârful briceagului îl înţepa în coapsă, ceea ce-i da un sentiment liniştitor. Nici la punte nu se afla nimeni.

„E-aşa, gândi Buz, mulţumită plăselelor pe care le strâng în mină”.

La măcelarul Ferchland, lumea făcea încă târguieli pentru duminică. În măcelărie, lumina fusese aprinsă. Meşterul, meşteriţa şi băieţii de prăvălie erau îmbrăcaţi în alb, negoţul mergea bine. Meşterul repezea satirul cu tăişul curbat; meşteriţa dădea jos din cârlige, cu o furculiţă cu doi dinţi, cârnaţii. Când şi când se auzea clopoţelul automatului de înregistrare la casă.

Domnea o atmosferă de ajun de sărbătoare, iar astăzi se mai adăuga ceva. În faţa vitrinei, se înghesuiau curioşi. Atârna acolo o cunună de garoafe, care încadra un „25” mare; cununa încorona un aranjament, pe care vânzătorii îl realizaseră în onoarea meşterului lor: o paradă de animale de tăiere. Acestea erau grupate în jurul unui vier mare, un

porc de moară, cum nici morarul Braun din Oldhorst nu reuşise să îngraşe. De ambele laturi, vierul era flancat de animale mai mici, până la dimensiunile unui purcel de lapte. Altminteri, nu se vedeau nici berbeci, nici viţei; ziua aceasta se cuvenea porcului, ca animal ce poartă noroc.

Porcii atârnau cap lângă cap, în jos; fiecare avea în bot o lămâie. În fiecare spintecătură, băieţii vârâseră câte un buchet de garoafe. Era ca şi cum ar fi ţâşnit nişte fântâni arteziene roşii. Natura moartă era splendidă; faţă de ea, pomana porcului sărbătorită la Oldhorst părea. Lângă Buz stătea un domn, care spuse, clătinând din cap:

— Formidabilă porcărie!

Era timpul să se gândească la însărcinarea pe care o avea; Buz se scormoni în buzunare, după bani. Pescui un nasture de uniformă, pe care i-l dăruise Fritzehen, apoi o piesă de un pfenig. Marca de aur lipsea. Buz simţi că-i apasă ceva gâtul, sufocându-l – dar nu era cu putinţă. În apropiere se găsea o bancă – Buz îşi întinse acolo comorile. Cu o groază crescândă se convinse pe deplin: moneda de aur nu se rătăcire, pur şi simplu dispăruse. Simţi că-i îngheaţă spinarea.

Moneda se pierduse – nu mai era nicio îndoială – dar unde căzuse? Nu ştia nici măcar în ce buzunar o avusese. Dacă fusese în buzunarul din dreapta, îi picase prin gaura făcută de briceag. Asta se putuse întâmpla oriunde pe drum. Altminteri, se petrecuse pe drumul lateral, când îşi scosese briceagul.

Bine că avea la el caielele. Acestea aduc noroc când cauţi ceva. Dar trebuia să se grăbească; se şi lăsa întunericul. Iscodind încet şi cu teamă, se strecură pe drum înapoi, pipăind cu privirea fiecare frunzuliţă, fiecare piatră. Se putea şi ca între timp cineva să-şi fi însuşit banul găsit. Dacă fusese vreun vagabond, moneda de zece mărci s-a dus naibii, a pierit, fără nicio speranţă. Un asemenea ins n-a avut niciodată în viaţa lui atâţia bani deodată în

mână.

În cele din urmă, ajunse la ultima ţintă de care-şi lega speranţele – drumul spre filatură; acolo trebuia să se întâmple minunea. Se făcuse întuneric, în grădina lui Unger strigau cucuvelele, gardul viu aproape că nu se mai vedea.

Îşi scoase şapca şi se lăsă în genunchi, apoi începu să pipăie pe jos. Pe pământ erau încă frunze veştede; carpenul se scutura abia primăvara. Apoi trecu un om beat, care aproape că-l atinse. Se înstăpânise liniştea şi, aşa singur, te cuprindea teama; în cele din urmă îşi pierdu orice speranţă.

MIRACULOSUL CUIB DE PASĂRE

Între timp, soţia profesorului se îngrijise şi de băieţii din pensiune. William, care era de rând, terminase rugăciunea: „… şi binecuvântează ceea ce ne-ai dăruit”. Era semnalul pentru ridicarea de la masă. În această clipă, doamna Mally îl văzu pe Buz strecurându-se în casă şi înţelese1 pe dată nenorocirea.

— O, bădăranule, ai pierdut banii, ai pornit-o la hoinăreală – mi-am închipuit eu!

I se cuveneau două palme, mina 1 se şi repezi. Una îi atinse şapca, cealaltă nimeri în plin.

— Aşteaptă numai până s-o întoarce profesorul acasă!

Era o ameninţare goală; soţul ei nu atinsese încă niciodată pe vreunul dintre băieţii din pensiune. Buz seinei mai tare, însă inima i se uşurase, ca după întâiul fulger, când se porneşte să cadă ploaia. Fu interogat.

Trebuia făcut ceva. Zece mărci – suma nu era un fleac. Doamna profesor îl trimise pe Buz în pivniţă, după felinarul de vânt; Teo aduse din cabinet lanterna de buzunar, o cutiuţă în patru colţuri, cu o verigă de agăţat. Apoi porniră împreună la drum. Luminară pe jos până la locul unde Buz îşi scosese briceagul. Acolo nu era nicio

perspectivă să găsească ceva; Buz cercetase centimetru cu centimetru.

Teo îl puse să-şi întoarcă pe dos buzunarul şi examină gaura făcută de briceag. Părea cam mică; moneda de aur n-ar fi putut trece decât cu greutate.

Mătuşa fu recunoscătoare nepotului pentru chibzuinţă cu care organiză operaţiunea. Grosul trebuia să parcurgă în legătură strânsă drumul până la măcelar, luând cu sine felinarul de vânt; pentru orice eventualitate el va rămâne aici cu Clamor. Aşa se şi făcu.

În timp ce doamna Mally se îndepărtă cu ceilalţi, Teo chibzui cât de departe se putea rostogoli o monedă de aur, căzând pe muchie.

Buz îi arătase exact locul unde stătuse. Căutarea trebuia începută acolo, pe o rază mereu mai mare. îl puse pe Clamor să-şi scoată şapca şi adunară în ea frunză cu frunză. Chiar la început descoperiră o bilă – semn că Buz nu-i înşelase; de altfel, nici nu putea fi bănuit de aşa ceva.

Înaintară linie cu linie. În afară de frunze veştede, în şapcă mai ajunseră cochilii de melci şi un chiştoc de ţigară, apoi apăru o fantomă, care amintea de apariţiile la şedinţele de spiritism. Clamor crezu că e o piele de şopârlă. îl văzu pe Teo cum o contemplă cu scârbă, apoi o aruncă încolo cu un beţigaş. În cele din urmă curăţară ca-n palmă o suprafaţă pe care n-ar fi rămas ascuns nici măcar un ac.

Aproape că se risipise orice speranţă. Teo cumpăni o ultimă posibilitate. Dacă moneda de aur a ajuns cumva chiar în tufiş? Fireşte, ar însemna că n-a căzut din buzunarul lui Buz – a trebuit să sară, fiindcă marginea drumului se înălţa. Va fi azvârlit-o Buz, când a scormonit prin comorile lui. Clamor să cureţe deci locul şi la baza gardului viu, în timp ce Teo îi va lumina terenul. Frunzişul era acolo mai des; avură mult de lucru. Cei doi şi auzeau dinspre punte vocile celorlalţi, care se întorceau. Era clipa

când vânătoarea lua sfârşit.

La plecare, lui Clamor i se mai oferi o imagine: când Teo ridică lanterna, ca să facă semn grupului, o rază căzu pe un cuib de mierlă. În cuib se afla femeiuşcă şi-i privea ţintă cu nişte ochi ca două mărgele de jais, încercuite de un tiv de aur. Pasărea îşi luă zborul fluturând din aripi prin tufe şi se îndepărtă, cu strigătul de primejdie „ţic-ţic-ţic”. Ponta rămase descoperită.

Patru ouşoare verzi, cu dungi brune-ruginii, erau înghesuite unul în altul, cu vârful spre fundul cald al cuibului. Un trifoi cu patru foi, care înconjurau un centru auriu, parcă imaginat de un giuvaiergiu…

Teo recunoscu îndată piesa de aur. Apoi o văzu şi Clamor şi înţelese minunea; scoase un strigăt de bucurie încă nu-l terminase, când Teo îi astupă gura cu palma.

— Acuma-ţi ţii fleanca şi nu sufli o vorbă până în alcov!

Grupul principal ajunse la ei. William spuse:

— *Non est inventum*.[21]

Teo adăugă:

— Astea-s perfidiile obiectelor.

Buz mai încasă o palmă. Cu toţii erau acum obosiţi, totodată bucuroşi că se terminase căutarea.

În alcov era linişte. Clamor şedea întins lângă Teo; continua să tremure, de parcă ieşise dintr-o apă rece ca gheaţa. Îşi încleşta gura, să nu-l audă cum îi clănţăne dinţii. Frica se acumula mereu în el, până când deveni insuportabilă, apoi îl străbătu o zguduitură, ca şi cum s-ar fi prăvălit din pat. În cele din urmă auzi lângă el vocea lui Teo. Răsuna alene, de parcă

Teo ar fi vorbit cu sine însuşi, adâncindu-se în somn:

— Ciudată zi. Chiar povestea cu peştele ăla mi-a dat de gândit; pe urmă cuibul ăsta de pasăre. Astea nu-s chestii întâmplătoare, sunt lucruri croite cu rost. Mai întâi

21 Nu s-a găsit [n. tr.).

începe să iasă fum – fumul vesteşte flacăra. Bagi de seamă că aici e o anume rânduială.

Şi după un răstimp:

— Ştiam că am să ajung la aşa ceva, şi anume încă de azi-dimineaţă. Numai cum s-au înlănţuit şi s-au aranjat lucrurile rămâne ciudat. Acum, bine, banii-s aici, oarecum ca ieşiţi din ou, iar mâine praştia o să dispară din vitrină.

Clamor îşi simţi pieptul uşurat. Taina devenise acum pe jumătate apăsătoare; fusese dată în vileag, cel puţin în parte.

Din colţul lui Buz se auzi un ţipăt, ca şi cum ar fi fost tăiată o găină:

— Teo. tu ai găsit banii mei şi n-ai spus nimic? Nu mi-aş fi închipuit aşa ceva despre tine. Am să spun!

Ameninţarea păru că nu prea-l impresionează pe Teo; desigur, o prevăzuse. Ce-nsemna în chestia asta „banii mei”? Moneda de aur îi aparţinuse unchiului Freddy, iar Buz o pierduse; o să i-o treacă în cont primarului, pentru care e-o nimica toată. Acum îi aparţinea lui Teo şi gărzii lui personale; fusese rechiziţionată. În curând se vor adăuga banii de la Max Silverschmied, iar Buz îşi va avea partea. Şi, în definitiv, treabase-ncheiase, Buz uita ca nimeni altul durerea palmelor încasate. Asta era hrana lui zilnică. Atunci, la ce bun scandalul?

— Fără-ndoială, poţi să şi găseşti banii şi să-i dai înapoi – eşti liber s-o faci. Dar cu asta eşti dat afară din garda mea, îmi iau mina de pe tine.

Iar cum Buz continua să bombăne:

— Asupra ta nu atârnă nicio bănuială… oricui i se poate întâmpla să piardă ceva, mai ales când e un zăbăuc.

— Da, da’ nu să fur.

— Asta nu şi-o poate îngădui oricine – ai dreptate. Dar, târâtură: cine a şterpelit cârnaţii din pod? De-acolo a pornit toată povestea.

Partea a III-a

EXERCIŢII DE TIR
ÎN GROAPA DE ARGILĂ A LUI BÖTTCHER

Trecuse încă o săptămână. Băieţii din pensiune se risipiseră. De obicei, sâmbăta, planurile coapte în timpul săptămânii dădeau roade. După-amiaza era liberă, la voia fiecăruia. Duminica se înşirau mersul la biserică, vizite ale părinţilor şi alte obligaţii. Numai pentru cabinet mai pica din când în când câte un ceas.

Teo îi convocase pe cei doi membri ai gărzii sale personale la cariera cea veche. De ce ţinea numai doi băieţi, deşi el era cel care dădea tonul în casă şi la şcoală? Pe de o parte, pentru că erau ca şi el din Oldhorst, apoi, pe de alta, pentru că-i avea sub ochi şi în timpul vacanţelor, ziua şi noaptea. Îi stăteau la poruncă, la dreapta şi la stânga.

Cariera era o groapă de argilă părăsită în preajma oraşului. Aparţinuse cărămidăriei lui Bottcher. Fabrica se desfiinţase; ruinele îi purtau încă numele. Lutul pentru cărămizi nu trebuie să aibă prea mult calcar, ghips sau sulf, altminteri cărămizile plesnesc sau se sfărâmă la intemperii. Casele au şi ele suferinţele lor, care evoluează încet, şi vătămături, care sunt ascunse sub tencuială. Măcinarea zidurilor poate ieşi la iveală abia după câteva decenii, ca un cancer care cloceşte îndelung în ascuns. Alături de alte amintiri din vremea fondatorilor, această măcinare a zidurilor adusese o faimă proastă şi caselor lui Bottchen. Acum, formele în care erau presate cărămizile şi şoproanele sub care erau puse la uscat se aflau în ruină. Şinele decovilului rămăseseră întinse, rugina mânca vagonetele cu care se transportase argila excavată. Gropile se transformaseră în mici iazuri, înconjurate de stuf verde. Mai departe urma un teren mlăştinos, apoi pădurea.

Iazurile atrăseseră păsări de mlaştină şi de apă, care se hrăneau cu peşte şi cuibăreau în peretele de stuf. Se

înţelege că în şoproane şi în cuptoare sălăşluiau nu numai bufniţe şi dihori; şoproanele ofereau lăcaş de noapte şi oamenilor fără căpătâi cu muierile lor. Pleava asta se reîntâlnea la intrarea grădinii lui Unger; locul era dubios.

În faţa unei gropi era înfiptă o tăblie: „Descărcarea molozului interzisă”. Avertismentul părea să fi avut efectul contrariu, căci tocmai aici se îngrămădiseră mormane de gunoaie.

Un nor de ciori îşi luă zborul, când se apropiară de carieră.

Această vârstă e dominată de imboldul de a transforma orice obiect în jucărie; după ce-şi rotiră privirea asupra locului, dădură urmare imboldului. Buz încercă să pună în mişcare vagonetele, ca să le facă să pornească pe taluz în jos şi să se prăvălească în apă, dar, cum roţile erau ruginite, fu nevoit să renunţe. Între timp, Clamor coborî panta, să culeagă trestii, iar când nu le mai ajunse cu mina, se aşeză pe pământ, foarte aproape de stuf.

De multă vreme nu mai şezuse în soare; acum simţea cum îl pătrunde căldura lui – atingerea pământului îi făcea plăcere. În oraş, pământul putea fi văzut numai dincolo de garduri şi grilaje, sau era ascuns sub pavaj.

Şi morarului Braun îi fusese drag pământul. Pe vremea când îl ducea de mână, în copilărie, peste câmpii, morarul lua din când în când un pumn de pământ din brazda proaspătă. îl fărâmiţa cu degetul gros, îl mirosea, uneori chiar gusta din el. Apoi spunea cam aşa: „Parcă-i biscuit”, sau: „Băiete – are gust de ţâţă”. Morarul avea temeiurile lui să se bucure – de la pământ i se trăgea bogăţia. Morarul şi vătaful său de argaţi cunoşteau taina; ei preschimbau fărâmele de pământ în pâine.

Şi lui Clamor îi plăcea să aibă a face cu pământul. Poate că înclinaţia aceasta îi fusese transmisă de morar. Când o ajuta pe slujnică în grădină – în anii buni, asta

începea în primele zile ale lui martie – pământul era deseori mai plăcut decât aerul. Mâna se simţea bine în el, când luneca de-a lungul brazdelor, când scurma gropile sau smulgea o buruiană ce începea să înfrunzească palid. Mâna se întorcea mai încălzită şi mai zvântată şi, aşa i se părea lui Clamor, mai curată decât după o baie în apă.

La Oldhorst, pământul era fireşte deosebit de bun. Cu mii de ani în urmă fusese acolo nisip curat, din care, îmbogăţindu-l cu îngrăşăminte în fiecare toamnă, se făcuse un sol brunauriu. Nici chiar în ţinutul Hildesheim, nici chiar în câmpia roditoare din nord nu se găsea un pământ mai bun. îl auzise deseori pe morar spunând acest lucru.

Aici, în groapă, era, dimpotrivă, un pământ sărac, din care se înălţa ici, colo câte o lăptucă. Solul era brun-roşiatic şi crăpat, nu era bun pentru cereale, nici măcar pentru hrişcă; din el se coceau căni, oale şi cărămizi. Dar tot pământ era şi aici.

Cariera fusese excavată abrupt; apa era adâncă. Numai pe margine, unde creştea stuful, se formase un banc îngust, pe care se fărâmiţau tulpinile de anul trecut. Câteva mici bucăţi păreau că se mişcă; privind mai atent, Clamor văzu că din frânturile de trestii scoteau capul şi picioarele gângănii minuscule care se cuibăriseră acolo. Se zăreau şi cochilii de melc de tot felul, înălibite de vreme.

Un iz de nămol amintea de eleşteele de la Oldhorst. Se ridica acolo, când pescuia împreună cu alţi băieţi, umblând cu picioarele goale. Era ceva de spaimă, ca şi cum imagini bine cunoscute ar fi pierit topindu-se, în vreme ce din ele se iscau, încreţindu-se, chipuri diforme. Când soarele se afla în creştetul cerului, jocul acesta neliniştitor se intensifica foarte mult.

Şi libelulele, ca aceea care se sorea aici pe o trestie, le cunoştea de-acasă. Aripile erau ţesute ca nişte plase din voal de sticlă şi purtau la mijloc o dungă de un albastru închis. Era ca şi cum toate culorile ar fi fost scoase din

aripi, apoi concentrate şi azvârlite la loc dintr-o trăsătură.

Culorile – îl impresionau ea un strigăt ce aştepta răspuns. Era o chemare imperativă – dar cum ar fi putut să-i dea urmare? Clamor era fricos din fire, dar această chemare îl vrăjea, vădindu-se mai puternică decât primejdia.

În visele sale, lucrul acesta se arăta mai limpede. Odată, pe o potecă îngustă, îi ieşise înainte un leopard, un animal de o asemenea frumuseţe, încât admiraţia îi’s” pulberase frica. Aceasta era chemarea; dacă ai găsi răspunsul, ai avea parola. Ai fi putut trece nu numai pe lângă, ci şi prin leopard. Ai fi păşit ca printr-o cortină.

Altă dată căzuse pe pământ de la mare înălţime, aşa cum i se întâmpla deseori în vise. Pajiştea era smălţată de flori, cum nu mai văzuse pe niciun câmp, în nicio grădină. Florile se făceau tot mai mari şi mai frumoase – frumuseţea lor părea să-i frâneze căderea, s-o resoarbă, iar în cele din urmă i se păru că înfloreau deasupra lui. Ridică braţele spre ele.

Asemenea lucruri i se puteau întâmpla chiar şi ziua. Până şi aceste aripi de libelulă îl făceau să încremenească, să uite de scurgerea timpului. Frumuseţea alunga primejdia. Poate că de aceea soldaţii purtau uniforme colorate, iar muzicile cântau în timpul bătăliei.

Trebuia să răspunzi aşa cum ţi se adresa întrebarea: prin cuvinte, melodii, dansuri, de asemenea şi prin tăcere. Ceva îl îmboldea să răspundă şi culorii. Dar trebuia să fie o rimă, nu un ecou. Minutele lui libere erau puţine; le petrecea pictând şi desenând. Cu cât se apropia mai mult de obiect, cu atât era mai puţin satisfăcut, şi cu cât se îndepărta mai mult de el, cu atât mai mult îşi pierdea încrederea.

Domnul Muhibauer, profesorul de desen, îl remarcase pe Clamor încă din prima oră; în afară de Teo, era singurul care se ocupa cu adevărat de el. Ca şi pe profesorul de

gimnastică Mez, elevii din ultima clasă îl numeau, când vorbeau între ei despre el, „proletul”; Clamor socotea că acesta e un titlu pentru profesorii care nu ştiau latineşte. Cam aşa îi explicase Teo. În orice caz, profesori erau.

Clamor îi ducea domnului Muhibauer servieta acasă; aceasta era o distincţie. La uşă îl întâmpina doamna Nanna şi-l poftea să-l trateze, în încăperea pe care soţul ei o numea atelier. Şi ei băiatul îi fusese drag de la prima privire.

Cartea preferată a profesorului era tratatul lui Fechner Despre *viaţa sufletească a plantelor*; ca şi alţii, îşi afla mângâiere în această carte. „Numai despre propriul meu suflet ştiu şi voi putea şti oricând prin experienţă. Oricare altul mi se înfăţişează doar sub aparenţa sa trupească, şi niciun experiment nu-mi îngăduie să recunosc în aparentă ceea ce se află de fapt sub ea. Ne apropiem de ceilalţi numai prin analogii, prin similitudini, pe care ni se bizuie speranţa”. Da, asta era; omul e singur.

Îşi botezase soţia „Nanna”, după titlul cărţii, spre hazul profesorilor titraţi din corpul didactic, care se gândeau la „Nana” lui Zola, Asemenea lucruri transpiră de obicei; Mühibauer, extrem de sensibil, suferea din pricina acestei maliţii, ca şi din pricina poreclei.

Domnul Mühibauer se îmbrăca altfel decât colegii cu studii academice: în pauze stătea mai întotdeauna singur. Odată izbutise să organizeze în sala de gimnastică o mică expoziţie, la care directorul clătinase din cap.

Desenul se preda o singură dată pe săptămână, şi anume într-o oră dublă; era singurul răstimp, în care Clamor se simţea bine în şcoală. Şi pauza şi-o petrecea în sala de desen. Cum de se întâmplase să-i atragă de îndată atenţia domnului Mühibauer?

Asemeni multor profesori de desen, şi acesta suferea din pricina activităţii pe care trebuia s-o desfăşoare. Dacă doctor Hilpert era de părere că locul său ar fi la

universitate, Mühibauer, la rându-i, se simţea expulzat din lumea artistică. Realizările elevilor săi erau precare, în cel mai bun caz corecte. Se întâmpla ca dincolo de ele să întrezărească un talent, sau chiar o dotare superioară. În această omidă se ascundea poate un fluture-al-lui-Apolo, un fluture-pânză-de-corabie sau un fluture-coada-rândunicii. Dezamăgirea urma curând, căci de obicei promisiunea ia sfârşit odată cu pubertatea.

În privinţa lui Clamor, însă, acţiona o simpatie care n-avea nevoie de nicio prezentare. Se poate întâmpla să dăm de un superior, care să mizeze pe noi. Aşa o găsise şi pe Nanna, recunoscând-o în nediferenţiere. În casa profesorului de desen era ca într-o grădină, în care florile se simt bine.

Buz îi dădu un ghiont; se întorcea din locul cu moloz. Cizmele îi erau mânjite de noroi, pantalonii umezi şi stropiţi. Clamor va fi visat multă vreme lângă apă, căci între timp Buz scornise un joc. Construise la marginea unei băltoace o fortăreaţă cu zidurile din sticle, pe care le înfipsese cu gâtul în pământ, lipite una de alta. Aşa erau încadrate straturile în grădina primarului din Oldhorst. Şi interiorul fortăreţei era împodobit cu sticle, apoi cu turnuri şi turnuleţe din borcane de conserve şi sticle de lampă, cu cupole din străchini de lut, oale de flori şi de gătit, toate bunuri casabile, aşa cum sfârşesc de obicei la gunoi.

În faţa acestei fortăreţe se aflau de asemenea sticle, care lărgeau panorama. Cele mai multe pluteau culcate pe apa băltoacei; altele ieşeau din apă în parte sau numai cu gâtul, fiecare după câtă apă înghiţise. Unele erau colorate, altele transparente, multe erau rotunde şi câteva în colţuri, în sfârşit, altele pântecoase şi învelite în rafie. Clamor nu şi-ar fi închipuit că existau atât de multe feluri de sticle. În vreme ce privea uimit fortăreaţa, Buz stătea lângă el într-o atitudine de bogătan.

— No, băiete, minteni ascultă o ţârucă!

Între ei, sau când erau numai cu Fiekehen, continua să vorbească în graiul de-acasă. Buz îi explică jocul, pentru care fusese făcută construcţia, şi rolul pe care i-l rezervase lui Clamor.

Fortăreaţa era încercuită spre apă şi spre uscat, şi anume de amiralul Nogi, care o asedia. Amiralul Nogi era Buz. Clamor, dimpotrivă, era generalul Stossel; trebuia să apere fortăreaţa.[22]

Acum, fiecare trebuia să adune o grămadă de pietre; aceasta era artileria. Când Buz va da semnalul, va începe lupta. Nogi va încerca să nimicească fortăreaţa; Stossel trebuia să dea la fund vasele. Dacă le va scufunda pe toate, iar în oraş va rămâne în picioare fie şi un singur turn, victoria va fi a lui. Altminteri, învingător va fi Nogi.

Lupta începu după ce amândoi îşi adunară muniţii. De pietre nu era lipsă; Buz strânse la piept un braţ plin şi începu să azvârle cu dreapta, ca şi cum ar fi lovit eu îmblăciul. Clamor nu ştia să arunce; legăna pietrele ca o fată, de parcă le-ar fi cântărit în mână. Astfel, el trăgea mai încet decât Buz, dar nu neprecis: sticlele orizontale erau nimerite la mijloc, astfel că explodau, cele verticale în suprastructuri şi coşuri. Altele, care se ţineau în echilibru nestabil, începeau să se legene şi înghiţeau apă, scufundându-se încet. Totuşi, o flotă impunătoare continua să plutească în momentul când în fortăreaţă nu mai sta piatră pe piatră. Apoi Buz, nepărtinitor, când era vorba de spart ceva, se alătură şi el acţiunii de nimicire a flotei.

PROBA DE TIR

T’e o s-o întoarse, când amiralul Nogi se af! a în agonie. Fusese cu bicicleta în pădure, în recunoaştere. O ramură verde îi împodobea ghidonul. Felul în care însoţitorii săi îşi petreceau timpul păru să-i facă plăcere;

---

22 Jocul pune în scenă bătălia din 1905 de la Port Arthur, în care amiralul japonez Kiten Nogi a obţinut victoria asupra generalului rus Anatol Stossel <n. tr.).

acum puteau să dea flotei lovitura de graţie cu arme mai bune.

Scoase amândouă praştiile, pe care Buz le meşterise în cabinet – treabă bună; le probase în pădure. Acum, să caute din nou pietre, de data aceasta mici – nu mai mari decât o boabă de fasole. Din prima lovitură, Buz reteză gâtul penultimei sticle, astfel că aceasta se scufundă gâlgâind. Acum era la rând Clamor; întinse elasticul până la ureche.

— Măi băiete, o ţii strâmb, strigă Teo; dar nenorocirea se şi produse.

Piatra se repezi cu toată puterea lovindu-i degetul gros, care se umflă şi se învineţi pe loc. Buz rânji, în vreme ce Clamor îngenunche pe pământ şi-şi vârî degetul gros în gură:

— Au, fir-ar a făcut-o înadins. Asta nu vrea să ia parte la bătălia cu vagabonzii.

Teo îi porunci să-şi ţină gura. Îşi înmuie batista în apă şi înfăşură mâna lui Clamor. Până la bătălia cu vagabonzii o să-i treacă. Şi-apoi, tirul nu mai era atât de important; Teo imaginase şi alte surprize. Era bine dispus; Max Silverschmied se scobise în pungă.

— În schimb, ca să vorbesc pe limba lui, „l-am reabilitat”. Ăştia-s bapcheri.

Oricum, exemplul putea fi acum dat în grădina lui Unger, chiar dacă dispunea aici pentru exerciţiul de tir numai de un om.

Buz era cuprins de zel. După scufundarea flotei, propuse alte ţinte. O broască mare sărise în apa bălţii lângă care şezuse Clamor. Pe vreme bună, broaştelor le place să se sorească pe mal, dar nu se îndepărtează decât cu un salt de apa în care dispar, îndată ce aud un pas sau îi atinge o umbră. Sunt în permanenţă atente, ca să se ferească de barză, de şarpe sau de om. Dacă mergi vara de-a lungul unui eleşteu, le sperii, făcându-le să sară în

stacato.

Când se apropiară, strecurându-se cu grijă, văzură broasca verde din nou la locul ei. Îşi încălzea spinarea la soare, iar burta pe lutul roşu. Cu siguranţă că-şi petrecuse câteva ierni visând în nămol, fiindcă veşmântul îi bătea într-un albastru spălăcit; petele ca de cerneală aproape că se pierdeau în montură.

Un exemplar deosebit, care se bucura de lumină – Teo dădu semnalul, Buz încordă praştia şi ochi cu grijă. Piatra zbură foarte aproape peste spinarea albastră, împroşcând apa. Boasca făcu un salt mare şi dispăru între frunzele de broscariţă, spre bucuria lui Clamor.

Erau pe cale să părăsească locul acoperit de gunoaie, când li se oferi o nouă distracţie. Un şobolan ieşi iscodind dintr-o gaură deschisă în taluz şi pieri în alta. Aici, din pantă se prăbuşise o bucată, dând la iveală o parte din culoarul de trecere al animalelor. Acestea apăreau când sus, când jos, ca ţintele mobile de la barăcile de tir. Deşi Buz fu nevoit să tragă peste băltoacă, nimeri îndată o guzgancă bătrână şi grasă în plină fugă. Animalul dădu de veste că fusese lovit, chiţăind şi făcând un salt, dar nu-şi întrerupse drumul.

— Bestiile astea-s tari, spuse Teo – cad cel mult dacă le atingi în nas.

Clamor se miră că Teo nu-şi îndrepta praştia domnească spre aceste prăzi care se prezentau atât de ademenitor. De altfel, nici aceea a lui Buz nu era de dispreţuit; o simţise pe propriul său deget gros, care continua să se umfle. Acum fu atins un pui de şobolan; acesta căzu în apă şi nu se mai mişcă. Era un codaş; chiţăitul guzgancei le avertizase pe rubedenii. Niciun alt animal nu ştie să reunească astfel curajul şi prudenţa, niciunul nu e mai periculos.

La marginea pădurii, Teo îşi ascunse bicicleta într-un tufiş şi-şi conduse oamenii prin subarboret. Părea că ştie

bine locurile şi era vădit că avea un ţel.

Deşi durerile creşteau, Clamor se simţea bine în pădure. Era un loc în care respira mai uşor, în care îl părăsea frica. De ce i se părea oare că aude pădurea foşnind ca o harfă, deşi nu se mişca nicio frunză? Poate că foşnetul era în sângele lui.

Teo le porunci să se oprească înaintea unui luminiş. Copacii de-aici fuseseră tăiaţi anul trecut; trunchiurile fuseseră cărate, crăcile stivuite. Între ele crescuseră năvalnic buruieni, brusturi şi lauri. Un stejar putred rămăsese pe loc; nu meritase să fie doborât. Coaja se măcinase, pe schelet crescuseră bureţi albi. Cicatrici şi găuri trădau că aici păsările îşi căutau hrana şi cu siguranţă că şi cuibăreau.

Lemn verde şi mort, mulţime, între copaci, luminişul. În asemenea păduri se simt bine ciocănitorile. Aşa era şi aici; se auzeau aproape şi departe şi-şi parcurgeau drumul peste tăietură. Lemnul e căminul ciocănitoarei, în el îşi găseşte hrana, locuinţa şi plăcerea. Îi foloseşte ca tobă şi xilofon. Când dă de urma larvelor, ciocăneşte cu băgare de seamă şi ademeneşte femeiuşcă, scoţând triluri precipitate.

Cei din Oldhorst cunoşteau pasărea şi deprinderile ei. O numeau „gaiţă-ţipătoare” şi „stâncă de vânt”. Ştiau că nu desfac conurile de brad răsucindu-le ca veveriţele, ci zdrobindu-le de cioturile de copac. De-aici expresia „a bate fierul ca o ciocănitoare”. Credeau şi că vesteşte ploaia.

Teo părea că aşteaptă o anume ţintă; stătea cu cei doi la douăzeci de paşi de stejarul cel mort, având o bună acoperire, cu praştia în mâna stângă. O ţinea sub haină, ca să nu sclipească metalul, iar între degetul mare şi cel arătător de la mâna dreaptă simţea bila de plumb strânsă în bucata de piele. Era gata de tragere.

Nu stătură astfel prea mult la pândă, şi pasărea se apropie în zbor – agilă, dar nu fără eforptarcă vâslea.

Auziră râsul ei de ciocănitoare „glic-glic-glic”, apoi o văzură prinzându-se cu ghearele sub gaura cuibului; aducea de mâncare puilor. Spatele verde ca mușchiul şi scufia ca focul contrastau puternic cu lemnul putred.

Teo încorda praştia, ochi, trase – totul dură numai o clipă. Pasărea căzu, izbindu-se de pământ, fără a scoate un sunet şi fără a bate din aripi. Fusese cu siguranţă lovită puternic într-un loc sensibil.

Trăgătorul cântări satisfăcut prada în mână. Lăudă arma şi o puse cu grijă în buzunar. Probabil că exersase temeinic cu ea, mai dinainte. Ciocănitoarea plătise aldămaşul. Acum puteau să se ocupe de cele următoare.

Buz să ia ciocănitoarea. Craniul ei va împodobi cabinetul. Se vor adăuga în curând altele. Teo încălecă pe bicicletă; se avântă în şa dintr-un salt, cum o fac cicliştii de curse. Mai înainte le luă celor doi praştiile. Diseară le va da înapoi, cu bile de plumb.

— Pe urmă, tragem în ferestrele lui Zaddeck.

CEA DINTÂI TRAGERE ADEVĂRATĂ

În orele târzii de după-amiază, se mai făceau apeluri, exerciţii suplimentare de pedeapsă, se comunicau parolele, apoi piaţa rămânea goală. Viaţa se desfăşura la marginile ei, zgomotoasă pe partea cazărmilor, unde se chefuia la cantină şi în micile crâşme de pe străzile laterale; liniştită spre grădina lui Unger şi pe drumul dintre garduri vii. Acolo, soldaţii stăteau la fetele lor până când suna stingerea. Vara, rochiile uşoare se zăreau ca nişte pete de lumină, în vreme ce uniforma se pierdea în întuneric. Abia se mai auzea câte o şoaptă, câte un strigăt înăbuşit. Când se lăsa liniştea în acele locuri, nenea Freddy îi spunea lui Teo: „Coboară Uranus”.

Vagabonzii îşi făceau veacul mai în fundul grădinii. Între ei şi soldaţi se produceau rare ciocniri… cei din urmă se adunau repede grămadă şi trăgeau sabia, pentru care comandantul lor îi mai şi lăuda. Vagabonzii şi militarii nu

frecventau nici aceleaşi cârciumi. Clienţii unşi cu toate alifiile nu beau şezând la masă; aveau bidoane de tablă, potrivite pentru buzunare, şi doar le dădeau să li se umple. Cârciumarii aveau pentru asta o fereastră specială, pe unde îi serveau. Fetelor le era frică de vagabonzi; umblau cu soldaţii şi filatorii; când ieşeau, purtau rufe scrobite, nu însă şi pălărie. Aveau mâini aspre, dar erau proaspete ca scoase din cutie. Soldaţii erau mai impunători, filatorii, mai vrednici de încredere; cu aceştia din urmă, treaba devenea serioasă. Dar după căsătorie, perioada cea mai bună lua sfârşit.

Piaţa, cu activitatea ei în parte zgomotoasă, în parte tainică, de pe margini, oferea o bună acoperire pentru acţiuni bazate pe surprindere. Pe întuneric stăteai pe suprafaţa ei goală ca sub gluga fermecată. De-acolo puteai s-o ştergi nevăzut, ca să te transformi într-un oarecare trecător, fie spre grădina lui Unger, fie spre cazărmi, sau chiar spre cele două laturi înguste. Pe aceste laturi, se ridicau casele burghezilor; de-o parte, pensiunea profesorului, de cealaltă, o construcţie elegantă cu etaje. Chiriaşii acesteia din urmă se instalaseră abia de Paşte, printre ei, directorul adjunct Zaddeck, pe care-l viza acţiunea.

Buz îl filase şi-l urmărise până în holul clădirii. Mai departe nu îndrăznise să meargă, fiindcă pe perete era atârnată o tăbliţă: „Accesul permis numai pentru locatari”. Dar văzuse unde directorul adjunct a scos cheia.

— Ciudat, spuse Teo, că împuţitul ăsta, şi încă holtei cum este, locuieşte la etajul întâi.

Era însă posibil ca acolo să existe şi camere mobilate cu intrare separată, aşa cum le caută chiriaşii dornici de o locuinţă unde să nu fie incomodaţi.

Teo voia ca în această seară doar „să bată la fereastră” o dată, urmând ca duminică şi luni să tragă în plin. Aşa cum le declară Teo celor doi din garda sa

personală, acţiunea nu prezenta niciun risc. Ţipi ca Zaddeck şi Dranthe, care n-aveau cugetul curat, se comportă în asemenea cazuri altfel decât cei normali, care cheamă numaidecât poliţia. Asta s-a şi văzut când cu crapul. Când li se întâmplă ceva neobişnuit, oamenii ăştia pun imediat incidentul în legătură cu partea lor cea mai slabă. Acea parte îi doare mereu. Aşadar, când îi vor bătea în geam, Zaddeck va socoti mai întâi că a fost o simplă întâmplare… apoi, dacă se va repeta de două, trei ori, o să se sperie, ca şi cum justiţia i s-ar şi afla la uşă. N-o să-i treacă prin minte să cheme poliţia… dimpotrivă; va cădea în genunchi. Teo voia să-l înmoaie şi în alt fel. Aşa va fi şi spre folosul lui Paulchen.

Camera din colţ era luminată; clădirilie noi aveau lumină electrică. Se apropiară prudent până la distanţa de tragere. Mai întâi, Buz fu pus să repeadă câteva bile. Auziră loviturile, dar nu şi zgomot de cioburi; geamurile erau solide. La fereastră apăru o umbră; se traseră mai înapoi. Stăteau acum în mijlocul pieţei, dar a atinge de-acolo fereastra era cu praştia lui Teo o joacă de copil. Clinchetul întrerupătorului nu putea fi auzit, dar lumina se stinse. Jos, uşa casei se deschise; un bărbat în jachetă alburie apăru în holul luminat. Vădit, directorul adjunct se şi făcuse comod. Ieşi pe trotuar, ca şi cum ar fi căutat ceva, luă şi câţiva paşi distanţă şi privi în sus spre fereastră.

— Să-l ard acu? întrebă Buz şi încordă praştia.

— Nu, lasă. Mâine îl luăm mai tare – astăzi am făcut o tragere de încercare.

Teo era mulţumit de preludiu; nu trebuia să-l prelungească. Îşi trimise oamenii înapoi la pensiune, pe drumuri separate. Buz o luă pe lângă cazărmi, Clamor de-a lungul grădinii lui Unger. Teo acoperi retragerea, pornind drept înainte.

CHENARE COLORATE

Ziua fusese lungă şi obositoare; o petrecuse aproape

toată, abstracţie făcând de şcoală, în serviciul lui Teo, mai întâi în groapa de argilă, apoi în pădure şi, în sfârşit, cu atacul împotriva directorului adjunct, în piaţa pustie. Pe deasupra, teama de a se vedea atras într-un vârtej – pentru care nu se simţea pregătit, „Nu ţi-e îngăduit să te aşezi cu alţii la o masă, dacă nu-ţi poţi plăti consumaţia”. Asta i-o spusese taică-său. Pentru Teo, totul nu era decât o joacă; el, Clamor, plătea cu pielea lui.

Degetul gros nu-l mai durea atât de rău. Teo i-l arătase mătuşii, spunându-i că bietul Clamor şi-l strivise cu uşa. Fiekehen îl bandajase; când fata îi trecuse cu mâna peste umflătură, îi făcuse bine. Tare ar fi vrut s-o prevină asupra filărilor, dar nu îndrăzni.

Teo era nemulţumit de el. Mâine îi va duce din nou în piaţa întunecată, luni, de asemenea. Apoi va deschide un tir serios. Voia să atace casa cea distinsă, cu ferestrele luminate; gândul la acest atac i se părea lui Clamor aproape insuportabil, îl umplea de frică. Chiar la Oldhorst, când băieţii ce păşteau vitele făceau prostii, el se ţinea deoparte… vina o să cadă nu şi asupra *lor*, ci doar asupra lui. Nu făcea parte dintre ceilalţi, nici sus, nici jos.

Mai trecu o dată prin sita gândurilor ziua ce se scursese. Scoase la iveală şi imagini plăcute – libelula albastră, calul-dracului de pe firul de stuf. Fusese ca o crăpătură într-un zid cenuşiu, prin care puteai privi într-o grădină. Apoi îl luase Buz la bătălia navală.

Clamor ar fi fost mai bucuros să joace un joc pe care-l scornise pentru el şi în care se adâncise la moara cea veche. Când mergea pe drumuri şi străzi, obişnuia să viseze; ţinea capul plecat. Mergând astfel, îl bucura găsirea unor nimicuri, pe care le aduna într-o cutiuţă: nasturi, monede de aramă, mărgele, pietricele; nu trebuiau să fie mai mari decât o marcă poştală. Odată găsise un mic corn al abundenţei, altă dată un coral roşu, căzut din vreo broşă. Locurile unde se descărca gunoiul erau pentru el

adevărate comori, ÎI atrăgeau mai ales cioburile. Când erau prea mari le spărgea, reducându-le la mărimea dorită. Pe dealul de la Olahorst, o piatră de moară îi slujise de nicovală, iar un pietroi de ciocan.

Cioburile erau din argilă, faianţă, sticlă, porţelan; aveau o valoare diferită. Numai pentru sticlă existau numeroase varietăţi, chiar dacă luai sticla verde de butelii. Deosebit de preţioasă era o bucăţică albastră dintr-o lampă de ulei. Observase şi că sticlele îngropate multă vreme se acopereau cu un curcubeu. Acesta era desigur dorul lor de lumină. Sticlele visau în temniţa lor subpământeană. Argila, dimpotrivă, era mată, chiar şi sub smalţ. Asta era şi mai fantastic. Deseori, faţa dinăuntru era şi mai frumos colorată, ca la scoicile de mărgăritar. O bucată de porţelan, care aparţinuse veselei morarului Braun, era de un alb aproape dureros. Se desprinsese din farfurie în aşa fel, încât pe ea rămăsese nevătămată o vaca-domnului cu şapte puncte.

Clamor nu se mai sătura privindu-şi comorile. Pentru asta trebuia să fie singur de tot, ca acolo sus la moara cea veche, unde domnea o linişte deplină, în vreme ce aşteptarea – sau era speranţa? – sporea. Şedea pe ţărmul unei mări, care scotea la iveală din adâncurile ei probe – da, doar probe. Acestea însă atingeau încă de pe acum insuportabilul.

Apoi, întinzându-le dinainte, începea rânduiască cioburile. Lucra cu atâta încordare, de parcă acestea i-ar fi cerut-o poruncitor. Mai întâi îl atrăseseră obiectele ce mai aveau încă o formă, ca un nasture de sidef, o bilă de sticlă, sau cele ce înfăţişau un motiv – de pildă, un ciob pe care se păstrase un ornament sau o floare. Apoi, acestea începuseră să-l tulbure; le dăduse deoparte. La început fusese mai uşor să alăture obiecte cu o anume formă, apoi însă, când jocul deveni mai rafinat, aceasta i se păru un pretext sau o minciună convenţională. Mai târziu, fu nevoit

să îndepărteze garnituri întregi, pentru că nu se asorta fie materialul, fie culoarea. Băgase de seamă că materialul şi culoarea se condiţionau reciproc; argila îngăduia culori mult mai dulci decât sticla. Argila era asemeni pământului, sticla, asemeni cremenii.

Începuse jocul de timpuriu, simţise un imbold pentru aşa ceva, întocmai ca un copil de trei ani, care se aşază la pian, să atingă clapele, şi simte o bucurie ciudată, o recunoaştere, când ele îi dau răspuns. Şi aici exista o lumină ce bătea înapoi. Pe când încă nu ştia să vorbească, copilul întindea mâinile spre jucării colorate şi se înveselea ca şi cum ar fi presimţit o fericire.

De la Oldhorst adusese cu el o desaguţă cu pietre, dar rareori găsea aici o clipă de singurătate. N-o găsise nici astăzi, la groapa de argilă. Buz îl dusese la apă, Teo în pădure. Amândoi erau trăgători şi vânători, lui Clamor îi lipsea simţul pentru aşa ceva. Lui îi displăcea încordarea cu care cei doi urmăreau traiectoria, ca şi felul în care răsuflau uşuraţi, când atingeau ţinta, de parcă ar fi fost eliberaţi dintr-o vrajă.

La bâlciurile anuale, tarabele de tir cu arma îl înspăimântaseră dintotdeauna; nimerind ţinta, trăgătorii puneau în mişcare diferite mecanisme – un urs începea să mormăie, o bufniţă să bată din aripi, o maimuţă cobora dintr-un palmier de tinichea. Era o babilonie ca în casa de nebuni. Plecai aiurit de-acolo şi vedeai lumea ca pe o tarabă de tir.

Când trăsese în pădure, chipul lui Teo devenise aspru, cioplit parcă în cremene; la căderea păsării multicolore, chipul i se luminase. Clamor, dimpotrivă, căzuse pradă încremenirii pe care i-o pricinuiau fenomenele colorate. Acestea, nu mecanica, părea să domine imperativ mişcarea; astfel, atunci avusese impresia că nu picioarele prevăzute cu gheare purtaseră pasărea pe copac în sus, ci raza de lumină ce-i cădea pe creştet. Roşul

avea o putere înfricoşătoare; trebuia folosit cu economie.

Cum va fi arătând acum cuibul? Dacă puii de ciocănitoare erau încă golaşi, aveau să moară de foame, fiindcă la vremea aceasta nu se puteau lipsi nici de tată, nici de mamă, asta o ştia el de la Oldhorst. Unul dintre părinţi îi acoperea şi-i încălzea cu pieptul şi cu aripile, în vreme ce celălalt le aducea de mâncare. Mai târziu, când sunt în stare să zboare, puii din cuib cutează să iasă din scorbură şi se caţără pe trunchi. Tatăl lui i-a arătat acest joc al puilor, înconjurau copacul atât de strâns, de parcă erau lipiţi de el. Ciocănitoarea bătrână, cu scufia ei roşie, se uita la ei din gura cuibului. Erau păsări vesele; când zburau de colo colo, prin pădurea pe care o împodobeau cu culori, strigând şi râzând, era de parcă s-ar fi pregătit de nuntă. Era bucuria lor dinainte de împerechere.

Să stai culcat pe muşchi şi să le asculţi joaca – iată ceva mult mai frumos decât să-i pui capăt cu o împuşcătură. Şi iar îl copleşi tristeţea, când se gândi la pui; erau goi ca filatoarele, pe care calfa de măcelar voise să le dezbrace, şi neajutoraţi ca omul cel gras, pe care paznicul său îl luase de guler.

Clamor avea sentimentul tulbure că prin aceste gânduri ale sale asupra celor întâmplate ar putea pune în bună rânduială sau îndrepta ceva – mâine, la păianjeni, va îngenunchea pentru ei. îl luă cu frig.

— Au să moară cu siguranţă, spuse el.

MORALISME

Teo sări ca şi cum ar fi auzit o parolă:

— Cine să moară? Ce tot trăncăneşti tu acolo?

— Mă gândesc la puii de ciocănitoare din cuib.

— Îţi faci mustrări de conştiinţă, hai? Nu-i nevoie – *eu* am făcut-o. Sau vrei să mă superi?

Clamor nu putu să răspundă. Nu era în stare să exprime că-l durea, oricine ar fi făcut-o. Şi că era o deosebire între a-şi face mustrări de conştiinţă şi a o pune

la inimă. El vedea în imagini, sinoptic, nu în consecinţe ce se succedau în timp. Iar acolo îngheţau şi tânjeau puii din cuib. Era vorba mai mult de tristeţe decât de vină. Iar dacă simţea vreo vină, era mai curând pentru sine.

În afară de asta, nu era spiritualiceşte pe măsura lui Teo; Teo putea să pună la cale orice-ar fi vrut, ieşea din toate nevătămat, în timp ce asupra lui, a lui Clamor, vina se îngrămădea. Când îl asculta, ca acum, îl vedea încordând praştia ca un trăgător sigur de ţinta sa. El, Clamor, se rănea pe sine însuşi.

Ciocănitoarea pestriţă trecea drept o pasăre folositoare; lucrul acesta îl ştiau silvicultorii şi o protejau. Dar furnica nu era şi ea un animal folositor? Clamor se văzu nevoit să admită.

— Atunci, eu am salvat viaţa a sute de mii de furnici, când am ucis ciocănitoarea. Furnicile sunt hrana ei preferată. Eu sunt un amic al poporului, un binefăcător. De altfel, îi poţi recunoaşte pe proşti după aceea că trăncănesc despre folos, îndată ce deschid gura. Walldorf şi Piepmeier sunt mai isteţi decât bunul Dumnezeu.

Walldorf era biologul, Piepmeier chimistul.

— Tu nu eşti un prost, eşti un idiot. Ciocănitoarea te-a făcut să suferi, şobolanul nu, fiindcă ea e frumoasă, iar celălalt urât. Dar fluturele-coadă-de-rândunică… nu e frumos?

Da, era fi umos, când îşi întindea aripile pe umbelele din grădina parohiei.

— Şi fluturele-negru.

Şi el era frumos, când se odihnea pe coaja de mesteacăn în marginea drumului prin mlaştină. Coaja de mesteacăn îi oferea fundalul.

Aşadar, Teo făcuse şi în privinţa asta un bine, şi anume în serviciul frumuseţii, fiindcă şi omizile flutureluiţesător, care sapă canale, în lemn, şi pupele fluturilor ce se ascund acolo cad pradă ciocănitoarei.

Cam la fel vorbea şi morarul Braun, când şedea cu oaspeţii săi la o gustare în birt. Nu exista conştiinţă mai curată ca aceea a vânătorilor; aceştia nu numai că găseau o plăcere în tir, ci şi săvârşeau o acţiune binefăcătoare.

Când Teo spunea ceva asemănător, părea că nici el nu se lua în serios, sau chiar că se amuză pe seama lui Clamor, care şedea întins lângă el cu sentimentul că i se înşiră verzi şi uscate. Nu în înţelesul că n-ar fi fost adevărat – ci să şi cum doctor tâilpert ar fi desenat pe tablă o figură şi ar fi şters-o din nou. Un director de circ îşi executa numărul de călărie, apoi se ducea la cină, sau cu nevasta lui în pat. Mai avea în grajd şi cu totul alţi cai. Pasajele se rânduiau unul după altul.

La Oldhorst, când nu se dumirea vreodată asupra unui lucru, îl întreba pe tata, mai târziu pe superus ce e drept şi ce e nedrept. Aşa se întâmplase atunci când infractorul fusese aproape omorât în bătaie… le era îngăduit s-o facă?

Tatăl era tăcut, dar el se simţea bine, când doar îşi petrecea braţul pe după umărul lui, sau îl lua de mână. Putea să fie atunci şi întuneric. Şi lui superus îi acordase o încredere sfioasă – superus înţelegea ceea ce el exprima neîndemânatic. Îi spunea, de pildă: „Băiete, asupra acestui lucru au cugetat alţii înaintea ta. Şi de-aici poate să iasă ceva bun”.

Superus ştia întotdeauna un verset biblic sau un stih potrivit:

Doar nu conduci tu lumea.

Căci domnitor nu eşti.

Ne-ndrumă bine Domnul Din sferele cereşti.

Asemenea spuse îţi puneau la îndemână o mică provizie, mai folositoare decât poveţele. Când, în drum spre şcoală, Clamor simţea că se sufocă, fiindcă apa îi ajunsese până la gât, se agăţa de unul din aceste cuvinte ca de un colac de salvare. Şi încă mai mult, când căuta

alinare printre păianjeni.

Clamor nu putea duce la îndeplinire ceea ce se cerea de la el. Totul se îngrămădea asupră-i; el rămânea în urmă. Nu era în stare să rânduiască linear vălmăşagul, în cifre, într-o înlănţuire, în unghiuri; de aceea Teo îi era stăpânul, iar Hilpert, duşmanul. El vedea în imagini, care se îmbucau colorate una în alta, nu contradictoriu, ci în cadrul compoziţiei.

Nici în calendar zilele nu se înşiruiau simetric una după alta. Nu aveau aceeaşi durată – lungă fusese ziua în care murise tata, şi scurtă luna în care înfloriseră laolaltă iasomia şi trandafirii. În viaţa lui existau mai puţin date, cât mai ales imagini – una era ziua când pisica făcuse pui, iar alta, când superus plânsese. Superus se prefăcuse că se uită pe fereastră, dar el îşi dăduse seama că plânge, privându-i umerii.

Era nepunctual; şi acest lucru îl resimţea ca pe o vină. Chiar în prima zi de şcoală întârziase la oră. Avea un somn neliniştit; era urmărit până şi în vise de sentimentul că a uitat ceva. I se întâmpla să se trezească de câteva ori noaptea, crezând că nu auzise deşteptătorul, iar apoi să cadă într-un somn de plumb, din care îl trezea Teo, zguduindu-l.

Asta se întâmpla mai ales lunea; ca şi când nenorocirea ar fi avut timp să se concentreze, pa să se descarce pe capul lui. Poimâine va fi din nou luni, iar lui Clamor îi va veni. rândul să stea de pază, când Teo va încerca pentru a treia oară praştia, mai înainte de a începe curăţirea grădinii lui Unger.

DIMINEAŢA DE LUNI

Sună clopoţelul, anunţând pauza. Pe coridoarele şi scările clădirii cenuşii ca o închisoare, începu zumzetul ca într-un stup. Domnul Bayer, dirigintele, fusese bine dispus, ca întotdeauna după ce inhalase aer proaspăt în Harz. Bunăvoinţa nu-l părăsea nici atunci când, între timp,

scutura de praf vreun pantalon. După ce-o făcea, se ducea la fereastră şi-şi pieptăna părul.

Ora cu doctor Hilpert trecuse cu bine; fusese parcă deosebit de lungă. De când Teo supraveghea caietul de geometrie al lui Clamor, profesorul avea mai puţin de obiectat. Datorită acestui fapt, reaua-voinţă fără temei, abisală, cu care Clamor se simţea observat, devenea şi mai sensibilă. Doctor Hilpert îi răpea ultimul lucru de care cel urât se mai putea agăţa: vina… sau o trecea asupra însăşi existenţei lui ce-i devenea insuportabilă.

În toate acestea, Clamor se mira că ceilalţi păreau să nu observe ce se întâmplă, că lucrurile nu ieşeau la iveală. Matematicianul era temut de toţi; aceasta se vădea în însuşi faptul că la el nu se producea nicio dezordine – din clipa în care intra în clasă, domnea o linişte deplină. Cei mai mulţi îl priveau şi cu dezgust – „ăsta-i un viezure puturos”, spusese

Willy Breuer în pauză, după ce avusese loc incidentul.

Desigur, tuturor le era frică de el; preda

O materie principală şi putea să le facă rău. Dar cu el, cu Clamor, lucrurile stăteau altfel; lui nu trebuia numai să i se întâmple „ceva”… el trebuia să nici nu mai existe. Din ochii cenuşii ai lui Hilpert nimicirea iradia în valuri spre el. Simţea aceasta cu atâta intensitate, încât, picioarele începeau să-i tremure şi gura

I se usca. Părul i se făcea măciucă; era împins într-un abis.

Doctor Hilpert începea apoi să vorbească monoton, ca şi cum, preocupat de cu totul altceva, îşi continua expunerea în mod mecanic. Cei doi nu ştiau de ce şi cu ce scop, dar ştiau că miza era mare. Ceilalţi însă nu observau. Era ca şi cum, în mijlocul lor, s-ar fi aflat singur într-un pustiu.

Totuşi, dimineaţa a avut o bună încadrare, cu

serviciul religios la început şi desenul la sfârşit.

Ca în fiecare luni, directorul Blumauer se aşezase la catedră, în faţa lui, în şiruri uşor ascendente, clasele, de la întâia până la ultima, în spate, pe scaune, corpul didactic.

Directorul purta o jachetă comodă, tivită cu panglică neagră, guler plat cu cravată înnodată larg, nu papion ca domnii cei tineri. O rază de soare, parcă anume comandată, cădea prin fereastra înaltă a aulei pe părul său alb ca zăpada. Vocea lui era mai curând înceată, dar, ascultată cu atenţie, se auzea până la ultimele bănci. Când pedagogul deschidea uşa şi intra directorul, toată lumea se ridica în picioare; cu o mişcare a mâinii, le cerea să se aşeze. La începutul şi la sfârşitul solemnităţii, îi punea să intoneze un cântec, uneori numai câteva versuri din el. Astăzi fusese din nou unul din acelea deosebit de familiare lui Clamor din vremea când lua parte la serviciile divine din Oldhorst: „Lăudaţi pe Domnul, puternicul rege al onoarei”. Domnul Denner, profesorul de muzică, bătu prima măsură pe harmonium. Era ca şi cum ar fi venit de jos o chemare, un pocănit, numaidecât stins. Apoi se deschiseră porţile; Clamor fu nevoit să închidă ochii, strălucirea era prea puternică. Acum era sigur, însoţitori nevăzuţi îl conduceau ţinându-l şi de un braţ şi de celălalt, doctor Hilpert nu putea să-i facă niciun rău. Dar şi culorile pieriseră.

Solemnitatea luase sfârşit; şcolarii se ridicară şi se împărţiră în clase, în vreme ce directorul rămase pe loc, împreună cu corpul didactic, până se făcu din nou linişte. Corpul didactic era numeros, deosebirile de vârstă, mari. Old Man, teologul depăşise optzeci de ani, profesorul cel mai tânăr avea abia peste douăzeci.

Cei mai vârstnici, ca profesorul Quarisch, purtau bărbi mari peste veste încheiate până sus, cei mai tineri, mustăţi cochete sau şi barbişon, cum se obişnuiau acum în marină. Cei din urmă se remarcau prin dungile de la

pantaloni ca un tăiş de cuţit şi prin gulere înalte care le strângeau gâtul ca o menghină, dând chipurilor o expresie pe jumătate arogantă, pe jumătate chinuită. Cei tineri de tot umblau şi raşi. Aşa se purta şi directorul, dar ca un ecou din vremuri îndepărtate. Capul său – se spunea – amintea portretele de bătrâneţe ale lui Schelling.

Asupra reglementărilor, încă domnea consensul. În privinţa aceasta, tinerii trebuiau mai curând înfrânaţi. Câţiva socoteau serviciul religios drept depăşit. Ce trebuia pus în locul lui, dacă ar fi fost şters din programa didactică? Aceasta se va întâmpla fără îndoială la retragerea lui Blumauer. Directorul asigura fcoeziunea, mai putea să dea formei conţinut. Clamor simţea acest lucru, atunci când îi vedea părul luminând. Acestui cap i se mai putea spune „căpetenia”. Determina imperceptibil mişcarea, care se rotea în limitele valorilor verificate, fără a se domoli sau precipita.

Când vedea cum totul converge cu o punctualitate până la minut, se uneşte şi iar se împrăştie, pe Clamor îl cuprindea un fel de mirare plină de neîncredere. Cu o asemenea uimire ar privi orice străin de mecanică rafinamentul unei maşini, sau un surdo-mut mişcările unui dirijor şi ale orchestrei sale.

Clamor era uimit fireşte şi de animale, de o broască, de o libelulă; dar asta era altceva – ca un ecou, o recunoaştere, o înrudire, o voioşie. Aici, în afară de respect se afla ceva străin, de neînţeles, şi mereu întrebarea: „Cum am ajuns eu aici?”; poate că şi asta era numai un vis.

Resimţea faptul că nu se putea alătura celorlalţi ca pe o vină a sa. Nici la Oldhorst nu era în rând cu ceilalţi, în afară de tata şi de pădure. Starea aceasta rămânea aceeaşi, între zileri, între ţărani, la şcolile înalte, poate în genere în lume.

ORA DE DESEN

Ultimele două ore – desenul şi pictura – erau pentru

el un răgaz de odihnă. Domnul Muhibauer picta pentru sine, în faţa şevaletului. Compunea cu vârful pensulei, din culorile neamestecate, un mozaic de puncte şi din când în când făcea câţiva paşi înapoi, ca să aprecieze cu ochii mijiţi impresia.

Domnul Muhibauer picta fără model. Elevilor le distribuise mici obiecte. La răstimpuri, pornea printre rânduri, lăuda şi mustra, dar fără pasiune, ca unul care predă o lecţie plictisitoare. Ca mulţi profesori de desen, era de părere că în el se pierduse un artist. Locuia cu soţia sa Nanna în oraşul vechi, aproape de casa unde Eulenspiegel frigea odinioară bufniţe şi macaci. În hol, lângă alte cărţi de vizită, era prinsă şi a lui, având sub nume indicaţia „Artist pictor”. Trimisese odată tablouri la o expoziţie fără juriu, iar critica îl sfâşiase, ceea ce îl urmărea şi în vise.

La conferinţe, ca să nu fie omis nimeni, era şi el întrebat, dar ultimul, după profesorul de gimnastică Mez. În vreme ce bătrânul de la patruzeci şi opt, cum îl numea profesorul, îşi exprima părerea, ce-i drept, în fraze neşlefuite, dar cu extremă energie – avea oricum lucruri îmbucurătoare de spus despre jocurile gimnastice – domnul Mühibauer abia rostea o biată banalitate, pe care o mai şi începea cu inutila înfloritură de stil: „eu aş zice”. Pentru filologi, optativul era un spin în ochi, iar directorul îl şi întrerupsese odată: „Nu-i nevoie să-ţi ascunzi luminile sub obroc, domnule coleg… vorbeşte pe şleau!”

La desen, gimnastică şi muzică erau reunite câteva clase, aşa cum se procedează la obiectele ce presupun un talent artistic înnăscut.

Când aveau dinainte obiecte simetrice, elevii desenau mai întâi cu creionul un model linear, drept construcţie auxiliară, care, după terminarea operei, cădea victimă gumei. Aproape în fiecare serie se găsea printre elevii mai vârstniciunul care atingea o perfecţiune indiscutabilă şi

despre care predecesorul lui Muhibauer, domnul Obermaier, ştia hotărât: „Ăstuia trebuie să-i dau un zece”. Că zecele i se cuvenea, o ştia şi cel astfel lăudat.

Priveliştea simetriilor era împotriva firii lui Clamor, ca şi cum i s-ar fi impus ceva silnic. De ce, n-ar fi putut motiva nici mai târziu, căci de o asemenea înclinaţie este legată de cele mai multe ori incapacitatea de a sistematiza şi teoretiza. Chipurile şi siluetele îi plăceau mai puţin din faţă şi din profil, cât mai ales dintr-un anumit unghi, care era greu de stabilit. Când mergea în jurul lor sau se schimba lumina, erau clipe care-l înspăimântau şi totodată îl făceau fericit, ca şi când din făptura privită ar fi ţâşnit, mai iute ca gândul, ceva ce te îmboldea. În simetrie bănuiai o taină care se ascundea înapoia ei: uşile şi porţile erau simetrice, pentru ca astfel canaturile lor să se deschidă mai uşor. Şi, desigur, şi oamenii, femei şi bărbaţi.

Când pornea să străbată rândurile din sala de desen, ca să privească peste umărul elevilor, domnul Muhibauer se oprea de fiecare dată îndelung în dreptul lui Clamor. Că aici se urnea ceva neobişnuit, poate chiar că ieşeau la iveală, într-un joc şovăielnic, ghearele leului, nu-i scăpase, chiar dacă n-ar fi putut să găsească argumente, întrucât aproape că nu sesiza altceva decât fenomenul.

Din punct de vedere pur pedagogic, realizările lui Clamor îl azvârleau într-un conflict de neîmpăcat. Pentru domnul Obermaier n-ar fi existat nicio îndoială că aici era vorba de o treabă de cârpaci, poate chiar de o obrăznicie. La aşa ceva, răspunsul cuvenit era nota cinci.

O apreciere scandaloasă – pe de altă parte: cum să motivezi că singura notă ce intra în discuţie era un zece? Aceasta ar duce de îndată la teorie. De exemplu: imaginea unui fluture cu aripile întinse, pe care domnul Obermaier o premia, nu se vedea în natură, chiar când insecta îşi deschidea aripile pe o floare. Bine, lucrul acesta l-ar fi acceptat colegul; totuşi, spaţiul lui de joc rămânea

restrâns. Mă rog, cum ai putea preda fără unităţi de măsură? Simetria era indispensabilă pentru comparare.

Era adevărat, şi tocmai de aceea nici nota zece, nici nota cinci nu putea fi potrivită pentru, Clamor. El nu intra în tiparele comune, nu făcea parte din masa celorlalţi. Dacă ţ-ai fi dat un cinci, ai fi comis o ticăloşie, printr-un zece, i-ai fi jignit pe cei perfecţi; ar fi urlat ca din gură de şarpe.

La Berlin apăruse o nouă publicaţie: domnul Muhibauer aştepta cu nerăbdare numerele acesteia. Chiar dacă nu putea pricepe tablourile, îl fascina îndrăzneala. Contemplându-le, se gândea la situaţia lui. În nicio altă specialitate, fie ea şi artistică, problemele nu i se păreau atât de încurcate ca în a lui, mai ales din pricină că aprecierea formei şi a culorii devenise atât de şovăielnică, tocmai acum. La gimnastică şi la muzică existau premise ce ieşeau indiscutabil la iveală în realizările respective, şi chiar în ştiinţe îţi dădeai seama cu ce aveai a face. În domeniul ştiinţelor, un Gauss fusese recunoscut încă de copil.

În măsura în care nu se încadra nici el în tipare, domnul Muhibauer se simţea legat de Clamor, înrudit cu el. Nanna îl îndrăgise şi ea pe băiat, de când venise pentru prima dată în casa lor. Băiatul nu-şi cunoscuse mama, totuşi îi simţise mereu lipsa. Îi văzuse chipul, la moară, într-o fotografie, de care îi amintea soţia profesorului. Era acelaşi chip palid, absent. Lumină de lună într-o poiană din pădure; ţi se tăia răsuflarea.

Ceea ce-l înlănţuia pe profesor de acest elev nu erau realizările lui, nu era ceva concret… mai curând, o încredere oarbă, o înclinaţie, un instinct. Acestea plutesc într-o aură tainică şi pot fi infirmate sau confirmate într-un mod miraculos. Dar întotdeauna, indiferent de succes, s-a petrecut ceva important.

La toate acestea se adăuga problema elevului

preferat, a cărui expunere la pericol se transmite profesorului. Relaţia se sublimează într-o taină conspirativă, adesea cu vibraţii afective. Când stătea în spatele lui Clamor şi-i privea foaia de desen, domnul Mühibauer îşi punea mâna pe umărul lui sau îl mângâia pe păr. Şi lucrul acesta fu observat.

CATASTROFA

Clopoţelul şcolii sună mult prea devreme pentru Clamor, care ar fi rămas cu plăcere în sala de desen până seara. Elevii înconjurară în semicerc şevaletul profesorului. Din nenumăratele puncte începeau să se închege figuri, ca şi când s-ar fi adunat nişte nori de confeti. Domnul Mühibauer se trase înapoi, era mulţumit, deşi o ştia: pentru cei de la Brücke[23], acestea erau lucruri depăşite. Ca mulţi epigoni, judeca exact capacitatea deficientă. Bătu din palme:

— Aşa, băieţi… cine-mi duce şevaletul acasă?

Clamor se prezentă cel dintâi; îşi făcu loc în faţă şi ridică degetul:

— Îmi daţi voie… domnule prolet?

Se făcu brusc linişte. De ce se holbau toţi la el, ca şi când ar fi spus ceva de necrezut – o porcărie, un cuvânt pe care-l cunosc cu toţii, dar nu-l rostesc niciodată? Clamor se simţea vinovat; el, care trăia la margine şi aproape că nu era luat în seamă, se vârâse în faţă şi pretinsese un privilegiu; aşa ceva nu i se cuvenea. Acum, privirile tuturor erau aţintite asupra lui, mai întâi cu uimire, apoi cu ostilitate; câţiva izbucniră în râs.

Era ca în unul din visele pe care le ştia: fusese strămutat de la mare depărtare într-o societate. Era o lumină mare, ardeau lămpile, şi deodată văzu că se află gol în mijlocul unor oameni distinşi.

Aşa se holbau şi cei de-aici la el. Domnul Muhibauer

23 Grupare artistică la care au aderat principalii pictori expresionişti. Fondată la Dresda în 1905, a dăinuit pînă la 1913 (n. tr.).

pălise, ca şi când l-ar fi pişcat o insectă otrăvitoare. Mai întâi i se păru că nu înţelesese, apoi simţi înţepătura. Ridică mâna şi-l lovi pe elev în faţă. N-a fost o palmă cum împărţeau de obicei profesorii. A fost o lovitură directă cu pumnul strâns, în gură. L-a izbit pe Clamor în buză, care începu să sângereze puternic. Aşa loveşti când cineva te jigneşte pe stradă, sau te vezi amestecat într-o încăierare. Clamor îşi duse mâna la ochi; îl auzi pe domnul Muhibauer trântind uşa în urma lui. Elevii se risipiră şi ei. Rămase singur în sala de desen.

Vestea despre incident se răspândi repede; băieţii din pensiune o aduseră acasă. La prânz, ca în fiecare luni, urma să se servească supă de mazăre cu sângerete. Doamna profesor respecta riguros planificarea meniurilor. Cârnatul negru era prăjit şi tăiat în cubuleţe, care erau puse în castron abia la masă, fiindcă trebuiau să rămână crocante.

Un fel de mâncare ţărănească, la care se folosea numai lingura. În timpul orelor de curs, Clamor se bucura întotdeauna, gândindu-se la acest fel. Astăzi înghiţi cu greu şi fu bucuros, când goli farfuria. Buza îi crăpase, iar degetul mare i se umflase şi mai mult; în seara din ajun, la a doua tragere în plin în fereastra lui Zaddeck ţinuse din nou praştia pieziş şi simţise răspunsul simetriei. Fiekehen îi împrospătase bandajul.

Buz, care şedea lângă el şi înfuleca vârtos, îl observa bucuros de necazul lui. În cele din urmă nu mai putu să se reţină şi întrerupse liniştea apăsătoare:

— Văleleu, oleoleo!

Era vădit că voia să atragă atenţia asupra faptei eroice a lui Clamor şi asupra urmărilor ei, dar profesorul nu se lăsă antrenat. Ducea în tăcere lingura de supă la gură şi-şi ştergea barba cu şervetul. Că şi el era preocupat de caz, reieşea din crâmpeiele unui soliloc: „Cizmarule, nu mai sus de sandale”, sau: „La urma urmelor, nici la

Oldhorst nu-i aur tot ceea ce străluceşte”. Rostind aceste vorbe, clătina din cap. Din aceste clătinări îi puteai desluşi cursul gândurilor. Cu toţii, şi Clamor cel mai bine, ştiau la cine se referă. În vreme ce strângea farfuriile, Fiekehen îi atinse perceptibil umărul, iar doamna Mally spuse:

— Lasă, Friedrich.

Numai Paulchen Maibohm nu băgase de seamă nimic din toate acestea şi aproape că nu mâncase; directorul adjunct îl chemase la el după-masă.

Teo era şi el nemulţumit; îl opri pe Clamor pe coridor:

— Trebuie să spui doar ce spun toţi… n-ai băgat la cap? Nenea Freddy e foc pe tine. Diseară ţine-te bine, când vom deschide tirul. Pe urmă, te scot eu din necaz.

Teo nu ştia că lucrurile stăteau mult mai rău.

După-amiaza de luni se scurse ca de obicei; după pauza de prânz, urmară cele două ore de pregătire a lecţiilor. Un elev din clasa a doua aduse din însărcinarea directorului adjunct Zaddeck înştiinţarea: Paulchen Maibohm trebuie să vină la el cu lucrarea abia la nouă; era o oră neobişnuită.

După apel şi după „Rupeţi rândurile”, piaţa se golise; până la cină, băieţii din pensiune jucau acolo oină, sau goneau în cerc cu bicicletele. Cei trei nu se lăsară tulburaţi de o ploaie torenţială; din pământul cald urca o ceaţă uşoară.

Teo cercetă vremea; era favorabilă – acţiunea putea să aibă loc mai devreme decât în ajun. Ieri, duminică seara, de la prima lovitură, un geam se făcuse cioburi. Apoi se stinsese din nou lumina, iar directorul adjunct, în jachetă de culoare deschisă, cercetase strada. Nu-i trecea prin minte că se trăsese de la o asemenea distanţă. La acest lucru se şi gândise Teo.

Îndată după cină, distribui praştiile. În mijlocul pieţei erau învăluiţi de ceaţă ca de o mantie. Înaintară până când

văzură licărul ferestrei. Unul dintre canaturi era orb; stricăciunea de ieri încă nu fusese reparată. Acum trebuia să-şi găsească pandantul.

Teo îl puse pe Buz să tragă două proiectile. Apoi îşi încordă el praştia, întinzând-o până la ureche. De data aceasta trebuie că nimerise perfect; auziră nu numai pocnetul bilei când atinse geamul, ci şi zăngănitul cioburilor pe trotuar. Acţiunea reuşise. Probabil că de data aceasta directorului adjunct începuse să-i fie frică, deoarece nici nu stinse lumina, nici nu apăru în stradă ca în zilele precedente.

— Şi-a primit porţia, spuse Teo, acum, gardă, atenţie!

Zicând acestea, dispăru, de data asta în direcţia grădinii lui Unger, în vreme ce Buz o luă la fugă spre cazărmi.

Clamor rămăsese în piaţă; aproape că nu luase cunoştinţă de cele întâmplate. Încerca mereu să înţeleagă de ce se mâniase aşa domnul Muhibauer.

Deodată se simţi înşfăcat din spate. Un pumn zdravăn îl izbi în ceafă:

— Huhurezule… acum am pus mâna pe tine.

Cel care-l înhăţase îl răsuci şi-l apucă de gât, apoi îi smulse praştia din mână. Era un zdrahon într-o jachetă în dungi; aşa umblau îmbrăcate ordonanţele.

Insul era foarte puternic; îl învârtea pe Clamor ca pe o păpuşă. îl răsuci din nou şi-i îndoi cu o smucitură braţul stâng la spate:

— Eşti arestat!… Zicând acestea îi făcu vânt înaintea lui. Lotrule, de-acu la gros.

„Arestat” – cuvântul era destul, ca să-l paralizeze; aproape că nu-şi mai putea mişca picioarele, dar când se împleticea, primea un ghiont cu genunchiul. Nicio speranţă să scape. Pe jumătate împins, pe jumătate îmboldit, fu silit să intre pe uşa casei, care fusese ţinta atacului, apoi trebui să urce scara. Treptele erau acoperite

cu un preş roşu; „Numai pentru locatari”. Parcă s-ar fi căscat botul unei fiare.

TUBUL DE PIPĂ DIN CHIHLIMBAR

— L-am prins, domnule maior.

Clamor simţi că strânsoarea slăbeşte. Se aflau într-o încăpere luminată de o lustră; lumina becurilor ascuţite cădea pe un covor trandafiriu, pe care erau ţesuţi nuferi. O lucrătură bine executată; sus străluceau bobocii, iar jos, aceştia se deschideau şi înfloreau. Trandafiriul făcea mai bine ochilor decât roşul aprins de pe scară. Clamor se întreba din nou cum de a ajuns aici.

Mai era şi o masă ciudată. Tăblia acesteia era împărţită în pătrate albe şi negre; pe ea se găseau nişte figurine. Pe marginea lată se aflau aşezate alte figurine; mai rămânea loc pentru o sticlă, un pahar de vin şi o cupă plină cu suluri subţiri de hârtie pentru aprins pipa, cum obişnuia să răsucească şi doamna Mally spre înlesnirea soţului ei.

În faţa acestei mese şedea un ofiţer într-o bluză cenuşie ca argintul, descheiată la piept. Fuma dintr-o pipă nu prea lungă, cu găvanul cafeniu. Era maiorul, pe care Clamor îl întâlnea pe drumul mărginit de gard viu şi care schimba întotdeauna câteva cuvinte cu el. Clamor o cunoştea şi pe doamna care şedea de cealaltă parte a mesei, în faţa maiorului, şi privea speriată, acum, după ce partida fusese întreruptă. Era soţia maiorului; o vedeau deseori circulând în oraş cu o trăsurică uşoară. Când doamna maior intra în vreun magazin, le îngăduia să ţină hăţurile.

Maiorul se ridică, să-l examineze pe delincvent; îşi încheiase nasturii bluzei şi-şi scosese din gură pipa, pe care o ţinea pieziş la piept.

Clamor se prezenta într-un chip defavorabil. Avea buza crăpată şi umflată, bandajul degetului gros, murdar. Când îl înhăţase ordonanţa, i se sfâşiase şi o mânecă.

Din nou căzu victimă separării totale a capacităţilor active de cele contemplative… îl paraliza cu atât mai mult, cu cât era mai imperios să acţioneze, să vorbească, să se mişte. Perceperea, dimpotrivă, i se ascuţi. Aici, privirea îi era vrăjită de gâvanul pipei. Era şlefuit din spumă de mare şi constituia mândria maiorului, care, în afara serviciului, aproape că nu-l lăsa din mină. În cursul anilor, tot pufăind, îi dăduse nuanţe artistice de negru şi cafeniu; numai sus mai rămăsese o margine de culoare mai deschisă. Era acelaşi joc de culori, care-l izbise pe Clamor încă din prima zi de şcoală la părul domnului Bayer. Frumoasă era şi mina care ţinea tubul pipei, la fel, inelul cu sigiliu, în a cărui piatră albastră era incizat un blazon. Blazonul ieşea în evidenţă, cenuşiu-deschis.

Mai ales tubul de chihlimbar al pipei te orbea; toată lumina se concentra în el. Vorbind, maiorul îl rotea în cercuri mici, iar Clamor îl urmărea cu privirea. Galbenul încărcat de lumină aproape că pâlpâia; deşi intens până la a deveni dureros, Clamor nu-şi putea întoarce ochii.

— Ia te uită – un licean. Îmi cade o piatră de pe inimă – de altfel, nici nu prea îmi venea să cred că în dosul trebii acesteia se ascunde unul din oamenii mei. Oricum, nu mai e ca altă dată. Maiorul luă în mină praştia. De necrezut ce poate face un asemenea lucru. Asta nu mai e jucărie. Şi-apoi, de trei ori, una după alta. Rea ispravă.

— Să-l iau în şelărie?

Ordonanţa dădu să-l apuce. Majoreasa tresări, dar maiorul făcu un gest negativ.

— Sau să-l duc la poliţie, domnule maior?

— Nu, Franz – când au pus ăia gheara pe cineva, s-a zis cu el; asta nu-i o treabă pentru poliţie. O poznă prostească de copil. Se întoarse spre Clamor: Sau ţi-am făcut eu ceva?

Ca toţi ofiţerii de la trupă, avea o bună memorie a persoanelor; ştia că şcolarul acesta cu care se întâlnea

aproape în fiecare dimineaţă şi care-şi scotea şapca, locuia la profesorul Quarisch şi că fratele acestuia, superintendentul, îi era tutore.

Clamor simţi că trebuie să răspundă ceva, dar gâtul îi era sugrumat. Nu reuşi să îngaime decât:

— Domnul director adjunct…

Aceasta fu îndeajuns ca să-l îmbuneze şi mai mult pe maior; aha, ăsta a vrut să-i joace o festă belferului. Avea desigur motivele lui, căci acest Zaddeck era un tip antipatic, cu care se ¡întâlnea pe scară, un fel de instructor de la grajduri. Numai că băiatul greşise frontoanele; profesorul locuia pe latura din spate. O cameră cu intrare separată, izolată; i-o închinase maiorul, e-adevărat, fără nicio plăcere, dar avea nevoie de bani.

Maiorul râse; îl ciocăni pe Clamor cu muştiucul pipei pe piept:

— Puşlama… culoarea chihlimbarului era irezistibilă. Apoi: Franz, du-te până la profesor, alături; îl rogi să vină pentru o chestiune personală.

— Achim – e oare necesar? întrebă doamna maior.

Ordonanţa repetă ordinul şi ieşi.

Când auzi bătăi în uşă, directorul adjunct fu străbătut din nou de un fior de spaimă. Nu era în apele lui, se simţea în nesiguranţă, ameninţat. Toată după-amiaza se plimbase de colo, colo, reflectând, prin odaia lui, mărginită de o nişă, mai curând o cabină ca de vapor, unde dormea. Îşi trecea mereu buza peste mustaţă, s-o umezească, apoi o răsucea din nou. Nu era o mustaţă cum o purtau ofiţerii şi colegii tineri, ci una mai lungă şi mai subţire, întocmai ca a unui instructor de grajd.

Directorul adjunct avea motive să fie neliniştit. Când venise acasă la prânz, găsise în cutia de scrisori un plic: o invitaţie de la poliţie. Fără să mănânce, alergase la comisariat. Acolo nu se ştia nimic, se şi foloseau alte formulare; era vorba cu siguranţă de o mistificare. Totuşi,

comisarul îl privise bănuitor.

Se adăuga şi povestea cu geamurile maiorului. Vestea se răspândise desigur în imobil; oamenii se întrebau asupra celor întâmplate, făceau presupuneri. Ca toţi cei care aveau ceva de ascuns, directorul adjunct era sensibil la incidentele neobişnuite; chiar şi când doi colegi stăteau împreună în curte, îl încerca un sentiment neplăcut, ca şi cum aceia ar fi discutat despre el.

Acum, se auzeau bătăi la uşă. Nu erau bătăile şovăitoare ale elevilor, chemaţi la meditaţie sau pentru lucrări de pedeapsă. Mai ales Paul Maibohm atingea tăblia uşii atât de uşurel, încât aproape că nu se auzea; doar zgâria ca un şoricel. Directorul adjunct auzea, desigur; avea un auz fin. Putea să dureze şi un sfert de oră; şedea în fotoliu, muşoandu-şi mustaţa, firele de păr i se zburleau. Pe naiba, de ce nu putea să se oprească aici; ca fumătorii de pipă, trebuia să mărească doza… dezamăgirea urma în orice caz, poate chiar spaima de nimicire.

Aşa poruncitor băteau în uşă numai poliţiştii şi militarii. Directorul adjunct îşi amintea fără plăcere de vremea când îşi făcuse serviciul militar. Existase atunci o poveste care fusese muşamalizată la timp, nu ca să fie cruţat el, ci pentru a se smulge ziariştilor o delicatesă prea pe gustul lor. Deschise.

În prag se afla ordonanţa maiorului. Isprava urâtă cu geamurile fusese lămurită. Nu fusese vreun vagabond, nici vreun filator şi nici vreun soldat, aşa cum se presupusese, ci un licean. A treia oară, Franz îl pândise în grădina lui Unger. Directorul adjunct îl urmă fără niciun chef; nu voia să aibă nimic a face cu povestea asta.

Lucrul acesta îl sublinie îndată şi în salon. N-avea dificultăţi cu elevii, aceştia chiar ţineau la el. Iar pe acesta nu-l cunoştea decât ca pe unul dintre cei aflaţi în pensiune la profesorul Quarisch; îl văzuse în treacăt prin curtea şcolii. Un băiat liniştit, se ţinea totdeauna deoparte.

Desigur, era un lucru supărător, dar de ce să se exagereze?

Modul uman de a aborda incidentul îi fu pe plac soţiei maiorului:

— Achim, băiatul stă aici ca un biet nefericit, iartă-l.

Aşa ceva nici nu putea să intre în discuţie, ar însemna să deschidă porţi largi indisciplinei. Mâine dimineaţă, când se va întoarce de la castel, maiorul va sta de vorbă cu directorul; acesta doar n-o să a taie capul. Dar două ore de carceră – astea i se cuveneau.

— În plus, tutorele tău va trebui să plătească… două ochiuri de geam mari fac zece taleri, iar geamgiul pe deasupra. Cât cinci perechi de mănuşi: ăsta nu-i un fleac.

— Şi-acum, du-te acasă.

Zicând acestea, maiorul îl ciocăni din nou pe Clamor pe piept. Chihlimbarul era acum încă mai luminos, azvârlea scântei, orbea.

Directorul adjunct scoase din buzunar ceasul; era nouă fără un sfert, aşadar, încă timp:

— Anunţă-l pe Paul Maibohm: nu mai trebuie să vină – nu uita. Nu mai ţinem ora.

Piaţa era acum învăluită într-un întuneric desăvârşit; Clamor o străbătu ca şi cum picioarele şi-ar fi amintit drumul şi ar fi mers singure. Cei dintâi cheflii se şi întorceau la cazarmă, printre ei trei elevi de la şcoala de ofiţeri, care băuseră la „Vânătorul verde”. Mergeau ţinându-se de braţ şi cântau; cântecele lor erau ceva mai alese decât ale subofiţerilor, dar destul de obscene:

Îmi şedea în poală.

Şi în faţă şi în spate goală.

Zicea fala; *nu şi nu*.

Pân’ *la noapte ce vrei tu*.

Clamor nu-i auzea şi nu-i vedea, o luă drept spre ei.

— O haimana… ăsta ne caută pricină.

O lovitură cu cotul îl azvârli la o parte; o lovitură în plus sau în minus, nu mai conta astăzi. Ăştia puteau să

scoată sabia. Îşi continuară drumul, reluând cântecul. Lăsau săbiile să se târască în urma lor pe caldarâm, ceea ce era strict interzis. Pesemne că aveau de gând să se întoarcă în oraş.

Noaptea abia începea.

ALBASTRUL DE LA MIEZUL NOPŢII

Strălucirea chihlimbarului, jumătate ceară, jumătate pucioasă, fusese arzătoare, ca şi cum salonul s-ar fi concentrat în el. Când ajunse în vestibul, Clamor însă simţea efectul. Lampa aninată de perete era pe cale să se stingă; Fiekehen sfârşise desigur lustruirea încălţămintei. Deasupra fitilului pâlpâia o flăcăruie albastră şi-şi împrăştia lumina – nu era un albastru obişnuit. Era viu ca pielea unui animal care respira, îmbrăcând galvanic vestibulul şi scara. Clamor fu şi el luat şi îmbibat de acest şuvoi. Îşi privi mina: scânteia viu, fosforescent; vinele îi erau trasate pe ea cu tuş. Când expira, albastrul devenea luminos. Dar acesta nu mai era albastru… atunci, ce era?

Scara era o conductă de sticlă sclipitoare; îl sorbi în sus. Acum nu avea de făcut decât un singur lucru: să se ducă la păianjeni, la rugăciune.

Din gangul care ducea la aripa părăsită se desfăcea scara spre alcov. În uşă sta Teo; o proptise pe Fiekehen în faţa lui, în picioare, îi ridicase fusta şi-i scosese laibărul. Bentiţele de catifea neagră sugrumau braţele fetei spre umăr, ca şi cum ar fi fost legată de uşor – de un stâlp al infamiei. Sânii ei erau goi, sfârcurile de un albastru vânăt, aproape negru, ca al murelor. Fata vorbea ca pe jumătate adormită, sau în vis:

— Nu, zău, domnu’ Teo… zău.

Clamor crezu şi el că visează; domnea atâta linişte pe coridor. Numai Teo îl observase. Nu păru speriat, nici măcar surprins.

— Cară-te. Buz te-a filat, ne socotim noi.

Clamor se prăvăli pe gang în jos, smulse ca un om ce

se înecă uşa spre păianjeni.

Acum, albastrul deveni maiestuos – pornind dinspre pereţii văruiţi, se concentra şi se revărsa în păpuşa care atârna de tavan.

Păpuşa era comică: o paiaţă. Era îmbrăcată în costumul vărgat al lui Paulchen Maibohm; purta pantalonii scurţi şi pantofii de lac cu funde late, pe care îi admirase de atâtea ori, chiar dacă de departe. Aici, îi privi de aproape de tot. Pe capacul closetului se afla caietul de teme al lui Paulchen.

Era o linişte cum nu mai auzise niciodată… da, liniştea aceasta o auzea. Aşa foşnea în pădure, chiar când nu bătea vântul. Îşi luă îndrăzneala să ridice capul… păpuşa scotea la el limba, de un albastru livid.

Era chipul lui Paulchen Maibohm.

Păianjenii se aflau deoparte, şi, probabil, Clamor nu strigase tare. Există totuşi sunete care se deosebesc de toate celelalte şi pot fi auzite nu numai cu urechile. Mergem pe stradă şi auzim un murmur: pe lângă noi a trecut o durere cumplită. Auzim un hohot de râs în vălmăşagul din piaţă şi ne oprim miraţi: era un nebun.

Un strigăt, ca acela scos de Clamor. nu răzbate prin ziduri; e ca şi când acestea ar fi devenit bune conducătoare: li se comunică. Oricât de departe şi oricât de încet a strigat fiul ei… mama tresare din somn. Mamele veghează necontenit, chiar în somnul cel mai adânc, şi sunt necontenit îngrijorate, chiar în vremurile cele mai paşnice.

Doamna Mally se trezi… în casă era ceva străin, pătrunsese ceva, se întâmplase ceva. Apoi se izbiră uşile; la toate caturile se aprinse lumina.

MARŢI

Domnul Bayer preda în ora a treia fără niciun chef, şcolarii erau şi ei cu minţile aiurea, deşi niciunul nu vorbea despre locul rămas liber în clasă. Domnul Bayer, care

observa numaidecât dacă lipseşte cineva, nu-l pomenise nici el. Paulchen nu era de faţă, totuşi mai prezent ca niciodată. Tuturor le fusese drag.

Noaptea fusese plină de nelinişte; Clamor, ca şi ceilalţi, nu lipise geană de geană. Veniseră medicii, mai întâi doctorul Vollmer, medicul de casă, apoi cel de la procuratură. îl interogaseră pe Clamor. Buz trebuise şi el să facă declaraţii. Apoi îl luaseră pe Paulchen.

Doctorul Vollmer trebui să se ocupe şi de profesor. Casa mirosea a camfor şi a melisă;

fetele duceau mereu sus gheaţă şi comprese noi. Când plecă, doctorul îi spusese doamnei Mally:

— Acum trebuie să înceteze cu jocul de popice şi ţigările tari.

Înainte de a se întinde în pat, profesorul expediase câteva telegrame. În primul rând, părinţilor lui Paulchen; vaporul lor era aşteptat încă în noaptea aceea; călătoria în jurul lumii se încheiase. Telegrama le va fi înmânată la debarcare. Mai telegrafiase la Oldhorsh, lui superus.

Era ciudat: când ceva mergea prost în sfera socială, cu soţia, cu fiul sau comunitatea, trebuia să intervină profesorul. Dar când se petrecea ceva grav, când, cum spune cântecul, „sufla adierea morţii”, atunci fratele său era mai tare; acesta stătea, ca strămoşii, cu picioarele proptite pe temelia vechii credinţe reformate. Orice s-ar fi prăbuşit în caturile de sus nu putea decât să confirme soliditatea fundamentului. Acest lucru îl simţeau şi ţăranii, aproape cu voioşie, când superus stătea înaintea gropii deschise. Atunci, ţăranii îşi găseau alinare în cântecele cele vechi.

De ce râvneşti măriri deşarte.

Când lotul se sfârşeşte-n moarte – Puterea, tronul şi coroana?

Ce-am adunat în viaţa toată când *vine moartea, nu ne-ajută*;

Şi toate mor cu noi odată.

Dar uitau curând. Încă de la împărţirea moştenirii începeau iar.

Era o atmosferă de tribunal. Clamor simţea prin pereţi că se discută despre el. În timpul celei de-a doua pauze, îl văzuse pe maior. Ieşea din cancelaria directorului, purta un coif cu vârful înalt, de aur, şi mănuşi albe. Cu mâna stângă, ţinea sabia, să nu se izbească de trepte. Aşa coborî scara, ca un arhanghel vestitor.

La liceu se făceau de câteva săptămâni lucrări de renovare. Clasa a patra era mutată într-o clădire anexă, către care ducea din curte o scară de lemn. Când domnul Bayer era pe cale să termine lecţia, uşa fu crăpată. Afară se afla directorul:

— Domnule coleg Bayer, un moment, te rog.

Aşadar, a bătut ceasul. Uşa avea un oberliht la înălţimea ochilor. Clamor nu putea să vadă capetele. Dar se observa că afară se discută, căci în aerul curat şi răcoros urcau până sus aburii răsuflării. Era ca jocul unei balanţe, ale cărei talgere se ridică şi coboară. Mai întâi fură oscilaţii lungi, apoi mereu mai scurte. Norişorii palizi apăreau cenuşii pe cenuşiu şi totuşi foarte distincţi pe geamul mat, efect, desigur, al mişcării. Când în pădure, iarna, deşi domnea o linişte desăvârşită, un fulg de zăpadă zbura ca luat de-o adiere de pe ramuri era la fel… zăpadă pe zăpadă, la marginile lumii colorate. Albul era imponderabil. Dar fulgii de funingine? în ei era desigur mai mult decât greutate…

Domnul Bayer se întoarse şi se aşeză la locul său. Fusese de altă părere, dar directorul stăruise s-o facă în faţa întregii clase. Spuse:

— Ebling – eşti eliminat. Strânge-ţi cărţile şi du-te acasă!

Maiorul recomandase o pedeapsă blândă. Privitor la ochiurile de geam, directorul s-ar fi lăsat convins, dar se

adăuga şi obrăznicia din dimineaţa aceleiaşi zile. Aceea pusese vârf la toate. Şi încă faţă de profesorul de desen, care era atât de sensibil. Omul nu se simţea bine în pielea lui. În asemenea cazuri, se dădea titlul de „profesor”, dar lui îi lipseau anii de serviciu. Oricum, nimeni nu trebuia să-l jignească nepedepsit.

Prea multe dăduseră peste director; se clătinau temeliile. Despre întâmplările din pensiunea Quarisch i se raportase încă din timpul nopţii – cum se putuse petrece aşa ceva tocmai acolo? apoi venise constatarea medicului legist.

Pe directorul adjunct îl suspendase din serviciu. Îi fusese antipatic întotdeauna; acum ticăloşia lui devenise notorie: un lup în piele de oaie. Nu se putea muşamaliza nimic, nu exista nicio scăpare. Nu se putea evita ca scandalul să ajungă în presă. Control insuficient în serviciu, ÎI confruntase pe acest Zaddeck cu Teo Quarisch, care se şi aflase pe urmele lui. Teo spusese: „Dacă n-aţi fi atât de murdar, v-aş trage una”.

Directorul ascultase în tăcere… oricum, vorbe cam tari faţă de un profesor, dar: un viitor domn. Şi-apoi, maiorul.

„Califul îşi puse mantia roşie a mâniei”. În vreme ce Clamor îşi strânse cărţile, nimeni nu spuse nimic. Mai curând, şedeau ghemuiţi. Clamor coborî scara în curtea goală. Şi drumul spre păianjeni era acum închis.

La piciorul scării stătea doctor Hilpert; ca să aştepte acolo, trebuise să încheie lecţia mai devreme. Faţa lui era schimbată, părea prietenoasă, aproape blândă. Îi pierise privirea cenuşie ca oţelul, cu care îl sfredelea pe Clamor dinspre soba din colţ. Era chipul unui om, căruia i se dăduse o veste bună, căruia i se prilejuise o desfătare. Se aplecă şi-i şopti în ureche:

— Nu pot să-ţi spun cât mă bucur că am scăpat de *tine*.

Clamor încremeni şi se trase înapoi. Pentru prima dată putu să-l privească pe doctor în ochi, până în fundul ochilor. Nu era întâlnirea dintre câine şi pisică; era întâlnirea dintre şarpe şi mangustă, faţă-n faţă, în stuful Nilului, când soarele se află la zenit.

Doctor Hilpert păli; privirea lui deveni nesigură. Se întoarse şi se îndepărtă în grabă.

FINAL

La pensiune stăruia neliniştea. Veniseră părinţii lui Paulchen, superus se afla şi el în casă. Aproape că nici nu se observă lipsa lui Clamor de la masă. Se refugiase de câteva ore în alcov; trebuia să-şi tragă suflarea. Se duse la fereastră şi privi spre piaţă.

Jos, Buz juca fotbal, fără adversari şi fără coechipieri. Căuta să nimerească o poartă pe care o marcase cu două pietre. Întâmplarea cu Paulchen fusese groaznică, dar nu-l obseda. În afară de asta, la Oldhorst, cine se spânzura încălca o lege nescrisă. Se petreceau şi acolo asemenea lucruri; ciobanul Wilke îşi necinstise fata: incest. îl găsiseră spânzurat în staulul de pe islaz; toată noaptea, oile behăiseră, câinii lătraseră. La înmormântarea unuia ca ăsta nu prea-ţi venea să pui mina pe sicriu. Puşca de vânătoare era mai bună; toată încărcătura în inimă sau în gură. Accident la pândă; erau de faţă asociaţiile.

Buz îşi ridică privirea; când îl recunoscu pe Clamor, lăsă mingea în pace şi dădu cu piciorul în aer. Se lovi cu palma peste fund: băiatul de la moară fusese alungat.

Intră Teo; devenise acum indispensabil pentru nenea Freddy şi tanti Mally, avea multe de făcut. Va supraveghea ca de obicei pregătirea lecţiilor. I se adresă pe un ton răstit:

— În toată prostia, ţi-ai pus cel puţin lacăt la gură – am să ţin cont de asta. Şi chiar dacă vorbeai, tot nu era mare lucru. Mâine mă duc la Blumauer, să te scap. Povestea a şi început să arate altfel.

Se aşează lângă Clamor, pe patul din alcov. Buz şi-a primit porţia, fiindcă fusese neglijent în recunoaştere. Dacă-l fila mai bine pe directorul adjunct, s-ar fi ajuns la punctul culminant încă de sâmbătă, cel mai târziu duminică, iar Paulchen ar fi în viaţă. Totul a depins de-o zi, poate numai de un sfert de oră.

Vinovatul e Zaddeck, aşa că atacul lor a devenit aproape o faptă de eroism. „Când cel prigonit nu poate găsi nicăieri dreptate”… chiar dacă ar avea la îndemână doar o praştie. Asta va lămuri lucrurile. Dar nici nu era necesar.

Superus avea dreptate: egipteanul, cum îi spunea acum fiului său, mai avea întotdeauna un atu în mânecă. Deşi nu-l scotea, îi asigura câştigarea partidei. Din acest motiv, tatăl evita de multă vreme discuţia. Ar fi dat la iveală lucruri, cărora nu le-ar fi putut face faţă, adevăruri. Teo nu se sfia să arunce în joc inima, cum ar fi jucat cupa, dacă era nevoie – inima, pentru el un atu ca oricare altul.

Poate că era exagerat să-l judece astfel. E greu să nu răspunzi dispreţului prin ură. Un lucru era totuşi adevărat: Teo era un jucător, precum Clamor era un visător.

De altfel, superus se afla în salon, împreună cu părinţii lui Paulchen şi cu fratele său, care se dăduse jos din pat. Teo trebuia să coboare şi el; îl bătu pe Clamor pe umăr:

— O să treacă şi asta; jos, se discută despre tine. Îl mai privi o dată din uşă. Ce voiam să mai spun: în chestia cu vagabonzii nu mai e nevoie de tine. Mă dispensez de serviciile tale, pentru garda mea personală; poţi să predai praştia.

— Dar nu mai vreau să merg nici la şcoală, strigă după el Clamor.

Se şi simţea întrucâtva uşurat.

Abia ieşise Teo, când intră profesorul de desen şi se aşează pe locul lui. Îi puse lui Clamor mina pe umăr:

— Vreau să t. e rog să mă ierţi: eu am greşit faţă de tine.

Îşi trecu mâna peste buzele lui, ca şi când ar fi vrut să şteargă urma loviturii. Tăceau amândoi. Apoi, profesorul spuse:

— Cuvântul… nu l-ai putut auzi decât de la cei mari. Aşa-i că n-ai vrut să mă jigneşti?

Clamor plângea. Îşi închipuise că „domnule prolet” e ceva bun, poate chiar mai mult decât „profesor”. Dintre toţi profesorii, domnul Mühibauer era cel mai bun şi cel mai inteligent, de asta Clamor era sigur.

Muhibauer se dumirise şi el în timpul nopţii. Îndată după terminarea orelor, venise la pensiune şi dăduse peste agitaţia ce domnea în casă. Între timp, băiatul fusese eliminat. S-a nimerit însă că venise tutorele său din Oldhorst. Dar nu tutorele îi lipsea, ci tatăl, şi, poate, încă mai mult, mama. Muhibauer îl strânse în braţe, apoi coborî.

Superus se simţea atras de firile tăcute, susceptibile, de aceea Muhibauer îi plăcu de la prima vedere. Privitor la caracterul pupilului, erau de aceeaşi părere – nu se putea vorbi nici măcar de o influenţă proastă, căreia să-i fi căzut victimă, ci mai curând de o uimitoare necunoaştere a lumii şi a regulilor jocului ei. Rămăsese, desigur, pe loc pe o treaptă timpurie a dezvoltării sale, în timp ce sensibilitatea îi sporise. Că terminase cu liceul, era pentru el mai curând un noroc.

Superus era abonat la *Turmer*; la tablouri, ceea ce-i vorbea în primul rând era tema. Maestrul său era Thoma; ceea ce făceau cei din Worpswede i se părea ceva fără valoare. Se mira el însuşi că îl înţelegea pe Munch; fireşte, în tablourile acestuia exista o tematică figurativă, iar el intuia că propriu-i destin e atins în adâncurile lui. Din nord iradia slăbiciunea. Probabil că cei de-acolo au simţit-o cei dintâi.

Laudele aduse de Muhibauer talentului lui Clamor, de parcă ar fi vorbit de o comoară, i-au apărut de neînţeles; cu toate acestea, lucrurile trebuiau luate în serios. O vagă geană de lumină – readucerea băiatului la Oldhorst n-ar fi corespuns indicaţiilor morarului Braun. Ce-ar fi dacă l-ar trimite la Meissen sau la Karlsruhe – să zicem, ca să studieze desenul şi pictura?

Muhibauer se opuse; n-ar fi bine nici chiar să-l înscrie la o academie, sau să-l plaseze în atelierul unui maestru. Ceea ce ar câştiga acolo în privinţa formei, ar pierde în ceea ce priveşte firescul.

Superus rămas încurcat; omul îi vorbea ca unul care se aşteaptă ca biletul necâştigător să fie lozul cel mare. Dar era totodată unul gata să ia asupră-i ceva ce altora li se părea o povară stingheritoare, ceva de la care alţii ar fi dat înapoi. Superus nu înţelegea o iotă din toată povestea, dar îl vedea pe bărbatul ce şedea pe scaun în faţa lui. Chipul acestuia era cam prea moale, îmbrăcămintea, cam prea neglijentă; se potrivea poate pentru un artist. Dar în ochi i se citea bunătatea. Dacă omul acesta avea atâta încredere…

Plânsul părinţilor se domoli cu încetul; doamna Mally ceru pentru a treia oară să se aducă sus cafele. Profesorul luă încă o ţigară din cutie; mâna în care ţinea chibritul îi tremura. Avea cute proaspete pe faţă. Teo îi vorbea aproape pe un ton de protector. Pe bătrân abia-l salutase. Era cu siguranţă amestecat în toată povestea. În curând îşi va încheia studiile aici cu distincţie. Că intenţiona în continuare să urmeze teologia, rămânea pentru superus o enigmă; lucrul nu-l bucura. Şi Fiekehen i se păru schimbată; aerul de oraş nu-i făcea bine copilei.

Muhibauer fu de părere că băiatul trebuie lăsat o vreme liber, fără a fi trimis la altă şcoală. Era greu de presupus că va fi încorporat, fie şi din pricina ochilor; ar fi de altfel o nenorocire pentru el. Avea ochi feminini, ochi

care să primească, nu să ţintească şi să tragă; vedea, dar nu ochea. Ar fi cu putinţă să se şi schimbe câte ceva – cei de-acolo sunt oameni de înţeles, atunci când cineva dovedeşte că e în stare de un lucru deosebit.

Dumnezeule, ce să dovedească băiatul acesta? Astea-s fantasmagorii, Clamor nu va ajunge niciodată un pictor recunoscut. În privinţa serviciului militar, superus gândea altfel decât domnul Muhibauer. Când flăcăii de la ţară plecau de-acasă pentru doi ani la grenadiri, sau, şi mai bine, pentru trei ani la husari, apoi se întorceau la vatră, de pe chipurile lor de păstori şi ciobani dispărea tocmai acel ceva de care se temea Muhibauer în privinţa lui Clamor şi care aducea în viaţă mai multă îndoială, mai mult clar-obscur şi mai multă suferinţă. Superus o ştia prea bine.

Fireşte, era un caz deosebit. Nici profesorul Quarisch nu ştia ce-i de făcut. Muhibauer şi-ar lua o povară prea grea… un fiu, poate un trântor în casă, pe toată viaţa. Dar şi morţii îşi cereau drepturile. Se înfăţişau, argatul şi morarul său, mama cea palidă, care murise atât de timpuriu. împletitura era tare, nu putea fi desfăcută. De altfel, nici nu trebuia să le înghesui pe toate după tipic, în tiparele ştiute; până la urmă se purta de grijă fiecăruia. Tutorele trecu încă o dată dincolo, la fratele său, care fu de acord. Clamor putea să plece chiar astăzi.

Cu aceste împuterniciri, profesorul de desen se duse sus, în alcov, să anunţe că primise dezlegarea.

Există o clipă când norocul dă brusc peste noi. Alungă toate gândurile, precum lumina umbrele; conjuncţia aştrilor trebuie să fie favorabilă.

Nu ştia cum avea să fie; n-avea niciun plan. Dar ar putea să iasă bine. Va reuşi, chiar dacă fără trecătoarea glorie. Nanna se va bucura şi ea, tocmai ea. N-aveau copii, şi-au dorit întotdeauna unul – fireşte, o fată; dar aşa era poate şi mai frumos. Ceea ce nu izbutise el şi nu putea să

izbutească – s-ar realiza în fiu: în fiul pe care şi l-a ales. Ar avea şi el partea lui, căci frumosul ne aparţine tuturor; frumosul nu e proprietatea cuiva. E indivizibil; ne regăsim în el. Ne regăsim şi ne uităm pe noi înşine în celălalt; nu mai suntem singuri.

Partea I: Cum a ajuns el aici?
Început de drum 6
La liceu. 16
Drumul mărginit de gard viu… 31
Păianjenii 47
Serviciul religios 52
Despărţirea de moară.59
Superus 65
Vicarul 71
Cimitirul 78
A doua oră a nopţii 84
Escapada 91
A treia oră a nopţii. 101
Partea a II-a: Pensiunea
Instalarea 108
Cu bere şi cârnaţi 113
În alcov 127
Orele de meditaţie 132
Îndrumări 138
O neînţelegere 144
Tortura 150
Un pumn de crabi 156
Filări 162
Problema 169
Cabinetul 174
Intimităţi occidental-orientale… 180
Grădina lui Unger 184
Praştia 188
Planul atacului 192
Ora de gimnastică 196

Matematica 205
Willy Breuer 209
Munca de noapte 216
Criminalistică 230
Paulchen Maibohm 243
Filări 251
Zălogire nereuşită 257
Pustiu în cămara de mezeluri. 264
Despre hazard şi probabilitate 269
Cumpărătură nereuşită 274
Miraculosul cuib de pasăre 279
Partea a III-a: Exerciţii de tir
În groapa de argilă a lui Böttcher… 286
Proba de tir 295
Cea dintâi tragere adevărată 299
Chenare colorate 303
Moralisme 308
Dimineaţa de luni. 312
Ora de desen 316
Catastrofa 320
Tubul de pipă din chihlimbar 325
Albastrul de la miezul nopţii 332
Marţi 335
Final 340

Lector: ONDINE-CRISTENA DĂSCĂLIŢĂ
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK